

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

16
19

KASIM 2023

KOCAELİ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

ULUSLARARASI SEZAI KARAKOÇ GÜNLERİ

16 / 19 KASIM 2023

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KATILIMCILAR

1. OTURUM

Ahmet Murat
Mustafa Akar
Güray Süngü

2. OTURUM

Hakan Arslanbenzer
M. Nezihi Pesen
Ömer Yalçınova

3. OTURUM

Hakan Şarkdemir
Hayriye Ünal
Hüseyin Akın

4. OTURUM

Ali Açıl
Betül Nurata
Rüstem Keleş

5. OTURUM

Hüseyin Atlansoy
Yusuf Genç
Ömer Erdem

6. OTURUM

Osman Toprak
Saadettin Acar
Aykut Ertuğrul

7. OTURUM

Kemal Sayar
Erol Göka
Gökhan Ergür

8. OTURUM

Ali Emre
Mustafa Özel
Hüseyin Etil

9. OTURUM

Necip Tosun
Cemal Şakar
Ahmet Edip Başaran

10. OTURUM

Celal Fedai
Adnan Özer
Mehmet Narlı

11. OTURUM

Turan Koç
Murat Güzel
Zafer Acar

12. OTURUM

Turan Karataş
Münire Kevser Baş
Ali Ural

13. OTURUM

Durmuş Günay
Aykut Nasip Kelebek
Yılmaz Daşçioğlu

14. OTURUM

Savaş Ş. Barkçin

EK OTURUM- 1

Mustafa Şen

EK OTURUM- 2

Mustafa Şentop

EK OTURUM- 3

Mahir Ünal

ULUSLARARASI
SEZAI KARAKOÇ GÜNLERİ

16 / 19 KASIM 2023

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN
KIRK KONUŞMA

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Yayın Sahibi

Doç. Dr. Tahir Büyükakın
Kocaeli Büyükşehir Belediye
Başkanı

Genel Koordinatör

Dr. Hayri Baraçlı

Yayın Kurulu

Doç. Dr. Ali Yeşildal
Raşit Fidan
Murat Yavuz
Adil Yıldırım

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür
ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı
Yayınları - 62

Proje Danışmanları

İsmail Kılıçaslan
Yusuf Genç

Teknik Hazırlık

Ali Şenocak
Şeyda Nur Uğur Yıldırım

Mizanpaj- Kapak Tasarımı

Yasemin Bayram

İletişim Adresi

Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Karabaş Mah. Salim Dervişoğlu Cad. No:80 41040 İzmit / Kocaeli
T:0262 318 10 00
www.kocaeli.bel.tr
www.kocaeli.bel.tr

E ISBN: 978-625-99757-8-8

Bu kitabın tüm yayın hakları Kocaeli Büyükşehir Belediyesine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İzinsiz çoğaltılamaz ve basılamaz. Bu eserdeki yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin KÜLTÜR HİZMETİDİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Kocaeli – 2024

ULUSLARARASI
SEZAI KARAKOÇ GÜNLERİ

16 / 19 KASIM 2023

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN
KIRK KONUŞMA

ÖNSÖZ

Büyük sanatçılar yetiştiren milletlerin bir ödevi de yetiştirdikleri o büyük sanatçıları anmak ve onları gelecek nesillere de anlatmaktır. Bu “ödev” duygusu ile düzenlediğimiz Uluslararası Sezai Karakoç Günleri, Üstadımız Sezai Karakoç'un anıt eserlerinden biri olan Hızır Kırk Saat'in her bir bölümünün 40 ayrı yazar ve sanatçımız tarafından yorumlandığı oturumlarımız, edebiyat ve düşünce tarihimiz açısından Kocaeli'nde gerçekleştirilen kalıcı bir iş ve kalıcı bir katkı olmuştur. Edebiyat ve düşünce tarihimizin müstesna isimlerinden biri olan ve sadece yazdıklarıyla değil; yaşantısıyla da topyekûn milletimiz ve bilhassa gençlerimiz için bir işaret feneri, bir meşale halinde sanat ve düşünce hayatımızın önümüzde parlayan Üstad Sezai Karakoç'u, vefatının ikinci sene-i devriyesinde anmak ve anlatmak amacıyla düzenlediğimiz Uluslararası Sezai Karakoç Günleri'nin elinizde tuttuğunuz bu sonuç kitabını, yapılan çalışmanın kayıt altına alınması açısından önemli buluyoruz.

Uluslararası Sezai Karakoç Günleri'nde, sadece bir şairi anmadık aslında. Sadece bir düşünürü de anmadık. Hayatının her sahnesiyle baştan sona bir titizlik ve ahlak anıtı olan kâmil bir insanı, aslında bir kahramanı andık ve anlamaya çalıştık.

Üstad Sezai Karakoç'un belki de en önemli hususiyeti, yazmayı başardığı büyük şiirden ve kuşatıcı bir bütüne ulaşabildiği düşünce sisteminden daha çok 88 yıllık ömrünün her bir gününde kuşanmaya çalıştığı "sahabe ahlakı"dır. Dünyaya minnet etmeyen, hakikati herkes ve her şey pahasına söyleyebilen tavrıdır. Üstad Sezai Karakoç, dünya ölçeğinde büyük bir sanatçının, kendi kültür ve değer dünyasının içinden bir sesle evrensel bir nitelikte tüm insanlara seslenilebileceğinin göstergesi olması açısından kıymeti haizdir.

Üstad Necip Fazıl'ın ifadesiyle söylersek "Sevgili Sezai Karakoç'unuz"un vefatının ikinci sene-i devriyesinde hatırasını anmak ve edebiyat ve düşünce tarihimizdeki yerini anlamak için düzenlediğimiz Uluslararası Sezai Karakoç Günleri'nde umuyoruz ki, Üstadımız Sezai Karakoç'u kendi çabasına, titizliğine, ahlakına ve geniş ufkuna yaraşır bir şekilde anmayı başarmışızdır.

Bu bağlamda, bu güzel programda emeği geçen tüm ekip arkadaşlarıma ve katılımcı sanatçılarımıza tekrar tekrar teşekkür ediyorum.

Tahir Büyükakın
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

16 KASIM PERŞEMBE

BİRİNCİ OTURUM

GÜLE DAİR BİR NEDEN

10

Birinci Saat: Ahmet Murat

İkinci Saat: Mustafa Akar

Üçüncü Saat: Güray Süngü

HIZIRLA KIRK SAAT /
BİRİNCİ OTURUM
BİRİNCİ SAAT

AHMET MURAT

“bu çok sağlam surlu şehirden de geçtim”

Hızır la Kırk Saat, Sezai Karakoç’un bazen kendisinin konuştuğu bazen Hızır’ı konuşturduğu kırk bölümlük ve uzun oylumlu bir şiirdir. Üzerine konuşacağımız şiirin birinci bölümü şöyledir:

11

*bu çok sağlam surlu şehirden de geçtim
beni yalnız yarasalar tanıdı
az kalsın bir bağ bekçisi beni yakalayacaktı
adım hırsıza da çıkacaktı
her evde kutsal kitaplar asılıydı
okuyan kimseyi göremedim
okusa da anlayanı görmedim
kanunlarını kağıtlara yazmışlar
benim anılarım gibi
taşa kayaya su çizgisine
gök kıyısına çiçek duvarına değil
kedi yavrularından başka
-o da gözleri açılmamış olanlardan başka-
el uzatmaya değer
soluk alır bir nesne bulamadım
bir gün daha öldü
ey batıdaki mağaralar
beni afyonunuz bağlasaydı da
uyusaydım
bu katı bu sert kente gelmeseydim*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*bir kaç eski ölünün kemiğini fosforladım
ışıklarını arttırdım bin yıl sonraki çocuklar için
yaşlı bir adamın şapkasını düşürdüm
karpuz kopardım
dağdan taş yuvarladım
ırmakta yıkandım
ölümsüz çamaşırlar giyindim
çivi yazısıyla yazılmış bir taşa oturdum
yanımdan tak kuran işçiler ve turistler geçti
çok eski bir şairin (ben miyim yoksa)
taktım aklıma şöyle bir dörtlüğünü:
“giydiklerin öyle ölümsüz büzülmüş ki
seni bir bardakta kaynayan
âbıhayat sandım
elim uzandığı yerde kaldı”
şimdi ayı bekliyorum
ay doğunca onu yerime gözcü bırakacağım
aradığım bu ülkede de yok*

12

*taşlar hatıra yazılamayacak kadar
fazla kararmış...*

Hızır la Kırk Saat bu şiirle açılıyor. Esasında bu şiirle birlikte ilerleyen kısımlardaki şiirlere bazı göndermeler yapılırken, sonraki bölümlere yönelik birtakım hazırlıklar görüyoruz. O nedenle *Hızır la Kırk Saat* hakkında genel bir şeyi ifade etmek gerekir: Hızır imgesi.

Hızır karakteri Kur'an-ı Kerim'de ismen geçmeyen biridir. Hızır; Kehf sûresinde Hz. Musa ile buluşan ve onunla yolculuk yapan Hz. Musa'nın bu yolculukta soru sormamaya tahammül edememesi neticesinde sorduğu sorularla bu yolculuğu bitiren bir figürdür.

Hızır'dan bahseden başka hadisler de vardır. Hadisler üzerinden bina edilmiş olan bu Hızır imgesi hadislerle kimliği tespit edilen ve bazı nitelikleri vurgulanan bir figürdür. Hızır, İslam kültüründe folklardan halk söylencelerine ve atasözlerine kadar sinmiştir. Yani artık İslam dünyasının doğusundan batısına bütün toplumlar, bütün halklar bir Hızır imgesine, Hızır tasavvuruna sahip olmuş durumdadır.

Hz. Hızır ismini yeşilden alır. Hızır, yeşil adamdır ve bu da bir Hadis-i Şerif'e dayanır. Hadis'te Hızır'ın oturduğu yerlerin yeşillendiği, kalkıp yürüdüktan sonra geride yeşillikler bıraktığı, bir tür bereketin ve baharın habercisi olduğu anlatılır. Hıdırellez'deki Hızır-İlyas buluşmasını

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

da hatırlayacak olursak Hızır; halk söylenceleri ve halk muhayyilesi ile baharın gelişine de bağlanır. Çünkü bu hadis, sahih kaynaklarda geçer. Hz. Hızır, arkasında yeşillikler bırakır.

Hızır figürü ve imgesi sadece İslam toplumuna özgü değildir. Batı'da da karşımıza aziz figürleri olarak çıkan, Hızır'la özdeşleşen bazı figürler vardır. Hatta Mahmut Şaldın isimli, Müslüman olmuş mühtedi bir İngiliz yazarın *Yüzüklerin Efendisi* filmine dair bir çözümlemesi mevcuttur. Mahmut Şaldın'ın *Yüzüklerin Efendisi* filmine dair yaptığı çözümlemeye; serinin üçüncü filmi, *Kralın Dönüşü*'ne dikkat çeker. Filmde savaş biter, iyiler kazanır, kötülerin orduları dağıtılır, sonra o helezonik taş, şehre doğru geldiği zaman sarayın önündeki kuru ağaç yeşermeye başlar. Bu çözümlemeyi yapanlar, bunu kendi azizlerine bağlarlar. Bizim açımızdan da bu Hızır'a tekabül eder. Dolayısıyla şöyle söyleyebiliriz; Hızır, İslam geleneğinde ve İslam toplumlarında çeşitli düzeylerde söyleme karışmış, anlatıyı beslemiş olan bir figürdür ama -biraz üzerine eğilsek- Doğu toplumlarında da Hristiyan toplumlarda da Hızır'a benzer bir figür mutlaka bulunur.

Sezai Karakoç'un Hızır'ı tercih etmesinin sebebini nerede aramak lazım geldiğini, bu kırk günlük -bir tür nöbet gibi olan- hatıralardan ve şiirin yazılma hikâyesinden çıkartıyoruz. Sezai Karakoç, Sarayburnu'nda denize bakan kır kahvesine giderek orada her gün bir müddet kalır ve şiirini bazen orada, bazen de oradan döndükten sonra kaleme alır. Böylece adeta kır günlük bir nöbet tutarak bu şiiri parça parça yazar. Ama Hızır'ı seçmesinin sebebi nedir?

Hızır'ı seçmesinin birkaç sebebi olduğunu düşünüyorum. Bunlardan bir tanesi Hızır'ın baharla özdeşleşen ve bulunduğu yerlere bereket yani bir tür diriliş getiren varlığıdır. *Hızır'la Kırk Saat*'in yazıldığı tarih 1967'dir. *Diriliş* de zaten ondan birkaç sene önce çıkmaya başlamıştır. *Hızır'la Kırk Saat*, 1967'de basılıyor olsa da Sezai Karakoç'un zihninde daha önce yazılmış olmalıdır.

1960'da derginin çıkışıyla aslında "Diriliş" fikrinin çoktan başladığını, Sezai Karakoç'un zihninde bu fikrin olgunlaştığını görürüz. Hızır figürünün seçilmesinin arkasında bu kadar kesin bir konuşmaya bizi sevk etmeyecek daha belirsiz bir bağlantının ve bir ilişkinin daha olduğunu söyleyebiliriz.

Sezai Karakoç eserin 9. bölümünde "âb-ı hayat" korosu anlamına gelen "bengisu" korosundan bahseder. Hızır, aynı zamanda Kaf Dağı'nı aşan ve oradaki âb-ı hayattan içerek ölümsüzleşen bir karakterdir. Bunlar

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

başta kulağımıza masal ya da efsane gibi gelir ama bunların tarihsel gerçeklikler olmadığı ve tarihsel bilgi verme amacıyla değil de efsanelerin, masalların, mitlerin aracılığıyla bizim için yüksek ahlaki ve manevi idealler diyebileceğimiz bir tür ideallere işaret eden dramatik yapılar olarak akılda kaldığını değerlendirmemiz gerekir.

Yani modern zihin, bu anlatıların her birinin tarihsel olarak doğru olup olmadığını sorgular ama geleneksel zihin bunların tarihsel olarak doğru olup olmadığını sorgulamadan bu anlatıların özüne odaklanır. Masallar da öyledir. 7 başlı ejderhanın kafasını kopartan zayıf bir genç; bazen çok genç bazen de çok güçlü olmayan bir kahramandır. *Keloğlan* gibi hiç karizmatik olmayan bir kahramanı icat eden kimse, *Keloğlan*'ın elinden bütün karizmasını almak için elinden gelen her şeyi yapmışsa da Keloğlan her seferinde başarıya ulaşarak ejderhayı öldürür, hazineyi alır, tılsımları açar, düşmanı yener ve muzaffer bir şekilde eve döner ya da padişahın kızıyla evlenir. Bu hikâyelerin gerçek olması gerekmiyor, bunların içinde söylenen şey haklıların ve iyilerin zayıf olsa da kötülerini ve güçlülerini yenebileceğidir. Ayrıca bu anlatılarda, iyilerin en nihayetinde ödüllendirileceğine dair çok temel, çok kadim bir ideal ve fikir vardır.

14

Kaf Dağı da böyledir. Kaf Dağı her zaman en yüksek hediye, idealin saklanması için kullanılır ve her zaman zahmetli bir yolculuk vardır. Bu yolculuk, her zaman yolculuk yapanı arındırır, çeşitli tehlikelerle baş etmesine yol açar. Düşman ve ejderhalar yenilir, tılsımlar açılır, Kaf Dağı'na ulaşılır. Oradaki hazine her zaman maddi bir hazine gibi gözükse de aslında her zaman ulaşılmaya çalışılan ahlaki ve manevi bir ilkenin temsilidir.

Aslında burada âb-ı hayat vardır. Âb-ı hayat, insanın cennetten çıkmasına yol açan şeydir. Hz. Âdem kalıcılık, ebedilik ister. Cennette bulunamayan bu ideal Kaf Dağı'nın arkasındadır. Kaf Dağı bir tür cennete giden yolun temsilidir ya da cennete ulaşmanın güçlüğünü anlatan temsile dönüşmüştür. Tam bu noktada bengisu korosu yani âb-ı hayat korosu dikkatimizi şuraya çeker:

*Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse
Ölmeden ben öyle dirildim.*

İşte dirilişin, diriliş fikrinin altında yatan olay budur. Diriliş, her zaman öldükten sonra dirilmeye atıfta bulunur ama Sezai Karakoç'un diriliş fikri her ne kadar bize bas'û badel mevt dediğimiz, öldükten

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

sonraki dirilişi çağırırsa da asıl amacı bu değildir.

Sezai Karakoç, özellikle İslam tarihindeki ihyacı düşünürler ve hareket adamları soyundandır. İhyanın geçmişi nerede başlar diye sorarsanız, ihyayı güçlü bir şekilde vurgulayan ilk isim Gazzali'dir. Gazzali dışında onun bahsettiği şekilde yani İslam düşüncesinin ve ahlakının gündelik hayata yansıtılarak Müslüman toplumun canlandırılması ve diriltilmesi anlamındaki ihyadan bahseden yoktur.

İhyayı ilk kez güçlü bir şekilde söyleyen ve bunun kitabını yazan Gazzali'dir. Hikâyeyi oradan başlatırsak, Sezai Karakoç'a kadar ihya etmek isteyenlerin üç kavramı olduğunu görürüz: Tecdit, ihya ve ıslah. Bunların hepsini tek bir başlık altında toplayabiliriz: Diriltme tahayyüllü.

Sezai Karakoç, bu tahayyülün temsilcileri arasındadır. Onun diriliş tahayyülü ya da arzusu bu dünyada gerçekleştirilebilecek türden ideallerdir. Öldükten sonraki dirilişi beklemeksizin ölmenden önce dirildim, diyen kimdir? Hızır'dır. Dolayısıyla Sezai Karakoç'un dirilişi için kahraman -tam da olması gerektiği gibi- Hızır'dır. Zaten bu kitaptan önceki kitaplarıyla bu kitap arasında hem bir süreklilik hem de kısmen bir kopuş vardır. Önceki kitaplarındaki diriliş fikrinin ve idealinin zaman zaman arka planda bir motif gibi işlenmesine mukabil *Hızır ile Kırk Saat*'te diriliş, idealler, İslam şehirleri, İslam medeniyeti ve kaybolan şeyler eleştiriliyor. Birinci bölümde bu açıkça karşımıza çıkıyor. Hızır geldiği yeri yadırgamaya başlıyor. Neden, neler değişmiş, neler kaybolmuş eleştirisi yapılıyor. Bölümler böyle eleştiriyle gidiyor ve kitap boyunca da bu yadırgama devam ediyor. Sadece yadırgama değil, aynı zamanda ilginç bir şekilde kitapta fark ettiğim şey, hikâyenin Hz. Meryem'in etrafında dönüyor oluşu. Hızır bir kahraman ise diğer bir kahraman da Hz. Meryem'dir.

Hz. Meryem; beklenmedik bir şekilde, beklenmedik bir toplumda, beklenmedik bir anda o topluma güçlü bir şekilde mesaj olarak Hz. İsa'yı dünyaya getirir. Hz. İsa'nın Resulullah olduğu gibi aynı zamanda "kelime", kelimetullah ve dolayısıyla sözdür. Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın etrafında döndüğü bir örgüde diriliş, fikriyle irtibatlı bir meseledir.

Kitap 1967'de yayımlanır. İşin ikinci bir boyutu da buradadır. 1967'de Türk entelektüel hayatında ve edebiyat dünyasında yaşanan bir iki gelişme vardır. Bu gelişmelerden bir tanesi 1960'lardan itibaren güçlenen "Mavi Anadolu" hareketidir. Mavi Anadolu hareketi içinde Halikarnas Balıkcısı, Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat ve Vedat Günyol

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

gibi Anadolu'nun özellikle Anadolu'nun batısının yani Akdeniz, Ege, kısmen Marmara'nın ve Yunan medeniyetiyle irtibatlı kalıntılarını barındırır. Bu "Mavi Anadolu" hareketi hümanist bir harekettir. Anadolucudur ama Anadoluculuğunu bu anlattığım kıyı şehirleriyle sınırlamıştır. İsmine "Mavi Anadolu" dedikleri bir tekne ile 15-20 kişilik entelektüel gruplar bu şehirleri keşfedip bu şehirlerdeki kalıntıları incelemişlerdir. Azra Erhat mitoloji uzmanıdır. Ölü diller konusunda çalışır, dolayısıyla Yunan medeniyeti ve *İlyada* çevirisi yapmıştır. Mavi Anadolu, dikkatleri Yunan ve Girit kalıntılarına da çeken bir hümanizm hareketidir.

1920-1930'larda *Yücel* dergisi etrafında toplanan başka bir hümanist hareket daha vardır. Robert Koleji mezunlarının bir araya geldiği bu dergide, özellikle 1950'lerden itibaren "biz hümanistiz, biz dünya vatandaşlarıyız" demek istemişlerdir. Dolayısıyla "Anadolu'nun batısındaki bu kalıntılar bizim kalıntılarımız, biz kendimizi bunların üzerinden açıklayabiliriz. Yani biz kendimizi Türk-İslam medeniyetinin bir parçası saymak zorunda değiliz." demişlerdir.

16

1950'lerden itibaren özellikle 60'larda -Azra Erhat'ın *Mavi Yolculuk* kitabını çıkardığı tarih de odur- yine bir dergi çıkartırlar. Bu derginin adı: *Yeni Ufuklar*'dır. Derginin 39. sayısının önsözünde; Eski Yunan'ın bizim ufuklarımızdan biri olduğu, Yunanla yani Batı'yla olan çatışmanın gereksizliği ve bizim onların birer parçası olduğumuz aktarılır. Tarihimizin onların tarihiyle ortak, dolayısıyla da Batı'dan ya da evrensel hümanizmden kopmamamız gerektiği anlatılır. Her ne kadar Azra Erhat Frigler ya da Hititlere atıflarda bulunsa da bütün dikkatler aslında Ege bölgesine yöneliktir.

Yine 1960'larda dikkatimizi çeken bir şey daha vardır. Tam *Hızırda Kırk Saat*'in yayımlandığı evrede, mitoloji üzerine bir ilgi uyanışı başlar. Bu, bir nevi mitolojiye tekrar dönüşüdür. Bu "Mavi Yolculuk"un da tetiklediği bir şeydir. O tarihlere kabaca baktığımız zaman, mitolojiye yönelik bir ilginin olduğunu ve bunun edebiyatçıların dikkatini çektiğini görürüz. Azra Erhat, Vedat Günyol, Sebahattin Eyüpoğlu, İsmet Zeki ve Halikarnas Balıkcısı zaten edebiyatçıdır. Edip Cansever 1960'ların başında, Medüza isimli şiirini yayımlar. Medüza; Yunan mitolojisinde gözlerine bakana taşla çeviren yılan saçlı, keskin dişi dişi bir canavardır. Bu uzun şiiri yazan şairin mektuplaşmalarından anlıyoruz ki şair, Medüza için uzun hazırlıklar yapmış ve *Medüza* onun dünyasını uzun bir süre işgal etmiştir. Cansever aynı zamanda, yine 60'larda, *Petrol* kitabında Phoenix şiirini ve hemen arkasından Nerde

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Antigone şiirini yazıyor. Kaleme alınan bu şiirler; Yunan mitolojisi unsurları ve kahramanlarından oluşuyor.

Hümanizmi, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar götürebiliriz ama *Hızır*la *Kırk Saat*'in yazıldığı tarihlerde bu fikrin kısmen söndüğünü anlıyoruz. O yıllarda yani Sezai Karakoç'un daha *Hızır*la *Kırk Saat*'i gelmeden önce mitolojik bir rüzgârın estiğini görüyoruz. 1960'larda o dönemin en önemli şairlerinden Behçet Necatigil'in *100 Soruda Mitolojya* adlı kitabı yayımlanıyor. Yine Enver Behnan Şapolyo'nun, Rekin Teksoy'un ve benzer başka isimlerin de 60'ların ortalarında daha önce görmediğimiz şekilde dünya efsaneleri, mitoloji efsaneleri, mitolojiden örnek kişiler gibi bir mitolojiye olan ilginin uyandığını görürüz.

Bu arada şunu da belirtmeliyiz, Sezai Karakoç da mitolojiyle ilgisiz değildir. "Şiir, bilimden çok efsaneye benzer." diyen şair, bu sözleriyle mite kapak açmaya eğilimlidir. Efsaneleri, mitleri yabana atmamalıyız. Dediğimiz gibi onlar birçok tarihi olayın sembolik özleridir. *Hızır*la *Kırk Saat*'te değil dil bakımından, kurgusu bakımından da bir tür mitolojiyle karşılaşırız. Fakat buna mitoloji demek çok doğru olmayabilir. Çünkü işin bir tarafı Kur'an-ı Kerim kıssası ile alakalıdır. Çünkü içerisinde Hz. Musa geçer. Çok özet olarak şunu söyleyeyim: O yıllardaki hümanist mitoloji ikamesi çabasına karşı Sezai Karakoç'un *Hızır*la *Kırk Saat*'ti başka bir mitoloji ikamesi çabasıdır.

Elbette Kur'an-ı Kerim kıssalarını mitoloji saymıyoruz. Mitolojiler her zaman tanrısaldır. İnsana dokunduğu zaman insanı tanrılaştırır, genel mitolojik anlatılar hep böyledir. Doğu'da ya da Batı'da her zaman mitolojilerin içinde tanrısallık vardır. Kahramanlar sıradan gibi görünür ama bir yerde tanrılaşırlar, tanrısallaşırlar. Kur'an-ı Kerim kıssalarında insanilik vardır. Mitolojiler hep irrasyonel gider. Kur'an kıssaları ise rasyoneldir, olağanüstü hadiseler olsa bile bunlar çok tekil örneklerdir. Kur'an-ı Kerim kıssalarının perspektifi gündemi ya da odağı daha çok ahlakidir, inançla ve ahlakla alakalı bir odağı vardır. Mitolojilerin odağında ise her zaman yaratılış, büyük değişimler ve tanrılarla mücadele eden ya da tanrılaşan veya da -adı böyle konmasa bile- tanrısal güçler edinen figürler ortaya çıkar. Bu yüzden Kur'an kıssaları mitoloji değildir. Tabii bunun üzerine "Kur'an kıssaları mitoloji midir, değil midir?" minvalinde uzun bir tartışma da yapılmıştır. Mitolojiyle Kur'an kıssalarını kıyaslamak çok doğru değildir. Hem temel hem örgü hem de mesaj bakımından farklılıklar vardır. Biz yine de yaratılış mitoslarının Kur'an'daki yaratılış hikâyesi ve kıssasıyla benzeştiğini, göğe çıkma, yükseliş mitoslarının da yine Kur'an'daki

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

miraç anlatısıyla kesiştiğini, kurtuluş mitoslarının yine Kur'an'daki Hz. Musa'nın Mısır'dan kurtuluşuyla benzeştiklerini görürüz.

Sezai Karakoç açısından bunun anlamı şudur: Karakoç, odak noktasını Yunan ya da başka hümanist bir odaktan alıp Kur'anî bir figüre, Hadis kaynaklı bir figüre, İslam dünyasının ortak bir figürüne ve kahramanına doğru çevirir. Şiir boyunca karşımıza çıkan isimler kadrosundan, şehirler listesine kadar tamamı Kur'an'dan alınmıştır. Dokuzuncu şiirden itibaren bu daha net görürüz. Hızır adeta yıkılmış, zayıflamış, fakirleşmiş ve ayağa kalkmak için işaret bekleyen bir coğrafyaya girer. O coğrafyadaki mahrumiyetin içinde Hızır yakınır. Tabii burada Hızır'ın mitolojik bir kahraman değil, insani bir kahraman olduğunu, yakındığını, acı çektiğini, pişman olduğunu, toparlamaya çalıştığını fark etmemiz gerekir. Yani Hızır'ın mitolojik tanrısallaşan bir kahramandan ziyade şaire eşlik eden bir kahraman olduğunu görürüz.

Sezai Karakoç çok dikkatli bir okurdu. Çıkan dergilere, bütün isimlere karşı çok duyarlı ve çok dikkatli biriydi. Bunların farkındaydı ve yapılması gereken şeyi biliyor ve görüyordu. Bu tercihlere karşı bir tercihte bulunmak istemişti. Şair, 60'lardaki bu toplumsal, edebî ve kültürel hareketlere karşılık vermeye çalışmıştı. Şairin o destansı epik dili, bunun için çok uygundu. Hızır da tam olarak o dirilişi, o bahar müjdesini, o imdada yetişme duygusunu verebileceği bir karakterdi.

Hızır la Kırk Saat'te hem Hızır'ın seçilmesi meselesi -isim ve kahraman olarak- hem de kullandığı bazen yüksek bazen mistik ve bazen epik olan dilin arkasında hangi tartışmanın olduğu hususu çok önemlidir. Sezai Karakoç hangi tartışmalarla bu noktaya gelmiştir? Sezai Karakoç niçin Hızır'a odaklanmıştır? Niçin *Hızır la Kırk Saat* diye bir uzun şiir yazmaya girişmiştir? İşte bu soruların peşine düşünce bulduğum cevaplar da bunlar oldu.

HIZIRLA KIRK SAAT /
BİRİNCİ OTURUM
İKİNCİ SAAT

MUSTAFA AKAR

“ey yeşil sarıklı hocalar bunu bana öğretmediniz”

Hızır la Kırk Saat'in ikinci şiiri, kitabın en ideolojik şiiridir, diyebilirim. İdeolojik dememden kasıt şudur: Bu kitap göndermeler, buluşmalar ve fikirler kitabıdır. Okurun şiiri ortaya döken şairle konuştuğu, konuşabildiği bir konuşmalar kitabıdır. Bununla birlikte, kitabın yani *Hızır la Kırk Saat*'in belki de en anlaşılır, -daha doğru ifadeyle- şairin düşündüklerini bize en açık, en anlaşılır şekliyle anlattığı bölüm ikinci şiirdir:

*ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz
bu kesik dansa karşı bana bir şey öğretmediniz
kadının üstün olduğu ama mutlu olamadığı
günlere geldim bunu bana öğretmediniz
hükümdarların hükümdarlığı için halka yalvardığı
ama yine de eşsiz zulümler işlediği vakitlere erdim
bunu bana söylemediniz
insanlar havada uçtu ama yerde öldüler
bunu bana öğretmediniz
kardeşim İbrahim bana mermer putları
nasıl devireceğimi öğretmişti
ben de gün geçmez ki birini patlatmayayım
ama siz kâğıttakileri ve kelimelerdekini ve sözlerdekini
nasıl sileceğimi öğretmediniz
bir kentten daha geçtim*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*buğdayları yakıyorlardı
yedikleri pirinçti
birbirlerine açılan borular gibi üfürüyorlardı
sonra birbirlerinden borular gibi çıkıyorlardı
pirinçler gibi çoğalıyorlardı
atlarını yalnız atlarını cana yakın buldum
öpüp çıkıp gittim yeşellerini*

20

Şiir, yeşil sarıklı ulu hocalara seslenerek başlar. Sanırım *Hızır Kırk Saat*'in de en çok bilinen bölümlerinden bir tanesidir. Enteresan olan şudur ki, Sezai Karakoç 1 yıl sonra *Taha'nın Kitabı*'ni kaleme alır. Yine *Hızır Kırk Saat* gibi uzun bir şiir gelir: Gül Muştusu... Önceleri *Gün Doğmadan* isimli toplu şiir baskısı yok iken Sezai Bey bunları üçlemeler halinde yayımlar. *Körfez / Şahdamar / Sesler...* *Hızır Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı*, *Gül Muştusu...* Anlıyoruz ki şairin zihninde bir bölümlenme vardır. *Hızır Kırk Saat* şairin zihnindeki fikir haritasının ya da şiiriyle ürettiği fikir imalinin belki de en net ortaya çıktığı kitaptır. Bir de şöyle ilginç bir şey vardır. Sezai Bey ilk üç kitabında -belki ikincinin etkisi belki gençlik rüzgârı- sen-ben konuşmasını gerçekleştirir. Seslendiği, hitap ettiği bir birisi vardır. Birileri değil, birisi vardır ve bu bir kişiye hitap ederken hem modern resmin ressamlarından örnekler seçerek bu hitabını şekillendirir hem de Liliyar şiirinde olduğu gibi sinemadan ya da müzikten birtakım örneklerle bu hitabını şekillendirir. Bu, İkinci Yeni şairlerinin çoğunda görebileceğimiz özelliktir. *Hızır Kırk Saat*'ten önceki ilk üç kitabında Marc Chagall, Van Gogh isimleri enteresan bir şekilde öne çıkarılır.

Mesela "günse eriyor yön yön Van Gogh'su bir kırmızılık" mısrasında enteresan bir imge vardır. Bunu da modern resimden seçtiği unsurlarla şekillendirmek ister. Bu imgelemeler sınıf arkadaşı Cemal Süreya'da belki biraz daha belirgindir. Sezai Bey bunlardan niye özellikle Van Gogh, Chagall gibi isimlere ilgi duyar? Neden bunları seçtiğine dair elimizde net veriler yok dolayısıyla bu üç kitaptan sonra sen-ben dili artık siz bize dönmeye başlar. *Hızır Kırk Saat*'ten sonra *Taha'nın Kitabı*'nda, *Gül Muştusu*'nda, *Zamana Adanmış Sözler*'de şair biz denen olgudan bahsetmeye başlayacaktır. Bu, *Fecir Devleti* şiirinde daha da belirgin hale gelir.

1967 yılı çok önemli bir zaman aralığıdır. Ali Ufki Bey'in meşhur Tevrat çevirisi 60'lı yıllarda revize edilerek yayımlanır. Garip bir şekilde İstanbul hem mitoloji algısını ve yönelimini hem de kutsal

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

kitaplara karşı ilgiyi aynı anda sürdürür. Kutsal kitaplardan kastım *Eski Ahit, Yeni Ahit. Yeni Ahit İncil, Eski Ahit Tevrat* ve *Zebur*'dur. O günlerde de misyonerlerin açtığı mağazalar vardır. Özellikle Taksim ve Asmalı Mescit civarında kitaplarını bedavaya dağıtırlar. Yine edebiyat muhitlerinde de bu kitaplar paylaşılır. Adalet Cimcoz'un açtığı Maya Sanat Galerisi dönemin entelektüellerinin buluşma yeridir ve Mavi Anadolucuların da eserleri orada sergilenir. Bu galeri aynı zamanda entelektüellerin vizyonlarını birbirleriyle paylaştıkları bir yerdir. Dönemin bütün isimleri neredeyse oradadırlar. Ahmet Hamdi Tanpınar ki şahsına *Kırtıpil Hamdi* denmesine rağmen, orada bulunur. Tanpınar'ın Sabahattin Eyüboğlu'yla aşık atma hevesinin olduğunu günlüklerinden anlarız. Maya Sanat Galerisi'ndeki o isimlere yanaşarak onlardan bir kabul alma isteği vardır.

Sezai Bey'in *Hızır la Kırk Saat*'i yazma gerekçesinin başında bence bu mesele gelir. Çünkü Tevrat ve İncil -*Eski Ahit, Yeni Ahit*- o dönemin şairlerinin şiirlerinde çok net görülür. Örneğin; İlhan Berk'in çıkış kitabı diyebileceğimiz "*Galile Denizi*"nde enteresan bir şey vardır: *Saint Antoine'in Güvercinleri*'nde geçen güvercinler kilise avlusundadır. Saint Antoine biliyorsunuz Beyoğlu'nda bir kilisedir. Bana kalsa güvercin camii avlusunda olur, kilise avlusunda ben hiç güvercin görmedim. Cami avlularında kuş evleri vardır ya da ortada bir şadırvan, abdesthane bulunur. Bunlar güvercinlerin sıcak havada gelip su içebileceği, dinlenebileceği yerlerdir. Bundan dolayı Türk edebiyatında güvercin ve cami çok sık rastlayabileceğimiz göndermelerdir. İlhan Berk'in *Saint Antoine'in Güvercinleri*'ni yazması çok enteresandır. Bu durum sadece İlhan Berk'le de sınırlı değil, Ahmet Murat'ın da örneğini verdiği *Medüza* şiiri Edip Cansever'indir. O şiirde de garip bir Yunan mitolojisi göndermeleri barınır. Entelektüeller arasında bu şiirlerin okunduğunu da anlarız. Sadece şiirlerde değil bu muhitlerdeki konuşmalar ve yazılarda da bu eğilim fazlasıyla ortaya çıkar. Sezai Bey bu göstergeye karşı da bir hamle yapma ihtiyacı hisseder. *Hızır la Kırk Saat* Batı karşısında Türk şiirini savunmasıdır. Anladığım kadarıyla kitabın yazılış gerekçelerinden bir tanesi budur.

Sezai Karakoç bu şiiri Sarayburnu'nda denize bakan bir kahvede kırk gün boyunca yazar. Şair, kitabı kırk günde ona gelmiş olan ilhamla yazdığını bize anlatır. Gerçekten Sezai Karakoç'un neredeyse bütün şiirleri ilhamla gelmiş ve başka şairlerde olduğu gibi üzerinde çok sık çalışılmış değildir. Bir ilham vardır, o ilham üzerinde yoğunlaşarak bu şiirler yazılır. Yine hatıralarından anlayacağımız üzere, böyle ilhamla gelip yazılan *Makas, İp, Kayıp* şiirleri de vardır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hızır la Kırk Saat de böyle bir ilhama maruz kalır. Şiirin 31. bölümünde, “*O les éveils et réveils des rêves des abeilles du matin*” mısraıyla başlayan Fransızca bir kısım bulunur ve iki kita halinde yazılmıştır. Şair diyor ki: “İlham o kadardı ki şiirin bir bölümünü de Fransızca yazdım.” Tabii şairin seçtiği mekân enteresandır: şair Sarayburnu’ndan Kızkulesi’ne bakarak yazar. Kızkulesi, Hızır Aleyhisselam’ın makamlarından birisi olduğu düşünülen yerdir. Dolayısıyla *Hızır la Kırk Saat* alegoriler bütünü bir kitaptır. Bu kitapta İbnü’l Arabî, Mevlâna, Şems gibi birçok isim vardır. Şiir âdeta bir buluşmalar metnidir.

Başka bir husus da *Hızır la Kırk Saat*’in bir modern sinema metni gibi olmasıdır. Gözümüzde neredeyse bir Tarkovski filmi canlanır. Bu eserde, Ayna filmindeki imgeler sağanağı gibi bir imge sağanağı vardır. Bu imge sağanağının içinde de -modern tabirle flash backleriye dönüşler yer alır. Şair anladığımız kadarıyla böyle bir imgenin içindeki görüntülerin peşindedir. Bu görüntüleri bir araya getirip bize bir şeyler söylemek ister. Yine de *Hızır la Kırk Saat*’in şairin zihnindeki meselleri en net söyleyebildiği kitap olduğu kanaatinde değilim. Çünkü anladığımız kadarıyla şairin fikir dünyasını bu kitap oluşturur ve sonrasında adım adım ilerleriz.

22

Taha’nın Kitabı, *Hızır la Kırk Saat*’e göre bir adım daha geride kalmıştır. *Çeşmeler* kitabı ve bu kitaptan hemen sonra gelen kitaplarla şairin fikir dünyasının oturmaya başladığını görürüz. İlk kitabında olan Kav şiirinde Yunan heykelleri, taşa yazılan yazılar gibi değişik göndermeler vardır. Şair sanki “Ben Yunan şairleri gibi denizci değilim, ırmakçuyum.” der gibidir. Dilinde sürekli bir şeylerle boğuşmaktadır. *Hızır la Kırk Saat*’e geldiğimizde neredeyse sanki ilk üç kitaptan -*Körfez / Şahdamar / Sesler*- bir kopuş görülür. Şair kendi şiirini dejenere eder ve *Çeşmeler*’e geldiğimizde şair artık çok nettir: Ne heykel ne taş sadece çeşmeler. Şairin böyle bir gelenekle, geçmişle kurmak istedi bir bağ vardır.

O dönem aynı zamanda gelenek kavramının da çok tartışıldığı bir dönemdir. Amerikalı İngiliz bir şair olan T. S. Eliot, klasik metinlerdeki bazı hikâyeleri yeniden yazmak ister. Yazar da *Çorak Ülke*’de. Melih Cevdet Anday, bu şiirden etkilenerek *Ölümsüzlük Ardında Gılgamış*’ı yazdığını söyler. İncelendiği zaman *Çorak Ülke*’nin birebir aynısıdır. Biçem olarak da görüntü olarak da aynısıdır sadece farklı göndermeler vardır. Melih Cevdet Anday yine garip bir şekilde aslında olmayan hümanist bir Yunus Emre, hümanist bir Karacaoğlan üretmeye çalışır. Ancak o Yunus Emre bildiğimiz Yunus Emre değildir. Ondan başka bir

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Türkçe düşüncesi ortaya dökmek isterler ve “Bizim asıl geleneğimiz, asıl klasiğimiz Yunan mitolojisindeki karakterlerdi.” demeye varırlar.

Mavi Anadolu fikri de; kendine bir gelenek icat etmek zorundadır. Çünkü Batı’ya giden, Batı şiiriyle hesaplaşmak zorunda kalan Türk şiiri, kendine gelenek bulma ihtiyacı hissediyordur. Enis Batur’un hatıralarında okumuştum. Batur, İspanya’da Türkiyeli şair olarak bir şiir programına davet edilir. Orada başka ülkelerden şairler de vardır. Enis Batur der ki; “Sunucu beni sunarken Türkiyeli Müslüman şair Enis Batur, dedi.”

Bu bakış açısı sadece Enis Batur için geçerli değil, Batı’ya her giden her şairin böyle bir Batı duvarına karşı toslama durumu vardır. Çünkü Batı, kendi geleneğiyle olan güzergâhını çok net çizmiştir. Bu, taşın doğayı yenmesi üzerine kurulu bir sistemdir. Ben ilk Batı’ya çıktığımda -2000’li yılların ortasında- arkadaşım “Şimdi o ülkeye gidiyorsun Jön Türk olup geri dönersin.” demişti. Ben de dalga geçmiştim ama gidince hakikaten orada inanılmaz bir şeyle karşılaşılıyorsunuz. Taşın inanılmaz bir şekilde işlenişi...

İşte Sezai Karakoç’un *Hızır la Kırk Saat*’i belki bu didişmenin, bu kavganın en net resmidir. Zaten bu kitaptan sonra da Sezai Karakoç’un şiiri az önce bahsettiğim gibi ‘ben’den ‘biz’e doğru ilerler. Bu şiirler içinde mesela en sık okunan *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* bir sen-ben şiiridir. Hatıralarında anlattığı üzere İstanbul içinde yazılmış bir şiirdir. Dolayısıyla artık şiirinde bir düşünce, bir ideoloji, ciddi bir fikir atılımı vardır. Bu şiir Karakoç’un düşünce hayatındaki güzergâhın geldiği en son noktadır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
BİRİNCİ OTURUM
ÜÇÜNCÜ SAAT

GÜRAY SÜNGÜ

*“ey ulular sizin bana öğretilmediğinizi
ben zamandan öğrendim”*

Şiir çeşitli okuma yöntemleri ile okunabilir. Ben de kendi anlayışıma göre işin biçimsel kısmında bir yapı kurdum. Bunu da şiirin kurgu mekaniğinden çıkarttım. *Hızır la Kırk Saat*'i bir şiir olarak okuruz. Ancak bu eser zaman içerisinde bir destan, bir mesnevi olarak da görülmüş ve okunmuştur. Ben de bu şiirin bir roman gibi okuyacağım. Elbette bir parantez açmak istiyorum, bu şiire haksızlık olmasını arzu etmem. Çünkü roman şiire göre çok daha Batılı bir türdür. Ortaya çıkış sebepleri şiir gibi değildir, bir başkadır. Ben sadece işin mekaniği için bu şekilde ilerleyeceğim.

Bir vesileyle Sezai Bey'in hikâyelerini çalışmıştım; o öykülerde şiirsel ifadeler, şiir dizeleri vardı. Karakoç'un şiirlerinde de öykücü cümleleriyle karşılaşılıyor. Bir örnek vereyim *Meydan Ortaya Çıktığında* öyküsünde geçen “Göz çukurlarımdan gözsüz bakıyorum ve görüyorum. Etsiz ellerimle tutuyorum” cümlelerinden sonraki cümle “ayaklarımda toprağa değiyor,” olarak kurulmuş olsaydı öyküleme devam edecekti ama şöyle devam ediyor. “Göz çukurlarından gözsüz bakıyorum ve görüyorum. Etsiz ellerimle tutuyorum ayaklarım da toprağa değmekte ve dokunmaktadır.”

Bunu aktarmak istememdeki sebep Sezai Karakoç'un şiirlerindeki öyküleme dilini izah edebilmek. Çünkü *Hızır la Kırk Saat* ve Sezai Bey'in başka şiirleri de bir olay inşa ediyor. Bu olay inşasını elbette mikro olaylar kurarak ama o mikro olayları da imgeden alarak yapıyor.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hikâyeler; olay, karakter, mekân ve bir zaman inşa ederek oluşturulur. Her olay gizli ya da açık bir mekân ve bir zaman dayatır ve her olayın kişisi vardır. Bu kişi bazen bir mendildir bazen Raskolnikov'dur bazen böcektir.

Şiir, başka bir âlemde Hızır'la buluşmuş gibi bir okuma da yapabilmeyi vadediyor. Bir de bunun yanında şairin dil tercihi mevcut. Şimdi şiire bir bakalım:

*bir beni anan doğuran kadınlar kaldı
çocuklarını kaçırmazın diye al kadınları
elmalarını ısırdım öfkeyle
rüzgârına bir çıban tohumu ektim
böylece iz bıraktım
benim mirasıma yeryüzünde
yel çıbanı çıkarırlar konacaklar bilmeden
benim oğullarım onlardır
yapraklarını onlar okuyacaklar
onlar taşıyacaklar ellerinde
sayıklayan çiçekleri
taşıyacaklar yüreklerinde
tifo beneklerini
öpüp duran melekleri
evlenmeyecek olan onlardır
denizlerin yarasını
iyi eden
denizlere doktor olan
onlardır
savaşlarda şehitlerin
ölümünü alıp kaçan onlardır
ey ulular sizin bana öğretilmediğinizi
ben zamandan öğrendim
kuruyan hurma dalından öğrendim
damıtılmış petrolden öğrendim
yavrusunu arayan bir deveden öğrendim
hapsedilmiş yarı yanık
sancaklardan öğrendim
yıkılmış taş kemerlerden öğrendim
harap handan köprülerden öğrendim
ey ulular sizin bana öğretilmediğinizi*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*ben yarılmış aydedeye öğrettim
delikanlı ateşlere öğrettim
en umutsuz bekârlara öğrettim
kundaktaki çocuklara öğrettim
öğrettim fundalara keçilere keçiyollarına*

Burada şiir dili ve öykü dili diye bir ayrım yapmak çok anlamlı değil, çünkü dil öyle bir şey değil. Ama öykülemenin nasıl yapıldığından bahsetmek için bunu söylemek lazım. Öyküleme daha çok eylem cümlesi ile yapılır:

*“yapraklarımı onlar okuyacaklar/ onlar taşıyacaklar ellerinde/ sayık-
layan çiçekleri”*

Bu okuma biçimi şimdilik imgeyi yok sayarak, eylem cümlesi olarak var oluyor. Bunlar eylem cümleleri ile basitçe geçilmeyecek türden olsa da böyle başlamak durumundayım. Olay inşası modernist romanda da hikâyede de benzer şekilde yapılır. Makro bir olay bir sürü mikro olaylardan meydana gelir. Bazen birbirine zaman etkisinin doğal sürekliliği gereği doğrusal bir şekilde bağlanır. Sonraları modernist romanda parçalı kurgu diye bir şey keşfedilmiştir. Günübürlük hiç alakası olmayan zamanlar, karakterler, olaylar birbirine nedensellikte bağlanır ama bu nedensellik birbirini takip etmez. Parçalı kurguda bütün hikâye tamamlandıktan sonra çentikler birbirine uymuş olur.

Hızır la Kırk Saat'in olay örgüsünde olaylar doğrusal bir şekilde sürer, nerede başladı nerede bitti bellidir ama arada olan o bir ton şeyin doğrusal bir izleği yoktur. Her bölüm kendi başına romandaki parçalı kurgu anlayışına benzer şekilde bir sahne kurar. Ayrıca her bölümün içinde de farklı sahnemeler, farklı zamanlar, farklı olaylar, farklı karakterler, farklı sahnemeler görülür.

Sezai Karakoç bana göre, tepeden tırnağa umuttur. En kederli zamanlarımda okuduğum ve okudukça daha da kederlendiğim şiirleri olmasına rağmen tepeden tırnağa umudu hissedirim. Zaten bu koca hareketinin adı da “Diriliş”tir. Şair “*Uzatma dünya sürgünümü benim*” mısraları ile müthiş bir umut vaat eder. “Beni öldürün”ün başkaca söylenmiş halinin bu kadar umut vadetmesi enteresandır.

İkinci kısım, anlatıcının kendisinin inşasını içerir ve içe ulaşır. İnşa neticesinde anlam ya da imanla buluşmanın ifadesi de tekrarlanıyor

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

şiiir boyunca. Bu, sadece üçüncü bölüm için geçerli değildir ve şiiir boyunca tekrarlanıyor. Üçüncü kısım yine dışa evrilir. Şiiirde bir dış, bir de iç vardır.

Dış, olumsuz kurulum şiiirde: Kötülük, kötü özellikler dünyanın hali... Heybelere asılı duran Kur'an'ı okuyanın görülmediği bir sürü imgelerle iç olumlu kurulum. Zaman, önceye dair ise olumsuz sonraya dair ise hep olumlu görünür. Gelecek zaman çok az kullanılmıştır ama hep umut içerir. Neticede olumsuz dış, olgunlaşan iç ile birlikte olumlu dışa evrilerek nihayet bulur. Sezai Bey, *“ey ulular sizin bana öğretmediğinizi ben zamandan, kuruyan hurma dalından, damıtılmış petrolden, yavrusunu arayan bir deveden öğrendim”* derken olgunluğu öğrenme, anlama, idrak, ihya gibi unsurları dışa yansıtır.

Zaman algısından bu kısımda çok önemlidir. Çünkü “gelecek zaman” dediğim gibi çok az kullanılmıştır. Kurmacada zaman iki şekilde var olur. Birinci zaman: Olayın geçtiği, vuku bulduğu bir zamandır. İkinci zaman: Olayın geçtiğinin anlatıldığı zamandır. Yani bunlardan bir tanesi olay zamanı, diğeri anlatı zamanıdır.

28

“ey ulu hocalar, sizin bana zamanında öğretmediğinizi ben zamandan öğrendim” dizisinde olay zamanına şimdi dersek, -çünkü dili geçmiş zaman şimdiki anlatmak için de kullanılır ki konuşmaya başladım diyorum mesela- ikinci zaman yani olayın geçtiğinin anlatıldığı anlatıcı zamanı hemen sonrasında gelecektir. Anlatıcı zamanı gelecek, demek tuhaf olduğu için anlatıldığı zamanına şimdi dersek olay zamanı geçmiş olur. Olay zamanı geçmiş zaman kipi nedeniyle geçmiş anlatıcı zamanı yani her şey olup bittikten sonra şairin seslenişidir.

“Her şeyi gördüm içim rahat” diyor ya İsmet Özel, buradaki zaman kullanımı olumsuzdur. Olumlu iç, olumlu dış görünümünü de destekler, çünkü muhatabımız Hızır olunca başından sonuna her şeyin görülmüş olması ve aktarılmış olması gibi bir şey makul hâle gelir. Olumsuz dış, geçmiş zamandır. Dünyanın halidir bu. Olumlu dış, şimdiki zamandır. Öğrenme, idrak etme, iman etme bütün imkânlarıyla eldedir ve eylem haliyle de oradadır. Olumlu dış, iman edenlere müjdelenen son peygamberin gelişyle başlar, Mesih'le biter. Tabii, roman metniymiş gibi bir olay örgüsü olduğu halde roman gibi bakmamak lazım şiiire çünkü şiiirin yüceliği gereği *Hızır ile Kırk Saat*'in olayları daha çok imgeler içerir.

“Yarılmış ay dedeye öğrettim”

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Mısrası bir ayete -Peygamber mucizesine- gönderme yapar. Gönderme bir sürü imgeler içerir, içerisindeki olaylar tipik yani senin benim yaşadığımız olay gibi değil, daha farklı anlamları da vardır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

16 KASIM PERŞEMBE

İKİNCİ OTURUM

BİR GÜLÜ YETİŞTİRMEK İÇİN

Dördüncü Saat: *Hakan Arslanbenzer*

Beşinci Saat: *M. Nezihi Pesen*

Altıncı Saat: *Ömer Yalçınova*

HIZIRLA KIRK SAAT /

İKİNCİ OTURUM

DÖRDÜNCÜ SAAT

HAKAN ARSLANBENZER

“Ben kötülere iyilik saçarım”

*Ben kötülere iyilik saçarım
Bu ceza olur
İyilere iyilik
Kötülere kötülük
Yapacak kadar güçlü ve seraplı olamam
İyi bir kentte
Camide namaz kılan
Omuzları birbirine dayalı
İki Müslümanın arasından geçtim fark etmediler
Hutbede imamın sözlerinin arasına tek bir kelime
Karıştırdım tek bir kelime
Birkaç kişi irkildi
Gerisi susadı susadı
Çıkar çıkmaz çeşmelere koştular
Ama su yabancı ve acı geldi
Çocuklarını görünce o vakit
Dindi iç ırmak yankıları*

Şiir çok kısa yani tahlili de çok uzun sürecektir değil; ben Sezai Karakoç'un sanatını, şiirini nasıl bir ortamda ortaya çıkardığına biraz değinmek istiyorum. Sezai Karakoç, 1950'li yıllarda İkinci Yeni kuşağındandır hem Türkiye'deki hem de dünyadaki çağdaşları oldukça çarpıcıdır. Modern düşünce -özellikle güncel düşünce- diyebilece-

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ğimiz şey aslında Sezai Karakoç'un akranlarının yaptığı bir şeydir, diyebiliriz. Mesela Edward Said, Sezai Karakoç'un akranlarından. Aynı şekilde Amerikan şiirinin 1950 sonrası önemli figürlerinden Leroi Jones, daha sonra benimsediği ismiyle Amiri Baraka da öyledir, İran'da birçoğunuzu etkilemiş olan Ali Şeraiti ya da Kuzey Afrika'dan Muhammed de.

Bunlar savaş sonrası, özellikle de yapısalcılık sonrası düşünceyi geliştiren insanlardır. Bunların bir kısmı postmodern sanatı, post-modern şiiri ortaya çıkaran şairler, düşünürlerdir. Sezai Karakoç'un düşüncesiyle birebir benzerliği görülemeyebilir ama ortak noktaları vardır. Bu ortak noktalardan bir tanesi savaş sonrasında ortaya çıkan hayal kırıklığıdır. Batı Avrupa merkezde olmak üzere dünya çapında eski bir sistemin yani sömürgeciliğin, kapitalizmin akıl merkeziliğin, logosentrizmin, dünyanın yetmediği bir gençlik karşımıza çıkar ve bunlar varoluşçuluğa yönelir.

Varoluşçuluk, modern Türk şiirini yani Sezai Karakoç ve Cemal Süreya'nın başlattığı İkinci Yeni akımı dâhil olmak üzere modern Türk şiirini oldukça etkilemiştir. Bu, varoluşçuluk modasının da bir parçasıdır. Varoluşçuluğu genel bir düşünce eğrisi olarak tarif edersek Sezai Karakoç da bir şekilde ondan etkilenmiştir. Varoluşçuluğun içindeki yabancılaşma depresyon, kaygı veya bir anda bütün anlarda olmak, bir andan bir başka âna geçebilmek, anların ya da momentumların tarih boyunca birbiriyle ilişkili olduğu fikri *Hızır la Kırk Saat*'te çok nettir. İlk insanın aynı zamanda son insan olduğu, tek insanda tüm dünyanın ve insanının mikro kozmos olduğu fikri, bir insanın aynı zamanda başka insanlar da olduğu benliğinin yani modern Kartezyen düşüncenin tarif ettiği o atomik bireyden ibaret olmadığını, kendi şuurumuzla başlayıp bitmediğimizi, tarihin de bizim içimizde yer aldığı ve dolayısıyla tarihsel figürlerle veya inançla ya da metafizikle bir geçişin mümkün olduğu fikri...

Bunlar genel olarak dünya çapında o dönemde etkili olan neo-roman-tizm diyebileceğimiz yani 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başı romantizmden farklı aşırı derecede endüstrileşmiş toplumların yabancılaşmaya ve dünya savaşlarına aynı zamanda da ezici devletlere karşı bir reaksi-yonudur diyebiliriz. Bunda da aşırı derecede biçimlendirilmiş eğitim yoluyla ve seküler kurumlarla biçimlendirilmiş kültüre karşı bir doğaya dönüş yordamı vardır.

Aynı dönemde -1950'deki kuşakta diyelim- çok yaygın olmamakla

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

beraber parça parça Amerika'da, Afrika'da, Türkiye'de dine dönüş akımları ortaya çıkmıştır. Mesela Amerika için çeşitli uyanış dönemlerinden bahsedilir. 1960'larda Avrupa'da bunun karşılığı tek din merkezli toplumun artık çok din merkezine geçmesidir, çünkü İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge ülkelerinden kendi ülkelerine işçi kabul etmeye ve eğitim sisteminde bu insanların da dininden söz etmeye başlarlar.

İlk defa 19. yüzyıldaki dönüşümden sonra din yeniden söz konusu olmaya başladı. Bu 50'lerde başladı ama 60'larda belirgin hâle geldi. Afrika'nın uyanışı, bu sömürgeciliğin sonunun çok özel bir işaretini üstünde taşıdı. Bugün hâlâ devam eden birtakım tartışmaların Sezai Karakoç'un düşüncesi üzerine çok ciddi etkisi olmuştur.

Afrika'nın uyanışı fikrinin, İslamcılığın -Türkiye dâhil olmak üzere- birçok İslam ülkesinde 'dönüş'ü yeniden ortaya çıkmıştır. Ancak bu Meşrutiyet dönemindeki gibi artık 'medreseden çıkma' insanların İslamcılığı değil; modernizmi içselleştirmiş, bu seküler eğitim kurumlarında eğitim almış insanların İslamcılığıdır.

Bir başkası da folklorun dönüşüdür. Bilgi endüstrisinin yarattığı düşüncenin yanında folklorun kayda değer olduğu fikrinin ortaya çıkması doğaya dönüşte tutarlıdır. Bir de sanayileşmeyi öven ilerlemeci sosyalizmin dışında Maoculuk hâkim olmuştur. Maoculuk, basit köylülerin dahi düşüncesinin kayda değer olduğu fikri ile başlar. Bütün bunların Sezai Karakoç'un genel olarak fikrine ama özelde de şiirine etkisi olmuştur. Hızır'ı tercih etmesinin nedeni Hızır'ın tüm bu modern şiirlere, modern şiir beklentilerine karşılık verebilmesi hem folklorik bir figür hem dini bir figür hem de modernizmin bir kişide birçok kişinin var olması fikri, bu transformasyonların imgeci dönüşümleri sağlayabilecek merkez ve taşıyıcı bir figür olarak tercih edilmesi bundandır.

Şiirin 4. bölümünde çok ciddi manada bir muğlaklık vardır. Bu şiirde muğlaklığı metot olarak kullanan şair, eskisinden daha farklı bir dünyayı duyurmaya çalışan bir insan tipinden söz eder. Sezai Karakoç'un Kapalı Çarşı şiirinde şöyle bir ifade vardır:

"Tüyler içinde gelen yeni dünya / bir sandalye kadar hür olduğu gün".

Şair, soyuttan somuta doğru aşama kaydetmesini ister, şiirin ve

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

orada bahsettiği tüyler içinde gelen yeni dünyanın tam olarak adını koymaz, sistemini önermez. Mesela Mehmet Âkif'te sistem açıktır. Müslüman bir şairdir Âkif, aynı zamanda Türkçe yazan Türk şairidir. Tarihe bakış açısı, dine bakış açısı bellidir. Bunları özellikle *Fatih Kürsüsü*'nde, veya âyet yorumu olan *Hakkın Sesleri*'nde açıkça dile getirir ama bu dönem kapanmıştır.

Modernizm, eğitime dolayısıyla kültüre hâkim olmuştur. Osmanlı döneminin hayat tarzı artık söz konusu olmadığı için şairin bahsettiği İslam çerçevesinde toparlayabileceğimiz yeni dünya tüyler içinde gelir; muğlaktır, tam olarak ne olduğu belli değildir. Sezai Karakoç'un ilk yazılarının toplandığı *İslam'ın Dirilişi*, 1967 yılında basılmıştır. Diriliş fikrinin ortaya atılması aslında bir şeyin öldüğünü gösterir. Genel tabirle söyleyecek olursak ölen İslam medeniyetidir.

Bunun yeniden diriltilmesi söz konusudur. Nasıl diriltileceğinin işaretleri olmakla beraber kesinlik yoktur. Tüyler içinde gelen yeni dünya budur. Sezai Karakoç'un şiiri ilk dönem kitaplarından -*Körfez / Şahdamar / Sesler*- sonra 1950'lerde ve 60'ların ilk yarısında yazdığı şiirlerden sonra yavaş yavaş uzar ve politik ifadeye kavuşur. Doğrudan doğruya politik bir şiir değildir, hâlâ imgeci, hâlâ bireysel tınıyı içinde taşır. Şairin kendi hormonal diyebileceğimiz ifadesinin içinde politik bir yöne doğru evrilme eğilimindedir. *Hızır la Kırk Saat* de bunun şiiridir diyebiliriz. Ondan önce doğrudan doğruya bu uzunlukta, bu cesametli şiirleri yoktur. *Köpük* şiiri vardır mesela, yine belirsizlikle başlar ama bir dünya tarihi, modern tarihi, siyasi tarihi yorumuyla devam eder.

3.bölümde geçen "...*güçlü ve seraplı olamam*" ifadesini tam olarak anlamıyoruz. Bir şiiri çözümlediğimizde şair burada şunu kastetmiştir deriz ama şairin orada tam olarak ne kastettiği çokça havada kalır. Karakoç, şiirin devamında Müslümanların hayatını eleştirir. Omuzları birbirine dayalı iki Müslüman arasından geçer ve onlar bunu fark etmezler. Şairin zaten diriltmek istediği şey budur. Birbirine yaslı omuzların arasında geçememesi gerekir.

Tabii Hızır'ın burada iki yönü vardır. Her zaman her yerde olabilmesi fikri, soyutluğu, metafizikliği meselesi; diğer taraftan da onların idraksizliği, şuursuzluğu bulunur. Devamında imamın sözleri arasına bir kelime karıştırır, o kelimenin hangi kelime olduğunu söylemez. Öyle bir belirlilik söz konusu değildir, biraz kapalı bir dindarlık vardır. Ama o Sezai Karakoç'un dinden anladığı şeyi karşılamaz. Bugün İslamcılık

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

dediğimiz de zaten bunun bir eleştirisidir. Eleştirmeyen, dünya ile mücadele etmeyen, siyasi pozisyon almayan dindarlığının eleştirisidir. Hutbeye karıştırılan kelimeyi birkaç kişi anlıyor. O kişiler kimler? Adını açıkça koymasa da durumun şuurundalar. Ölümün idrakinde olan diriltılmenin gerektiğini bilen insanlar onlar veya en azından irkilebilecek kadar o şura yakın insanlar ama diğerleri susuyorlar.

Susamak burada bir ihtiyacı hissetmek, olumsuz manada ve bunlar çeşmelere koşuyor. Susamayı bastırmak için fakat su onları tatmin etmiyor. Suyun tadı farklı ve acı geliyor. Yeni bir şuur yeni bir ifade var, bunlar Sezai Karakoç'un şiir ve düşüncesidir çünkü yalnız olmaya alışık bir insandır. Şahsi hayatında da yalnız yaşadı ve yalnız öldü. Etrafında tabii ki her kuşaktan insanlar vardı düşüncesini takip eden.

Sezai Karakoç'un kendisine ait olduğu düşünce yani İslamcılık düşüncesi ya da İslam medeniyeti, İslam'ın dirilişi fikri insanları irkiltmek üzere onları durumun yeniden şuuruna varacak şekilde mevcut alışkanlıklarından uzaklaştırmak maksadını taşıdığını hissettiriyor.

Şiir bize kesin bir açıklıkla yapmıyor bunu muğlaklık yoluyla yapıyor çünkü içine doğduğu şey varoluşçu akım. Dönüp baktığımızda Sezai Karakoç'un etkilendiği şairlere; burada Atilla İlhan'ın ve Necip Fazıl'ın etkisi olduğunu görüyoruz. Yer yer hece veznine çok yakın bir sesle yazar Sezai Karakoç. Destan ölçüsü dediğimiz 6+5,11'li hece ölçüsü onun şiirinde çok yaygındır. Mesela *Köprük* şiiri açık serbest şiirdir, 6+5'e çok yakındır. Bir kaside formu diyebiliriz, çünkü halk şiiri formundan çıkmıştır. Hızır'ı tercih etmesi de Hızır sayesinde söyleyeceklerini Hızır'ın metafizikliği, Hızır'ın soyutluğu sayesinde verebiliyor. Hızır'ın her an her yerde olabilecek olması fikrinden yola çıkarak -ki bu Hızır da şunu söyleyeyim folklorikten gelen bir Hızır'dır, çünkü Kuran'daki kıssa çok belirsizdir ve kısadır- onun üzerine bir hikâye, bir uzun anlatı, 40 şiirlik bir kitap inşa etmek pek mümkün değildir ama folklorik öğeler daha zengindir.

Sezai Karakoç bütün bu kendi içine doğduğu akımın kültürel ortam unsurlarını kendi düşüncesini okuyucuya aşılama için -en azından hissettirmek için- kullanmıştır. Yani bu 4. bölüm ciddi anlamda belirsizlik taşımakla beraber bu sonuca mahduttur.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
İKİNCİ OTURUM
BEŞİNCİ SAAT

MUSTAFA NEZİHİ PESEN

“Anne suçsuzdu ve öldü”

5. saatte bir hadise ve gönderme var. Resulullah -sallallahu aleyhi vesellem- efendimizi dinleyen ashabı onun karşısında dünya ile bağlarını koparıyor. Dünya tamamen değersizleşiyor, şimdi o hutbede bir kelime, hatibin ya da imamın sözlerinin arasında bir söz, Resulullah'ın sözlerinden bir söz ya da Kur'an'dan bir anlam olsa gerek. Ashab, o kendinden geçişten sonra dünyanın işlerine d alıyor. Sonra kendilerinden şüpheye düşüyorlar, iki farklı ruh halini yaşamalarını bir münafıklık işareti olarak görüyorlar. Bunu gidip Resulullah'a anlatmaya karar veriyorlar. Resulullah; bunun çok insani bir şey olduğunu, o hali her zaman devam ettiremeyeceklerini söylüyor. İşte böyle bir göndermesi olduğu da aklıma geliyor. Şair, ilk defa bu 5.bölümde Hızır adını anıyor. Burada Hızır'ın konuştuğunu ve bir rapor tuttuğunu görüyoruz:

Rapor

Ben Hızır... gün... falan saatta... yerde

İnceleme yaptım

Anne suçsuzdu ve öldü

Baba suçsuzdu eski incirler gibi hışırdayordu

Küçük çocuk suçsuzdu

Bal rengi bir akıl sarasına bağışlandı

Öbürleri suçsuzdu

Çiçeğe yeni durmuşlardı

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Suçlu bendim

Geç kalmıştım

Evin kötü düşü balkona ağmıştı

Komşu evlerde ayın başlamamıştı

Kendimi iki yüz yıl insanoğluna görünmemeğe mahkûm ettim

İmza Hızır

Pulsuz

Tarih Çin seddinden sonra 5000

Şahitler bütün oğullarım

Karakoç, şiirde 5.000 diyerek bir tarih veriyor. Çin Seddi bildiğimiz kadarıyla milattan önce 600'lerde başlıyor, uzun yüzyıllar boyunca yapımı devam ediyor. Kronolojiyi takip ettiğimizde şairin konuştuğu zaman henüz gelmemiş. Burada ayrıca tayy-ı zaman tayy-i mekân meselesi var. Hızır'ın bir zamanla ve bir mekânla mukayyet olmaması da yer alıyor. Şair bunu yaparak aslında bize şunu söylüyor: "Tarihin her dönemini şiirimin malzemesi olarak kullanabilirim" ve kullanmıştır da, ama daha çok peygamberlere, peygamberlerin kıssalarına ve kıssalarının bir bölümüne göndermelerle doludur. Bir de özellikle final kısmına doğru Peygamber Efendimizin hayatına dair epey gönderme vardır.

Mesela; miracını, hicretini, savaşlarını aynı zamanda kendi hayatını, çocukluğunu, gezdiği şehirleri, orada karşılaştığı meseleleri de şiirine yedirmiştir. Bunların her birisini Hızır'la çeşitli şekillerde bağlantı kurarak anlatmaya devam eder. Final kısmında da Mehdi meselesine gelir. Bu biraz daha İslam düşüncesinin müphem bir meselesidir. Hızır ve Mehdi meseleleri finalde şiirin aslında nasıl zor bir çizgide ilerlediğini de bize gösterir.

Burada söylediği "şahitler bütün oğullarım" meselesi de daha önceki bölümlerde geçen hür ve bağımsız kırlarda gezen oğullar çocuklardır. Şiirin ileri bölümlerinde de bu oğulların 40 kişi olduğu söylenir. Bunlar; evlenmeyen, yürüyüş ve mücadele içinde olan insanlardır. Kendisini bir davaya adanmış tarihin her döneminde bir değişim, ileriye atılım, silkiniş ve diriliş vardır. Bu diriliş meselesi ba's-u ba'de'l-mevt karşılığı yani ölümden sonra bir dirilişi simgeler. Her alan da Müslümanların yeniden dirilmesi gerektiğini vurgular.

Şiirin bazı bölümlerinde siyasi yönü de güçlenmiştir. 1. Dünya Savaşı ve final kısmında Müslümanların son 100-150 yüzyıllık mücadelesi

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ve ezilmişliği, sürgün edilişi, emperyalist Batılıların Müslümanlara reva gördüğü bütün zulümler de burada bir etik havaya bürünür.

Sezai Karakoç benim anlam arayışında, hayatımda çok önemli bir yer tutmuştur. Aynı şekilde yine varoluşçuluk özellikle bizim gençlik ve üniversite dönemlerimizde doğal olarak yaşadığımız bir ruh haliydi. Okuduğumuz eserler ve kitaplar da bunu besleyerek güçlendirdi. Benim de o dönemler yaşadığım bunalım ve sarsılışında sufilerin metinleri Abdülkadir Geylani, Mevlâna veya Sezai Karakoç gibi insanların doğru yola yönelmemde olumlu etkileri için müteşekkirim. Allah hepsinden razı olsun. Şiirle bunu ifade etmek, şiirle ruh halini, bir dirilişi, bir mücadeleyi ifade etmiş olmak ve bu şiirlerden etkilenmek bana göre daha vecdi bir şeydir. Tasavvufa yakın bir şeydir, zaten tasavvuf da genellikle kendisini şiirle ifade etmiştir. Şiirin o etki ve doğrudan kalbe, ruha seslenişini Sezai Karakoç'ta bu kitabında çok güçlü bir şekilde ortaya koymuştur.

Bu bölümde Batılılaşma maceramıza bir gönderme yapılmıştır. Şair burada zamanın ve mekânın Hızır için söz konusu olmamasından faydalanarak rahat geçişler yapar. Her bölümde farklı bir tarih kesitini farklı bir peygamberin, velinin, evliyanın hayatını, bir toplumsal meseleyi, bir direnişi, bir zulmü gündeme getirerek bizi bir kitapla dirilişe çağırır. Özellikle bazı bölümleri okuduğumda müthiş bir heyecan ve dinamizm kazanıyorum. Mesela; ben şu anda Mehdi'yi Kassam Tugayları olarak düşünüyorum. Biz Müslümanlar şu anda Ebu Ubeyde'yi her dinlediğimizde o büyük heyecanı ve ölmemiş olduğumuzu, ölmememiz gerektiğini hissediyoruz.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
İKİNCİ OTURUM
ALTINCI SAAT

ÖMER YALÇINOVA

“Kağıt endüstrisinde müthiş bir gerileyiş tekniği”

Yaşadığı döneme denk gelmiş olmakla biz Sezai Karakoç’u öncelikle kendi kitaplarından tanımış olduk. Onun şiirlerini, denemelerini, dergilerini okuduk. Bir de Sezai Bey’le ilgili yazılmış yazılardan şairi anladık. Türk şiirinde 90 kuşağı diye isimlendirdiğimiz şairlerin de her birinin Sezai Karakoç ile ilgili bir yazısının olduğunu görüyoruz. İlk akla gelenlerden Hakan Arslanbenzer’in, Hakan Şarkdemir’in, Yücel Kayıran’ın, Zafer Acar’ın yazılarını hatırlıyoruz. Sezai Karakoç, aslında ilk şiirlerini yayımlamaya başladıktan hemen sonra dikkat çeken isimlerden biri. Özellikle *Monna Roza* şiiri bir efsane. Sezai Karakoç aslında bu şekilde fazlasıyla okunmuş, üzerine düşünülmüş ve düşünülecek olan bir şair. Onun üzerine düşünmek de velut bir eylem. 6. bölümü okur okumaz şaşırıdım, dedim ne konuşacağım ben, sonra üzerine düşündükçe konuşulacak çok şeyin olduğunu gördüm. Önce takdim edeyim size:

*Kâğıt endüstrisinde
müthiş bir gerileyiş tekniği
Papirüs
Mermer
Tuğla
Ceylan derisi
İpek
Kumaş*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Odun
Saman
Kepek

Sezai Karakoç'un şiir ve düşünce dünyasının özünün bu parçada toplandığını söyleyebilirim. Tabii başka birisi de çıkıp Sezai Karakoç'un şu şiiri onun düşünce ve şiir dünyasının özüdür, diyebilir çünkü Sezai Karakoç'un bütün şiirleri ve bütün yazıları sanki birbiriyle organik bir bağ içerisinde. Tohumun özelliği bütün bir ağaçta görülebilmektedir. Türk şiirimizde böyle bütünlük arz eden başka bir şair var mıdır bilemiyorum. Şiir dünyasının bütünlüğü hatta bu bütünlük içerisinde onun çıkmazlarını bile sokağa koyabiliriz.

*Hızır*la *Kırk Saat*'in yazıldığı dönemi düşündüğümüz zaman -1967- İkinci Yeni Şairleri başyapıtlarını vermişler. Cemal Süreya'nın *Üvercinka*'sı, Turgut Uyar'ın *Dünyanın En Güzel Arabistan*'ı, Edip Cansever'in *Yer Çekimli Karanfil*'i yayımlanmış. *Hızır*la *Kırk Saat* de bu kült eserlere karşı gelen bir yerde duruyor. Aslında bu şiir, şairin yerini belirleme eseri olarak da görülebilir çünkü İlhan Berk Galile Denizi'nde *Pera*'dan, *İncil*'den, Hristiyanlıktan bahseder, Edip Cansever *Yer Çekimli Karanfil*'de, Turgut Uyar *Akçaburgazlı Yekta*'da benzer bir atmosfer içerisinde. Sanki bu topraklarda Müslümanlık veya İslam hiç yokmuş gibi Hristiyanlık ve *İncil* göndermesi yapılır. *Hızır*la *Kırk Saat*'e baktığımızda bir peygamberler tarihi görürüz.

Şiir, Hz. İsa'dan, Hz. Musa'dan, Hz. Yahya'dan, Hz. İlyas'tan; İbnü'l Arabî'den, Şems'ten, Mevlâna'dan, Hallâc-ı Mansûr'dan ve *Hızır*'dan bahseder. *Hızır*, zaten kitaba ismini veren metaforudur. Demek ki Sezai Karakoç, Müslümanların inanç dünyasını oluşturan figürleri ortaya koyar. Bu bir tekliftir; kendi çağına, kendi çağdaşlarına, kendi kuşakdaşı şairlere bir cevap ve bir tekliftir.

Aslında *Hızır*la *Kırk Saat*'i, *Körfez* şiiriyle çok yakın buluyorum. Hakan Şarkdemir, "*Körfez*, *Hızır*la *Kırk Saat*'in provasıdır." der. Ben de buna katılıyorum. 1964'te yazmış *Körfez* şiirini, 67'de de *Hızır*la *Kırk Saat* yayımlanmış. Şu anlamda bir provası: Sezai Karakoç, *Körfez* şiirinde arayış içerisinde. Doğu'yu ve Batı'yı bilen gelsin diyor ya kendisi Doğu'yu ve Batı'yı biliyor ve bir tercihte bulunuyor. *Körfez*'de bir kendini arama uğraşı içindedir, o sancıyı görürüz. Ani geçişler, uzun atlayış diyeceğimiz imgeler, metaforlar arasındaki geçişler, sembollerin kimi zaman net kimi zaman muğlak kullanılması sanki *Körfez*'de giriştiği bu düşünsel ve ruhsal sancının *Hızır*la *Kırk Saat*'te bir cevabının

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

bulunduğunu düşünüyorum.

Hızır la Kırk Saat'ten sonra *Zamana Adanmış Sözler, Ayınler, Taha'nın Kıtıabı, Gül Muştusu* gibi şiirleri yazmış. O şiirlere baktığımız zaman artık hedefi belli. Arslanbenzer'in bahsettiği o muğlaklıktan biraz daha uzaklaşmış ve ne söyleyeceğini kararlaştırmış bir Sezai Karakoç portresiyle karşılaşılıyor. Buna düşüncenin ön plana çıkması, sanat kaygısının biraz daha geri plana çekilmesi olarak da bakabiliriz ki *Körfez* ve *Hızır la Kırk Saat*'teki şiirler hakikaten estetik ve şiir açısından sonraki şiirlerden çok üst düzeyde durur. *Hızır la Kırk Saat* bu manada Sezai Karakoç'un başyapıtıdır, bir zirvesidir. Sonrasında "Diriliş" düşüncesi kaygısı daha ön plana geçer.

6. bölümdeki şiire gelirse, ben bu şiirde ilk önce şunu görüyorum. Sezai Karakoç'un şiirinde sen, ben, siz, biz, biz, onlar ayrımı vardır. Sezai Karakoç her şiirini bir düşünceye bir duruşa bir bakışa karşı yazmıştır. Onun karşı çıktığı bir şey vardır her şiirinde, yazısında bunu görmek mümkündür. *Ötesini Söylemeyeceğim* şiiri, *Masal şiiri* veya *Monna Roza*'da bile bir sen vardır.

"Kâğıt endüstrisinde / müthiş bir gerileyiş tekniği"

43

Bu mısralarda imalı, ironik bir söyleyiş var. Sezai Karakoç burada yine bir şeye karşı bu mısraı kuruyor. Peki, bu karşı duruş nedir, kime karşıdır ve nasıldır, diye sormamız lazım. Şiirin içerisine girmemiz açısından bunu çözebilmemiz gerekir. Bence Sezai Karakoç'un yazılarına ve diğer kitaplarına da bir göz atmalıyız. Mesela neden bir *Mehmet Akif* kitabı yazar ya da *Yunus Emre, Mevlâna*?

Edebiyat Yazıları'nda Necip Fazıl şiirleri ile ilgili yazılar vardır. Bunlar sadece kendi şiir poetikası temellendirme çabası değildir. Sezai Karakoç'un sufileleri, evliyayı, Allah dostlarını sevdiğini biliyoruz. Kendisinin bir intisabı olmamakla birlikte okuyabildiği her şeyi okumuştur. Hürmetle, saygıyla eleştirilerini de yapar ama eleştirdiği tarafı kırmadan yapar. Müslümanlara karşı merhametli, kâfirlere karşı gazaplı olmak ilkesini daima hatıralarında da görürüz. Bu konuda çok dikkatlidir ve özenli bir dil kullanır. Bir şair ve yazar olmadan önce Müslüman bilinciyle hareket etmektedir. Şiirde, düşüncede sert eleştirilerinin olması insanların birbirlerini eleştirmesi mümkündür sadece bunu şahsi bir kıvama dökmek gerekir. Baktığımızda Sezai Karakoç'un iki tip eleştiri yazıları olduğunu görüyoruz. Bu eleştiri yazılarından birincisini savunma amaçlı yazıyor, Yahya Kemal'le ilgili bir yazısını

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

hatırlıyorum mesela. İkincisi taarruz veya fetih diyebileceğimiz türdendir. Yazılarının birçoğunun savunma amaçlı olduğunu düşünüyorum.

Yunus Emre'yi, Akif'i, Necip Fazıl'ı, Yahya Kemal'i, Mevlâna'yı bir nevi savunma içgüdüleriyle, motivasyonu yazmıştır. Fetih amaçlı yazılarına örnek de mesela Edip Cansever şiirine karşı yazdığı yazıdır.

Sezai Bey'in savunma ve taarruz diyeceğimiz eleştiri yazılarının ikisinin de yöntemi aynıdır. Bu yöntem ele aldığı şiirin veya düşüncenin yapısını ortaya koyar ve adeta size bunun neyden ibaret olduğunu göstereyim, siz zaten ne olduğunu anlayacaksınız der. Mesela o yazıda Yahya Kemal'e nasıl bakılması gerektiğini anlatır. Edip Cansever şiiri için de aynıdır. Okura, siz Edip Cansever şiirini bu kadar yüceltiyorsunuz, büyütüyorsunuz, yere göğe sığdıramıyorsunuz ama bunun yapısı materyalist bir şiirdir dediği an zaten Sezai Karakoç söyleyeceğini söylemiş ve bize anlatmak istediğini anlatmış oluyor. Öyle olunca Sezai Karakoç'un şiir ve düşünce dünyası veya eleştiri diyebileceğimiz -ki eleştirinin olmadığı hiçbir yazısı yoktur- yazıları şu amaçla gerçekleşir. Hakkı teslim etmek veya raydan çıkmış treni raya oturtmak. O yüzden sen, ben, siz, biz, onlar ve bizler şeklindeki yazma biçimi bu kaygılar sebebiyledir.

44

“Kâğıt endüstrisinde / müthiş bir gerileyiş tekniği” mısralarında neden gerilemek için tekniğe ihtiyaç var? Burada Müslümanları ve İslam dünyasını gerici diye yaftalayan bir taraf var ve o tarafa karşı kendini ilerici, modern, çağdaş zanneden kişilere karşı ironik bir cevap vardır.

Devamındaki papirüs, mermer, ceylan derisi, ipek, odun ve son olarak samanla kâğıdın macerasının gün geçtikçe kalite olarak düşüşü verilir. Evet, teknik ilerler fakat kalite odun, saman ve son olarak kepektir. İlerlediklerini zannedenlere en basit örneği kâğıt üzerinden verir. Sezai Karakoç şiir ve yazılarında hep birilerine cevap verir, konuşma üslubu baskındır. Eğer bu konuşma gereğini duymazsa Sezai Karakoç yazmayı bırakır.

Hızırla Kırk Saat modern bir şiirdir aslında. Yazmanın da içerisinde düşünüldüğü ve tartışıldığı bir şiir. Bu açıdan da önemli bir kitap. Önceki bölümde geçen *“Kanunlarını kâğıtlara yazmışlar / benim anılarım gibi / taşa kayaya su çizgisine / gök kıyısına çiçek duvarına değil”* mısralarda bile Sezai Bey'in eleştirel mesafeden konuştuğunu görebiliriz.

Şiirde Tevrat'tan, Zebur'dan ve İncil'den bahsedilir. Mevlâna'nın

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

mesnevisine defalarca göndermeler vardır. Muhittin Arabî sanki böyle mitolojik bir karakter gibi şiirin içerisinde dolaşır. Cumhuriyet döneminde gelenek tabuta konulmuş, gömülmek istenmiş. Sezai Bey de o tabutu açan şairin kendisidir yani bizim geleneğimiz öyle tabuta konup gömülecek bir ölü değildir. Yaşamaktadır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

16 KASIM PERŞEMBE

ÜÇÜNCÜ OTURUM

BİR GÜL BİR GÜN DEN UZUNDUR

46

Yedinci Saat: *Hakan Şarkdemir*

Sekizinci Saat: *Hayriye Ünal*

Dokuzuncu Saat: *Hüseyin Akın*

HIZIRLA KIRK SAAT /
ÜÇÜNCÜ OTURUM
YEDİNCİ SAAT

HAKAN ŞARKDEMİR

“Yüzü yeni gelmiş bir vahiy gibi”

*Bugün iki çocuğun konuşmasına kulak konuğu oldum
Biri beni öbürüne çiziyordu
Hızır'ın çizgileri derindir diyordu
Su ışıltısıdır karanlıkta gözleri
Sağ kolunun çizgisi parlarsa
Tanda bir palmiye gibi
Sol kolu karanlık kış gecesi
Yaşı hep almış üç
Yüzü yeni gelmiş bir vahiy gibi
Gözlerinin önünde hep Rahman Sûresi canlanır
Kalbi hep Yasin okur
Kulağında ilk ayetlerin depremi
Ben Hızır'ı gördüm kardeşim
Ermişler için topluyordu zeytinleri
Konuşması hint ilâhisi
Ürküntüsü çocuk çilesi
Genellikle dağ havasını taşıyan biri
Yemesi bir gülün dirilişi*

Bana göre Sezai Karakoç bir montaj ustası. Çağdaş şiirde montaj tekniğini en usta şekilde uygulayan, onu yenileyen, geliştiren; aynı zamanda klasik şiirin de devamını getiren bir şair. Mazmunlarla yazan ama bu mazmunları klasik şiirdeki veznin ölçülerinde, kalıplarında kalmadan

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

çağdaş bir yorumla okuyabilen bir isim.

Bu parçada şöyle bir şey görüyoruz. Burada bir dramatik persona var, yani Hızır karakteri varsayımsal, tarihi bir şahsiyet fakat bunun altında da Hızır'ın dilinden bir çocuğun Hızır'ı nasıl resmettiği, onun portresini nasıl çizdiğini görüyoruz. Bu aslında dramatik monolog içinde bir monolog gibi anlaşılabilir. Sezai Karakoç'un şair olarak seviyesini, büyüklüğünü anlamak için teorik düşünümüne baktığımızda bunun bir karşılığı olduğunu görüyoruz. Ben şiirin bu anlamda Baudelaire'in *Albatros*'una benzediğini düşünüyorum. Bu anlamda aslında ipucunu bize Sezai Karakoç veriyor. Nesne Musa, şair Hızır kavramını kullanıyor ve anlamamız için nesne üzerine birtakım şeyler söylüyor. Nesnenin bir anlamda görünmez atomlarını parçalayıp onu yere seren, dize getiren bir kişi olarak görüyor Hızır'ı. Nesne de aynı şekilde şaire direniyor, ona itiraz ediyor, sorular soruyor. Tıpkı Hızır'la Hz. Musa kıssasındaki gibi.

Bu şiiri Hızır'la ilgili hikâyenin, tarihin, menkıbelerin o spekülâtif alanın uzağında kalarak okuduğumuzda da alegorik bir bakış olduğunu söyleyebiliriz. Karakoç, hem tarihi ya da varsayımsal bir şahsiyet olarak Hızır'ı kırk parça boyunca konuştururken ya da onu dolayısıyla konuşurken hem de bu teorik düşünümün de karşılığını ortaya koyuyor. Onun bir montaj ustası olması da aslında türleri bir araya getirmesinde. Burada epik şiire, dramatik şiire, bilim kurguya uygun birtakım şeyler görüyoruz. Şiirde geçmiş, gelecek, şimdinin bir aradalığı söz konusu.

Bu şiir sadece belli bir zaman dilimi içinde geçmiyor. Bütünüyle tahkiye de dayanmıyor. Burada anlatı unsuru var ama bu anlatı unsuru çok tadında bir şekilde yerli yerine konmuş. Nesneyle şair ilişkisini Sezai Karakoç Edebiyat Yazıları'nda aktarıyor. Burada da bir uygulamasını görüyoruz. "*Hızır'ın çizgileri derindir*" diye enteresan bir ifade var. Bu ifadeyi *Edebiyat Yazıları*'nda kelimeler için kullanıyor. Kelimeler şiirin kelimeleridir, diyor. Kelimeler derin çizgilerdir. Kelimelerin portrelerinden bahsediyor ve burada da bu portrenin bir uygulamasını varsayımsal bir karakterin ağzından -daha doğrusu onun dolayısıyla konuşan- bir çocuk karakterinin sesinden alıyoruz. Derin çizgiler ve kelimeler ne ifade eder şiirde? Sezai Karakoç bunları arıların vızıldamasına benzetiyor. Bir arı kovanındaymışçasına o kelimelerin vızıltılarını duyuyor. Aynı zamanda o kelimeleri Sezai Karakoç bir buluta benzetiyor ve bu şiirsel süreç içerisinde bu bulutun içinde gezdiğini söylüyor.

Bunlar tabii metaforik ifadeler olabilir. Bu kelimelerle biz ne yapıyoruz? Neye varıyoruz? Burada Sezai Karakoç'un neden bir montaj ustası olduğu saklı. Şiirin içinde bizim fevkaladeye varmamıza yarayan

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

kelimeler bir anlamda nesnelere gösterimi. Nesnelere bizim dünyayı algılamamıza yarayan şeyler fakat şairin nesneyle, kelimelerle ilişkisi birebir ilişki değil. Şair kelimelerin ötesindeki bir anlamı arıyor. Bir anlamda nesnenin ötesindeki bir nesneyi araştırıyor. Bu anlamda nesneyi yoran, nesneye soru sorduran bir pozisyonu var. Birbirinden ayrı kelimeler, imgeler, görüntüler arasındaki karşılıktan doğan bir fazlalık var. Şiir, bir anlamda bize iki artı ikinin dört ettiği bir dünyanın değil de bundan daha başka bir dünyayı; iki artı ikinin beş ettiği veya iki artı ikinin bir ettiği veya iki artı ikinin sıfır ettiği mevcut bir dünyanın ötesinde bir başka bir dünyayı hayal etmemizi sağlıyor.

Peki, bu şiirde bunun yeri nedir? Daha doğrusu şiir gündelik hayatta işe yarar bir şey değil. Şiirin tek işe yaradığı şey bize özgürlüğü, o başka olanı, mevcut olanın dışındaki dünyayı hatırlatmasıdır, diyebiliriz. Burada parçanın sonunda “gülün dirilişi” diye bir ifade var. Normalde bunu çok romantik bir ifade gibi görebiliriz ama bu gülün dirilişi meselesi yine Sezai Karakoç’un poetikasında bir yer ediniyor çünkü şiirin bir diriliş işlemi, şiir vermenin, eser ortaya koymanın bir diriliş işlemi olduğunu ifade ediyor. Bu anlamda şiirde vardığımız sonuçlar, mantıksal düşünüm yoluyla varabileceğimiz sonuçlar değil. Şiirin kendi mantığı içinde şiirsel süreç ortaya çıkıyor. Modern fiziğe göre ya da modern bilime göre dünya parçacıklar ve dalgalardan ibaret ama modern düşünce; dünyayı bir olgular, nesnelere bütünü olarak görüyor. Modern bilimde nesneyi bir empresyonist ressam gibi soyutlama işlemi var. Şairin ifadesiyle nesnenin, doğanın kemiğini, iskeletini görmekle yetindiğimizde tıpkı bir empresyonist sanatçı gibi belli bir aşamada kalıyoruz.

Sezai Karakoç, bunun da ötesine geçmemizi yani bu şematizmi, formalizmi, biçimciliği terk edip o kemikteki iliğe varmayı, oradan nesneyi -bir anlamda bizim elimizde ölü gibi olan o nesneyi- tekrar diriltmekten bahsediyor. Şiirde dirilişi alegorik bir şekilde okuduğumuzda bu gülün dirilişi mevzuunu kıyametini geciktiren, bir insan tekinin hayatı boyunca başına gelen şeyler olarak da kendi aydınlanması anlamında alabiliriz. Gülün dirilişi çok kısa sürede göz açıp kapayana kadar olabilecek bir şey değil. Merhale merhale, aşama aşama olabilecek bir şey. Toplumun dirilişi tarih boyunca işte Hz. Âdem’den itibaren kıyametini öncesine kadar ancak merhale merhale anlaşılabilir bir şey. Aynı şekilde daha mikro düzeyde insanın kendi hayatında veya şiirin oluşum süreci içinde de aynı şekilde okunabilir. Yani sadece bu tarihi bir vakayı karşılamaz. Aynı zamanda poetik düşünceye de karşılık verir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
ÜÇÜNCÜ OTURUM
SEKİZİNCİ SAAT

HAYRİYE ÜNAL

*“Ben sen İsa ve Yahya
Bir gülü yetiştirmek için
Yaratılmışız”*

Hızır, herkesin bildiği bir karakter. O açıdan çok bilinen bir şey gibi nereden başlasak herkes biliyormuş gibi bir hisle de konuşuyoruz. Bu bağlamda şiir açısından da özellikle Hızır birçok zamanı kendisinde keşiştiren biri olarak çok şiirsel bir karakter yani şairin onu seçmesi sadece manevi anlam arka planlarıyla alakalı değil, teknik bir şey aynı zamanda bir tarafıyla çünkü, burada “Socratic synchronisess” yöntemi dediğimiz bir yöntem var. Sokrat’ın bilmeyende bile bir şeyi sora sora onun gerçek cevabını aldığı bir yöntem.

Senkretik bir karakter Hızır yani her çağda farklı açığa yerleşebilen birisi. Bu anlamıyla Hızır bana çok ilginç geldi. Birçok açığı birden yerleştirdiğimiz için dışlayıcı olmayan bir karakter ve aslında insan dostu, çevre dostu çünkü kelime anlamıyla bile kuru otlar üzerinde oturduğu zaman yeşil otları yeşerten bir karakter olarak biliniyor. Yine suyla alakalı böyle canlandırıcı bir özelliği var. Tüm zamanlarda da aynı zamanda var olmasıyla beraber insanın bütün mistik düşüncelerine, rüyalarına, kendisiyle ilgili bütün o karanlık taraflara da hitap eden bir yanı var. Dolayısıyla Hızır’ı bu açılardan da yeniden okumak gerektiğini düşündüm. Tabii inananlar açısından da belge, tarih ve söylence iç içe geçiyor. Anlatılanlar bir tarafıyla belge özelliği taşıırken bir tarafıyla da söylence boyutu da var. Bunların hepsi iç içe geçiyor. Hızırla Kırk Saat’in sekizinci saatinin başlangıcı şu şekilde:

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Benim konuşmalarım

Çin yazıtları gibi

Çevre benim söylediklerimi kaydeder

Ama kaydetmez kendisine söz söylediğimin sözlerini

Tarihte kaydedilenler ve kaydedilmeyenler var. Bu tarihin yorumlanabilir olmasına da yol açıyor. Boşlukları ise her zaman kurgular kapatıyor. Yani bir gerçekler bir de kurgular var. Dolayısıyla tarihin yarısı eğer kitap raflarındaysa diğer yarısının da çöplerde olduğunu varsayabiliyoruz. Bunu doğrulayan birçok olay var. Bir tanesini ben aktarmak istiyorum. İlk efemeristlerden -kâğıt, çöp, ıvır zıvır olan şeyleri biriktiren kişilere koleksiyonculara verilen isim- Thomas Pearce paha biçilmez bir koleksiyona sahip ve buna sahip olma yöntemi şu: Bir gün bir dostunun evinde şöminede yakılmak üzere olan bir yığın kâğıt çöpünün arasında birtakım şeyleri keşfediyor ve bunların aslında 17. yüzyıla ait el yazmaları olduğu anlaşılıyor. Burada ayrıntı merakı tabii çok dikkat çekici. Birçok yığın arasından iki satırlık bir bilgiyi ayıklayabilmek için zaman ve emek veren bu tür çılgınlar sayesinde biz aslında tarihi yeniden yazabiliyoruz veya tarihte kaçırılan ayrıntıların farkına varabiliyoruz. Tabii bu boşlukları yalnızca bu tür çılgınlar, efemeristler kapatmıyor. İktidarlar da kapatıyor çünkü tarihi aslında kazananların yazdığı söylenir. Dolayısıyla iktidarlar da aslında işlerine geldiği şekilde boşlukları kapatır, doldurur ve tarihi yeniden manipüle olan bir zemin olarak kuracakları yeni inşalarda kullanır. Birçok ulus devletinin kuruluşu da bu şekildedir. Dolayısıyla efsanelerin bu tür kurgularda nasıl bir rol oynadığıyla ilgili birtakım araştırmalar yapabiliriz. Şimdi Sezai Karakoç'a dönersek eğer buradan, Karakoç şiirinde sadece Hızır ile Kırk Saat'te değil genel olarak bütün şiirinde genişletilmiş uzun ömürlü bir benle konuşur. Hızır da hem uzun ömürlü hem de genişletilmiş bir ben olarak çok uygun bir karakterdir. Karakoç'un inşa etmek istediği dünya açısından da bu karakter Çin yazıtları kadar eskiye giderek zihnimizi insanlığın ilk belgelerine gönderiyor. Buradan da aslında kurguya değil gerçeklere dayanmak istediğini anlıyoruz. Çünkü bir tür bellek tazelemesi olduğu kadar her şeyi kayda da geçiriyor. Hızır, aynı zamanda bir görgü tanığı. Her şeyi görmüş birisi olarak konuşuyor. Bizzat orada bulunan, gören bir kişi olarak konuşuyor. Şiirden devam ediyorum:

Taşların kalb atışlarını duyanlar

Yalnız onlar okur benim söylediklerimi

Kayalar takvim yapraklarımdır benim

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Ay kaç kere tanıklık etti

Taşıdığım yoksul kadınlar tabutuna

Burada gördüğümüz gibi şair ayrıca Hızır dışında görgü tanığı olarak doğanın unsurlarını da çağırıyor, çünkü bunlar kimsenin inkâr edemeyeceği değerler. Taşlar ve kayalar yeryüzündeki eskilikleri, uzun ömürleri, sağlamlıkları ile yaşamımızda vazgeçilmez birer tanık olarak varlar. Ama şiirde, onları herkesin anlamayacağı iması da var. Dikkat ederseniz böylece dinleyici kitlesi daraltılıyor. Taşların kalp atışını herkes duymaz, yalnızca onu duyanlar için bu gizli belgeleri yorumlama şansı vardır. Şair, “in kiraz bahçelerine in / kirazların yankısını dinle” diyor. Taşa kayaya oranla ağaçlar daha organik, daha nispi, olarak daha kısa ömürlü ama hayatı yapan unsurlar olarak çok önemliler. Çünkü onlar başka bir lisana sahipler, hayat döngüsünü aslında onlar sürdürüyor.

Bizim bugün herhangi bir şey olarak üstüne basıp geçtiğimiz her şeyle ilişkinin mitik bir arka planı ve saygınlığı var. Mesela Almanlar arasında doğal ormanlar eski tapınma yerleri olarak geçer. Alman yasaları bir ağacın kabuğunu soymaya çok ağır cezalar verir. Yine Keltler arasında Druidler meşe ağacına tapmışlardır. Kavak ağaçlarına bütün Batı Afrika toplulukları arasında büyük bir saygı duyulur. Ağaçların konuştuğu, kesilirken canlarının acıdığı, ağladıkları söylenir ki bunlar günümüzde de artık bilimsel araştırmalarla ağaçların kendi aralarında sesle iletişim kurdukları, başka canlılarla iletişim kurdukları yönünde araştırmalara konu olmuştur. Dolayısıyla Sezai Karakoç da şiirini yazarken tanıklarını doğadan ama olayları tarihten seçiyor. Aslında doğayla tarih o kadar dost değiller. Buradan biz bir eleştirel bakış da geliştirebiliriz.

Sezai Karakoç, gözlem gücü yüksek bir sanatçı. Tefekkürü de yazma anında icra ediyor. Yazarken keşfeden, yazarken tefekkür eden bir şair. Egemen tarihsel bilgiyi bozan unsuru yani tekil iyilikleri de ayırarak, bugünkü ayıklıkla ayırarak, geçmişe gidip orada onu ayıklıyor ve Hızır'ın fiillerine de varsayımsal insanca özellikler yüklüyor. İnsanca olmayanı, köleliği, insan kurban edişi, idam cezalarını sabote ediyor. Bunlar her şeyi kökten düzeltemeyenlerin anarşist eylemidir. Hızır içinden geçtiği zamanın statükosu açısından aslında bir büyü bozan ve bir anarşist sayılmalıdır. Tabii burada anarşizmi bir felsefi akım olarak kullanıyorum, başka bir şey olarak değil. Şiirdeki ifadesine geleyim bunun:

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Çok köle pazarında bulundum
Az kurtarış yapmadım insan satımında
İnsan alımında az göz gezdirmedim
Kaç olta kırdım balık avında
Kaç ip kestim idam sofrasında
Kaç yılı aradan kaydurdım
Takvim hesabında
Kaç kulak su geçtim
Kurban töreninde
Kaç çocuğu kaçırdım
Kitap sineklerinin
Tılsım salgınından
İlgim salgınından*

54

Bugün kapitalist sisteme karşılık olarak bir bankayı hacklemek veya Ezra Pound'un yaptığı gibi faiz konusunda şiirler yazmak, eleştirmek veya kapısına icra dayanan bir dostumuzu kurtarmak neyse kölelik sistemindeki tekil bir insanı kurtarmak da aynı şeydir. Yani ben bu şekilde bir karşılaştırma yapıyorum. Bu bir tür ontolojik anarşizm. Bir başka deyişle ideoloji değil mevcudiyet aslında var olmanın da yegâne koşulu gibi. Eğer kendimize saygımız varsa kendimize bir açıklama da borçluyuz. Birçok detaya boğulan gündelik hayatta öz iktidar yahut muktedir nefis yahut hür kral olarak anarşistin varlığına işaret benim açımdan bu şiirler. Anarşizm burada doğrudan veya dolaysız hayatın aslında bir tecellisi. Hızır'a biraz bu gözle de bakmak gerektiğini düşünüyorum. Burada şiirin akışında bir karakter daha giriyor. Zülkifl. Hızır'la ikisi arasında bir antlaşma var. Zülkifl, Kur'an-ı Kerim'de iki ayette geçen bir isim. Orada sabırlı ve hayırlı bir kişi oluşu olarak iki özelliğiyle var oluyor. İlk ayette "İsmail, İdris ve Zülkifl'i de an, çünkü onların hepsi sabreden kişilerdi." diyor. Genel olarak Sezai Karakoç şiirinde merhametle beraber sabır çok önemli bir özellik. İkinci ayette ise "İsmail, Elyesa ve Zülkifl'i de an, çünkü onların hepsi çok hayırlı kimselerdi." diye geçiyor. Demek ki bir özellik sabır, ikinci özellik hayır.

Zülkifl ile ilgili karşılaşmasındaki antlaşmasının bazı koşulları var. Burada tabii ikincil kaynaklar da -tefsir- devreye girer. Onlara baktığımız zaman Zülkifl'in bazı kaynaklarda Buda diyebildiğimiz bir şahıs olduğu, bazılarında bütün peygamberlere verilen ortak isim olduğu söylenir. Benim itibar ettiğim kaynaklardan birisi Muhammed Esed'e göre "bir şeyi yapmaya tekeffül etti" anlamında bütün peygamberler

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

için kullanılan dolayısıyla tek bir kişiyi kastetmeyen, Allah'a içtenlikle bağlanmış kişileri kastettiği, onları ifade ettiği söyleniyor. Hızır ile Zülküfl arasındaki antlaşma şöyle. Şiirden devam ediyorum.

*Zülküfl bana dedi.
Sen su ver ben yemek vereyim
Sen can ver ben kan vereyim
Sen sağı çağır ben şehidi çağırayım
Sen ovaya in ben dağda oturayım
Ne kutlu ortaklıktı o
Zülküfl bana dedi
Yeraltında sesim var
Zülküfl bana dedi
Doğuranlar bendendir
Ana sesi bendendir
Örtülü ödeneğimdir ocak*

Buradaki iş bölümünden aslında Hızır'a insanlar arasına karışmak verildiği ve Hızır'ın bir işçi olduğunu çıkarıyoruz. Hayatı temsil ediyor ve onun işi sağ kalanlarla. Görünmezliği, emekçilerin o işlerini koca koca hayatlarını değiştirirken ki emeklerini nasıl da göz ardı edildiğiyle de ilgili bir şey. Nitekim işçilik, işçi kelimesini ben demiyorum Sezai Karakoç söylüyor.

*İn kiraz bahçelerine in
Kirazların yankısını dinle
Denizi kirazlarda ara
Ölümler kirazlar arasında
Köpekle karyola arasında
Bardakla araba arasında
Bir ilgi kur*

Yaşamın akışı bu tür bağlantılarda icra edilir. İlgisiz nesnelere arasındaki bu kan bağı bir yamyamın medeni dünyadaki yabancılığındaki zarafet, kirazların kiraz olma isteklikleri, kirazın kirazla sahneye çıkması hepsi şiirin hesabına katılıyor. Diyor ki Karakoç şiirde:

*Mağaralarda çekilen kuralarda
Yamyamın ülküsünde*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Kabakulakta
Bile bir bilgi ara*

*Hızır Hızır, işçi demek
Meleğe öykünen demek*

*Benim kitabım bu kadardır
Yazıtım kısadır
Anıtım yoktur
Bahar senin öncün
Güz benim artçım
Yaz İsa'nın
Kış Yahya'nın
Bahar yaz güz kış
Ben sen İsa ve Yahya
Bir gülü yetiştirmek için
Yaratılmışız
Şükür Tanrıya*

56

Hızır şiirde isminin oluşunu ama cisminin olmayışını vurguluyor. Yine en güzel işçilerden biri olan bahçıvan olarak, bir doğa bekçisi olarak mütevazı bir şükürle kapatıyor şiiri.

Burada gül geçiyor. Bir gülün bakıcısı olarak kendisini ve Hz. Musa'yı, Hz. İsa'yı, Hz. Yahya'yı nitelendiriyor. Burada şüphesiz şöyle bir ihtimal vardır. Gül ile Hz. Muhammed'i simgeliyor olabilir ama ben somut düşünerek de bu finali çok anlamlı buldum. Sezai Karakoç'un bence burada bir gülü yetiştirmek için yaratılmaktan bahsettiği gibi sürekli öğretme ve öğrenme döngüsü içerisinde kıvrımı olan bir şiir yapısına sahip olduğunu düşünüyorum ve bunu çok değerli buluyorum. Hızır ile Kırk Saat'in üçüncü saatinde "ey ulular sizin bana öğretmediğinizi..." dizesiyle başlayan bölümde öğretmenlerini sayıyor. Zamandan, kuruyan hurma dalından, damıtılmış petrolden, yavrusunu arayan bir deveden, hapsedilmiş yarı yanık sancaklardan, yıkılmış taş kemerlerden, harap hanlardan, köprülerden öğrendim, diyor. Sezai Karakoç, görüldüğü gibi sadece kitaplardan, âlimlerden, bilginlerden değil birebir dünyevi tecrübeyle öğreniyor. Zamanın hareketini ve değişmesini nesnelere üzerinde bu şekilde gözlemliyor. Hurma dalı kuruyor, kemerler yıkılıyor, hanlar harap hâle geliyor. Bu bir süreç bildirgesi ve çok değerli. Hareketi, değişmeyi, zamanın yıkıcı etkisini saptıyor, donduruyor ve kolektif bilince, kolektif belleğimize rapt ediyor. Öğretme bitmeden öğrenme başlıyor. Terbiye ederken bir taraftan terbiye ediliyor.

HIZIRLA KIRK SAAT /

ÜÇÜNCÜ OTURUM

DOKUZUNCU SAAT

HÜSEYİN AKIN

*“Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse
Ölmeden ben öyle dirildim”*

Bir şairin Yenikapı’da kayalıklar arasındaki bir kır kahvesinde kendinden yola çıkarak insanlık hallerini itiraf etmesi biraz etik, lirik öyküleme tarzlarıyla birlikte ifade etmesinin manzumcası. Bir yeni sesleniş tarzı. Önce okuyalım isterseniz:

57

*Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse
Ölmeden ben öyle dirildim
Kaç eleğimsağma altından geçtim
Çocukken çok gözledim samanyollarını
Yaz akreplerinin bile bakamadan edemedikleri samanyollarını
Kaç kez yedim doğu sabahlarının
Yaz aylarında çatlattığı narlarını narlarını
Gelinler götürülürken perşembe akşamları
Kaç kez yerinde durdurdum güvey atlarını
Baharda çayırlarda yuvarlanırken vakit çobanları
Saatları kıra kıra ilerleyen bengisu zamanı
Cebrail Cebrail bengisu uzmanı
Bir bozkır gibi yaklaşıyor kuşatır beni
Karanlıkta uzaklarda insan konuşmaları
Andırır cırcır böceklerini
Arada şarap! diye bir ses yükselir
Bir kadeh patlar
Ateş fişkırır çakmak dağlarından*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Kurban kokusu yükselir
Gürültüyle geçer kaf kabileleri
Kara incirlerin sütünden sütunundan
Zehirlenen ihtiyar kadınların
Destanını söyler katır çingirakları
İftar sofrasında açılan gümüş tabaka
Borçlu baba sesi
Aydın doğduğu saçtaki komşularla
Kaplumbağa artığı en tatlı üzümlerle
Ey donanmış sofraya saati
Cebirail'e anlattığım buydu işte
Cebirail bana ne armağan etti
Bilir misiniz ne armağan etti
Dünya ırmakların kaynak yerlerinden bir kolleksiyon
Dicle'nin uçak yakıtı maviliğini
Fırat'ın benzin yeşilini
Nil'in kül rengi bulut stilini
Bengisu bir kokteyl mi
Kokteyl belki ama ne kokteyli*

58

BENGİSU KOROSU

*Biz bir Hızır'ız ama belki bin Hızır gibi
Biliriz yeryüzünde bengisu illerini
Namazda yürüyoruz ışıldayan meşalelerle
Oruçta aydınlığa İsa'yla Meryem'le
Kulağımızda hep Zebur düğünleri
Düşümüzde İncil şölenleri
Ufkumuzda Tevrat ülkeleri
Sina dağından yapraklar
Ve Kur'an ordusunu
Başkentlere götüren bir kumandan gibi
En soy Arap atının üstünde
Dimdik duran bir başkan gibi
Bengisu alayının önünde*

*Bir göçmen kuş öncüsüdür bengisu
Baharda gelir dünyaya
Kışın göçer aya
Kış yaranın sargı bezi
Yazın ovada dağda sesi*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Yusuf gömleğinin yıkandığı kaynak ondandır
Mısır'ın kapıları onunla açılır
Dâvud'un demirini eriten o
Karıncanın karnından konuşandır
Hüthüt onun üstünden yedi kere uçandır*

*Evrin günlük sularla
Devrim irinle kanla
Bizse dirilişi gözlüyoruz
Bengisu bengisu kayna ve çağla*

Evet, dokuzuncu saat de dikkatinizi çekmiştir. Seste inişler çıkışlar, kimi zaman lirik kimi zaman öyküleme tarzı kimi zaman epik bir kıvama doğru yükselip alçalıyor. Bu aslında insanın hayattaki olaylara karşı tabii olarak gösterebildiği duygulanım durumlarının bir neticesidir.

Şimdi burada asıl figür, aktör Hızır. Hızır bizim gelenegimizde çok önemli bir geleneksel motif. Tabii ki söylenceler daha baskın. Hızır, İlyas olarak biliniyor. Aynı kişi olarak değerlendirenler de var: Hızır-İlyas. Bir de Hızır ve İlyas olarak değerlendirenler de var. Mesela Begavî tefsirinde şöyle bir şey söz konusu: Diyor ki; dört peygamber kıyamete kadar yaşayacaktır. Bunlardan iki tanesi konumuz olduğu için söylüyorum. Bu dört peygamberin ikisi gökte ikisi de yeredir. Hızır yerde olan peygamberden bir tanesi fakat deniz tarafındadır. Denizdir. Deniz kökenlidir. İlyas kara kökenlidir. Bütün bunlar aslında bir tensibe işaret etmek içindir.

Hızır o ki oturduğu yeri yeşillendirir. Yeşillendirmekten maksat aslında sadece nebati bir hadise de değildir. İşin içerisinde bereket de vardır.

Burada Sezai Bey'in kullandığı hakikaten nedir? Benzin yeşili. Bu yeni bir şey. Sezai Karakoç gibi dağarcığı çok geniş birisinin kalkıp da çağdaş, gündelik sanayi medeniyetine ait olan birtakım kelimeleri kullanmış olması kelime kıtlığından değil. Yani dağarcıktaki bir kelime bulamamaktan ya da kelimeyi kelimeye çatamamaktan kaynaklanan bir şey değil. Burada bana göre “bir ahir zaman destanı” yazıyor. Bir nevi erbain yazıyor. Kırk sayısının medeniyetimizdeki karşılığını da takdir edersiniz. Burada da kırk sayısı tesadüf olan bir şey değildir. *Hızır*la *Kırk Saat*'in kırk sayısı medeniyet unsurudur. Baştan sona kadar biz Müslüman Türk kültürünün bütün umdelerini, bütün söylencelerini, bütün dinlencelerini, bütün kaynaklarını, literatürünü burada görüyoruz. Sahih bir eleştiri yapmak müfessirlerin ve fakihlerin işidir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Şairlerin söyledikleri şeyler derununda aranmalıdır. Derununda ne demek istiyor? Mesela en son bölümde bir Mehdi'den bahsediyor, Mehdi geldi diyor. Her şey huzura kavuşuyor.

Mehdiliğin bizim kaynaklarımızda karşılığı nedir? Söylence. Çünkü Mehdilikle ilgili özellikle Kur'an temelli olarak bir bilgiye rastlayamıyoruz ama burada Sezai Karakoç'un çok geniş bir kültürel kaynağa ve medeniyet umdelerine dayandığını görüyoruz ki bu göz ardı edilmemesi gerekir. Çünkü bizi biz yapan şeyler sadece ana kaynaktan dağılan şeyler değildir. Ana kaynağın rüzgârıyla bize kadar ulaşan bütün geleneklerimiz, göreneklerimiz, kültürümüz, medeniyetimiz hatta kimi zaman hurafelerimiz bile buna dâhildir ama burada altını çizmek istediğim şey: Bize ait olmasıdır.

Aslında *Hızır ile Kırk Saat* şiiri Batı medeniyetine karşı bir alternatif, kendimize ait bir şiire dönüş hareketidir. Öyle söylemek herhalde daha uygun olur. Toparlayabildiğim kadar söylüyorum. Biliyorsunuz, bizim özellikle Batılılaşma hikâyemiz içerisinde hep kendimizin dışında olan -kutsal bile olmuş olsa- kaynaklara yönelme vardır ama Sezai Bey'in özellikle sadece Kur'an-ı Kerim de değil bütün Hadis-i Şerifler, kültürel müktesebatımız ve bunun yanı sıra ehl-i kitaba da yer verdiği görünüyor. Mesela şuraya dikkat. Ne diyor?

“Namazda yürüyoruz ışıldayan meşalelerle / Oruçta aydınlığız İsa'yla Meryem'le/ Kulağımızda hep Zebur düğünleri / düşümüzde İncil şölenleri/ ufkumuzda Tevrat ülkeleri”

İslam'ı sadece ve sadece Hz. Peygamber ile başlatan bir anlayış değil, tevhidi bir sürecin bir uzantısı olarak gördüğünün delilidir. Tabii bugünkü anlamda bir Tevrat bugünkü anlamda bir Zebur ya da onun uzantısı olan şeylerle bir alaka kurmamak gerektiği şeklinde anlıyorum. Çünkü başka türlü anlamak mümkün değildir. Zira burada tam tersi, mesela İkinci Yeni şiirine baktığımız zaman burada bol miktarda Kitab-ı Mukaddes esinlenmesi ya da alıntısının kullanıldığını görüyoruz. Aslında aslının böyle olması gerektiği şeklinde bir referans dağılımının olduğunu söyleyebiliriz. Mesela Hızır'a sığınmak aslında yeşile kaçmaktır. Hızır burada çok yönlü bir simgeden hem medeniyet açısından hem kırsal ve kentleşme arasındaki tezat vurgusu vardır. Biz yeşilin gasp edilmediği bir kentleşmeyi Hızır'la hatırlamış oluyoruz. Kadim İslam şehirleri bol miktarda kullanılır. Çünkü kadim İslam şehirleri dediğimiz, bizim medeniyet umdeleri dediğimiz, bir zamanlar bizlere ait olan büyük serüvenlerin yaşanmış olduğu bu şehirlerin birer birer

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

elimizden gitmesi neticesi aslında bu şehirleri şehir yapan birtakım değerlerin de ortadan kalktığını ve bize yer yer burada şehir isimleri ortaya koymak suretiyle hatırlatmış olmaktadır.

Yine Karakoç şiirinde peygamber kıssaları, uzzâlar bol miktarda geçer. Hızır, hicret, miraç gibi İslamî duruma ait kavramlar vardır. Bu şiir de yeni bir şeydir. Yine bunu tabii bir söylem olarak ifade etmek başka bir şey, bir de bunu çağdaş bir şiir diliyle işlemek başka bir şeydir. Çağdaş bir şiir diliyle işlendiğinin örneği kokteyl kelimesidir; uçak yakıtı maviliği, benzin yeşili gibi yeşil ve tonlarını ifade eden bu renkleri günümüzün sanayi medeniyetinin birtakım olgularıyla ifade etmiş olmasıdır. Burada yapılmak istenen onları somutlaştırmaya çalışarak bir başka şeydir. Bir itiraf, bir içini dökme hadisesidir. Mesela Turan Karataş diyor ki; “*Hızır*la *Kırk Saat* bizim çağdaş şiirimizde ufuk açan niteliğiyle bir damardır. Çünkü bir yenilik yorumu söz konusudur.”

Şiirde “bengisu pınarı” ifadesi geçti. Bengisu pınarı olarak karşımıza çıkan peygamberler, din uluları ve bunların yaşadıkları mekânlar, modern çağ insanının susuzluğunu gidermek için müracaat ettiği kaynaklardır. Yani bunlar istinat noktalarıdır. Kelimenin daha derli toplu anlamıyla söyleyecek olursak, İslam dünyasının yeniden inanç dünyasını kurma anlamına gelen diriliş öyküsüdür. Aslında Sezai Karakoç’un bütün söyledikleri dönüp dolaşıp neticede dirilişe doğru gitmektedir. Hatta demin başta okumuş olduğumuz ilk dizelerde öldükten sonra insan nasıl dirilecekse ölmeden ben öyle dirildim mısraında tersine bir ifade vardır: Ölmeden evvel dirilmek. Hani öldükten sonra dirilmeyi bir yere yerleştiriyoruz da ölmeden evvel dirilmek dediğimiz şey aslında dirilmenin çok yönlü bir şey olduğunu ve diriliş ülküsünün de çok yönlü katmanları olduğuna dair bir işarettir. “Seni öldürmeye gelen sende dirilsin”, Sezai Karakoç’un diriliş ülküsünü en güzel anlatan daha doğrusu hedefleri itibarıyla anlatan en güzel sözlerinden bir tanesidir. Çünkü ölmeden evvel ölmek diye bir mefhum var. Ama buradaki ifadede biraz daha farklı bir şey mevcut. Diyor ki; öldükten sonra insan nasıl dirilecekse ölmeden ben öyle dirildim. Yani dirilmeyi öldükten sonra olan bir eylem olarak değil ölmeden evvel görüyor. Yaşayanların dirilmesi, buradaki dirilme tam da buna tekabül etmektedir. Bizim ruhsal, toplumsal, bütün yaşamsal dinamiklerimizle birlikte dirilmemiz anlamına gelir. Çünkü diriliş mevhumu sadece bir bas’û badel mevt yeniden dirilişle ilgili organik bir şey değil; bir medeniyetin, bir toplumun dirilişidir. İnsanların anlamsal olarak bir dünyaya gözlerini açmaları, bir safhadan başka bir safhaya geçebilme noktasındaki bütün iyi atılımların

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

hepsi bu dirilişe dâhildir.

Yine bu şiirde çocukken çok gözlediğimiz, yaz akreplerinin bile bakamadan edemedikleri o samanyollarını anlatır. Şairin öyle çok da iyi yaşanmış bir çocukluk dönemi yoktur. Çocuk sahibi olma noktasında da bir çocuğu yakından izleme denilen bir şeyi de söz konusu olmadığı halde bunu bu kadar canlı ve bu kadar kuvvetli bir şekilde ifade edebilmesi de oldukça önemli bir söyleyiş biçimi olarak bir kenara yazılabilir. Yine Doğu'ya ait olan -kendisi biliyorsunuz Doğu kültürünü yaşayan, Doğu kültürünün izlerini içerisinde barındıran birisidir, Diyarbakırlıdır- yaz aylarında çatlattığı narlarını kaç kez yedim doğu sabahlarının, der.

“Gelinler götürülürken perşembe akşamları/ kaç kez yerinde durdurdum güvey atlarını.”

Burada Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki düğün adetleri ve geleneklerine ki perşembe günleri gelinin götürülmesi meselesine de atıf var. Bunlar da yine Hızır la Kırk Saat'in içerisinde dâhil olan şeylerdir. Bir de bir tekrar sanatını, son kelimelerin birden fazla tekrar etmiş olmasını da burada onun eski şiire dair bir esintisi, Divan şiirini yeniden yorumlaması şeklinde de açıklayabiliriz.

Yine *Hızır la Kırk Saat* Türk edebiyatındaki dini ve tahkiyeli metinlerin olay halkalarına bağlı ve söyleyiş planındaki alışılmışlığı değiştirip geleneğin konularını Cumhuriyet sonrasının edebiyat ve şiirine tahvil edebilmiştir. İlk başta söylediğim şeyin aslında bir teslim edilmiş şeklidir. Bir ilk metin olması bu anlamda. Yani tahkiye metinlerinin olay halkalarını aşama aşama anlatırken burada bilinçaltına inmesi sadece olayı anlatmaması, arka planları yine işlemiş olmasıyla da bu şiirin nevi şahsına münhasır bir şiir olduğunu, geleneği Cumhuriyet sonrası şiirle mezcetmek noktasında önemli bir metin olarak karşımıza çıkmıştır. *Hızır la Kırk Saat* eserini kalıpların dışına çıkararak çağın insanına hitap eden bir metin haline getirmekte ve formalist diyebileceğimiz bir terminolojiyle söylemek gerekirse söylem alışkanlıklarını kıran, ezber bozan bir tarafı olduğunu da belirtmeliyiz.

Mesela, “Cebrail bana ne armağan etti /.../ Dicle'nin uçak yakıtı maviliğini” mısralarında Cebrail ile Dicle'nin uçak yakıtı maviliğini bir arada kullanmış olması fizikle metafiziğin iç içeliği noktasında bir

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

dikkat çekici unsurdur. Fırat'ın benzin yeşilini, Nil'in kül rengi bulut stilini, bengisu bir kokteyl mi? Renk tonlarını somutlaştırmak...

Mesela prizma kelimesi, kızılötesi, morötesi, paratörler, panoramik, belge, evrensel gibi kelimeler... Bu kelimelerde yeni bir şiire yeni kelimelerle yeni bir zihin yapısına sahip olan Cumhuriyet ve sanayi medeniyeti kuşağına bir şeyler söyleme ama bunu söylerken de kimi zaman Hızır'ın diliyle -ki Hızır bütün şiir boyunca sadece konuşan kişi değildir- kimi zaman ise şairin kendisi konuşur. Ama biz şairin kendini konuştuğunu da çok belirgin olarak fark edemeyiz. Mesela:

“öldükten sonra insan nasıl dirilecekse /ölmeden ben öyle dirildim / kaç eleğimsağma altından geçtim”

Mısralarında konuşan kişi muhtemelen Hızır'dır.

“Çocukken çok gözledim samanyollarını / yaz akreplerinin bile bakamadan edemedikleri samanyollarını / kaç kez yedim doğu sabahlarının / yaz aylarında çatlattığı narlarını narlarını”

Mısralarında konuşan kişi ise şairdir. Bu ilerleyen konuşmalar içerisinde de yer yer kendini gösteren bir özelliştir. Biliyorsunuz Hızır kelimesinin kullanılmasının dini referans olarak bir önemi var. Bu da Hz. Musa ile olan Kur'an-ı Kerim'de de geçen hadisedir. Arkadaşlık, daha doğrusu refakat etmek ister ona Hz. Musa. Hızır da der ki, sen benimle yol kat etmeyi göze alamazsın, tahammül edemezsin. Çünkü bunun üç tane sebebi vardır. Bir tanesi yaşadıkları olayların sebebini sorduğunda bu sebebi direkt anlayabilecek kıvamda olamamasıdır. Bu, Hızır'ın bindikleri gemiyi delmesi hadisesi gibidir. Çünkü olayların arka planındaki durumu Hz. Musa'nın bilemeyeceğini önceden kestirerek bunu söylemiştir. Suçsuz ve günahsız bir çocuğu öldürmesi ve yıkılmak üzere olan bir köprüyü onarmak...

Tabii bunların neden olduğunu daha sonra kendisine aktarır. Bu aslında metafizik içinde yaşadığımız pozitivist dünyada bu metafizik olguların çok kolay anlaşılamayacağını ya da dünyanın sadece pozitivist ve determinist birtakım ilkelerle yorumlanamayacağına dair de bir mesaj sayılabilir. Sezai Karakoç, bütün bunları tabii o kadar kırk safhada zarif ve son derece usta bir dokunuşla işler ki biz bunlarda

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

çoğu kez sonra ne olacak, sonra ne oldu gibi bir beklenti içerisine girmeyiz. Bu kadar parçayı anlatımcı bir üslupla -tahkiye üslubuyla-kronolojik bir devamlılıkla yazmak gerçekten manzum bir İslam tarihi ortaya koymak ya da hacimli bir destan teşekkül ettirmektir. Ya da bir başka tabirle söyleyecek olursak yine seyahat vurgunu bir Mesnevi ortaya koymaktır ama bu bildiğimiz seyahatnameler gibi değildir. Burada bir Mesnevi söz konusudur. İçerik bakımından yeniliği tahkiyenin birbirini takip eden olay halkasını koparıp duyularını, bilinçaltılarını zaman ve mekân atlamalarını kullanmasıdır.

Şiirde birdenbire mesela iki yüz yıl, üç yüz yıl sonrasına geçebiliyor. Olaylar esnasında bazen bir şehri terk edip bir başka şehre gidebiliyor. Oradan umudunu kestiği de oluyor. Mesela tabiatla uyumlu bir eğitimin yapılmaması konusunda birinci saatte söylediği; “*bu çok sağlam surlu şehirden de geçtim*” ifadesinde o şehrin negatif taraflarını anlatır. Bu şehrin bu hâle gelmesinin sebebi ellerinde Kur’anlar vardı ama okuyanı yoktu, gibi ifadelerin de yer almasıyla birlikte aslında bu şehir halkının bu hâle gelmesinin sebebi; eğitimcileri, eğitimcilerinin fitrattan ve hilkatten kopuk bir eğitim vermesiyle yakından alakalı olduğunu söyler. Ama daha sonra uluların ona öğretmediğini o zamandan, kurumuş hurma dalından, damıtılmış petrolden öğrendim, der. Bu üçünü yan yana koyduğumuz zaman aslında onların farklı zamana ait unsurlar olduğunu görüyoruz ki burada geçmiş, şu an ve gelecek zaman gibi birçok zamanı da içerisine alan bir tahkiyeden bahsedebiliriz. Ki bu hikâye aslında yüksek sesle söylenen aynı zamanda epik tarafı da olan bir hikâyedir.

Sona doğru bir iki noktaya daha değinelim çünkü burada Hızır, Hz. Musa’nın yolculuğunda olayların arka yüzünü hikmeti temsil ederken önemli bir figürdür. Yine Şems, Mevlâna söz konusu olduğunda onu tamamlayan bir figür olarak ortaya çıkmaktadır. Ateş, Hz. İbrahim söz konusu olduğunda onu İbrahim yapan şeydir. Yine Hz. Yusuf, Hz. Yakup söz konusu olduğunda olgunlaştıran bir figür olarak ortaya çıkmaktadır. Yani peygamberler tarihinin bütün ana unsurları da *Hızır ile Kırk Saat* içerisinde yer almaktadır. Ve elbette Ashâb-ı Kehf hikâyesi de bunun içerisinde önemli bir yer tutar. Dokuzuncu saatte çocukluğundan itibaren hayatından çeşitli sahnelerle karşılaşırız. Bu sahneler arasında Hızır’a dair rivayetlerin izlerini görmek mümkündür. Ölümsüzlük, bengisu yani âb-ı hayat, Kaf Dağı gibi Hızır temasını, Hızır figürünü tamamlayıcı unsurlara da bolca yer verilir. Hızır anlatılara göre ölümsüzlük iksiri ile ölümü yenmiş birisidir ama gerçek

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ölümsüzlüğün yeryüzünde biyolojik olarak varlığı devam ettirmek olmadığını da bu seyahate dayalı olan serüvenden anlayabiliyoruz.

Şiirde masal unsurlarını da görüyoruz. Mesela “*gürültüyle geçer kaf kabileleri / kara incilerin sütunundan sütunundan*” mısralarında Kaf Dağı da bir masal unsuru olarak bu işin içerisinde.

Dikkatimi çeken bir diğer mısra “*evrim günlük sularla / devrim irinle kanla / bizse dirilişi gözlüyoruz / bengisu bengisu kayna ve çağla*” derken birden ses değişiyor. Daha yüksek sesli bir anlatıya dönüşüyor ve zaten bengisu korusu demesinin sebebi de sanıyorum bu ibraz da müştereken söylenebilecek bir söz dizimi olduğu anlamına gelmekte. Cahit Zarifoğlu, *Hızır Kırk Saat* şiirini okuduğu zaman çok heyecanlanıyor ve bu bir opera, diyor. Opera kelimesini kullanıyor. Hakikaten bu sesi, bu ilintiyi burada görmek gayet mümkündür.

Son kıtada geçen “*evrim günlük sularla*” derken bir aleladelik söz konusudur. Devrim irinle kanla ifadesinde yapılan da devrimlerin özellikle seküler anlamdaki devrimlerin irinle, kanla, gözyaşıyla oluştuğunu vurgulamak, bizimse dirilişi gözlediğimizi söylemektir.

Asıl olan insanın kendinde dirilmesidir. Devrimden de evrimden de daha kuvvetli daha güçlü bir eylemdir, hamledir. Nasıl Nurettin Topçu “İsyân Âhlakı” diyorsa, Necip Fazıl Kısakürek “Büyük Doğu” diyorsa, Sezai Karakoç da “Yeniden Diriliş” diyor. Diriliş isminin amentüsünün altını çiziyor. Aslında diriliş doğuştur. Necip Fazıl doğuş diyor, doğmak. Yani bir halden başka büyük bir hâle dönüşmektir. Sezai Bey buna dirilmek, diyor. Ölümden sonra olan bir şeydir.

Âkif ile aynı dönemler içerisinde olan Pakistanlı büyük şairimiz Muhammed İkbâl de bir zamanlar “*uyan derin uykudan, derin uykudan uyan*” demişti. Uykudan uyanmak, yokluklar âleminden yeniden doğmak ve bir de dirilmek. Bunların hepsi aslında insan olarak Müslümanlar olarak bizim bulunduğumuz noktadan sıçrama göstermemize dair olan birtakım dizelerdir. Asıl anlamı şairin batnındadır. Yani derunundadır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

17 KASIM CUMA

DÖRDÜNCÜ OTURUM

GÜN GELİR GÜL DE AÇAR

66

Onuncu Saat: *Ali Ayçil*

On Birinci Saat: *Betül Nurata*

On İkinci Saat: *Rüstem Keleş*

HIZIRLA KIRK SAAT /
DÖRDÜNCÜ OTURUM
ONUNCU SAAT

ALİ AYÇİL

“Sonra Kur’ân okudular, ayıldık”

Düşünce dünyamıza ve şiirimize çok önemli değerler katan Büyük Türk şairi Sezai Karakoç’u rahmetle anıyoruz. “Hızırla Kırk Saat”in onuncu bölümü:

67

*“Şuayb’ın görünmeyeni benim.
Ben öğrettim Musa’ya eşyanın ötesini
Şarapsız, tütünsüz metafiziği,
köpeği,
Yoksulu duvarını yıkarak koruyan benim
Balıkçının kayığını delerek
çocukları gece yarısı
ayakları ters dönük
çağırın ve sonsuz kar çöllerini alıp götüren
benim adamlarım değil mi
Arkadaşları kılığında
arkadaşlarının seslerini çıkararak
Kızılma, megalomania
zenciye linç eden boya
kadınlar bir ışık lekesi tavanda
Rimbaud en çoğul ışığa
bite ve sese
Ağrı’da*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

- 40 mantığında
Kösedağı'yla konuştum
+ 40'ta da
Çok penguenli ve bir koca katırlı kabileyile
yüzleri güneşten yanmış kabile
ulu kazanlı kabilelerle
çıktım gittim iğde nar kavun tarlalarından
Az konuşuyorlardı
Katır ayaklarının sesleri dolduruyordu öğleyi
Yürüyen yalnız ulu bir kitaptı sanki
Yalnız Reisin şemsiyesi vardı
O da güneşten korktuğundan değil
yüceliğini ortaya koymak için
hepimiz 40 yaşlarında erkeklerdik
Başımızın içinde arı uğultusu
Yine de aydınlık ve keskinlik
Bir buyruğa kapılmıştık açıklanmamış
Güçlüydük, sağlamdık, polattık
Çok ırmak açtık
Meşelerde hüthütler gördük
Kayalarda eskilerin alın yazıtları
arada bir, bir atlı ilerliyor,
bir atlı geriliyordu
Yeni buyruklar sessizce veriliyordu
Sancaklar hızla dönüyordu üstümüzde
Kartalımız vardı
eski kuşak olarak
Maymun ülkelerinden geçtik
İnsan bölgelerini aştık
Melek surlarına yaklaştık
Kentlerinde de çeşmelerinde de
kadehler kırdık şıkıdam şıkıdam
Mermerleri bir is gibi yüzümüzü kararttı
Güntutulmuşa döndük
Sonra Kur'ân okudular, ayıldık
Öyle aydınlandık ki
doğudan da batıdan da
birden gün doğmuştu sanki

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*İki güneş dört aydede
birden doğmuştu sanki
İşte o vakit kadınlar belirdi
Hepsinin adı Meryem'di
İlk defa evlendiler bizimle
Daha çok gittik
ama nasıl anlatayım
ötesini?"*

Hızır la Kırk Saat Sezai Karakoç'un kendi deyiş iyle her gün Kadırğa'da bir kahveye gidip yaklaşık 40 günde birer saat boyunca yazdığı şiirlerden oluşuyor. Doğal olarak aslında şiirin çalışma biçimiyle şiirin isminin ortaya çıkışı arasında bir bağlantı var. 40 rakamının bizim kültürümüzdeki kutsallığı ya da muteber yeri her gün 1 saat 40 gün boyunca gidilip yazılmış olması ve bu metinlerin toplamının isminin *Hızır la Kırk Saat* olması...

Şiirin yazıldığı tarih olan 1967 senesini az buçuk hatırlayanlar vardır. 1960'lı yılların sonuna doğru Türkiye'de Kemalist aydınlanma ve sosyalizm çok etkiliydi. Her ikisi de metafiziğe, maneviyata uzak hatta metafiziğin ve maneviyatın örümcek ağı gibi düşünüldüğü bir dönemdi. Sezai Karakoç'un 1967'de Cumhuriyet aydınlanmasının ve Türk aydınlarının sosyalizmden medet umdukları bir dönemde bu şiiri yazmış olmasını bir karşı devrim olarak düşünmek lazım. Böyle bir ortamın içerisine bir şair *Hızır la Kırk Saat* gibi tamamen metafizik ve elle tutulmayan malzemelerle giriyor. Bundan dolayı biz, kendi düşüncesi açısından, Karakoç'un bu şiiri yazdığı dönemde hayata kurtarıcı bir müdahale yaptığını söyleyebiliriz. Öte yandan modern Türk şiiri de o zamanlar bir bakıma İkinci Yeni şiiridir. İkinci Yeni şiirleri büyük oranda metafiziğe kapalıdır. Sadece aydınların kafasında yeni dünyanın ufuklarını aşmaya çalışmakla kalmıyor, modern şiirimizin içerisine de metafizik öğeleri yerleştiriyor. İkinci Yeni şiirini bu şiirle metafiziğe açık hâle getiriyor. Metafizik bilgiyi bilginin kaynaklarından birisine dönüştürüyor. Bu açıdan *Hızır la Kırk Saat* şiiri sadece şiirin içeriği değil, şiirin yazıldığı zaman, o zamanın entelektüel ve düşünce koşulları, şiir ortamı ve şiirin yönelimleri açısından da önemli. Neden mesela bir şairin o dönemde aklına böyle bir şiir geliyor? Bu tesadüfi bir şey olamaz. Sadece ilhamla açıklanan bir şey de değil. Çünkü ilham dediğimiz şey bile koşulların bizde oluşturduğu duyguyla ilgilidir, yani gökten gelmez. Mesela sürekli

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

olarak baskı altındasınızdır ve ilham size bir kurtuluş ışığı oluşturur.

Karakoç'un o dönemde belki bir Müslüman olarak, belki bir aydın olarak bir zihinsel baskı altında kendisini nasıl hissettiğini, içinde oluşan ilhamın onu nereye odaklandığını bu tür şiirlerden anlayabiliyoruz.

Onuncu bölümde, anlatıcının Hızır olduğunu görüyoruz. Şair değil, çünkü *Hızır'la Kırk Saat*'in bütününe baktığınızda bazen şair anlatıcı, bazen Hızır anlatıcıdır. Benim anladığım kadarıyla burada “Şuayb'ın görünmeyi benim” derken bir anlamda Hızır dediğimiz varlık peygamberlerin, velilerin yol arkadaşıdır. Bazen görülür bazen görülmez. Doğal olarak Hızır'ın bir anlatıcı olduğunu görüyoruz. “Ben öğrettim Musa'ya eşyanın ötesini.” Eşyanın ötesi kavramı Sezai Karakoç'un metafiziğinde sıkça vurgulanan bir şeydir yani maverası. Bir görünen şeyler vardır. Bunu nasıl söyleyeyim?

Plato'nun mağara istiaresi vardır. Mağara istiaresi felsefede şöyle der: “Yeryüzünde gördüğümüz gerçeklikler gerçek değildir. Onlar belli idelerin görünen formlarından ibarettir.” Yani gerçeğin gölgeleridir. Öyleyse burada gerçeğin, eşyanın ötesini öğretmekten kasıt, gözüne gözükken eşya, gözükken dünya hakikate ait bir yer değildir. Belki hakikatin gölgeleridir ve biz bu gölgelerden kurtulup onların özlerine, ana formlarına bakabilirsek hakikate ilişkin bilgi elde ederiz. Burada tabii Hızır, ilahi bir görevli gibi konuşuyor. Musa'ya ben öğrettim, diyor. Onun kendisinin böyle bir şey öğretmesi bağımsız bir rol üstlenmesi mümkün değildir. Bunu yapabilmesi için Tanrı tarafından Hızır'ın böyle bir şeyle görevlendirilmesi gerekiyor. Buradaki görevi ne? Şeylerin ötesini yani hakikatlerini Musa'ya öğretmek.

Zaten bu metni okuyup bitirdiğimde metnin garip bir biçimde Ferîdüddin Attâr'ın *Mantıku't-Tayr*'daki kuşların yolculuğuna da benzediğini göreceksiniz. Bir yolculuk var, bir kısım badirelerden geçiyorlar sonra Meryemlerle evleniyorlar, artık ötesini nasıl anlatayım deniyor ve burada tabii başka bir şey söylüyor. Biliyorsunuz insanlık şaraba, tütüne, esrara muhtaçtır. Sadece bunlara tebelleş olmaz. Çünkü insan, beyninin yükünden kurtulmak zorundadır. İnsanda bir biçimde esrikleşme arzusu var. Ama burada ne diyor? Şarapsız, tütünsüz metafiziği, diyor. Yani yasaklanmış yollara düşmeden. Çünkü aslında esrar bir metafiziktir.

Örneğin; Filibeli'nin *Âmâk-ı Haya*'inde kahramanımız Karacaahmet mezarlığına gider. Orada bir derviş vardır. Buna kahve yapar. Aslında

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

o kahvenin içinde gubar vardır. Gubar kahveye katılan esrar tozudur. Böylece karakter metafizik yolculuğa çıkar, fakat bu şiirde şair bize şarapsız, tütünsüz bir anlamda esrarsız temiz metafizik öneriyor. Burada geçen 'köpek' vurgusunu doğrusu çıkaramadım. Çok bir yorum yapamayacağım. Bu köpek imgesi bizim kültürümüzde Ashab-ı Kehf'in Kıtımir'ini hatırlatabilir. Kehf Sûresi'nde Hazreti Musa'nın yolculuğu Kur'an'da sarıh bir şekilde anlatılıyor. Orada üç tane olay var. Bunlardan bir tanesi Hızır, Hazreti Musa'yla beraber bindiği bir kayığı deliyor. Bu kayık, bir emekçi kayığı yani yoksulların gemisidir. Hz. Musa bu durumu gariptiyor. Yoksulların gemisini niye deliyoruz? Ardından daha fecaat bir şey yapıyor. Bir çocuğu öldürüyor.

Son olarak bir yere geliyorlar. Bir duvar yıkılmak üzereyken Hızır, o duvarın yıkılmasını engelliyor. Bir de orada şu da var, Kur'an'daki ayetler dizisini bilenler bilirler. Hızır, Hz. Musa kendisine yol arkadaşı olduğu zaman soru sormayacaksın ve sabırlı olacaksın, diyor fakat Hz. Musa sonuçta bir insan ve her seferinde soru soruyor. Kayık deliniyor, "Niye deldin?" diyor. "Çünkü yaklaşmakta olan bir korsan gemisi var. Bu kayık eğer delik olmasa, hasarsız olsa bu kayığı çarpacaklardı. Ben aslında delerek bu kayığı korudum."

Şiirde kayığı delmek ve duvarın yıkılmasını engellemek geçiyor, fakat Sezai Karakoç ilginç bir şekilde çocuğun öldürülmesini almıyor. Seçmecilik yapıyor. Kıssada "Bu çocuk ileride zalimlerden olacaktı." denilerek öldürüldüğü söyleniyor. Şiirde, metinler arası bir gönderme yapıldığını ve şiirin açık bir biçimde Kur'an-ı Kerim'deki Kehf Sûresi'nin malzemesini buraya şiirsel boyut içerisinde taşındığını görüyoruz. Ama dediğim gibi Musa-Hızır yolculuğunun üç eyleminde ikisini almış, çocuğun öldürülmesini almamış. Burada çocukları daha anonim ve folklorik bir düzlemde kurgulamış. Nedir o? Çocukları gece yarısı ayakları ters dönük çağırın ve sonsuz çöllerine alıp götürülen benim adamlarım değil mi? Şimdi burada biliyorsunuz bu ters ayaklılar cinlerdir ve bizim Anadolu'da, hatta Erzurum'da "abası" derler. Bunlar çocukların arkadaşları kılığında gelirler. Kılıktan kılığa da girerler. Birden Kur'an-ı Kerim'den Anadolu folkloruna yeni bir metne gönderme yapıyor ve tabii burada Hızır şöyle diyor, "Onlar da benim adamlarım". "Onlar da bizden" ve böylece yine metinler arası cinler ve onların özellikle Anadolu'da folklorikleşmiş eylemlerine gönderme var.

Fakat burada, tıpkı birincisinde şarapsız ve tütünsüz metafiziğinde köpek kelimesi geldiği gibi, ansızın cinler arkadaşlarının seslerini

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

çıkarak çocukları peşine takıp götürüyorlar. Sonra Kızılma, Megalo İdea gibi bence çözülmesi zor ve yorumlanması güç bir şey iştiriyor. Kuşkusuz biz Kızılma'yı veya Megali İdea'yı biliyoruz. Kızılma; Türklerin evrensel büyüme arzusu. Megali İdea da Rumların evrensel büyüme arzusu. Yani bir bölgesel ve yeryüzü krallığı arzusu ama bu arzunun Hızır-Musa yolculuğuyla ve cinlerin çocukların akıllarını çelmesiyle nasıl bir ilişki kurduğunu dair doğrusu ben doğrusal bir şey söyleyemiyorum.

“Zenciye linç eden boya / kadınlar bir ışık lekesi tavanda / Rimbaud...”

Burada ilginçtir, Hızır'ın ve Musa'nın olduğu metne birden Fransız şiirinin modern başlatıcılarından Rimbaud'yu getiriyor.

“... en çoğul ışığa / bite ve sese /Ağrı Dağı /-40 mantığında/ Kösedagıyla konuştuğum / +40'ta da.”

72

Burada biz herhalde bu hareketin şiirin eylemsel alanının birbirine zıt iklimlerde ilerlediğini görüyoruz. Bir yolculuk var birbirine zıt, uzak iklimlerde farklı koşullarda süren bir eylem olduğunu çıkarıyoruz.

Bit ve ses benim bildiğim bit, soğuk bölgelerde koltuk altlarımızda tüneyen bir şeydir. Ben Muş'ta askerlik yaptığımda sürekli bit kontrolü yapıldı. Uçkurularının her tarafına bitler sıra sıra dizildi. Buradaki -40'la bitin +40'la da sesin derken ses de sıcakta genleşir. Yani şiirin sesle sıcak, bite soğuk arasında bir bağlantı kurduğunu tahmin ediyorum.

Hızır bu şiirde zaman ve mekânın birbiriyle ilintisiz parçalarını kutuplarla sıcak iklimleri, penguenlerle katır kabilelerini, -40'larla +40'ları hem soyut hem somut bağlamda bir anlamda dünyayı yeniden kuruyor, bir anlamda atlasla ve zamanla oynuyor. Yukarıdan bir varoluş, aşağıdaki varoluşu yeniden tanzim ediyor bu şiir aracılığıyla ve burada “çıktım gittim işde, nar, kavun tarlalarından” mısralarında Sezai Karakoç ne zaman medeniyetten bahsetse somut malzeme olarak Divriği'nin bahçesine, kendi çocukluğuna gidiyor. Kavunlar, karpuzlar, güller, çiçekler, anne ve komşu neşesi... Bazen büyük medeniyetten bahsederken somut malzemeye indiğinde çocukluğu hemen devreye giriyor ve sonra bakıyoruz ki aslında hepimiz ne kadar büyük şeyler düşünürsek düşünelim güzel şeyleri hep çocukluğumuzdan götürüyoruz. İcimizi çocukluğumuzdan başka donatacak bir şey bulamıyoruz.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Bu kavunlar, bu narlar da bence Diyarbakır Ergani'nin malzemeleri.

Tabii bundan sonra 40 yaşlarında erkekler önce maymunlar, insanlar, melekler ülkesinden geçiyorlar. Bu da garip bir şekilde evrim sürecine benziyor. İnsanoğlunun maymun evresi. Tabii ben bu böyledir diye iddia edemem. Ben bir yorumcuyum, onun için tamamen yanlış da yorumluyor olabilirim. Evet, burada mesela maymun ülkelerinde insan bölgelerini açtık. Teoman Duralı Hoca dinsel açıdan kabul edilebilir bir evrime inanıyordu. İbn Miskeveyh'ten örnek veriyordu. “Tanrı öyle de yaratır, böyle de yaratır.” diyordu. Onun için bunu çok tartışmıyorum ama burada maymun insan melek surlarından geçtik, sonra kentlerde insan dünyasıyla temas etmenin, bu yüce varlıkların temasının getirdiği bir kırılma oluyordu.

*“Mermerleri bir is gibi yüzümüzü kararttı. Güntutulmuşa döndük /
Sonra Kur'an okudular ayıldık”*

Mısralarında yeniden bilinçlerine geri dönüyorlar ve yolculukları devam ediyor. Bu biraz önce söyledim Simurg'a varacak bir yolculuk gibi. Simurg hikâyesini biliyorsunuz, bir sürü bedelden sonra bir yere varıyorlar. Kuşlar diyorlar ki “Hani Simurg'u arıyorduk?” Sonra davûdî bir ses çıkıyor. “Aynaya bakın.” diyor, dönüp bakıyor kuşlar orada kendilerini görüyorlar ve bir ses diyor ki “Simurg sizsiniz.” Bir anlamda bu manevi bir olgunlaşma Hızır'ın reisliğinde. Çünkü burada bir reis var, şemsiyesi var, emirler geliyor. Başka türden bir metafizik manevi olgunlaşma yolculuğu gibi gözüküyor ve tabii bir Türk şair eninde sonunda işi evliliğe, Meryem'e getirir:

“İşte o vakit kadınlar belirdi/ hepsinin adı Meryem'di/ İlk defa evlendiler bizimle”.

Bu da tabii esaslı bir şey çünkü Hz. Meryem'in kültürümüzdeki ve İslam kültüründeki özelliği herhangi bir erkekle ilişkiye girmeden anne olmuş olması. Hepsini Meryem'di dediğine göre bu evliliğin de biraz farklı bir evlilik olması lazım. Devamında “Ama nasıl anlatayım/ ötesini” diyor. Zaten şairin kendisi de onun anlatamadığını biz nasıl anlatalım diyerek sonlandırıyor.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
DÖRDÜNCÜ OTURUM
ON BİRİNCİ SAAT

BETÜL NURATA

“İkindidir sularımın biatı”

*“İkindidir sularımın biatı
elini öptüğüm gün ustası
inci döküp gittiler keçiler
siyah bir ses bırakarak arkalarında
şaka yapıyormuşcasına
hayata alışan oğlaklarıyla
yazın Dicle kıyılarındaki kuma
gömülen eşekten daha çok ne var
güldürecek çocukları
görmezlikten gelecek babaları
eşek kurumuş bir Dicle'nin yankısı gibi
bütün bir Ortadoğu demekti
okuyanlar okumuştur eşeğin boyun çizgisinde oğul yazısını
kadın oğlundan alamadığı mektubu yani
eşektir bilen meşe yapraklarındaki
yalancı kudret helvasının anlamını
koyunların ikindisinde eşek de gitti
kasabadan o meşhur ölü de geçti
testiler sokaklara boşalttı gizli bir seheri
bu ölü hangi batmış imparatorluğun bayrağı
götürülüyor yalınkat bir müzeye
Yerebatan Sarayı'na*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*alınarak tekbiri
Yeraltı Camii'nde
benim ben ben Hızır
çankıranım ben
hamam soğutan
görlü bakışlara gece aralayan
yumurtada bekleyen
kafataslarını koruyan
bahçelerde
Hıdrellez pikniklerinde
ateş avcısı bilge develerin
öfkesini gün batımlarına taşıyan
yaşlının gençliği gence genç
çığ yuvarlayıcısı
kaya atıcısı
dağ bölen
deprenin özü
şimşek mayası
hardal kokusu
çekirge sabrı
arı vahyi
ölü etkisi
bitişik odadaki boşluk
cihan savaşlarının ilk başyazısı
ilk insan
son türbe
ben
Hızır”*

76

Bu güzel program vesileyle yaklaşık bir ayı aşkın bir zamandır yeniden Sezai Karakoç'la ve eseriyle yoğun bir mesai içine girdim. Bu yeni ve yoğun okuması sonrası zihnimde bazı soru işaretleri belirdi. Kendi kendime dedim ki: “Demek bir insan böyle olabiliyormuş ya da böyle bir insan da olunabiliyormuş.”

Kitabımı okurken yolda veya kafede kitabımı sakınıyorum. Ama bu kez kitabı bağrıma basıp Sezai Karakoç'u herkesle paylaşmak istedim. Anılarını böyle sindire sindire okudum. Yürüyorum, düşünüyorum: “Diriliş nasıl olacak? Diriliş mümkün mü nasıl olacak?”

11. bölümde şöyle bir ifade var. Diyor ki “eşek kurumuş bir Dicle'nin

yankısı gibi.” Eşek metaforu Mesnevi’de de hep nefsinin peşinden gitmiş insanlar için kullanılıyor. İlimle amel etmeyen insanlar için kullanılıyor. “Kurumuş Dicle’nin yankısı gibi.” Bizim halimiz, İslam’ı yaşamamamız. Onun içinse bir çiçek gibi taşıdığı umudu değil mi? Diriliş umudu değil mi?

Biz o dirilişe muhtacız, hepimiz o dirilişe muhtacız.

Sezai Karakoç’un yaşadığı yerler de öyle güzel yerler ki. Bir insan memleketini bu kadar mı sever. Rabbim onu oraya hususen koymuş. Kendisi de özel, yaşadığı yer de özel. Kendisi altınların, bakırların çıktığı yerlerde yaşıyor. Maden gibi derler ya kendisi hakikaten çok değerli bir maden ve karşılaştığı madenleri de işlemesini bilmiş. Bugüne, ta oralardan, Diyarbakır’dan, Dicle’den, Ergani’den ulaşmış bir insan.

Karakoç’un yaşadığı yerde bir dağ var. O dağ da Karacadağ ama onu Tur Dağı gibi görüyor, Arafat Dağı gibi görüyor. Bakışı, daha çocukluğundan itibaren böyle. Şair, çocukluğundan itibaren Hızır’la. Annesi, babası, ataları, dedeleri hep Hızır’la büyümüş. Annesi babası demişken herkes annesini babasını över, diyor. Tabii ki herkes annesini sever babasını sever. Ama babası gerçekten sade, tertemiz bir Müslüman. Sohbeti güzel, kendi güzel. O anlatsın, biz saatlerce dinleyelim denilen bir insan. Annesi de çok güzide bir hanım. Dolayısıyla Sezai Karakoç öyle birden olmamış. Annesi, babası, hepsi askeri yönü de olan, bu devlet için, bu millet için, bu topraklar için savaşmış insanlar. Çok yara almış, çok kayıplar vermişler. Buna rağmen Sezai Karakoç umudunu diri tutabilmiş. Hiçbir şekilde vazgeçmemiş. Çocukluğundan itibaren vazgeçmemiş.

Sezai Karakoç’a baktığınız zaman, İslam bu diyorsunuz. Karakoç, hakikaten teslim olmuş. En önemlisi de dedik ya eşek metaforuyla hep nefsinin peşinden giden insanlar anlatılıyor ya da temsil ediliyor, Sezai Karakoç ömrü boyunca ortaya bir irade koymuş. Sezai Karakoç birden Sezai Karakoç olmuyor. Bir şeylere hayır, diyerek oluyor. Acaba biz nelere hayır diyemiyoruz? O dirilişi hayatımızda göremiyoruz, erişemiyoruz.

Sonra yine aynı dönemlerde yaşamış olan Ayşe Şasa aklıma geldi. Kendisi biliyorsunuz Batı özentsiyle yaşayan veya onu Batı’nın eline bırakmış bir ailenin evladı. Dadılarla büyümüş ve ömrü boyunca sevgisizlik ve ilgisizlik çekiyor ardından maalesef şizofreninin pençesine düşüyor. Hayatı boyunca eziklik, kompleksler, birçok sıkıntılar çekiyor. Şizofreni oluyor ve yıllarca yanına uğrayan bir kişi bile yok, ama sonra bir şekilde Rabbini buluyor. Öyle güzel diriliyor ki. Bir insan bu kadar mı güzel olur? Şimdi “kurumuş Dicle” diyoruz ya. O Dicle nasıl akar biz Ayşe Şasa’da görüyoruz.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Su kirlerden arındırır. Su yeşertir. Hızır'ı da aynı şekilde biliyoruz. İşte Ayşe Şasa'da da o dirilişi görüyoruz, hem de ünsiyet kurduğu insanlarla ilgili de o dirilişi, o yeşermeyi görüyoruz. O zaman bizim için de bir şey mümkün. Yeter ki biz buna niyet edelim.

Diyor ki:“*eşektir bilen meşe yapraklarındaki yalancı kudret helvasının anlamını.*” Bilmiyorum yaşadığı yer itibarıyla kudret helvasıyla karşılaşan ya da bilgisi olan var mı? Kudret helvası çam ağaçlarında da oluyormuş, meşe ağaçlarının yapraklarında ve dallarında çiğ gibi beyaz tırtıklı bal gibi bir madde. Biliyorsunuz İsrailoğullarına da kudret helvası ve bıldırcın eti indiriliyor. Fakat onlar nankörlük gösteriyorlar ve bu gıdadan vazgeçiyorlar, istemiyorlar, başka şeyler istiyorlar. Eğer biz tekrar yaratıcımızla o doğru irtibatı kurabilirsek o diriliş adımımızı atarsak -inşallah bize burada bahsedilen- yalancı kudret helvaları değil gökten inen suya, desteklenen kudret helvasına ulaşacağız diye düşünüyorum.

Tabii bunlar birden olmuyor. Bedir Savaşı'nda bulunanlar birden mi meleklerle ve atlılara kavuştular da desteklendiler? Ellerinden geleni yaptıktan sonra oldu bunlar. Tutunabilecekleri bütün sebeplere tunduğuktan sonra destekleniyorlar. İnşallah biz de bunları yaparsak o desteği bulacağız, diye düşünüyorum. Şimdi böyle bir tablo çizdik belki olumsuz bir tablo gibi görünüyor. Hâlbuki din kuşatıcıdır.

Sezai Karakoç'un anne babasından bahsettik. Bir Sezai Karakoç kolay mı yetişiyor, dedik. Dolayısıyla annelik yapıyor olmak, insan yetiştiriyor olmak önemli ancak, mevzu sadece annelik değil. İnsan sadece çocuğunu yetiştirmez. Arkadaşını da yetiştirir değil mi? Dostunu da yetiştirir, öğrencilerini de yetiştirir. Bu ufka sahip olabilirsek inşallah sonrasında Sezai Karakoç diyor ki: “*benim ben Hızır / Çankıranım ben / hamam soğutan / görklü bakışlara gece aralayan /... Deprem'in özü / şimşek mayası / ...bitişik odadaki boşluk/ ... ilk insan / son türbe.*”

HIZIRLA KIRK SAAT /
DÖRDÜNCÜ OTURUM
ON İKİNCİ SAAT

RÜSTEM KELEŞ

“ey kadın sana fısıldayacaklar muştı sana”

*“Ey kadın sana fısıldayacaklar muştı sana
Tutunacaksın doğurmamış bir anne gibi hurma ağacına
Çölün içinden yükselen bal ve çekirge karışımı
Deve duyarlığıyla yüklü serapsız heyemolalarla
Ey kadın sana fısıldayacaklar muştı sana*

79

*sen ki yoruldun çamaşır yıkamadan bir ırmak kıyısında
çok güneş alan artan ışığı mağarana vuran
o yumuşak sudan öğrendin öğreneceğini muştı sana
o sade giyimli yaşları belirsiz bilginler ki
eski kuşakların türlü dilini konuştular da
sen bir tekkelime konuşamadın yıllarca
sağ duvar konuştu sol duvarla
su hurmayla
ay keçilerle koyunlarla
sen bir birsam halinde konuştuğunu sandın içindeki çocukla
her dil senin için çağdaş oldu
ölmüş olan en eski İbranice
Hititlerin ve Himyerilerin dili
sonra şölen bitip bütün diller çekilince
için bir nar gibi kızardı o sessizlikte
işte o vakit çocuk doğuran kelime geldi
doğmadan konuşmayı öğrenen insan geldi*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*o doğmadan seninle konuşan bir erdi
uzun bir kıştan sonra gelen ilk gün ışığı gibi
uzun bir sessizlikten sonra gelen o ilk kelimeyi
bir insan gibi bir er gibi gören
karşılıyıp konuklayan kadın muştı sana
ateş almış günü ecik resmi yapraklar gibi
bir dağ ucuna yığılmış o kent ki
seni en çarpık bir düşmanlıkla
karşılama hazırlanmakta
öyleyse ey bir kelime doğuran kadın
muştı sana*

*Yankı yapan kutlu kadın muştı sana
Bir meleğin bir sözünden gebe kalan kutlu kadın
Ayrılığın şiddetinden gebe kaldın
Aydınlığın artışından oldu İsa
artık çıkabilirsin temmuz öğlesine ama
üç gün yüce bir oruca borçlandırıldın
en çok konuşman gerektiği anda
ayazmaların aynasında boy gösteren
dişbudak ormanı gibi azgın bir kalabalık
önünde o ulu konuşmanı yapacakken
bir yaratış susmasına adandın
yalnız işareti serbest bırakan
doğurman cinsinden bir oruca başladın
çocuk erdi
su durdu
muştı sana
Hadrianus'un kütüphanesi mermeri
çeşme oldu aydınlık bir kuşluk kitabına
çocuğun mucize alfabetine
loş aralıklarda
gümüş tabaklarda
pirinç ayıklayan komşu kadınlar sanatına
ki ay ev önlerinde
iğdelere batardı alacakaranlıkta
alacakaranlıkta muştı sana”*

Edip Cansever'in bir sözü vardır, “Şiir anlatılmaz anlaşılır.” diye. İsmet Özel de şiiri anlamayı bir yarayı pansuman etmeye benzetir. Burada işin iki tarafı vardır. Tabii şiir metafizik derinlik içeren, metafizik

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

derinliği olan bir alandır. İşin duygu boyutu da vardır, metafizik derinliği de vardır. Bu, çok hassas olunması gerektiğini ifade eden bir yaklaşımdır. Ama şiirin katmanlı bir yapısı da vardır. Bazen biz şairin kastetmediği şeyleri de anlayabiliriz. Buna da hakkımız vardır. Hele hele Sezai Karakoç gibi şiirin zirvelerinden, olabilecek en yüksek zirveye tırmanmış bir şahsiyetin şiirinde de bu katmanlı yapı mümkündür. Üstadın kendi ifadesiyle şiirin metafizik yükü çok ağırdır.

Üstadın şiirini anlayabilmek için İslam tarihini çok iyi bilmeniz gerekiyor. Kur'an-ı Kerim'i çok iyi bilmeniz ve yeterli, gerektiği kadar da Medeniyet tarihine ve hadis bilgisine sahip olmanız lazımdır. Terminolojiye de hâkim olmanız gerekiyor, çünkü şiirlerinde bunu sıkça görürsünüz. Hele hele *Hızır la Kırk Saat* hem bizim medeniyetimizin hem Batı medeniyetinin yani insanlığın, insanoğlunun medeniyet tarihinin bir hesaplaşmasıdır.

Hızır, bir anlamda ölümsüzlüğü ifade eder. Bu nedenle de *Hızır la Kırk Saat*; âdeta Hızır'la beraber insanoğlunun yaradılışından itibaren yolculuğa başlamış o inişli çıkışlı mücadeleleri beraber kritik etmiş ve sonuç itibarıyla da bütün bunları şiir diliyle ifade etmiş önemli bir şiirdir. Üstadın temel tezlerinden biri bildiğiniz üzere; medeniyet tezidir. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz bütün kaotik durumu, kaosu, medeniyet kriziyle ifade eder ve bu perspektiften yaklaşır. Bu nedenle de âdeta medeniyet tarihini şiirle ifade etmiştir. Bu kadar özetlemiş şiir tarihimizde bir başka örnek pek yoktur. Gerçi bunu Akif'te de görürüz.

Şiire başlamadan önce şunu ifade edelim. Meryem validemiz iffetin temsilidir. Hem üstadın şiirinde hem İslami terminolojide hem de Kur'an-ı Kerim'de böyle ifade edilir. Dolayısıyla Meryem validemiz bir; İslam kadını olarak, iki; iffetin timsali bir kadın olarak, üçüncüsü de bir kadın olarak zaten dünyadaki bütün kadınları kapsayan bir yerdedir. Yani üç katmanlı olarak bunu ifade edebiliriz. Bir kadın olarak dünyada tabiri caizse kadınlığın temsil edildiği en yüksek zirveyi temsil eder. Karakoç'un şiirlerinde, *Monna Rosa*'da ve diğer birçok eserinde Meryem validemizin ismi farklı şekillerde geçer. Meryem validemiz, bu şiirde de hem bir kadın olarak hem bir peygamber annesi olarak hem de çok özel bir yere sahip biri olarak ifade edilir.

Meryem Sûresi'nde bu olay özet olarak şöyle anlatılır. Meryem validemizin annesi Meryem validemize hamileyken onu mihraba yani mabede adıyor. İnsanların çocuklarını mabede admaları o

dönemde bir âdet. Fakat genelde mabede erkek çocuklar adanıyor. Meryem validemiz orada mihraba çekildiğinden söz ediliyor. Ancak, Kur'an-ı Kerim'de geçen "küllemâ dehale aleyhâ zekeriyye'l mihrabe" ayet-i kerimesindeki mihrap genelde yanlış anlaşılır. Camilerdeki sanat tarihinde ifade edilen niş, oyuk bizde mihrap olarak ifade edilir. Bu yanlış bir ifadedir. Mihrap, insanın nefsiyle harp ve mücadele ettiği alandır. Dolayısıyla Zekeriya Aleyhisselam'ın orada mihraba yönelmesi, onun nefsiyle mücadele ettiği alana yönelmesini ifade eder. Bu nedenle Meryem validemiz âdeta orada inzivaya, uzlete çekilir. Zaten şiirin geneline baktığımız zaman bir tarafta Meryem validemizin iç olgunluğu yani çile iradesiyle ortaya koymuş olduğu manevi oluşumdaki iradesi; bir taraftan da dış dünyada meydana gelen değişim ifade ediliyor.

Tasavvufta kırk gün süren halvet eğitimleri vardır. Kırk günde seyr-i sülûk dediğimiz kâmil bir müridin öncülüğünde bir insan halvete alınır, orada özel bir program uygulanır, bir noktada nefsiyle mücadelenin mertebeleri devam eder, o mücadele anlatılır. Burada da, bir noktada, Meryem validemizin o mihrapta nefsiyle mücadele ettiği, uzlete çekildiği, o alanda nefsiyle mücadele yani nefsi olgunlaşması ifade edilmektedir. Neden? Bizde İbrahim Halilullah, İsa Kelimullah, Muhammed Habibullah ifadesi vardır. Yani İsa Aleyhisselam Allah'ın kelimesidir. Dolayısıyla böyle büyük bir doğuma hazırlanması için Meryem validemizin âdeta böyle bir manevi eğitimden geçmesi gerekiyordu. Bu ilahi sırrı burada üstat şiirinde ifade etmiş oluyor. Burada enteresan bir şekilde "ey kadın sana fısıldayacaklar muştı sana" ifadesi mesela o sürede geçen Zekeriya Aleyhisselam'ın Cenab-ı Hakk'a duası, "Allah'a sessizce yalvardı" diye geçer. Burada enteresan bir şekilde sükûtun, suskunluğun sesi, suskunluğun ortaya koymuş olduğu büyük metafizik ses ifade ediliyor. Sükûtun sesini dinlemek herkesin harcı değildir. Onun için mesela Nuri Pakdil üstadın "sükût suretinde" diye ifade ettiği sükûtun tabiri caizse sessizliğin böyle bir metafizik sesi vardır. İşte burada da bu ifade ediliyor. "Tutunacaksın doğurmamış bir anne gibi hurma ağacına." Biliyorsunuz olay şöyle geçiyor Kur'an-ı Kerim'de, Cebrail Aleyhisselam Meryem validemize görünüyor. Meryem validemiz ürperiyor, Cebrail Aleyhisselam genç bir insan suretinde görünüyor. (Tabii bu bizim anlamamız için ifade edilen bir tasvir. Kur'an-ı Kerim'de ve Hadis-i Şeriflerde bazen böyle tasvirler bizim anlamamız için benzetilerek ifade edilir. Ama gerçekte tam olarak bizim anladığımız manada bir insan mıdır? Bunu tam olarak anlayamayız.) Ve o Meryem validemize Allah'ın kelimesini

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

müjdeliyor. Meryem validemiz ürperiyor fakat Meryem validemizin oradaki iç muhasebesi, oradaki çile yolculuğu âdeta o kelimeye hazır hâle getirilmiş oluyor ve ondan sonra bu müjde veriliyor kendisine. O kelimeyi, Cenab-ı Hakk'ın o kelimesini taşımaya layık hâle geliyor. O safhada Cebrail Aleyhisselam kendisine görüntüyor. Ondan sonra şehrin doğusunda bir yere gittiği ifade ediliyor. Orada doğum sancılarının geldiği ve kısaca özet olarak söyleyecek olursak orada “Keşke ölüp gitseydim de böyle bir durumla karşılaşmasaydım.” diye hayıflandığı ifade ediliyor. Orada bir kuru hurma ağacının altına oturuyor ve kendisine ilk önce ayaklarının altından bir su lütfediliyor. Bu, şiiirde de yoğun bir şekilde işlenen kavramlarından biridir.

Su burada maddi anlamda Meryem validemizi -tabiri caizse- besleyen bir özelliğe sahip. Bir tarafta da bildiğiniz üzere İslami gelenekte suya bakmak ibadettir. Çünkü su, tefekkürün kaynağıdır. Bu noktada suyu sadece içilip tatmin olunan susuzluğu giderilen bir varlık olarak görmemek gerekiyor. Varlığın bir unsuru olarak su, burada Meryem validemizi madden de dinlendiren bir inayet olarak Allah'ın lütfuyla kendisine veriliyor. Meryem validemiz daha sonra, kuru hurma ağacını sallayınca hurma ağacından taze hurmalar dökülüyor ve oradan çocuğuyla beraber kavminin arasına geliyor. Bu anlattığım kısma geleceğim ama gelmeden önce kısaca şuna değineyim:

“Tutunacaksın doğurmamış bir anne gibi hurma ağacına / çölün içinden yükselen bal ve çekirge karışımı / deve duyarlığıyla yüklü serapsız heyemolalarla”.

Biliyorsunuz heyemola, özellikle çobanların hayvanlarını otlatmak için veya hayvanlarını motive etmek için kullandıkları bir sesleniş şeklindedir. Deve duyarlığı enteresandır. Bir şekilde develer çölde güzel sestene etkilenirler. Hatta Şeyh Sadi şöyle bir hadise anlatır. Kervana hizmet eden çok güzel sesli bir köle varmış. Güzel sesiyle kasideler, neşideler söylerken çölde develere üç günlük yolu bir günde kat ettirmiş ve develer çatlamış. İşte develerde tam olarak böyle bir duyarlılık söz konusudur. Dolayısıyla burada da ona vurgu yapılıyor. “*Ey kadın sana fısıldayacaklar mıştı sana*”. Burada şiiirin girişinde âdeta Meryem validemizin bu kelimeye hazırlanışı ifade ediliyor. “*Sen ki yoruldun çamaşır yıkamadan bir ırmak kıyısında, çok güneş alan artan ışığı mağarana vuran.*” Burada hem genel anlamda o toplumdaki kadının yorgunluğunu ifade eden bir yaklaşım hem de Meryem validemizin çilesini ifade eden bir yaklaşım var. “*Işığı mağarana vuran*”. Orada

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

mağarayla kastetmiş olduğu Meryem validemizin bulunmuş olduğu mihrabın yanındaki alandır.

“O yumuşak sudan öğrendin öğreneceğini muştı sana”. Oradaki su yine Meryem validemize lütfedilen su. “O sade giyimli yaşları belirsiz bilginler ki / eski kuşakların türlü dilini konuştular da / sen bir tek kelime konuşmadın yıllarca / Sağ duvar konuştu sol duvarla”. Burada o dönemdeki hahamların, Yahudi bilginlerin duyarsızlığı, kabalığı çok müthiş benzetmelerle anlatılıyor. “ayazmalarda yetişen dişbudaklar gibi” diyor. Dişbudak çok çabuk büyüyen bir ağaç türüdür. Ayazma da; suyun şelale olduğu, etrafında adeta mesire alanlarının olduğu ve o alanda büyük olarak dal budak salmış dişbudak ağaçlarını ifade eder. Bir noktada kabalığı ifade eder. Oradaki o hahamları, o âlimleri, Yahudi âlimlerini, bilginlerini ona benzetiyor. Müthiş bir benzetmeyle onların duyarsızlığını ifade ediyor. Meryem validemizin duyarsız bir toplumun içerisindeki metafizik derinliğini, metafizik gerilimini ve oradaki olgunlaşmasını, o seyri ve bu süreci devam ettirdiğini ifade ediyor. “eşya eşyayla konuştu ama onlar seni anlamadılar”. Onlar senin oradaki mücadeleyi, oradaki birikimini, oradaki metafizik gerilimini, oradaki hazırlığını, orada ortaya koyacağın müjdeyi anlamadılar. Buna müthiş bir duyarsızlık vardı. “Sen bir birsam halinde konuştuğunu sandın içindeki çocukla”. Buradaki yine “birsam” kavramı, insanın adeta kendisiyle konuşması, nefsiyle konuşması, ruhuyla konuşması, içiyle konuşması, kendi içiyle iletişim kurması diyebiliriz. Sen âdeta kendi içinle konuştun, doğacak çocukla konuştun, sen o kelimeye hazır hâle geldin ama eşya eşyayla konuştu sen kendi içinle konuştun ama o insanlar senden çıkan tek bir kelimeyi anlamadılar, hiçbir şey anlamadılar. Bu genel anlamda o toplumdaki çürümeyi, o toplumdaki duyarsızlığı ifade eden yaklaşım. Burası çok net olarak, şah bir beyit olarak ifade ediliyor. Sonra şölen bitip bütün diller çekilince yani senin İsa Aleyhisselam’a gebe kalmanla beraber her şey ortadan çekildi, işte o vakit için bir nar gibi kızardı. Oradaki o manevî oluşumu, manevî gelişmeyi üstat bu şekilde bir simgeyle anlatmış oluyor. “İşte o vakit çocuk doğuran kelime geldi / Doğmadan konuşmayı öğrenen insan geldi.” Burada öyle bir iç içe geçmişlik var ki, Meryem validemiz doğmadan İsa Aleyhisselam’ın doğumuna hazır hâle gelmiş oluyor.

“Uzun bir sessizlikten sonra gelen o ilk kelimeyi

Bir insan gibi bir er gibi gören

Karşılıp konuklayan kadın muştı sana”

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Burada az evvel dediğim gibi o toplumdaki duyarsızlık, o toplum-daki çürüme ve İsa Aleyhisselam'ın doğuşuyla beraber ortaya konan müjde var.

*“Yankı yapan kutlu kadın muştı sana
Bir meleğin bir sözünden gebe kalan kutlu kadın
Ayrılığın şiddetinden gebe kaldın
Aydınlığın artışından oldu İsa”*

Burada da tekrar o sahneleri hatırlayalım. O toplum peygamberine, Zekeriya Aleyhisselam'a ve Yahya Aleyhisselam'a karşı son derece kaba ve şiddetli bir tavır içindeydi. O toplumun böyle bir tavrı vardı. Zaten İsa Aleyhisselam'ın doğumu ve İsa Aleyhisselam'ın Allah'ın kelimesi olduğunu ifade etmesi onları çileden çıkarıyordu.

Allah tarafından hem Zekeriya Aleyhisselam'a verilen hem de Meryem validemize tavsiye edilen susma orucu ifade ediliyor. Zekeriya Aleyhisselam'ın, “Ben yaşlandığım halde karım da yaşlandığı halde bizim nasıl çocuğumuz olur.” sözüne işaret ediliyor. Cenab-ı Hakk'tan bir işaret istediğinde, kendisine “Sen üç gün konuşamayacaksın.” deniyor. Meryem validemize de İsa Aleyhisselam doğduktan sonra çocuğunu alıp o toplumun arasına cesaretle gelmesi ve kendisine sorulduğu zaman da kendisini susma orucuna adadığını göstererek çocuğunu işaret etmesi ifade ediliyor ve çocuk orada ayet-i kerimeyle de bildiğimiz meşhur “Ben Allah'ın kulu ve peygamberiyim.” ifadesini kullanıyor.

Biliyorsunuz üstadın mezar taşına da bu ifade yani, Meryem Sûresi'nin 33.ayet-i kerimesi yazıldı: “Doğumum da ölümüm de dirilişim de” Dolayısıyla bu şiirin son kısmında da bu durum anlatılıyor.

*“Bir yaratış susmasına adandın
Yalnız işareti serbest bırakan
Doğurman cinsinden bir oruca borçlandın
Çocuk erdi”*

Burada şöyle bir yorum da yapabiliriz. Meryem validemiz orada öyle bir hadiseyle karşı karşıya kalıyor ki doğum, doğumdan sonra meydana gelen hadiseler, konuşulan kelimeler, toplumda o gün ifade edilenler, bir insanın bir beşer olarak onları kelimelere dökmesi, kelimelerle

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ifade etmesi neredeyse mümkün değil. Orada da sükût devreye giriyor ve Allah'ın kelimesi insanlara ne olduğunu Kur'an-ı Kerim'de, ayet-i kerimede de geçen şekilde ifade ediyor. Ve sonuç itibarıyla:

*“Çocuk erdi
Su durdu
Muştı sana”*

Allah'ın kelimesinin gelmesiyle; eşyanın, çevrenin, her şeyin yerli yerine oturduğunu; toplumun şokunu ve Cenab-ı Hakk'ın o mucize-siyle Meryem validemizin derecesini, Meryem validemizin büyüklüğü anlatılmış oluyor.

Şiirin devamında Hadrianus'tan söz edilir. Hadrianus Roma imparatorları içerisinde enteresan bir şekilde ta Roma'dan kalkıp Yunan'a kadar gelen, Anadolu'da Afyon ve Çeşme dâhil o bölgelerde dolaşmış bir imparatorudur. Bir özelliği de kütüphaneler inşa ettirmiş olmasıdır. Hem İzmir Çeşme'de hem Yunanistan'da kütüphaneler ve çeşmeler inşa etmiştir. Burada ona da bir atıf vardır. Burada bazı yorumcular Meryem validemizin Çeşme'ye gelmesi -orada Hristiyanların hacca geldiği bir mekân da vardır.- ile bir bağlantı kuruyorlar ama benim kanaatim üstadın kastettiği Hadrianus'un genel anlamda yapmış olduğu bu eserlerdir. Burada da onlara atıf var. Her ne kadar Roma İmparatorluğu Hristiyanlığı benimsemiş olsa da Roma'da teslis inancı sonradan hâkim olmuştur. Sonuç itibarıyla İsa Aleyhisselam'ın gelişi *“resmi yapraklar gibi yanan toplum”*a, artık bitmiş olan topluma yeni bir müjde, yeni bir açılım getiriyor. Şiirin bu kısmında da bu açılımı ve bu yaklaşımı ifade ediyor.

*“Loş aralıklarda
Gümüş tabaklarda
Pirinç ayıklayan komşu kadınlar sanatına
Ki ay ev önlerinde
İğdelere batardı alacakaranlıkta “*

Yine burada da Anadolu'daki birtakım simgelere atıf vardır. Kadınların günlük rutin hayatına dönmesi, normal hayatına dönmesi ifade ediliyor. Yaklaşım olarak bunu söyleyebilir, bunu ifade edebiliriz.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

17 KASIM CUMA

BEŞİNCİ OTURUM

88

GÜN O'NUN O, SONSUZ İYİLİK GÜNEŞİ

On Üçüncü Saat: Hüseyin Atlansoy

On Dördüncü Saat: Yusuf Genç

On Beşinci Saat: Ömer Erdem

HIZIRLA KIRK SAAT /
BEŞİNCİ OTURUM
ON ÜÇÜNCÜ SAAT

HÜSEYİN ATLANSOY

“İlyas'la buluştuk mu buluştuk da”

Sezai Bey yazdığı şiiri, “yeni gerçekçi şiir” olarak isimlendirir. Bu şiir, bünyesinde gerçekçiliği barındıran bir yapı taşıdır ve bundan sonraki açıklamalarında, yorumlamalarında ya da kitaplarında hep bir üçleme görürsünüz. Pergünt üçgeni der ve bu pergünt üçgenini açıklarken pergünt üçgeni, pergünt prizması ve pergünt heykeli ya da anıtı şeklinde bir üçleme yapar. Şiirsel serüvenine baktığımızda da *Şahdamar*, *Körfez ve Sesler* yine bir üçleme olarak karşımıza çıkar ve bu üçleme teorisine karşılık gelen üçgen, prizma ve anıtı karşılık olsun diye yazılmış gibidir ki *Sesler*'deki birçok şiir *Gök Gürültüsü Anıtı*, *Güz Anıtı*, *Kış Anıtı* şiiri gibi anıt özelliği gösteren şiirlerden olur. Bunların ardından gelen işte *Hızır'la Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı* ve *Gül Muştusu* yine bir üçlemedir ve bu üçleme de içinde üçgeni, prizmayı ve anıtı taşımaktadır. Şiir anlayışını da yine bir şiirde der ki hayat ve ölüm; tabiat ve tahrik; iç ve dış ahlak. İç içe geçmiş üç minarenin yukarıya doğru yükselişi. Burada tabii matematiksel terimlerden bahsediyoruz. Bu matematiksel terimlerin şiirde de karşılık geldiği anlam çerçeveleri ve içerik genişlemeleri, derinleşmeleri ve yüzeyi kaybetmeden yol alma biçimleri vardır. Şimdi anlamaya çalışacağım şiir *Hızır'la Kırk Saat*'in on üçüncü şiiri ve bu on üçüncü şiir Hz. İlyas ile ilgili. Hz. İlyas ile ilgili bölümde -yine üçlemeler halinde- diğer peygamberle olan ilişkileriyle birlikte ne yapıyor; açıklanıyor, açılmaya çalışılıyor.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hız. İlyas nitelikleri itibarıyla 40 yaşında peygamber olması, bu peygamberliğe bir dağda ulaşması, ardından uzun bir mücadeleye girişmesi bakımından Peygamberimiz'e niteliği açısından en çok benzeyen peygamber olarak bilinen biridir. Ve işte Tevrat ya da İncil kaynaklarında yaşamaya devam eden dört canlıdan biri olarak adlandırılır. Tevrat kaynaklarında ateşten bir at ve arabayla göğe yükseldiğine ilişkin bir rivayet de vardır ki bu rivayeti daha sonra Hollywood, *Hayalet Sürücü* gibi birtakım motosikletleri, canlıları ateşten yaparak filme bile çevirmiştir. Bu da aklınızın bir kenarında bulunsun. Peki, Hız. İlyas dediğimizde bizim biraz önce Ömer'in bahsettiği kültürümüze karşılık gelen şey nedir? Hıdırellez. Balkan coğrafyasında 'edellezi' bizde de Hıdırellez diye adlandırılan, genellikle 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece kutlamaları yapılan, içinde de birçok kültürel unsuru barındıran baharı karşılama törenidir. Ki şiir, o baharı karşılama töreniyle başlıyor ve Peygamberimiz'e yapılan bir göndermeyle şiirin bu bölümü sonlandırılıyor.

90

*“İlyas’la buluştuk mu buluştuk da
En ince durumundaydı kabuğuyla yumurta
Bir çan gibi çınlıyordu otlarsa
Elimiz az kaydırak oynamadı şen bir mantarla
Dağlarda son karları sürüyordu sularsa
İlyas dedim
Ey en yumuşak isimli kardeşim
Güvercini doğuya mı uçuracağız ilkin
Doğu o yer senin ana oğul memleketin
Asma yapraklarını mı özledin
İçindeki sesler mi ürkütüyor seni kemiklerin
Okumadın mı şubata ses veren
Vakitsiz belgesini cinlerin
Eyyûb Zülküfîl Yuşa ve senin kanamadığınız
Şit ötesi yakalanmaz izleri örtülerin
Yahya’ya tanıklık etmiş arı kayaların
Yeniden çalkalanışı ben miyim dersin*

*İlyas, konuğu iyi ağırlamadık
Tüccar gün ışımadan gitti
Parola oldumolması iyi verilmedi
Nöbetçi vaktinde değiştirilmedi
At yavrusu ata benzetilmedi
Bumbar yemek kumarın en iyisi*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

İsrail bir tarihi gece gezerek geçirdi
Altını altın bildi
Gümüſü gümüſ bildi
Elçiyi elçi bilemedi
Sonra İsa geldi
Önce çocuk olup dedi
Sonra büyüüp dedi
İſte bütün bunları sen bildin bir de ben bildim
Doğu birikti birikti birikti

Çoban dedi ki
En soy bir Arap kabilesinin Arapçası gibi
Bir süt ısmarladım size
Bu en bilge keçimin armağanı
Bu bağış oruçlardan oruçlara aktarıldı
Aynın bir iğneye döndüğünü görünce dolanırdı
Dağın çıkılmamış yerlerini

Sonra çoban sabahın alacakaranlığında
Hasta bir kuzunun evine gitti
Uzun bir süre ıſıltısı kesilmedi
İlyas'ın sabrı gibi

Ben ve İlyas uzun bir süre
Süt hayallerinde yandık
Ellerimiz ve yüzümüz uyanikken
Vücut sıcaklığımız arttı ama
Gözlerimize ne oldu bilmem ki

Ey ismini okyanus köpüklerinden
Yunusların aynalarda yansımısından
Almış olan kardeşim,
Ölen insan
Al tutmuş toprağı alkışlamadan
Biz yeşilin yıldönümünü kutlayalım
Baharı muştulayalım
Enlemlere boylamlara
Sabır yatırına
Adı Mehmet olan çocuęa
Müthiş bir ruhun tıbbı gibi”

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hızır, Hz. İlyas, Kur'an-ı Kerim'de de ismi geçen bir peygamber. Saffat Sûresi'nde 223 ile 233. ayetlerde ve En'am Sûresi'nde de onun ismi yer alır. Ayrıca Tevrat'ta ismi İlyas'dır ayrıca Elyas ve Eliya diye de bilinir. 40 yaşında kendisine peygamberlik geldiğinde halkını aydınlatmak, uyararak için dönemin kralı ve kraliçesi olan Ahzab ve İzabel isimli kişilere gider ve bahçe sahiplerinin arsalarını gasp ettikleri için onları uyarır. Ama ne yapsa da çözüme ulaşma söz konusu değildir. Bu noktada da -Tevrat'ta göre- Hz. İlyas, artık dünya sürgününün bitmesinin istendiği ve bir ateşten at ile arabayla göğe çekildiği rivayet edilen peygamberdir. Saffat Sûresi'nde de birtakım ipuçları var. Nöbetçi vaktinde değiştirilmedi, çoban vaktinde yemişlerini vermedi diyerek görevini yapmakta ihmalde bulunduğu için İlyas, İlyas peygamber tekrar dağa çekilmek durumunda kalmıştır. Fakat burada bir ifade vardır: Ölen adam.

Bizde Hz. Hızır dışındaki peygamberlerin öldüğüne dair bir yaklaşım vardır ve Hz. Hızır'ın da geldikten sonra, kitapta göreceksiniz, öldükten sonra kıyametin kopacağı bilgisi bulunur. Bunu da Sezai Bey ısrarla gündeme taşır. Bu şiirlerde gerçekle, gerçeklikle, Hızır ile Sezai Karakoç'un konuşmalarında geçişler mevcut. Dönem dönem Hızır'ın ağzından şiir biçiminde bir söyleyişle, dönem dönemse Sezai Karakoç'un ağzından o dönemin kasabalarının dünyası ya da İstanbul'un dünyası dizelere aktarılıyor. Bizim, Sezai Bey'in özel yaşantılarının yani kendisi dünyasına ait yaşantılarının bilgisini ayrıntısıyla bilme imkânımız yok. Ama şunu söylememiz mümkün. Şair *Hızır ile Kırk Saat*'te olsun, önceki veya sonraki kitaplarında olsun; geçmiş, şimdi ve geleceği bir bütün halinde sıkıştırılmış bir kırk saatte verir. Kırk bizde önemli bir sayıdır. Hem kültürümüzde hem de genel çerçevede bir karşılığı vardır. Peygamberimiz de kırk yaşında peygamber olmuştur. İşte İlyas peygamber de kırka ilişkin bir olmuşluk diye adlandırabileceğimiz bir çerçeveyi işaretlemektedir. Bunu yaparken de süreklilik gelecek umudunu diri tutmaktadır.

Şiirinde ilk defa geçen bir kelime, daha önceki şiirlerde geçmemiştir: İsrail. "*İsrail bir tarihi gece gezerek geçirdi*" İsrail kelimesinin bir anlamı gece gezen, demektir. Orada kelimenin etimolojisine de yapılan bir vurgu vardır ki diğer anlamlarına *Hızır ile Kırk Saat*'in 37. şiirinde bir gönderme yapacaktır. Bu, Filistin dolayısıyla bir göndermedir. Bize de çok uygun bir göndermedir. 37. bölümde geçen "*Siz bir pastanede oturur kıyameti beklersiniz*" mısraı gibidir. Günümüzde pastane devirleri geçti gerçi ama bugünkü duruma ilişkin gerçekçi, yeni gerçekçi diyebileceğimiz bir portreyi de bize sunmaktadır. Bu fotoğraf reel

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

dünyanın fotoğrafından daha ziyade şairin kendi oluşturduğu evrenin gerçek dünyadan aldığı resimleri şiirinde kullanması noktasındadır. Bugünlerde, görüntünün hüküm sürdüğü bir döneme dil ile seslenmeyi önceleyen bir yapı içeriyor denilebilir.

HIZIRLA KIRK SAAT /
BEŞİNCİ OTURUM
ONDÖRDÜNCÜ SAAT

YUSUF GENÇ

“Özgürüm ama yalnız değilim”

94

Daha önce defalarca okumuş olmama rağmen tekrar Sezai Karakoç'u ve hususen Hızır la Kırk Saat'i okuduğumda, Sezai Karakoç şiirinin bütün büyük metinler gibi tekrar tekrar gidilmesi gereken metinlerden olduğunu görmüş oldum. Bu büyüklük bir taraflıyla, o şiir üzerine konuşmayı da zorlaştırıyor. Buna isabet edilmeyen şeyler dolayısıyla şairin aşikâr etmek istediği şeyleri gölgeleme korkusu da diyebilirim.

“Hızır la Kırk Saat'in Yazıldığı Dünya”, ve “Hızır la Kırk Saat'in Anlattığı Dünya”, şeklinde iki ana başlık etrafında meseleyi ele alabiliriz. Çünkü 1967, aynı zamanda şairin 30'lu yaşlarını sürdüğü bir zaman dilimidir.

“Hızır la Kırk Saat'in Yazıldığı Dünya”yı, daha ziyade politik fotoğrafa dair bir ‘zaman’ ve ‘mekân’ okuması olarak düşünüyorum. Hızır la Kırk Saat'in yazarı bu büyük metni, hangi politik atmosferde yazdı? Bunun edebi-politik bağlamı da elbette ayrıca konuşulabilir. Hususen bu yıllarda okul müfredatlarına seçilen şiirlerin durumu da ayrıca konuşlmaya değerdir.

“Hızır la Kırk Saat'in Anlattığı Dünya”yı ise ‘yapı’ ve ‘düşünce’ye ilişkin bir anlama çabası olarak ifade edebilirim. Ve son olarak da şiirde geçen üç kelime etrafında -ki o kelimeler; prizma, kızılötesi ve morötesidir- bir kurcalama çalışması yapacağım. Öncelikle on dördüncü şiire bir baştan sona bir bakalım.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

“Ben, kışın kefen gelini
Çamların diri ölüm toplumundan da
Üzüm kürelerinin benzerliğindeki yalnızlığından da asmaların
Kurtulmuşum kaynayan bir çölüm belki
Birden doğup büyüyen içine insan sesi karışmış
Sonra ansızın küçülüp kaybolan
Kum tepeleri
Şehit, insanın birden bana dönüşümü çevrilimi
Birçok cami mimarının görünmeyen danışmanı
Genellikle ben oyarım göğe minareleri
Bilgimin çokluğundan vakit darlığından
İşimin başımdan aşkın oluşundan
Bir türlü geçiremedim yalnızlık serüvenlerini

Dağdan gözleyen bir Hızır vardır kasabayı
Bunu en iyi bilen
Kadınlarına alışamamış ısınamamış bir kasaba beyi
Her gece kutsar beklenmedik bir çeşmeyi
Hep yoksul değilim arada zenginim belki
Suların kaynağındayım
Gül kokusunda
Elma terinde
Şafakta uykuyla uyanış içinde
Bir yanar bir sönerim
Uzatan bir fenerim
Savaşta cephedeyim
Yaraların bezi benim
Tutsak olmayan bir erim
Çünkü tutsağın yüreğindeyim
Kan değilim kandan da ötedeyim
Özgürüm ama yalnız değilim
Ey insan prizmaları
Sizden uzak değilim
İlyas benim kızılötüm
Ben sizin morötenizim
Ben en çok horozlarla gezenim
Geceleri namazım
Sabahları ezanım”

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

geçmeyecek bir şiirle karşı karşıyayız. Hatıralarından öğrendiğimiz kadarıyla bu 1967 yılında (Mayıs-Haziran aralığında) yazılmış bir şiir. Şiirin yazıldığı dünyaya yaklaşabilmek için politik olana ilişkin dünyadan bazı başlıklara bakalım.

Arap-İsrail savaşı olarak da bilinen Altı Gün Savaşları, bu yılın 5 Haziran'ında başlamış. Aynı şekilde İsrail, 7 Haziran 1967'de Kudüs şehrini işgal etmiş. Çin'de de 1967 yılı yine, -17 Haziran- ilk kez hidrojen bombasının test edilip kullanıldığı tarih ve ABD, Vietnam'da yeni geliştirilmiş Napalm bombaları kullanıyor.

Tabii bu başlıkları dediğim gibi daha küre ölçeğinde tasnif etmeye çalıştım. Bunu Türkiye özelinde de genişletebilir ve tasnif edebiliriz. *Hızır ile Kırk Saat*'in yazıldığı günler; bizzat, 'Yeni Dünya'nın kurucuları tarafından 'eski dünya' olarak tanımlanan ve merkezini Rumeli ve Anadolu'nun teşkil ettiği Türk yurdunun ve orada yaşayan insanların bir daha asla 'bir dünya' olamamaları için yapılan her şeyin teminat altına alındığı bir atmosferden geçtiğimiz günlerdir.

1967 yılının Türkiye'si nasıl bir Türkiye'dir? O günler; Filistin ve Gazze cephesinde İngilizlerle savaşıp esir düşmüş bir ismin, Cemal Gürsel'in ardından Filistin ve Sina cephesinde yine İngilizlerle savaşmış ve esir düşmüş bir ismin, Cevdet Sunay'ın, Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturduğu günlerdir. 1960 darbesi yapılmış ve buranın yeniden bir dünya olamaması için ne gerekiyorsa onun teminat altına alındığı bir mekanizmanın işlediği, doğrudan ifade edersek; Türkiye'nin bir daha asla Müslüman bir Türkiye olarak neşet etmemesi adına yapılması gereken her şeyin yapıldığı ve bunun ikinci Cumhuriyet olarak kodlandığı zamanlardır.

Bu şiir, "Türkiye ne olmalıdır?" sorusuna cevap aranan -ki bu soru biliyorsunuz cevabını 300 yıldır arayan bir sorudur- ve hâkim otoritenin buna bir cevap verdiği günlerde yazıldı. Bir cevap olarak... Burasını iyi anlamak gerekiyor. Hâkim işleyiş buna nasıl bir cevap verdi peki? 1953'te mesela, biz Anıtkabir'in inşasını bitiriyoruz. Oradaki mimari tercihten diğer tüm katmanlardaki izleri anlamak mümkün. Mimari örneğini somut olması açısından anıyorum. Anıtkabir mimarisini hatırlayın, bir Yunan tapınağı formu orada ön plana çıkarılmıştır, tabii biraz modernleştirilerek. Türkiye'nin, yeni dünyanın içinde kendisine yeni bir elbise aradığı zamanlardaki arzu, Türkiye'nin düşünce hayatının da Türk şiirinin fotoğrafının da tam olarak o mimarinin benzeri olarak kodlanmasıdır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Hızır*la *Kırk Saat*'teki temel fikir, malumu olduğu üzere bir medeniyetin metafizik temellerinin yoklanmasıdır. Tam buradan hareketle söyleyebiliriz; 1960 darbesinin yeni dünya için ve yeni dünya içinde temin etmeye çalıştığı şey neyse, *Hızır*la *Kırk Saat*'in reddettiği şey de odur. Bu, salt bir ret değil, aynı zamanda teklifini ve çağrısını somutlaştıran bir adımdır da.

Politik ve edebi atmosferin -ki her şey politiktir diyebiliriz burada- ana çerçevesi böyle özetledik. “*Hızır*la *Kırk Saat*'in Yazıldığı Dünya”nın ‘zaman’ ve ‘mekân’ açısından fotoğrafı budur, buna yakın bir şeydir.

Bağlamından kopuk görünse de burada bir parantez açmak isterim, *Hızır*la *Kırk Saat*'te bölümlerin tamamının gerçekten Hızır Aleyhisselam'la oturularak yazılmış metinler olduğuna yahut bu metinlere Hızır Aleyhisselam'ın parmağının dokunduğuna inandığımı ifade etmem lazım.

Tam da az önceki politik atmosfer fotoğrafında Sezai Bey *Hızır*la *Kırk Saat*'te nasıl bir dünya inşa ediyor sorusunun cevabını da şehirden kovulan peygamberi -ki bu peygamber ifadesini bütünüyle nübüvvet fikri olarak ele alabiliriz- şehre tekrar geri çağırması olarak değerlendirebiliriz. Türk edebiyatı ya da Türk şiiri içerisinde, özellikle Cumhuriyet sonrasında, baktığımız zaman da aslında bu fotoğraf ortaya çıkıyor.

Sezai Karakoç, şiirlerini bir araya getirdiği eseri *Gündoğmadan*'da *Hızır*la *Kırk Saat*'in başına, bilindiği gibi; “*Beşinci sağnak: akış sağnağr. Geceleyin âbıhayat için millet yolculuğu*” alt başlığını koymuştur. Bu aslında şairin meseleyi, anlamayı mümkün kılmak üzere uygun şekilde oldukça açık ettiği yerdir. Cümlelerin ikinci kısmı tam olarak amacını ilan ediyordu: “*Geceleyin âbıhayat için millet yolculuğu.*”

Burada iki önemli vurgu var; birincisi ‘gece’, ikincisi ise ‘millet’. Bu yolculuk, milletin dirilişi için yapılan bir yolculuk. Ve bu yolculuk geceleyin yapılmaktadır. Tarih ve kültür kodlarımızdaki ‘gece’ ve ‘gece yolculuğu’na ilişkin vurguların hatırlanmasıyla Karakoç’un bu alt başlıkla meseleyi güçlü bir çözüm suretinde işaret ettiği yerde kendisini gösterir. Gece karanlığı, bir yanıyla tehlikeleri işaret ederken diğer yandan gece’nin koruyucu bir fotoğrafı da vardır. Lut Aleyhisselam’a ‘zaten sabah yakın değil midir’ vurgusuyla beraber gece yola çıkması emredilmiştir, Hz. Musa’ya, benzer şekilde gece yolculuğu emredilmiştir, aynı şekilde Hz. Peygamber’in Hicret yolculuğu da gecenin karanlığında başlamıştır. ‘Âb-ı hayat için millet yolculuğu’nun,

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

neyi taklit etmesi ve neye benzemesi gerektiğine dair açık bir beyan olarak okunabilir.

Burada tekrar *Hızır ile Kırk Saat*'in anlaşılmasının zorluğuna ilişkin bir parantez açmak isterim. Osman Bayraktar'dan öğrendiğim kadarıyla Sezai Karakoç'un *Hızır ile Kırk Saat*'in yayımlanmasından sonra *Hızır ile Kırk Saat* üzerine ilk yazıyı Cahit Zarifoğlu yazmış. Orada Zarifoğlu'nun bir cümlesi ve iki tane de kavramı var altını çizdiği... Zarifoğlu bu şiiri gördükten sonra Türk şiirinin kendi kaynağına dönme, kendi olma özgürlüğünü ilan etme, kendi bayrağını kullanma savaşı ve zaferine değinmiştir. "*Destan ağırlığı taşıyan şiir asırların amacı olarak biriken bir medeniyetin iç romanıdır*", diyor. Çok erken bir tarihte Zarifoğlu'nun bu şiiri hemen görmesi mümkün olmuş. Bu açıdan *Hızır ile Kırk Saat*'in az önce ifade etmeye çalıştığım o politik atmosferin ve yanlış arayışın tam karşısında Türk şiirine bir 'kendî'lik çağrısı olarak ortaya konulduğunu söylemeliyiz.

Cumhuriyet dönemi şiiri, peygamber'i şehirden kovmaya çalışan bir şiir malumunuz. Sezai Karakoç tam bu noktada, öncelikle bir bütün olarak ama özellikle *Hızır ile Kırk Saat* ile 'şehirden kovulan peygamberi, şehre geri getirmiş' ve böylece uzun bir sancıya dönüşen modernleşme tarihimizde doğru bir yöntemin kapısını -şiir örneğiyle- herkese göstermeyi başarmıştır.

Burada, yine başta söylediğim o 'yeni dünya'-'eski dünya' meselesi etrafından olan bitene baktığımızda durum, dini ifadelerin şiirde kullanılması-kullanılmaması sadedinde basit bir bağlama sahip değil. Burada daha çok, toplumu kuran, kuşatan ve yaşatan tüm değerlerin tahkir edilmesi ile tahkim edilmesi arasında bir savaş olduğunu belirtmek gerekir. Tam bu noktada *Hızır ile Kırk Saat*'in, modern Türk şiirindeki metafizik yoğunluk ve etki gücü en yüksek şiir olduğunun altını çizmek gerekir. Sezai Karakoç, şehirden kovulan peygamberi şehre geri getirmiştir, ancak şehre getirmiştir. İnsanlar, peygamberi görmeye kendileri gelmelidir. Bu açıdan *Hızır ile Kırk Saat*, kendi dünyasına gelindiğinde görünmeyi talep eder.

Hızır ile Kırk Saat, metne yaklaşabilmek için okurundan, özellikle peygamber kıssaları ile ilgili belli düzeyde bir birikim talep eder. Tabii bunu böyle ifade etmek, sıra dışı olana dair yeni malzemeler temin etmenin çağrısı gibi duruyor. Ancak aslında 'anlamak'ın her düzeyde mümkün olduğu bağlam da zaten burasıdır. "Anlamak, her şeyi bir anlamı olması için kendisinde olmayan şeylerle tamamlamaktır." Dolayısıyla *Hızır ile Kırk Saat*'in uzayı, o "eski dünya" diye tanımlanan

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

dünyanın kavramlarıyla düşünebilmeyi zaruri kılar.

Malûm olduğu üzere, Sûfiler istisnasız şekilde Hızır Aleyhisselam'ın bugün hâlâ yaşadığına, aramızda olduğuna inanırlar ve büyük Sûfilerin Hızır Aleyhisselam ile görüştüğüne, ona sorular sorduğuna, ondan insan ve toplum hayatına ilişkin cevaplar aldığına dair bir kanaate inanırlar.

Bursevi'nin büyük gölgesine sığınarak, dört peygamberin kıyamete kadar yaşayacağı rivayetini merkezde tutarsak ve bu dört peygamberin ikisinin gökte, ikisinin de yerde olduğunu kabul ettiğimizde -ki Bursevi öyle söylüyor- bir mesafe kat edebiliriz. Yerdekiler Hızır ve İlyas. İlyas karada, Hızır ise denizdedir. Sezai Karakoç, hatırlarında *Hızır la Kırk Saat*'in yazımına ilişkin notlarında 40 gün boyunca her gün Yenikapı'ya deniz kenarına indiğini ve şiiri bölümler halinde orada yazdığını belirtir.

Bu açıdan -bildiğimiz kadarıyla- Sûfi olmamasına karşın Sezai Bey'in de o büyük Sûfilerden biri olarak Hızır'la kırk gün boyunca belki kırk saatte yaptığı uzun mülakatın sonucunda *Hızır la Kırk Saat*'in ortaya çıktığını söyleyebilirim.

Son olarak, şiirde üç kelimeye ilişkin bir kurcalama yapacağım. O üç kelime; prizma, *kızılötesi* ve *morötesi*...

Bu kavramların 1967 yılında 30'lu yaşlarda biri tarafından kullanılması da ayrıca bahse değer bir yer. Çünkü Sezai Karakoç'un buna ilişkin okumalarını yapmış olduğunu varsayıyorum. Ve bu benim açımdan çok büyüleyici bir şey. Çünkü benzer şekilde Sezai Karakoç ile ilgili inancım şudur: Metnindeki atıfların ya da işaretlerin tamamına dair bir kanaati olan, yani Füsüs ve İbnü'l Arabî'den söz ediyorsa Füsüs'a çalışmış biri olduğunu, Mesnevi'ye işaret ediyorsa Mesnevi'yi okumuş bir adam olduğunu varsayıyorum. Çünkü ahlaki tavrı da yine biz modern yazarlar gibi değil. 30'lu yaşların ortasında bir adam olarak tüm buralara dikkat kesilip çalışmış olması kıymetli. Bir tarafıyla da çok büyüleyici ve Sezai Karakoç'un klasik dönemdeki gibi, tırnak içerisinde söylüyorum: "Sadece şairler değil âlimler arasında bir isim sayılması gerektiğine dair de bir işarettir bu."

Şimdi şiire yaklaşmaya çalışırken, Sezai Karakoç'un sözünü ettiğim bu üç kavramı neyin konusu olarak ele aldığını da kurcalayayım. Malumunuz bu kavramlar, çeşitli disiplinlerin kavramları...

Fiziğin, optiğin ya da geometrinin konusu olarak prizma kavramını

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

anlamaya çalışabiliriz. Burada sanıyorum, sonraki dizedeki *kızılötesi* ve *morötesi* terimleri dolayısıyla zihin bunu fiziğin konusu olarak anlamaya yatkın. Böyle almak da bir yorum çıktısı veriyor. Ancak öyle sanıyorum ki geometrinin konusu olarak ‘insan prizmaları’ demektedir. Malum optiğin konusu olarak prizma; ışığın kırılması ya da ayrıştırılması prensibine dayanan bir optik araçtır. Beyaz ışığı ayrıştırır. Geometrinin konusu olarak aldığımızdaysa, insanın tek bir andan ve tek bir hal’den ibaret olmadığına çekilmiş bir dikkat olarak yorumlamak mümkündür.

Burada insanın tek bir andan ve tek bir halden ibaret olmadığını ve orada konuşan eğer Hızır’sa Hızır’ın seslendiği şeyin, ‘sizden uzakta değilim’ dediği insan kümesinin tüm insanların olduğuna dair bir vurgudur. Dizeyi tekrar hatırlatmak gerekirse, “*Ey insan prizmaları / sizden uzak değilim/ İlyas benim kızılötem/ ben sizin morötenizim*”.

Kızılötesi, dalga boyu dolayısıyla renk tayfında kırmızının altında kalan ve insan gözüyle görülmeyen renkleri ifade ediyor. Renk tayfında frekansı en düşük olan kırmızı, mor da en yüksek dalga boyunun olduğu yer. Bu açıdan ifadenin Türkçeleştirilmesinde bir sorun var. İfade; kızıl-ötesi şeklinde değil; kızıl-berisi şeklinde tercüme edilmeliydi. Çünkü renk tayfında kızılın gerisinde kalan dalga boyları için bu tanım kullanılıyor. Mor en yüksek dalga boyuna sahip olan renk. *Morötesi* anlaşılabilir bir şey. Mordan sonrakiler işte... Kızıl ise en düşük olan. Kızılötesi zaten burası. Yani, kızılötesi değil kızıl-berisi olması lazım.

Bursevi’nin yorumuyla da alırsak, İlyas (as) yerdeki peygamberlerden biri olarak “toprak”ı simgeliyordu. Kırmızıyı eğer toprak olarak işaretlersek Sezai Bey Türkçeleştirilirken yanlış yapılmış olan bu kelimeyi anlam itibarıyla doğru kullanıyor. Eğer kırmızıyı toprak olarak kabul edersek İlyas’ı kendisinin kızıl-berisi olarak işaretliyor. İlyas Aleyhisselam yerdeki peygamberlerden biri olarak bizde toprağı simgeliyor...

HIZIRLA KIRK SAAT /
BEŞİNCİ OTURUM
ON BEŞİNCİ SAAT

ÖMER ERDEM

“Nuh'un bir işçisiydim”

Bir atasözü var: “Mana şairin karnındadır.” Karnındaki maksat mide değil yani onun derinliğinde, kendisindedir. Hatta belki onun da ötesindedir. Bazen mananın şairi de aştığı, şairden de taştığı görülür. Şimdi on beşinci bölüme geçelim:

101

*“Nuh'un bir işçisiydim
Günlüğümü biriktirdim tahta aralarında
Bulursanız Nuh'un gemisinden bir parça bir kalas
İçinde altın vardır işte bu işarettir sana
Altının üstünde Nuh'un mührü
Dünyanın en ilkel yazısıyla
İlkel ama sade ilkel ama canlı
İlkel ama güzelliğiyle çarpar insanı
Ben İbrahim'in sır kâtibi
Yakub'un dedektifi
Yusuf'un hapishane arkadaşı
Düş yorumu öğretmeni
Ama görmedim yavuz bir öğrenci
Aydın kılıçların şelâlesi
Musa gibi*

Öğretmeseydim duvarını devirerek yoksulu kurtarmayı

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Çıkartabilir miydi Musa
Mısır'dan İsrail'i
Delmeseydim bir yoksulun övüncü kayığını
Geçirebilir miydi Musa
Kızıldenizden İsrail'i
Bir vuruşta on pınar
Çıkartabilir miydi çakmak kayalarından
Öldürmeseydim hiç acımadan
Gözünün önünde o çocuğu
Bütün suşuz çocukların katili
Firavun'u boğar mıydı daha yeni kurumuş bir deniz*

*Musa sürüiyü Şuayb'tan öğrendiyse
Yolu dağı yaylayı benden öğrendi
Şuayb'tan öğrendiyse köpeği
Kurdu benden öğrendi
Benimle kahve içti geceleri
Onunla namaz kıldıysa sabahları
Benimle dua etti akşamları
Ondan aldıysa tanrı sevgisini
Benden aldı korkusunu
Ama ben karanlıklarda yittim
Musa işığa vardı
'kırklar yediler geldiler
Beni alıp götürdüler
Birçok yeri gezdirdiler
Sonra geri getirdiler'
Deseydi Musa yalnız beni anlatmış olacaktı”*

Hem Sezai Karakoç'un anılarına yansıdığı kadarıyla hem de anılarının yani yazıya geçen anılarının çok çok ötesinde kendisini ziyarete gelenlerle ya da beraber olduğumuz zamanlarda aktardıklarıyla Sezai Karakoç'u hem modern Türk şiiri içerisinde hem de kendi çağdaşları içerisinde ayıran bir vasıf var. O da şu: Sezai Karakoç bir envanter şairi değil. Yani şiirini dokulaştırırken şiirin kumaşına motifler saçmak peşinde değildir. Bir motif şairi değildir. Musa'dan, Hızır'dan, İbrahim'den, İlyas'tan bahsederken âdeta onların sembolik kişiliklerini, benliklerini kendi pratik hayatında da içselleştiren ve bunu portakal soyarken de ya da bir masada otururken de ya da

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

bir vapurda sohbet ederken de onun gündelik halini yaşayabilmeyi becerebilmiş bir insandır. O yüzden *Hızır ile Kırk Saat*'teki kadrosu -bu kavram kadrosu olabilir, şahıslar, mekânlar kadrosu da olabilir- onun şiirini kuran bir motifler geçidi ya da bezemeler geçididir. Literatür geçidi olarak değil kendi ruhunda, kendi benliğinde içselleştirmiş, sadece içselleştirmekle kalmamış aynı zamanda onu yaşama pratiğine dönüştürmüş bir özneyle, bir personayla, bir kişilikle karşı karşıya olduğumuzu tespit ederek başlamak isterim.

Doğal olarak aslında “*Nuh'un bir işçisiydim / günlüğümü biriktirdim tahta aralarında*” diye başlarken şair, şiiri kültürel kodlarıyla ya da inanç kodlarıyla geçmişe doğru bağlar gibi görünse de aslında şimdinin içinden konuşuyordur. Sezai Karakoç'un şiirini, ben buna modern bağlam diyorum, eğer modern bağlamın dışında düşünmeye başlarsak o zaman arkeolojik bir alana hapsolmuş oluruz. Arkeolojik alanda da her şey doğası gereği ölmeye başlar. Nedir bu modernlik? Nedir bu modern tavır ya da modern oluş? Tam şöyledir, birden aklıma geldi. Cemal Süreya'nın Sezai Karakoç için söylediği bir cümle var. “O her zaman en ilkel olanla en modern olan arasında ya da içinde durur.” Şimdi buradaki ilkelliği ve modernliği bir dorukluk olarak değil bir süreklilik olarak düşünmemiz gerekiyor. Eğer süreklilik içerisinde okumadığımız zaman *Hızır ile Kırk Saat*'in bölümlerini de anlamlandırmakta ya da birbirine bağlamakta sıkıntı çekeriz. Eğer böyle düşünmeseydim gönül rahatlığıyla bu okuduğum bölümün *Hızır ile Kırk Saat*'in şiirsel anlamda en zayıf bölümlerden biri olduğunu tereddütsüz söyleyebilirdim. Hakikaten şiir gözüyle baktığımız zaman burada neredeyse şiirsel vuruşlar, şiirsel yakalamalar, Sezai Karakoç'un şiirini karakterize eden yüksek buluşlar neredeyse yoktur. Ama öncesi ve sonrasıyla düşündüğümüz zaman bütünlük içerisinde baktığımızda bunun böyle olması gerekir. Neden? Sezai Karakoç'un kavramsallaştırdığı bir şey var. İslam medeniyetini; tarihî-sosyolojik açıdan yorumlamak ve bakmak. Tarihî-sosyolojik açıdan bakmak ne demek? Tarih başka bir bilimdir, sosyoloji başka bir bilimdir. Hiçbir zaman tarihî-sosyolojik bakış, destansı bakış değildir. Destansı bakışta her şey kendine ait bir doğrultuda ve yüceltişte gider ama tarihî-sosyolojik bakışta inişler, çıkışlar, sapmalar, sekmeler, sürçmeler mutlaka vardır. Doğal olarak şiir sanatı gözüyle baktığımız zaman sürçmeler gibi göreceğimiz bu şeyler aslında Sezai Karakoç'un kendi şiir bilinci içerisinde bilinçli ve kastî olarak yaptığı bir şey olarak okuyup yorumlamaktan yanayım.

Şiir politikadır ama yüksek politikadır. Sezai Karakoç gibi şairler de yüksek politikanın şiirini yazarken güncel olanın, gündelik olanın

parantezinde kalmazlar. Yani oradan medet ummazlar fakat orayı her zaman bir eşik, bir basamak olarak düşünürler. Bu nokta, Sezai Karakoç'un düşünce çizgisi içerisinde doğrudan doğruya pozitif bir makama otururken şiir açısından kendiliğinden bir soru işareti de koyuyor. *Hızır'la Kırk Saat* önceki şiirlere baktığımız zaman mesela *Güz Anıtı*, *Kış Anıtı*, *Köpük* vs. gibi şiirlerde Sezai Karakoç'un modern Türk şiirinin kavrayışına, modern Türk şiirinin dünyasına takla attırdığını ve yepyeni boyutlar kazandığını görüyoruz. Fakat *Hızır'la Kırk Saat* eşğine geldiğimiz zaman Sezai Karakoç'taki yönelimin yüksek şiirden söylem şiirine doğru bilinçli bir şekilde, planlı bir biçimde kaydığını da görüyoruz. Bu konu zaman zaman özel konuşmalarımızda gündeme gelen bir meseleydi. Ben biraz da yakınlık, yakında olma hakkımı kullanarak bunların normal şeyler olup olmadığını sorardım. O da her zaman şu cevabı vermiştir. "Biz dava için şiir yazdığımız, dava için şiir yazmaya devam ettiğimiz için bu böyle. Ben de bunun farkındayım, şiir sanatı nazarıyla baktığımızda bu seyreklikleri ben de görüyorum." cevabını vermişti. Bir şeyin yüksekliği, yüceliği aslında onun kusurlarıyla beraberdir. Bana göre onun yüksekliğini, yüceliğini veya kendimize ait sürçmeleri ve aksamaları gördüğümüz zaman tam anlamıyla sevebilip onu yerli yerine oturtabiliriz.

Sezai Karakoç'un -mesela daha sonra yazacağı *Taha ve Gül Muştusu*'nda karşılaşacağımız üzere- neden hayatta olduğuna inanılan dört peygamberden biri olan Hızır'ı kendisine kahraman olarak seçtiği meselesi üzerine biraz durmamız gerekiyor. Sezai Karakoç'un aslında şiirden yana taraf alıyor. Çünkü Hz. Musa'dan Hz. Peygamber'den, Hz. İsa'dan ya da Hz. İbrahim'den yani somut risaleti ya da hayatı, biyografisi şu veya bu şekilde somutlaşmış insanlardan hareket ettiği zaman şiir sanatının yüksek dokunuşlarıyla yüksek yorumlamalarıyla kolaylıkla oraya dokunamayacağını ya da dokunmaması gerektiğinden dolayı böyle bir tavır içinde olduğunu düşünüyorum. Hızır'la konuşmak ya da Hızır'ın üzerinde konuşmak aslında şaire, yüksek şiiriyetin içinden konuşmak hakkını da veriyor. Doğal olarak *Hızır'la Kırk Saat*'i eğer Sezai Karakoç'un poetikası ya da şiire bakışının merceğiyle veya rehberliğiyle değil sadece ve sadece bir dinî metin ya da bir düşünce metni bağlamında okuduğumuz zaman bazı problematiklerle karşılaşabileceğimizi düşünüyorum. Zaten burada metni yaratan, metne rehberlik eden, metni sürükleyen şairin kendisi. Bütün o bilgiler sizin biraz önce tanımladığımız âlim vasfı bir din adamında değil, bir şairde temayüz ediyor. Hatta bir şairde kristalize oluyor. Buna dikkat edilmesi ve buna özen gösterilmesi tarafındayım. Bir de rahatlıkla

şu söylenebilir ve bunu söylemenin bana göre özgün bir tarafı yok. Mevlâna için söylenen “peygamber değil ama kitabı var” sözü aslında *Hızır ile Kırk Saat*'i düşündüğümüz zaman bir çağdaş Kur'an-ı Kerim tefsiri gibi kurulmuş bir metin. Ama tefsir ayrı bir şey, kutsal kitabın kendisi ayrı bir şey. O yüzden şiiriyetin, şiir prizmasının sürekli bir kontrol, bir hıza ışığı gibi hatta bir hıza kırbacı gibi arada durmasını çok önemsiyorum. Kitleler heyecanlanabilirler. Onlara heyecan verici söylemler, seslenişler gerekebilir. Buna hiçbir itirazım yok, ama mesela sinema sanatı gözüyle baktığımızı düşünelim ve *Hızır ile Kırk Saat*'i sinemaya aktarmayı planlayalım. Ne yaparız? Acaba doğrudan doğruya birinci metinden mi hareket ederiz yoksa bu ara bir bakıma fragmental diyebileceğim bölümlerden mi hareket ederiz? Aslında Sezai Karakoç böyle küçük şiirsel sürçmeler gibi görülecek bölümleri yazarken bana göre yeni bir kurgu teklifinde de bulunuyor. Kendisi ne kadar bunun farkında bundan emin değilim. Yani bunu ne kadar bilinçli olarak yaptı bu konuda bir şey söyleyemem. Hatta biraz aşırı yorumla bunun farkında olmadığını bile iddia edebilirim ki bu onun için daha değerli bir şeydir. Onun yaptığı işin değeri açısından daha önemli bir şeydir.

Hızır meselesi devreye girdiği zaman sadece İslam inancının ve Müslümanlığın değerleri değil, neredeyse Mezopotamya'nın ya da Orta Asya'nın bütün kültürel kodları kendiliğinden devreye giriyor. Ve bu bağlamda da aslında Sezai Karakoç'un Hızır metaforuyla herhangi bir kültürel ya da inanşsal komplekse kapılmadan bütün Anadolu kültürlerinin ya da Mezopotamya'da zaman içinde oluşmuş kültürel kodları çağdaşlaştırabilme, modernize etme ve kendinin kılabilme özgüvenini sergilediğini düşünüyorum. O dönemde çok fazla olmasa da Sezai Karakoç şiiri ya da *Hızır ile Kırk Saat* üzerine yapılan değerlendirmelerde; Sezai Karakoç'un yeni bir İslam mitologyası yaratma peşinde olduğu söylenir. Hâlbuki peşinde olduğu bir şey değil, yani niye peşinde olsun? Bizzat yarattığı bir şey. Doğal olarak *Hızır ile Kırk Saat* ile Sezai Karakoç mitologyayı yani Doğu mitologyasını, İslam mitologyasını pratiğe dönüştürüyor. Pratiğe dönüştürmek onun bir arkeolojist değil, bir kazı bilimci değil, bir yaşama bilimci olduğunu gösteriyor. Sezai Karakoç'un bana göre bu vasfının özellikle ölümünden sonra hakkında yazılan ya da hızla üreyen şehir efsanelerinde bu tarafın görmezden gelindiğini, sisle kaplanmaya çalışıldığını, gerçekte alakası olmayan yeni birtakım hikâyelerin uydurulduğunu, oluşturulduğunu üzülenek görüyorum. Sezai Karakoç canı sıkıldığı zaman “hava da karardı” diyen bir insan değildi. “Şu manavdan

gidin de bir portakal alın soyalım, yiyelim.” diyecek kadar gerçekçi ve hayata bağlı birisiydi. Böyle uçan kaçan şeylerle değil, yaşamın kendi pratiği içerisinde kendi umudunu, kendi yaşama neşvesini dönüştüren birisiydi ve bunu hep söylerdi. Defalarca, “En zor, en karanlık anda bile hep bir küçücük iğne deliği derecesinde de olsa bir ışık sızıyordu içeriye. Beni hayatta tutan hep bu olmuştur.” demiştir. Bir insanın gerçekliğe atomize edilmiş küçük bir parçacık üzerinden bağlanması... Zaten hayatı da öyledir, atomize bir hayattır. Ama atomize hayat onda bir tür radyum etkisi yapmıştır. Nasıl olur da bu atomize hayattan bu kadar yüksek enerji doğar? İşte bu ondaki hayatla sürekli irtibat halinde olan gerçeklik duygusu içerisinde. O yüzden Hızırla Kırk Saat'teki akışı da arkeolojik bir metin olarak değil; çağına, zamanına, estetik ve düşünsel projeksiyonlar sunmuş bir metin olarak bakmaktan ve onu oradan yorumlamaktan yanayım. Ve şu bölümdeki karşıtlıklar, “*Musa sürüyü Şuayb'dan öğrendiyse / yolu dağı yaylayı benden öğrendi / Şuayb'dan öğrendiyse köpeği / kurdu benden öğrendi / Benimle kahve içti geceleri / onunla namaz kıldıysa sabahları.*” Yani geceleyin kahve içmek dediğim yaşam pratiği. “*Benimle dua etti akşamları / ondan aldıysa tanrı korkusunu sevgisini benden aldı*”. Sevgi ve korku.

Mevlevilikte ya da bizim tarikat kültürümüzde biliyorsunuz ki çile; kırk demektir. Çileye girmek... Bu kırklar, yediler meselesiyle bir taraftan da Hz. Ali'ye gideriz. Çünkü Hz. Ali kırklar ceminin sakisi olarak bilinir. Ya da burada Dede Korkut'a da imleme vardır. Dede Korkut metnindeki hanın yanında kırk yiğitler vardır. Ya da kırk ince belli kız vardır. Tabii şair her zaman bunları hesaplayarak yapmaz. Dilinin matematiği aslında bu sağlamaları kendiliğinden yapar. Biz burada bir yorumlamada bulunuyoruz. Yani yaptığımız şey bir yorumlamadır. Sonuçta açık metin, açık yapıt. Farklı farklı yöntemlerle farklı farklı sonuçlar çıkacaktır. Aslında *Hızırla Kırk Saat* bir çile metni olarak da düşünülebilir, okunabilir. Fakat bu sadece çileyi yaşamak açısından değil Sezai Karakoç'un söyleminin, tavrının, bakışının, eylemin kendisinden öte eylemin sonucuyla, sonuyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Çünkü o yüzden şu dizeleri der: “*Ben ölümden sonrasına da bakan bir doktorem.*” Aslında bu bir tekliftir. Hızırla Kırk Saat çağdaş insana, modern insana bir teklif metnidir.

Sonuç olarak bu çile döneminin, kırk günlük ya da kırk bölümlük sürecin dirilişe çıkması önemlidir. Dirilişe çıkarsa yani yenilenirse, yepyeni bir hayat unsuru ve hayat teklifi olarak dünyaya katılırsa, dönüşürse bir kıymeti vardır. O yüzden bu şiirlerin, çile kavramı

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

çerçevesinde -Mevlevilikteki bu yaşantıyla da birlikte- okunmasını gerekli buluyorum.

“İlyas dedim ey en yumuşak isimli kardeşim.” L ve S sesi İlyas’ı ne kadar yumuşak bir isim yapar... Neredeyse daha yumuşağını söyleyemezsiniz. İşte bu, bir şairin ancak zihninden, duyarlılığından süzülerek önümüze çıkabilecek bir seslenmedir. “İlyas ey en yumuşak isimli kardeşim.” Sonra bir ironi var. “Bumbar yemek kumarın en iyisi.” Burada da bumbarla kumar kelimesi üzerine kendiliğinden bir anoloji yaparak bu hayata çıkmaktadır. Biz buna şiirde, metni pozitif anlamında sapıtmak deriz. Zaten Sezai Karakoç’u da bana göre özgün kılan bu özgüven içerisinde hareket etmesidir. Tıpkı, “Doğu ne Batı ne / Suare ve matine” der gibi. Klasik şair ya da muhafazakâr bir şair “Doğu ne Batı ne”den sonra mutlaka başka bir şey kullanıyor. Ama Sezai Karakoç tereddütsüz bir şekilde “Suare ve matine” derken hem kendi görüşünü hem de alttan alta -olumlu anlamda- çağla dalgasını geçer.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

17 KASIM CUMA

ALTINCI OTURUM

ANNEMİN ÖĞRETTİĞİ GÜL

108

On Altıncı Saat: Osman Toprak

On Yedinci Saat: Saadettin Acar

On Sekizinci Saat: Aykut Ertuğrul

HIZIRLA KIRK SAAT /

ALTINCI OTURUM

ON ALTINCI SAAT

OSMAN TOPRAK

*“Şekere alışmış akrebi öldürmezsen
Şekerden zehir yapacaktır.”*

*“Şekere alışmış akrebi öldürmezsen
Şekerden zehir yapacaktır
Çocukların için bunu iyi bil
Bu öldürdüğüm çocuk için bir örnektir
Her yaz bahçelerde binlerce akrep öldürülecektir
Geziye çıkan çocuklar için
Gün görmemiş menekşeler derilecektir
Baharı gecikmiş kentler için
Kurban Bayramı'nda ortalık ışımadan uyanılır lambalar yakılır
koyunlar üstüne bir ışık düşer dağ ışığından önce
Kurban bıçak sesini duyar horoz sesinden önce*

*Saatlerini çabuk tüket ey ulu gece
Kurban bayramıdır en derin bayram bence*

*Bu ne uslu yumuşak yaratıklardır ki
Kilometrelerce
Günlerce
Yol aşarlar sabah kuşluk öğle
İkinci ve çöldedirler akşamları
Ve sonra yorgun doldururlar çarşıları
Ve top patlamadan önce
Her biri başları gün doğusuna dönük*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Bir evin önündedir
Çocukların önündedir
Çocuk ellerinden alırlar son dünya yeşilliğini
Bir bengisu gibi iççerler
Son sularını*

*Saatlerini çabuk tüket ey kutlu gece
Kurban bayramıdır en derin bayram bence*

*Kur'an dinlemiş ve ondan boyun eğmişlerdir sanki
Yaşamın sırrına bizden önce ermişlerdir sanki
Kendilerini bir ses uğruna kurban vermişlerdir sanki
Ölmeden önce ölümden sonrasını görmüşlerdir sanki
Dağlarda yankılanmışlar derelerde ağarmışlardır sanki
Düşlerinde Mekke'ye varmışlardır sanki*

*Saatlerini çabuk tüket ayını ve yıldızlarını yak ey gece
Bizim kalbimizdeki kurbanlar kesilmeden önce"*

110

Kutlu gece ve bayram sabahı, İslam medeniyetinin renkli ve gizemli siması Hızır Aleyhisselam ile alakalı rivayetler ve kavramlar geçmişten günümüze insanların ilgisine mazhar olmuştur. Hızır Aleyhisselam sözlü ve yazılı kültürümüzün hemen hemen her döneminde güncelliğini korumuş, hem klasik hem modern şiirde önemli bir unsur olarak yerini almıştır. Hızır, bolluk ve bereketin sembolüdür, uğradığı toprakları yeşillendirir. Yeşil elbise giyer, yeşil mızrak kullanır. Darda kalanlara yardım eder, kötülerini cezalandırır, mazlumların ve mağdurların umudu olur. Biz ümidi ve umudu ondan dilemeyeceğiz de ondan beklemeyeceğiz de kimden bekleyeceğiz. Dilimizde sıkça kullanılır: "Kul bunalmayınca, daralmayınca Hızır yetişmez." "Her geceyi kadir, her geleni Hızır bil." "İyiler kardaşın, Hızır yoldaşın olsun." "Hızır gibi yetişmek, Hızır uğramak, Hızır'ın eli değmek, Hızır bereketi" gibi atasözü, deyim ve tertipler Hızır'ın kültürümüz ve edebiyatımızdaki önemini yanında aynı zamanda irfanımızın ufkumuzun da göstergesidir. Şairler halktan kopuk, halka duyarsız, halkın irfanından mahrum değil; tam aksine halkın irfanını ve sahih bir geleneği anlayan, yorumlayan, yaşatan insanlardır.

Edebiyat kaynaklarında -özellikle âb-ı hayat- bengisu kavramıyla birlikte zikredilen ve Kehf Sûresi'nde Hz. Musa ile gerçekleştirdiği

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

yolculuğa atıflar yapılan Hızır'ın ismi Kur'an'da zikredilmez fakat Allah'ın kendisine hikmet ihsan ettiği salih bir kul olduğu söylenir. Edebiyat tarihimizde "Hızırnâme", "Kıssa-i Musa ve Hızır" gibi başlıklarla yazılan ve Hızır Aleyhisselam'ı merkeze alan manzum ve mensur müstakil eserler neşredilmiştir. Dolayısıyla Sezai Bey'in eseri de bizim bu geleneğimizin bir devamıdır. Yeniden dirilişi, yeniden hatırlatılmayı canlandırmadır. Hep vurgulanan şudur: Sezai Bey hayatın içinde, edebiyatın içinde, kültürün içinde, dıştan değil içten, söz de değil öz de bir sanatçı idi. Böyle yaşadı, eserlerini böyle dile getirdi. İşte bu da onun bir göstergesidir. "Kıssa-i Musa ve Hızır", Şemseddin Sivasî hazretlerinin, Niyâzî-i Mısırî hazretlerinin, Bursalı Murâdî'nin, Seyyid Alizâde'nin, Hasan bin Müslim'in eserleri Hızır Aleyhisselam'la ilgili farklı isimlerde ama aynı temel eserlerdir. 15. yüzyıldan itibaren kaleme alınan bu tarz eserler, 1400'lü yıllardan bu yana meselenin önemini göstermektedir. Sezai Bey de diriliş düşüncesine uygun olarak Hızırnâme türünü ihya etmiştir. Hızır Aleyhisselam ile 20. yüzyılda buluşmuş, okurunu da buluşturmuştur. Sezai Karakoç'un *Hızır ile Kırk Saat*'i geleneğin ve dinin ön planda tutulduğu, tasavvuf da içeren, tamamen Karakoç'un hayat anlayış ve düşünceleriyle örtüşen bir şiirdir.

111

Burada şairi geçmişimizden ayırmak veya geçmişimizi şairden ayırmak söz konusu olmamalıdır. Şairle şehir arasında çok sıkı bağlar vardır. Şiir, Karakoç'un bizzat kendi hayatından izler taşır. Diyarbakır'ı bir baştanbaşa çevreleyen Asur surları, akrep kabartmaları, kırılmış kemerleri ve güneşli yaz günleri akıp gider. 16. saat "*şekere alışmış akrebi öldürmezsen / şekerden zehir yapacaktır*" mısralarıyla başlar. Aslında iyi bildiğimiz gıda -bir düşünce ve yaşam tarzı gibi- bir süre sonra bizi öldüren, bizim ölümümüze sebep olan unsura dönüşmektedir. Bizim sıkı sıkıya bağlı olduğumuz alışkanlıklarımız, hayat tarzımız, yaşam biçimimiz, dünya görüşümüz, vazgeçemediklerimiz ruhumuzu öldürüyor ve insanlığın vicdanını hakikat yolundan ayırıyorsa hatta bize âb-ı hayat yerine, dışı tatlı ama içi zehir dolu gıdaya benzeyen bir düşünce sunuyorsa, ilk işimiz içimizi zehirleyen akrepten kurtulmak olmalıdır. Zehirlenmemiz, hayat emarelerinden yoksun kalmamız ve vicdanlarımızın ölmesi sadece bize dokunan bir hasret değildir. Bu, çocuklar ve yarınlara için tehlikeli bir durumdur. Hepimizin ortak gayesi olan geleceğe ve yarınlara ne miras bırakacağız demiyoruz ve hep onlardan bir şeyler bekleyerek umudumuzu sürdürüyoruz. Yapmamız gereken sadece onlardan bir şeyler beklemek değil. Önce kendimizi diri tutup kendi umudumuzu yeşertmeli sonra da onlara

bunu sahih bir şekilde devretmeliyiz. 16. saatte Hızır Aleyhisselam konuşmaya devam etmektedir ve Karakoç şiiplerinde sıkça karşımıza çıkan “çocuk” yine anlatımın bir parçasıdır.

Musa Aleyhisselam’la Hızır Aleyhisselam meşhur yolculuğa çıkarlar, bu hadiseleri bize Kur’an-ı kerim anlatıyor. Evet diğer kaynaklara bakılabilir, müracaat edilebilir, onlardaki birtakım imgeler ve simgeler edebiyata yansımıştır. Yansır ama bizim temel kaynağımız ve temel metnimiz bizzat Kur’an-ı Kerim, Hadis-i Şerifler ve sahih kaynaklarımızdır. Sahih kaynaklarımızda bulduğumuz her unsur bizim için başımızın gözümüzün üstüne makbulümüzdür. Musa Aleyhisselam’la Hızır Aleyhisselam yürürler. Nihayet gemiye bindikleri zaman, bir bereket olsun rahmet olsun diye o gemi sahipleri onlardan ücret almazlar. O sırada gemi de sahilden ayrılır. Hızır geminin altına iner ve geminin dibini delmeye başlar. Musa şaşırır Hızır’ın yaptığı iş, Musa’nın kurduğu şeriata göre zıt bir haldedir. Musa, “Sen bu geminin içindeki halkı boğmak mı istiyorsun? Gerçekten sen çok kötü bir iş yapıyorsun.” der. Hızır da “Ben sana benimle beraberliğe sabredemezsin demedim mi?” der. Musa, “Unuttuğum şeyden dolayı beni muaheze etme, şimdi işimde bana güçlük çıkarma. Peki susuyorum, seninle yolculuğa devam edeceğim.” der. Beraber yürümeye başlarlar. Yolda bir erkek çocuğuna rastlarlar. Hızır hemen onun başına vurur, öldürür. Musa yine çok şaşırır. “Bu temiz kandan ne istedin, niye ona kıydın? Sen çok fena bir şey yaptın ancak bunu bir mukabil olarak, bir kısas olarak öldürmek lazımdı. Sen ise bunu yapmadın. Günahı yokken bu çocuğu ne için öldürdün?” der. Hızır Aleyhisselam, “Sabredemezsin sen bana.” deyince Musa da der ki, “Bundan sonra sana bir şey sorarsam sana arkadaşlık etmem. Sana söz veriyorum bundan sonra hiçbir şey sormayacağım.” Yine yürürler nihayet bir köye girerler ikisi de acıkmıştır. Bir köy halkına varıp onlardan yiyecek isterler. Ancak köy halkı onları misafir etmekten kaçınır, hatta sert davranırlar. Orada yıkılmak üzere olan duvarla karşılaşılırlar. Hızır orada durur ve hemen o duvarı düzeltir, yeniden inşa eder. Musa buna da itiraz eder. Bundan sonra Hızır, “İşte bu, aramızdaki ayrılmadır. Şimdi ben sabredemediğin üç şeyin iç yüzünü sana haber vereceğim. Gemi var ya, o denizde çalışan yoksul kimselerindi. Sağlamlığını kontrol etmek için onu kusurlu hâle getirdim. Zira zalim bir kral vardı, o sağlam gemileri gasp ediyordu. Ben orada ufak bir delik açmakla gemiyi gasp edilmekten kurtardım. Ben bu geminin dibini delmekle, az bir şeyle, onları korudum ve muhafaza ettim. Geminin gasp edilmesinden onları emin kıldım.” (İkincisine gelince, işte bizim mısraımızdaki işaret edilen

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

diğer kıssanın tamamı. Tabii ki şiir, diğer bölümlerini de işaret ediyor.) Hızır, “O çocuğu ben öldürdüm sen de hayret ettin. Bu çocuğu neden öldürdün bu temiz kandan ne istedin, dedin. Bu çocuğun salih ve salihane anne-babası vardı. Kendisi ise zalim olacaktı. Ben bunu almak suretiyle üçünü de kurtarmış oldum. Annesi, babası ve çocuk yine cennette buluşacaklar. Böyle bir kötü akıbetten babasının, annesinin salih olması sebebiyle korudum onları.” diye cevap verir. Çocuğun öldürülmesi de kaderin bir sırrıdır şiirde ve bir mısra ile kıssanın bu kısmı hatırlatılmaktadır. Şiirin bu bölümünde söz konusu iki mısra 16. bölümde tekrarlanmaktadır.

“Saatlerini çabuk çabuk tüket ey kutlu gece Kurban Bayramı’dır en derin bayramdır bence”

Bu şiir 1967 yılının Mayıs ve Haziran aylarında yazılıyor ve aynı sene doğrudan kitap olarak yayımlanıyor. O sene Kurban Bayramı, 21 Mart Salı günü ibrak edilmiştir. Yani şiirin yazılmasıyla bayram arasında yaklaşık bir aylık bir zaman var. Bayram gecesinin, günlerinin tazeliği, sıcaklığı ve dahi kutlu gece gölgesi; şairin zihninde ve kaleminde canlı bir şekilde devam etmektedir. Elbette Kurban Bayramı’nın gecesi ve günlerini o seneye sınırlandırmak eksik ve yanlış olur. Aklın ve fikrin idrakinden itibaren her Kurban Bayramı şairde kutlu bir iz ve işaret taşımaktadır. Kurban Bayramı’nın müstesna varlıkları kurbanlık hayvanlar yani koyunlardır. Şairin ifadesiyle bu uslu yumuşak yaratıklar, Allah yolunda kurban olmak için yaratılmışlardır. Burada bir fıkıh ölçüsü ve kavram olarak değil bir aziz hatıra olarak Anadolu’da yaşanan Kurban bayramlarının kutlu gecesi, günleri ve koyunları şair hafızasında yaşamaktadır. Koyunlar; çocuklarla bütünleşmiş, son dünya yeşilliğini onların ellerinden yemiş, son sularını bir bengisu içiyormuş gibi çocukların ellerinden içmişlerdir. Bengisu, âb-ı hayat kulluklar içinde mümkündür, zira Allah yolunda kurban olmaktadırlar. Şiirde, onların bu somut gerçekliğinin, uslu ve yumuşak olmalarının ve de nihayet bengisuyla öte âleme ulaşmalarının manevi ve soyut sebepleri de açıklanır. Çünkü bu mertebedeki koyunlar “*Kur’an dinlemiş ve ondan boyun eğmişlerdir sanki / yaşamın sırrına bizden önce ermişlerdir sanki / Kendilerini bir ses uğruna kurban vermişlerdir sanki / Ölmeden önce ölümden sonrasını görmüşlerdir sanki / Dağlarda yankılanmışlar derelerde ağarmışlardır sanki / Düşlerinde Mekke’ye varmışlardır sanki*”. Bu şuur, bu incelikli yaşamın sırrına erme tecrübesi elbette koyunlardan ziyade insana yakışır ve insan içindir. Gece saatlerini çabuk tüketecek ve insan için en büyük bayram

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

başlayacaktır. Bayrama ermenin, bayramı idrak etmenin, kurban olmanın, kalpteki kurbanları kesmenin şartlarını sıralanmıştır. Şair bu bölümde her mısraın sonunda sanki kelimesini kullanmaktadır. Sanki kelimesi sözcükte şöyle açıklanıyor: “Anlatılan düşüncenin gerçekte var olmadığı ancak gerçekmiş gibi bir izlenim uyandırmak için kullanılan sözdür.” Burada sanki kelimesinin uyandırdığı izlenim önemlidir; şair hayalle, imajla şiiri zenginleştirmiş koyunlardan insana, geceye gündüze ve kurban olmaya anlam katmıştır. Her mısraın sonunda ‘sanki’nin tekrarlanması, izlenimi kuvvetlendirmek içindir. Zayıf ve güçsüz bir sanki değil hayal ve hakikat arasında bir köprü olan duygu ve düşünceleri taşıyan güçlü bir ‘sanki’ vardır. İç bakış, manevi tecrübe, diriliş ufku, kutlu geceler, Kurban Bayramı, çocukların neşesi, menekşelerin gelişi ve kentin ışıması Sezai Bey’in diriliş düşüncesinin on altıncı saatindeki yansımalarıdır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
ALTINCI OTURUM
ON YEDİNCİ SAAT

SAADETTİN ACAR

“Fırtına Lût’a ait”

116

Büyük bir şair, büyük bir fikir adamı ve aynı zamanda bir ahlak anıtı, bir karakter abidesi olan çok önemli bir insanla karşı karşıyayız. Biz bugün Sezai Karakoç’u konuşuyor ve gündem ediyor değiliz, aslında bu ülkede kültürle, sanatla, düşünceyle bir şekilde ilgilenen insanların ve bu ülkenin Müslüman entelektüeli, Müslüman şairi, Müslüman yazarı ve düşünürü şöyle ya da böyle az ya da çok muhakkak Sezai Karakoç’tan etkilenmiştir. 1950 yılından itibaren şiirleri, yazıları yayımlanmaya başlanıyor. Vefatına kadar -2021- 70 yıl boyunca Sezai Karakoç dipten dibe bu ülkenin kültürünü, sanatını, düşüncesini yeşertme mücadelesini verdi. Merhum Rasim Özdenören’in bir ifadesi vardı: “Çocuklar, siz Sezai Karakoç’a herhangi bir adam gibi bakıyorsunuz ama Sezai Karakoç çapında adamlar ancak 2-3 asırda bir gelir. Onun ismini Şeyh Galip’in, Yunus Emre’nin, Süleyman Çelebi’nin, Fuzûlî’nin yanına almanız lazım.”

Karşımızda gerçekten böyle sık karşılaşılabileceğimiz bir portre yok. Sezai Karakoç, bu millete Allah’ın bir lütfuydu. Onunla aynı çağda yaşamak, onunla bir müddet olsa aynı havayı teneffüs etmek bizim için gerçekten büyük bir şereftir. Sadece şahsi tanıklığım, şahsi yakınlaşmam meselesi dolayısıyla değil bu. Sezai Karakoç’tan söz edildiğinde elim ayağım birbirine dolaşır ve söz konusu durum 25 yıla yakındır böyle. Kişisel olarak da Sezai Karakoç benim hayatımın merkezi yerinde yer almıştır ve kendi ömrüm boyunca

bunu yazmaya veya anlatmaya çalışmışımdır. Bu ülke insanının üzerinde gerçekten Sezai Karakoç'un çok büyük bir hakkı vardır. Şairin dediği gibi, babamızla gurur duyuyoruz. Bize babalık yapmış, donatmış, zenginleştirmiş, ufkumuzu açmış bu derviş adama karşı bu tür etkinliklerle borcumuzun bir kısmını ödemeye çalışıyoruz. Sezai Karakoç anlaşılmış, hakkı verilmiş midir, bundan emin değilim ama Sezai Karakoç'un ilk dönemlerden itibaren yazdıklarının sağda ve solda ciddi bir karşılığının olduğudur. Mesela; *Balkon* şiiri yayımlandığında yer yerinden oynuyor. Gülten Akın "Sezai Bey sadece *Balkon*'u yazsaydı bu benim gözümde onun değerinden hiçbir şey eksiltmezdi." diyor. Yine aynı şekilde *Köpük* yayımlandığında yer yerinden oynuyor. *Körfez / Şahdamar/ Sesler* şiirleri Türkiye'deki modern şiirin önüne yepyeni bir dünya açıyor. Yaygın görüşe göre Sezai Karakoç Türkiye'de modern şiir hamlesinin başlatıcısıdır. Sadece başlatıcılarından değildir, birçok insan onu İkinci Yeni diye adlandırılan şiir akımının kurucusu kabul eder. Kendisi *Hızır la Kırk Saat*'le de İkinci Yeni diye adlandırabileceğimiz kesimle arasına mesafeyi koyar ve yönünü başka bir tarafa doğru çevirir. Önceki şiirlerinde bunu işaret eden, bunu müjdeleyen izler vardır. Elbette, *Hızır la Kırk Saat* öyle kendiliğinden çıkmış değildir. Ama diğer üç şiir kitabı yayımlandığında Türkiye'de özellikle sol seküler kesim, edebiyat kanonu müessesesi, şiiri sanatını ve edebiyatı yönettiğini sanan o kesim, Sezai Karakoç'u yere göğe sığdıramayacaktır ama 1959 yılında Sezai Bey, Edip Cansever'in *Yerçekimli Karanfil* kitabı ile ilgili o meşhur yazısını yazar ve ondan sonra kıyamet kopar. Sonrasında Asım Bezirci ona cevap verir, derken tartışmalar altı aya yakın devam eder. Sezai Bey sonra anılarında diyecektir ki, "O tartışmadan sonra ben bir daha asla polemiğe girmeme kararı aldım. 1960'tan itibaren aleyhimde ne yazılırsa yazılısın dönüp bakmadım ve cevap vermedim." Çünkü o tayfa bir araya gelmiştir ve Sezai Karakoç tek başınadır, tek başına da onlara cevap verir. O dönem Necip Fazıl mahkemeden mahkemeye koşmaktadır, Hisarcılara gelince onların zaten Sezai Bey'i anladıklarını bile söyleyemeyiz.

Sezai Karakoç şiirde böylesi bir çığır açmış, şiire metafiziği taşımıştır. Ama çok önemli bir mütefekkidir de aynı zamanda. Ülkü Tamer'in, Edip Cansever'in, Turgut Uyar'ın, İlhan Berk'in, Gülten Akın'ın, Ahmet Oktay'ın oluşturduğu İkinci Yeni akımının sıkıştırdığı o alandan şiiri çıkarmıştır. Aslında eğer değerlendirebilselerdi Sezai Karakoç'un bu

atılımının Türkiye'deki modern şiir için ne kadar büyük bir soluk olabileceğini görebilirlerdi ama dönüp bakmadılar. Sezai Bey, kendi medeniyet fikrini, kendi İslam derdini, şiirlere ve satırlara taşımaya başladıktan sonra ona iltifat etmediler. Necip Fazıl için derler ya ona ait bir mısra Türk'ün şerefini kurtarmaya yeter diye, aynısını Sezai Bey için de diyen adamlar antolojilerinde Sezai Karakoç'un ismini anmadılar. Sezai Karakoç gibi bir şair bu topraklardan geçmemiş gibi Türkiye'deki şiirin ve edebiyatın tarihini yazmaya başladılar.

Daha yakın dönemde Murat Belge, şairaneden bilmem ne diye, bir şey yazdı. Sezai Karakoç'a yer vermedi. Biz -mesela Aykut da Osman da- kendi okumalarımızda gerçekten bu ideolojik komplaşmanın içerisine girmeden karşı tarafın şairlerini okuruz, anlarız, severiz, eleştiririz en azından görürüz. Ama maalesef bizi bağnazlıkla, içe kapalılıkla, kendi kabuğuna çekilmiş olmakla suçlayan bu kesimler; imanlı adama karşı, Müslüman adama karşı hep bu tavrı takınmışlardır. Sezai Karakoç çapında sadece Türkiye'nin değil dünyanın yaşayan en büyük şairlerinden birisini antolojilerini bile almadılar, şiir kitaplarında yer vermediler, Sezai Karakoç'tan bahis açmadılar adeta ona bir karartma uyguladılar. Peki, bunu yaparak ne yaptılar? Sezai Karakoç'un ismini mi küçülttüler? Sezai Karakoç'un etkisini mi azalttılar? Hayır. Bugün Türkiye'de etkisi bu kadar geniş, bir tarafıyla çok popülerleşen bir tarafıyla derinden derine etki eden başka kaç tane adam sayabiliriz? Sezai Karakoç gibi kaç tane adamdan söz edebiliriz? Hem millette karşılığı var hem entelektüelde karşılığı var hem de öykücüde karşılığı var. Mesela Aykut vakit olsa da bize öykülerinden söz etse ya da diyelim ki başka bir arkadaşımız denemelerinden söz etse, çevirilerinden söz etse, yayıncılığında söz etse değil mi? Bütün bu alanlarda üstat Sezai Karakoç büyük bir çığır açmıştır dolayısıyla biz kıymetli muhterem üstadımızı rahmetle minnetle anıyoruz. Ben âdet olduğu üzere şiirimi okuyayım ve şiir üzerine çok hızlı birkaç not paylaşıp bitireyim çünkü benim an itibarıyla 10 dakikam doldu.

*“Fırtına Lût'a ait
saçlarım yağmurda uzar
gözlerim aydınlanır kaynak sularında
yemeğim pişer yeraltı ılıcalarında
buğdayda ışıırım kararırım samanda
yazlığım saman yollarında
kışlığım avcıyla av arasında*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*baharım kayıkla kayıkçı arasında
güzüm balıkla balıkçı arasında
samyeli gölgeme ayna
zafertakım eleğimsağma
için şarabımı böğürtlenlerde kırılmaz bardaklarla
şarabım bâdisaba
yunus'a aittir balina
diş ve tarak Yunus'a aittir
demir ve Zebur ve ses ve öfke Dâvud'a aittir
ve dert ve sabır ve yara
ve yaraya dayanmak sanatı Eyyûb'un işi
Zülküfûl'dür gün doğmadan
geri döneceklerin kefilî
bu halkın hilesini en iyi Yuşa bildi
işte o zaman ateş en keskin bir şuurla
ortasına doğruldu ganimetin
bir kente girdim mi
bahar yağmuru gibi girerim
rüzgârların arkadaşı atlar gibi
büyütürüm güllerini
artırım sularını
bakarım mermerleri gebe mi
tabutları teneke mi
aydınlık mı ekmekleri
kirli mi yıkanmış mı gömlekleri
güzü mü andırıyor gözbebekleri
dinleniyor mu erik ağaçlarında
yeni yıl kelebekleri bahar kelebekleri
kükürt mü serpilmiş bağlarına
gözlerden akan bir kireç mi
başaksa bana ait
çocuk benim ülkemdir
ana karnı geleceğin belgesi”*

Hızır bizim halk inanışımızda bize kılavuzluk eden, mürşitlik eden, velayete erdiren, tasavvufi gerçekleri ve sırları öğreten, imdada yetişen iyileri mükafatlandıran, kötülerini cezalandıran, bereket bolluk veren, yardım eden bir figürdür. Sezai Karakoç bu şiiri ile bütün bir insanlık tarihini bir medeniyet perspektifi içerisinde ele alırken aslında Hızır'ı imdada çağırmıştır. Hızır gibi zaman ve mekân kaydından bağımsız bir

Çin Seddi'nden sonra 5.000'de belirebilen, bir eksik ırkta görünebilen, bir Hz. Nuh ile ortaya çıkan, bir Muhittin İbnü'l Arabî ile yürüyeabilen bu figürle ancak söz konusu bütüncül zaman ve mekân kaydından bağımsız bir bakış ortaya koyulabilirdi. Dolayısıyla Sezai Bey'in Hızır'ı bu fikriyatı için çok değerli bir tarafta. Hızır, öylesine seçilmiş bir isim değildir. Doğrusu *Hızır'la Kırk Saat'i Yitik Cennet*'le birlikte okumak taraftarıyım. Yitik Cennet sonra yazılmıştır ama eğer biz *Yitik Cennet*'te Sezai Karakoç'un ne yaptığını, ne yapmaya çalıştığını anlayabilirsek *Hızır'la Kırk Saat'i* daha iyi anlayabiliriz. *Hızır'la Kırk Saat*'te peygamberler üzerinden nasıl bir insanlık tarihi veya İslam ve peygamberler tarihi olarak okuyorsa aslında aynısını burada başka bir bakış açısıyla, bir şiir diliyle ve şiirinin imkânlarıyla yaptığını söyleyebiliriz. Yalnız burada ilginç bir şey *Hızır'la Kırk Saat*'te geçmeyen bir tane peygamber var, o da Hz. Âdem'dir. Geçmez çünkü Hızır, Hz. Âdem'in çocuklarından. Dolayısıyla Hızır'ın, Hz. Âdem'in imtihanlarına şahit olma imkânı yoktur. Bu anlamda da ciddi bir tutarlılık vardır. Hz. Âdem'in olmayışı da gerçekten önemli bir dikkat olarak karşımıza çıkar. Halk inancına uygun olarak Hızır bir beliriyor, bir kayboluyor, bir konuşuyor sonra şair konuşuyor, bir şurada görünüyor, bir başka yerde görünüyor. Şairin tam da bu inanişaya uygun olarak bir Hızır motifi inşa ettiğini, bir Hızır imgesi kurduğunu, bu imge üzerinden de bütün meselesini anlatmaya çalıştığını da burada söylemek istiyorum. Sezai Bey dünyayı ve içinde bulunduğu şartları anlamak ve anlamlandırmak için Hızır'ı imdada çağırmıştır. Hızır yeşilliktir, berekettir, bolluktur diyoruz. Tam da bu şiirde, belki de, Hızır'a en gerçekçi anlamını verdiğini söyleyebiliriz.

*“bir kente girdim mi
bahar yağmuru gibi girerim
rüzgârların arkadaşı atlar gibi
büyütürüm güllerini
arıtırım sularını”*

Bu mısralar bana Gazze'de enkazın altından çıkan ve kir içerisinde kalmış, yüzünden gözyaşları akan o adamın fotoğrafını hatırlattı. Bu vesileyle Gazze'deki kardeşlerimize de selam göndermiş olayım. Allah'tan onlara kolaylıklar diliyoruz.

HIZIRLA KIRK SAAT /

ALTINCI OTURUM

ON SEKİZİNCİ SAAT

AYKUT ERTUĞRUL

“Günleri bıraktınız takvimle uğraştınız”

18. şiir ile başlayalım:

*“Günleri bıraktınız takvimle uğraştınız
Suyu özlediniz de aramadınız
Harût ve Marût'u dilsiz eden
Saçlarından peygambere büyü ören
Uykuyla ilgili su ve kuyu bilgilerini
Taşları deler deler de su gelir
Işıklı bir engerek gibi
Vecde gelmiş bir devenin
Bol arılı sesi gibi döner döner de
Bin Tanrı mahkûmunu arar
Suyu arayan adam değil
Suyun aradığı adam ol sen de
Sen doğu olursan güneş sana gelecektir
Sen kuşluk olursan kuş sende ötecektir
Sen kuyuda oturacak bir ders taşı bulursan
Bir kabri dışından oyan yontan değil
İçinden insan biçiminde kışkırtan olacaksın
Her lâmbanın bir kuyusu vardır
Ordan aldığıyla aydınlanır
Kuyusuz Bedir Bedir midir
Bir Bedir kuyusuna doldurulmadan önce*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Kureyş uluları
Sağken işitmişler anlamışlar mıdır
Ey aydınlanış saatleri
Ölüyle konuşulan saatler
Tabutta demlenen şaraplar
Eski vergilerden damıtılmış viskiler
Bardakları kıran şampanyalar
Bir kuyuya balık olmuş haydutlar
Mağaralara kapı olan duvar olan
Kuyulara duvar olan
Örtü olan kayalar*

*Kuyu zeytin nar
Yeşeren bir kuyu arar
Vaktin arabı çılgınlar”*

122

Bu şiirde, en azından ilk kısımda *Hızır la Kırk Saat*'teki pek çok şiirin aksine imaj ve göndermeler gayet açık görünüyor. Yıllar önce Ahmet Murat bir özel sayıda -*Milat* dergisiydi galiba- Sezai Karakoç için şöyle demiş: “Esmerdir ve şairdir, Doğuludur ve okumuştur, zengindir ve avangarttır. O yüzden onu anarken babasıyla hava atan çocuklar gibiyizdir.” Evet, babasıyla hava atan çocuklar gibiyiz.

Karakoç şiirinde de Türk şiirinde de *Hızır la Kırk Saat* çok önemli ve ayrı bir yerde duruyor. Bu hem şairler hem eleştirmenler hem okurlar tarafından -aslında edebi kamu tarafından- kabul edilebilir. Fakat dün bir daha fark ettim ki, *Hızır la Kırk Saat* üzerine yeterince çalışma yok. Büyük bir içtenlikle *Hızır la Kırk Saat*'i 40 kişinin ayrı ayrı değerlendirmesi fikrini çok güzel buluyorum.

Cahit Zarifoğlu'nun dediği gibi, “*Hızır la Kırk Saat* şiiri, Türk şiirinin kendi kaynağına dönme, kendi olma özgürlüğünü ilan etme ve kendi bayrağını kullanma savaşı ve zaferidir. Onda her türlü esaret unsurundan özensiz ve kendiliğinden ayrı kalmış fakat kaçınılmaz Batı'dan gerekli olanları da almayı başarmış bir özgürlük vardır.” diyor. Aslında bu Ahmet Murat'ın da vurguladığı o 'özgürlük-avangart durumu ve kendine has kaleme alış biçimi' Cahit Zarifoğlu tarafından da erkenden fark edilmişti. Çünkü dehalar ve büyük sanatçılar birbirlerinin eserlerini görür görmez birbirini de tanır. Hakikaten dehalar birbirlerini tanıyorlar görür görmez. Ebubekir Eroğlu *Hızır la Kırk Saat* için, “Klasik şiir ve medeniyetimizin ruhunu diriltme denemesidir.” diyor. Ahmet

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Oktay “Karakoç’un şiirinin ardında sözcüğün en geniş anlamında İslam uygarlığı vardır.” diyor. *Büyüyen A* yayınlarının da emektarı ve sahibi Mustafa Kirenci, -Sezai Karakoç’un talebesidir aynı zamanda- *Sabah Yıldızı* isimli bir kitap hazırladı. Sezai Karakoç hakkında 60’lardan bugüne kadar yazılmış her şeyi takip ettiğini görüyoruz. Ve oradan çok geniş, çok iyi seçilmiş bir derleme yayımladı. Ben de, büyük ihtimalle burada konuşan pek çok kişi de o derlemeden faydalandı. Büyük bir emek hakikaten ona teşekkür edeyim.

Sezai Karakoç şiiri olmadan bir Türk şiiri düşünmek bugün pek mümkün değil ve o yaşarken de bunun kabul edildiğini görüyoruz. Bir kör ölünce badem gözlü olur durumu yok. Sezai Karakoç şiiri hep ortada. Bunun, büyük şair göstergelerinden birisi olduğunu düşünüyorum. Türk İslam kültüründe unutulmaya yüz tutmuş birçok imgeyi Sezai Karakoç yeniden diriltmiştir. Gül bunlardan biridir. Peygamber bunlardan birisidir. Bugünkü konumuz olan Hızır imgesi, Türk şiirinde yeniden diriltmiştir. Onun şiir anlayışına göre medeniyetin imgeleri yeniden kullanılmalı, canlandırılmalı böylelikle gündelik hayatımıza dâhil edilmelidir. Bu sadece şiirsel gereklilik değildir. Aynı zamanda bir vazifedir ona göre çünkü şair; Karakoç’un ifadelerine göre -*Edebiyat Yazıları*’ndan alıntıyorum- milletin sözcüsü, yorumcusu ve gerekirse yol göstericisidir. Şair milletin kalbi, atan nabzı, çarpan yüreğidir. Sezai Karakoç o kitaplarla çok berrak, çok kesin şekilde kendi şiir görüşünü ortaya koymuştur. Şair; milletine kafasıyla, gönlüyle ve ruhuyla yapışıktır. Şair, milletini yaşar. *Yitik Cennet*’te Hz. İbrahim’den bahsederken kendi şiir anlayışının *Hızır Kırk Saat*’i anlamak için ihtiyacımız olan bazı ipuçları vardır. Günlük hayatı mite çeviren, metafiziğin masalsılığını realite haline getiren, şiirin ruhunu meleklerine bırakan ve onların yoğurduğu bu balçığı insanın sürekli ruh ilkahında kullanabileceği malzeme olarak bilen ve kendi dirilişinde kullanan şairdir. İlk cümleyi bu arada tersinden de düşünmeliyiz hatta düşünmek zorundayız. Günlük hayatı mite çeviren Sezai Karakoç’un *Hızır Kırk Saat*’i günlük hayata çeviren, çağırın bir şiirdir. Bütün bir peygamber tarihini bugüne taşır. Sürekli canlıdır. Hızır Aleyhisselam imgesini kullanması hem Hızır imgesinin diriltilmesi açısından hem de bu imgenin özellikle zamansal sıçramalarla şiire çeviklik katan ve bunu şiirsel bir imkâna dönüştürmesi açısından Hızır’ın seçilmesi dâhiyanedir.

Sezai Karakoç; sembolist, imgeci ve gerçeküstü şiirlerinden çok etkilenmiş ama kendi damarını, kendi kanalını bulmuştur. Kendine has ama bir taraftan da çok kapalı ve yoğundur. Aslında bizim yaptığımız

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

şey yorumlanmaya mahkûmdur. Bir Arap şair, şiir aklıyla konuşan gençler görüyor ve yaklaşıyor, onlara kulak kabartıyor. Ondan sonra bakıyor ki arada kendi ismini duyuyor; “Benden de bahsediyorlar.” diyor. Biraz daha yaklaşıyor o grubun içerisine dâhil oluyor. Gençler konuşuyor. Büyük bir coşkuyla şair şurada şunu, demiştir öbürü hayır, diyor sen yanlış anladın şair aslında burada şunu, diyor... Arap şair dinliyor ve en sonunda diyor ki “Gençler durun ben o bahsettiğiniz şairim ama vallahi siz benden daha şairsiniz.”

Bir yerde okur, hele de bu yorumlama meselesine gelince, şairden daha şair olmak zorundadır. Yani nerede o Sezai Karakoç'un kastettiği şeyi söylüyoruz, nereye kadar kendi anladığımızı çoğaltıyoruz, yorumluyoruz; burası muğlak. Ama buna hiçbir şairin de itiraz edeceğini sanmıyorum şiirin doğası gereği bu böyledir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

18 KASIM CUMARTESİ
YEDİNCİ OTURUM

GÜL MUŞTUSU

126

On Dokuzuncu Saat: *Kemal Sayar*

Yirminci Saat: *Erol Göka*

Yirmi Birinci Saat: *Gökhan Ergür*

HIZIRLA KIRK SAAT /

YEDİNCİ OTURUM

ON DOKUZUNCU SAAT

KEMAL SAYAR

“Kırmızı kiremitler üzerine yağmur yağıyor”

Biraz akışın dışına çıkmak istiyorum. Hızırla Kırk Saat beni çok fazla tesiri altına almış bir şiir, ama ben bugün Sezai Bey'in başka bir şiirine değineceğim. Biraz gündemle alakası olduğu için onu okumak istedim. On iki yaşımdan beri bir Sezai Karakoç okuruyum. Yani yazıyla tanıştıktan hemen sonra onun şiirleriyle tanıştım. Benim okuduğum okulda Sezai Karakoç'u seven insanlar vardı. Ben ortaokul hazırlık ve ortaokul birinci sınıfta bu şiirleri çözmeye çalışıyordum, anlamaya çalışıyordum. Zaman içinde her şey biraz daha yerli yerine oturdu. İstanbul'a geldikten sonra üstadı ziyaret etme imkânım oldu. Sık sık onun konuşmalarında, söyleşilerinde bulundum ve onu şahsen bir insan olarak da tanıma imkânım oldu. Üstat Sezai Karakoç'un Ötesini Söylemeyeceğim adlı şiiri ile ilgili tahassüsleri paylaşmak istiyorum. Çünkü bu şiir bugünün ruhunu, bugün yaşadıklarımızı çok güzel anlatan bir şiir. Bu şiir Tunuslu bir genç kızın hatta 10 yaşında bir kız çocuğunun dilinden yazılmış bir şiir. Tunus'un işgali sırasında onun dilinden Bay Yabancı'ya karşı sitemlerini, öfkesini anlatan bir şiir. Bugün sömürgeciliğin dünya üzerinde neler yaptığını, insanları nasıl insanlıktan çıkardığını, hatta bizi bile oturduğumuz koltuklarda, televizyon karşısında, zulüm karşısında çaresiz bırakarak insanlıktan çıkardığını görüyoruz:

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Evimizin tahtadan olduğunu biliyorsunuz
Yağmur yağıyor ve bazı tahtalar vardır
Suyun içinde gürül gürül yanan
Dudağımı büküyorum ve topladığım çalıları
Bekçi Halil'in kız kardeşinin oğluna ait
Daha doğrusu halasından kendisine kalacak olan
Arsadaki yıkık duvarın iç tarafına saklıyorum
Hiç kimsenin bilmesinin imkânı yok
İmkân ve ihtimal bile yok sizin bilmenize Bay Yabancı
Ve yağmur yağıyor ben bir şeyler olacağını biliyorum
Ellerime bakıyorum ve ellerimin benden bilgili
Bir hayli bilgili olduğunu biliyorum
Bilgili fakat parmaklarım ince ve uzun değil
Sizin bayanınızınki gibi ince ve uzun değil
Annemi babamı karıştırmayın işin içine
İnanmazsınız ama onların şuncacık
Şuncacık evet şuncacık bir alakaları bile yok
Sizin defolup gitmenizi istiyorum işte o kadar
Ali de istiyor ama söylemekten çekiniyor
Hâlbuki siz insanı öldürmezsiniz değil mi?
Gidiniz ve öteki yabancıları da beraber götürünüz
Tuhaf ve acayip şapkalarınızı da beraber götürünüz emi
Boynunuzda ki o uzun ve süslü şeritleri de
Kirli çamaşırları tahta döşemelerin
Üzerinde bırakmamanızı yalvararak isteyeceğim
Yalvararak isteyeceğim diyorum Medeni Adam
Siz bilmezsiniz size anlatmak da istemem
Kardeşim Ali gömleğinizi mutlaka giyecektir
Hâlbuki ben Bay Fransız sizin gömleğinizi
Hatta Matmazel Nikol'un o kırmızı ipekli gömleğini
Hani etekleri şöyle kıvrım kıvrımdır ya
Onu bile giymek istemem istemeyeceğim
Evimizin tahtadan olduğunu biliyorsunuz
Kibrit gibi iç içe sıkışmış tahtadan
Hem şu bildiğiniz usule de lüzum yok
Tepesi demir askerleriniz babamı alıp götürmeseler
O zaman siz görürsünüz Bay Yabancı
Ağaçların tepesine çıkabileceğimizi
Ben ve kardeşim Ali'nin, anlayabileceğinizi umarım
Siz uyuduktan sonra odanıza girebileceğimizi
-Ben bunu ispat edeceğim-

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Hani sizin şu yüzü kurabiye bir bayanınız var ya
Beyaz ve yumuşak
Hani tepesinde ikisi kısa biri uzun üç tüy var
Onu siz başka yerlerden getiriyordunuz
Sayın bayanınızın gözleri çakmak çakmak yanıyordu
Siz ötekini Bay Yabancı gizli gizli öpüyordunuz
Elinizle onu belinden tutuyordunuz sonra öpüyordunuz
Siz bizi görmüyordunuz
Biz ağacın tepesinden seyrediyorduk
Siz onu çok öpüyordunuz
Ötesini söylemeyeceğim Bay Yabancı
Ben siz belki bilmezsiniz on yaşımdayım
Annem böyle konuşmak ayıptır dedi
Annem o kadına şeytan diyor
Bizim kediler de ona tuhaf tuhaf bakıyorlar
Siz şeytanı çok seviyorsunuz galiba Bay Yabancı
Siz şeytanı niçin bu kadar çok öpüyorsunuz
Kabul ediyorum sizinki bizimkinden daha güzel
Ama bizimki sizinkinden daha efendi daha utangaç
Onu hiç görmedim o bize hiç gelmiyor
Hele yağmur onu deliğinden hiç çıkarmıyor sanıyorum
Ben yağmuru çok seviyorum Bay Yabancı
Sizin ıslak saçlarınızı hiç sevmiyorum
Tunusluların saçlarına benzemiyor sizin saçlarınız
Bizim saçlarımıza benzemiyor sizin saçlarınız
Ben karayım beni de amcamın oğlu seviyor
Sizin o kadını sevmiyor Süleyman
Süleyman benden başka kimseyi sevmiyor
Ben de onu seviyorum
Onu ve bizim evi seviyorum
Bizim evin her tarafı tahtadandır
Ayrıca matmazelin üzerine bir akrep atabileceğimi de düşünün
Tam karnının beyaz yerinden tutarsanız bir şey yapmaz
Ama onu matmazel bilmez ki o tam kuyruğundan tutar
Sizin matmazel bir ölse siz onu bir daha göremezsiniz
Hâlbuki bizim ölümlerimizi teyzem görüyor
Onlarla konuşuyor onlara ekmek veriyor
Onlar ekmek yiyor anladın mı Bay Yabancı
Matmazel bir ölse ona kimse ekmek vermez
Onun için gidin şapkalarınızı da beraber götürün
Melekler bir demir parçasının üzerine oturmuşlar*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Her biri bir damla atıyor aşağıya
İşte yağmur bunun için yağıyor
Ben bunun için yağmuru seviyorum
Yağmur bizim için yağıyor
Çalılar için Süleyman'ın tabancası için
Kalkıp gidin kırmızı kiremitler üzerine
Bizim tahta evin üzerine yağmur yağıyor”*

Üstat bu şiiri 20 yaşında yazmış. Bir çocuğun dünyasından sömürgeciye, işgalciye bakıyor. Bu şiirde pek çok sembol mevcut. Aslında karşıtlıklar üzerine kurulu bir şiir: Evin tahtadan olması, tahta medeniyeti, taş medeniyeti... Yani bizim evlerimiz tahtadandır, siz ise evlerinizi taştan yaparsınız, siz bu dünyada ebediyeti arzularsınız, biz bu dünyada fani olduğumuzu biliriz, tahta gibi gelip geçiciliği simgeleyen bir şeyden kurarız evlerimizi, diyor.

Ahlak anlayışıyla ilgili de bir karşıtlık var. Siz gizli gizli cürümler, suçlar işlersiniz, biz görürüz onu ama konuşmayız. “*Annem onun üzerine konuşmak ayıptır*” der. Sizin bayanınız daha güzel olabilir ama bizimki daha mahcup, daha utangaçtır. Burada Doğu ve Batı üzerine bir söylev var. Batı'nın temellendiği günah ve Doğu'nun temellendiği masumiyet üzerine kurulmuş bir karşıtlık. Ben size benzemek istemem, diyor.

Masal adlı şiirinde, bir babanın yedi oğlu Doğu'dan Batı'ya gider. Hepsi değişir. Son evlat artık değişmemek için canlı canlı kendisini şehrin meydanında gömer. Orada bir dize vardır. Der ki: “*Sizin tek ama büyük bir gücünüz var, karşınızdakini değiştirmek*”

İşte modern Batı uygarlığının bugün bu topraklar ve dünya üzerinde yaptığı en büyük işlemlerden bir tanesi bizi giderek kendisine benzetmesi; kendi kişiliğimizi, kendi hikâyelerimizi kendi ağzımızdan dile getirmek kabiliyetimizi elimizden almasıdır. Onların üzerinden hep kendimize bakıyor, onların üzerinden kendimizi tanımlıyoruz. Biz ve kendimiz olarak kendi kavramlarımızla, sözlerimizle konuşmuyoruz. Burada bizim kahramanımız bir çocuğun masumiyetiyle diyor ki, “Kardeşim Ali belki sizin gömleğinizi giymek ister. O daha müdrik değildir, çok iyi anlamıyor olabilir. Ama ben sizin ne olduğunuzu, toprağında yurdumda niçin bulunduğunuzu, hayırhah, iyi bir amaçla bulunmadığınızı fark edebilecek idrakteyim. Dolayısıyla ben sizin gömleğinizi, matmazelinizin gömleğini giymek istemem. Size öykünmek, sizin gibi olmak istemem.”

Son 40 gündür gözlerimizin önünde büyük bir barbarlık cereyan ediyor. Ben kendi duygularıma bakıyorum, dünyaya bakıyorum. Bizi umutlandırarak bir şeyler de var. Sokaklar canlı, vicdan sahibi herkes sokakta, insanlar insanlığa sahip çıkmak istiyor, barbarlığa karşı durmak istiyor ama bir yandan da kötülüğü icra edenler, bizi kötülüğün mutlak yenilmez olduğuna adeta ikna etmek istiyorlar. Yani kötülüğün önünde hiçbir sınır olmaz, diyorlar. Çocuk, doktor, gazeteci öldürebilir, hastane basabilir, nokta atışıyla akademisyenlerin evlerine bomba yağdırabilir. Dolayısıyla “Bizim bu katıksız gücümüze, kötülüğün gücüne iman edin ve her şeyi bırakın, teslim olun, insanlığımızdan vazgeçin.” diyorlar. Bu zaten insanın bir bitişi olacaksa, kötülüğün bu mutlak egemenliği ile olabilecektir. Ama sokaklar öyle demiyor, insan vicdanı bunu kaldırmıyor. Çünkü hepimizin kaldırabileceği bir şey var, bir yük var ve bu yük bize, hepimize, her insana ağır geliyor. Bu kadar ulu orta, bu kadar fütursuzca insan öldürülebilmesi, çocuk öldürülebilmesi fazla geliyor. Dolayısıyla insanlık insani bir paydada birleşiyor.

İşte bu şiir aslında bize o insani özü, 10 yaşındaki bir çocuğun ağzından ne olduğunu hissettiren çok kıymetli bir şiir. Burada mesela “*Annemi babamı karıştırmayın işin içine / inanmazsınız ama onların şuncacık/ şuncacık evet şuncacık bir alakaları bile yok*” diyor. Anne babasını korumak istiyor. Anne ve babasının zalimler tarafından götürülmesini işkenceden geçirilmesini istemese de içinde nasıl bir öfke taşıdığını, sonraki kuşakların aslında sömürgeciden mutlaka bir şekilde intikamını alacağına dair bir ipucu veriyor.

“*Evimizin tahtadan olduğunu biliyorsunuz kibrit gibi iç içe sıkışmış tahtadan*” Bir yerde de diyor ki “*Yağmur yağıyor ve bazı tahtalar vardır suyun içinde gürül gürül yanan*” Evi memleketin, yurdun bir metaforu olarak da ele alabiliriz. O evin içinde bazı tahtalar var ve aslında onu oluşturan bireyler, ferdiyetler gürül gürül, için için yanmaktadırlar. Yağmur da yağsa aslında onlar hürriyetin aşkıyla tutuşmaktadırlar ve kibrit gibi metaforunda da bence her an yanmaya ve harekete geçmeye hazır gençleri simgeliyor diye düşünüyorum.

Bu şiir aynı zamanda bir anti-sömürgeci söylev. Sömürgeci hep şunu yapar: İşgal ettiği yerdeki insanı insanlıktan çıkarır. Ona alt insan muamelesi yapar. Onun bir hakkı olmadığını, onun itilip kakılmaya, onun tahkîr edilmeye layık zavallı bir şey olduğunu yaymaya çalışır. Ve bu artık Nazi Almanya’sında belki epitomunu, şahikasını bulmuş bir şeyse de devam etmektedir. Yani bütün ırkçı rejimlerde, bütün

apartheid rejimlerinde, Güney Afrika'da, İsrail'de devam etmektedir.

Gazze'ye buradan baktığımız zaman aslında tamamen Batı'nın ileri bir karakolunu görürsünüz. Kolonyal büyüklenmeciliğin, kolonyal tekebbürün yani kendini diğer insanlardan üstün saymanın ve dünyaya "medeniyet", "refah", "demokrasi" -hepsinin artık pulları döküldü gerçi- götürdüğünü iddia etmenin kibrini taşır. 1800'lü yılların sonunda Afrika'ya giden Fransız antropologlar, Afrikalı insanı deserebre bireyler olarak tanımlamışlar. Deserebre ise, "bunların beyni yok" demek. Yani onların üzerinde beyni olan bir efendinin gelip hükümranlık kurması lazım. Bilim hayırhah amaçlarla kullanılırsa çok güzel bir şey fakat bilim şeytani amaçlarla da kullanılabilir. Buradaki şiirde yağmur ve şeytan çok geçiyor. Şeytan insanın insana tahakkümünü simgeler. Şeytan bir başkasının boyun eğdirilmesini, insanlığının, haysiyetinin elinden alınmasını simgeler. Yağmur ise rahmettir. Bu yağmurun şiirde bu kadar görünmesi, bir rahmet beklentisini, bir diriliş beklentisini yahut işte bu sempozyumun adı ile "Gül Muştu"sunu, gül kokusunu bize haber verir. Yağmurla ilgili çok sevdiğim bir Hadis-i Şerif var. Yanlış hatırlıyorsa beni düzeltin lütfen: "Yağmura kendinizi açın, çünkü onun Allah ile akdi çok tazedir." Bu bana çok dokunaklı gelir. Yağmur aslen göğü, göğün bağışını simgeler ve dolayısıyla aslında bu şiire, şiir boyunca yağmurun bu kadar sık tekrarlanması yeniden göğün bağışıyla, göğün sunduklarıyla bir uygarlığın dirilebileceğini, sömürgecilerin oradan defedilebileceğini, yeniden bir kıvılcımın, özgürlük kıvılcımının yakılabileceğini bize söyler gibidir.

132

Bu şiiri neden seçtim? Bugün akışın dışına çıkarak, herkes bu 10 yaşındaki Tunuslu kızımızın dilinden söylendiği gibi Bay Yabancı'ya bir şey söylemek istiyor. Dilimizin ucuna kadar gelen şeyler var. Çaresiz hissediyoruz. O çaresizliği hisseden herkes, bir kanal bulmalı, bir yer bulmalı, bir şey bulmalı ve düşüncelerini eyleme dökmeli. Yürümeli, konuşmalı, anlatmalı, kendini dinleyecek kulaklar bulmalı, doğru olduğu şekilde davranmalı ve yüreğini en azından mazlumlarla aynı safta tutmaya gayret etmeli. Bu insanlığın çok temel bir hikâyesidir. Aliya İzzetbegoviç bir kitabında şöyle der: "Kovboy filmlerinde biz nedense Kızılderili safını tutarız." Bu topraklarda da bazı şeyler insiyakidir. Yani Cezayir ve Fransa maç oynadığı zaman Cezayir'i tutarsınız. Kızılderili ve kovboy karşılaştığı zaman Kızılderili'yi tutarsınız. Mazlum ve zalim bir araya geldiği zaman mazlumun tarafında saf tutarsınız. Bu, bizim genetik kodlarımıza işlenmiş. Son zamanlarda onun üzerinde biraz oynansa bile şimdi Batı'da da son hadiselerde muazzam bir vicdan ittifakı olduğunu görüyoruz. Yani vicdanı olan

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

insanlar, dinine mezhebine, meşrebine bakmaksızın bir araya geliyorlar. Burada aşan bir şey var. İnsanın mezhebini, meşrebini, dinini aşan bir vicdan ittifakı ile karşı karşıyayız. Sömürgecilik karşısında yeni bir bilinçle, taze bir bilinçle, diri bir bilinçle var olmanın imkânlarını araştırdığımız, insanın insana kulluk etmeyeceği yeni bir dünyanın kapılarını araladığımız, bence zalimin zalimliğiyle abat olamayacağını ona hissettirdiğimiz bir döneme giriyoruz (inşallah).

Herkes bu şiiri bir defa kendi yüreğinden okusun. Gazzeli yavrularımızı düşünerek bu şiiri bir daha okuyalım. Son bir şey söyleyeyim. Dünya kayıyor aslında, Gazze tek başına siyasi bir şey gibi algılanıyor. Tam aksine, Gazze tamamen insani bir şeydir. Biz gözümüzün önünde on binlerce insanın öldürülmesine izin verebilir miyiz, veremez miyiz? Vicdanımızda bunu olumlayabilir miyiz, olumlayamaz mıyız? Ya da bizim önümüzde bu kadar büyük bir katliam yapılırken hiçbir şey olmamış gibi havaya bakıp ıslık çalabilir miyiz, çalamaz mıyız? Her birimizin insanlığının test edildiği bir sahadır. Bir şey yapamasak bile en düşük derece kalbinde buğz etmektir ya, onu yapıyor muyum, yapmıyor muyum? Onu bile belki kendi kendimize sorabiliriz.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /

YEDİNCİ OTURUM

YİRMİNCİ SAAT

EROL GÖKA

“-Kapadın mı iyice taşı”

Ben 20’li yaşların başlarında solcuymdum ve Ankara’da büyük bir sağcı mitingi yapılacaktı. O zamanlar İsmet Özel biliyorum, şiirden biraz anlamaya çalışıyordum. Çok gençtim. Sezai Bey’in Ötesini Söylemeyeceğim şiirini yazdığı yaşlardayım. Ankara’da SBF ve Hukuk Fakültesi yan yanadır. Orada solcular bir seyir tepesi oluşturduk, mitingi seyrediyoruz. Herkes geçti, geçti, en sonlarda sanıyorum ya da en sondan bir önce bir grup şöyle bağırıyor: “Devrim Yok, Diriliş Var!” “Devrim Yok, Diriliş Var!” Allah Allah, nasıl yani! İlk defa diriliş lafını orada duydum. Sonra da bu benim kulağımda kaldı. “Devrim Yok, Diriliş Var” Nasıl olacak yani? Zaten diri doğuyoruz. Sonrası bilinen hikâye, yani ben kendime göre bir dönüşüm yaşadım. Rahmetli Sezai Bey’i tanıdım. Rahmetli Nuri Pakdil’i tanıdım. Sonra da Müslüman olduğumu ilan ettim. Şimdi ne yapmam lazım, diye soruyorum. Bana İlahiyat Fakültesi’nde okutulan ve üstatlardan geçer not almış kitaplar verdiler. Beni en çok saran kitap Tefsir Usulü oldu. Tefsir usulü okuyorum, elhamdülillah Müslümanım ama o Tefsir Usulü beni nasıl desem, şiirler kadar heyecanlandırmıyor. Yeni bir şey de bulduğumu sanmıyorum, beni kuşatamamıştı. İlahiyatçı arkadaşlar kusuruma bakmasınlar. Çünkü, bence Tefsir Usulü’ndeki usul baştan hatalıydı. Eski tefsirlerin usullerini tekrar etmekten başka bir şey yapmıyor. Hâlbuki o tefsirlerden sonra kapitalizm olmuş, modernlik olmuş, modern bilim gelmiş. Dünya nereden nereye gelmiş. O yüzden ben modern bilimin, özellikle sosyal bilimlerin ve felsefenin de tefsir işine karışması gerektiğini görüyordum. Ama o kitapta o usul

biliyorsunuzdur, eskiyi tekrar ediyor. Etsin bir zararı yok, onları da öğretelim. Niye bunları söylüyorum, çünkü hayat çok zor ve karışık. Öyle basit şeylerle, yalın şeylerle açıklanamaz ya da bazı zihinler o açıklamaya ikna olmazlar. Hâlbuki bir şiir okursun, o gelip seni çarpar. Sabah okudum, bir Batılı hanımefendi ateistmiş, Müslüman olmuş. Müslüman olmasının nedeni: Filistin'deki insanların direnci. Direnmeyi bu kadar göze alabiliyorlarsa bunların inançlarında bir hakikat payı vardır, diye Müslüman oluyor. Tefsir usulü çalışıp Müslüman olmuyor. Bu tıpkı, anne-babanın çocuğuna dil öğretmesi gibi. Anne orada kara tahtayı koyup abc diye yazarak öğretmiyor. Her şey hayatın karışıklığı içinde, daha doğrusu hayatın içinde oluyor. Ve bu karışıklığı bize göstermeye muktedir olan dilin çok güçlü olması lazım. Çarpıp geçmesi lazım. İşte bu şiirdir. O yüzden Heidegger, şiir mi felsefe mi diye Hölderlin'in şiiri üstüne konuşurken hakikate daha yakın, diyor.

Hızırla Kırk Saat'in 20. bölümü doğrudan doğruya bir sûreden, Kehf Sûresi'ndeki Ashâb-ı Kehf diye bilinen kıssadan esinlenerek yazılmış. Ben şöyle düşünüyorum: Bilimdeki, teknolojideki, felsefedeki, hayattaki değişikliklere, tefsir usulüne, mutlaka sanatçı bakışı da ilave olmalı. Yani sanatçılar da bu işin içine dâhil olmalı. Çünkü onların çarpması, vuruculuğu, onların etkisi hiçbir şey de yok. Ben öyle düşünüyorum, bakalım haklı mıyım? Kıssayı biliyorsunuz, ona göre bakalım:

*“-Kapadın mı iyice taşı
-Taş kendi kendine kapandı
-O kıvılcım saçan nedir içerde
-Gözlerimizdir
-Şehir bizim ansızın yitişimize ne diyecektir
-Şehir evlerini büyütecek
Badanasını yenileyecek
Fırınlarnı kapatacak yeni fırınlar açacaktır
Süt sağacak
Köpüklenecek
Şarabın kıvamında yenilikler
Devrimler yapacak
Ve bizi unutacaktır

-Bizi unutmayacaktır
Her bey deęişiminde
Her üye seçiminde*

Her çocuk ölümünde
Her sayfa açışta
Her kitap yayınlanışında
Her kitap yakışında
Her sürü dönüşünde
Bizi ansıyacaktır
Her su kuruyuşunda
Her açlıkta her vebada
Her şimşek çakışında
Katedrali uğuldatan gök gürültüsünde
Mermer yaran depremde
Bizi ansıyacaktır
Her define buluşunda bizi unutsa da
Yeraltından her levha çıkışında
Bizi hatırlayacaktır
Gebeler bizi yalan yanlış sezerler
Doğumlarda aydınlıkça bilirler
Çocuğun çevresindeki ışık
-Kı onu yalnız anneler görürler-
O ışık bizdendir bunu bilirler
Çocuklar şubat ayında
Kara düşen kurt izinde
Bize ansırlar
Yüreğe inen bir çivi biçiminde

-Bizi unuturlar
Senato seçimlerinde
Sofrada değil belki şölende
Biz nerdeyiz arkadaşlar düğün nerde
Biz konuğuz şölende
Ama gün olur anılmayız
Manastırda bile

-Hey ancak göz kıvılcımını seçebildiğim arkadaş
Peki bizim o evren beneği
Köpek nerde
HEPSİ BİR DEN (bir korkuyla) –Evet köpek nerde

-Köpek ne dışarda ne içerde
Kayanın kendisi belki
Mağaramızı evrenden ayıran

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Kayserden ve kayser kentinden ayıran
Zarın perdenin belgenin ta kendisi
Sabah yıldızı ışıırken dışardadır
Gün doğarken içerdedir
Bir kadın doğursa dışardadır
Bir baba ölse içerdedir
Bir savaş olsa içerdedir
Bir barış imzalanırsa dışardadır
Deniz inse içerdedir
Deniz çıksa dışardadır
Çoban çoban içerdedir
Sürü sürü dışardadır

HEPSİ BİRDEN (korkuyla, ürpertiyle, coşkuyla, Azrail'i görmüşçesine,
İsrafil'in sûrunu işitmişçesine) -Peki köpek nerededir

-Arkadaşlar sizi bir alacakaranlık uykusuna çağırırım
Köpek kemikten yapılmış
Üstüne sayfalar yazılı bir deridir
O bulunduğu zaman biz de bulunacağız
Bulunup bilineceğiz demektir
Eşsiziz demektir
Mağaramızı kılıçlar koruyacak demektir
Kent para fırın ve ateş değışecek
İçine bizim alınyazımız karışacak demektir
Gün saatini bizim yerimize
Kitmir kuracak demektir
Köpek bir gün bize
O boz tüyleriyle
Islak diliyle
Bir çocuk sesini andıran sesiyle
Hepimizin çocuğı geri dönecektir
Bir küllün içinde yüzyıllarca duran
Biçimini yakalayıp geri dönecektir
Deniz kıyısında kayak karan
Genç kızların ışınların taşıyacaktı derelere
Ve çölde ilerleyen bin tonluk bir deve gibi
Bizi bir siteye yüklenerek dönecektir
Gün vurduğı zaman ağzına mağaranın
Bizden alınan vakit bize geri verilecektir

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Çiğnenmemiş çayırliklardan
Devşirilen yeşillikler yüzümüze sürülecektir
Bir el uzanışıyla
Gelecek çağlara çağdaş olacağız
Uykumuzu en ulu ders olarak okutacaklar çocuklara
Uykumuz korkunun ötesinde
Yeni bir kıymet demek uygarlıklara*

*Uyudular ayakları ses çıkarmadan çakıltaşlarında
Güneşte pişmeyen bir yumurta
Tapınaklar için kesilen taşların biçiminde
Gökten başka denizden de anlaşılan gecenin gelişinde
Solan kadınlarda eriyen gülde
Uyudular uyuyarak onardılar
Işıttılar insan yüreğini
Kentler battı kentler çıktı uyudular
Mağaranın ağzını kapatan kaya
Değirmentaşı gibi döndü yüzyıllarca
En az gerekli gün ışığı vererek içeri
En yüce bir yaşama için gerekli
Kâbusları süpüren umut için gerekli
Rüya gören sayıklayan beyin için gerekli
Kurban sanatının şehidi eller için gerekli
Kelimeyi dürbün gibi geleceğe çeviren
Dağ görünüşlü diller için gerekli
Tenleri bir Hızır konuğu gibi yeşil ve al
Uyudular gençliğin mağara konukları”*

Şarkıyı biliyor musunuz? “Biraz uyku bütün istediğim buydu” Uyku çok önemli, olmadığında çok aradığımız bir şey. Fakat bu gençler yüzlerce yıl uyumuşlar. Gençlerin kim olduğunu biliyorsunuz. Allah vardır ve tektir, dedikleri için ölüme gönderilmek istenen sonra da bir çoban ve köpeğinin ilahî olduğu, -sayılarının bilinmediği, Kur’an-ı Kerim bize söylemiyor sayıyı- bir grup gencin sığındığı mağara. Efes’te de var, Tarsus ve Afşin arasında da var Yedi Uyurlar Mağaraları. Yedi kişi oldukları rivayet edilir.

Şairimiz, Kehf Sûresi’ndeki bir kıssadan etkilenererek, esinlenerek bu şiiri yazıyor ve yazılanlar bize neler çağrıştırıyor? Mesela ben şöyle düşündüm. Kaç yıl uyumuşlar, biliyor musunuz? Rivayet muhtelif. Zaten Kur’an-ı Kerim kıssalarının hemen tamamı önceki asırlarda

da söyleneğelen, mitolojiye geçmiş kıssalar. O yüzden bazıları akademide İslam mitolojisi diye adlandırıyorlar. İnsanlık tarihi boyunca tekrar edileğelen efsaneleşmiş, dilden dolaşan mitolojileri kitabımız da almış ve bize bir şey anlatmak istiyor. Ben de şöyle bir şey çağırıştı. 309 yıl, şimdi ben 65 yaşına gireceğim, kaç sene uyumuş oluyorum? Üçte bir. Şimdi bana diyor ki şair, gene kitabımızdan esinlenerek yazdığı dizelerde, uyuyorsun. Hayırlı olsun. Uyandırmaya çalışıyoruz. Yahu kardeşim, insanı insan yapan, ondan sonra insanı sınırlandıran en büyük niteliklerinden bir tanesi uyku.

Uyku ne içindir? Hz. Mevlâna diyor ki, rüya içindir. Rüya görüyorsun ya uykuda, müthiş bir şey. “Uyandırmayın” diye de bir şarkı var değil mi? Yani uyku Allah’ın bir nimeti ama çok uyursan da olmaz. Çocukları bazen öyle teskin ederler, bir yerden bir yere gidince ya da bir yakını vefat edince veya hastaneye düşünce, kötü bir şey olunca, uyudun uyandın olacak, derler. Ben öyle derdim mesela çocuklarıma, kötü bir şey geçecek diye uyudun uyandın olacak, derdim. Öyle bir dize de var ya... Bir de Ali Cengizkan dizesi var: “*Bir aylığına ölmek isterdim / Bir aylığını isterdim*”

Sen istedin mi hiç? Ben istedim. İnsan bazen uzun uzun uyumak ve uyandığında her şey düzelsin isteyen bir varlıktır. Hepimiz istemiştir. Bir uyanayım, her şey güzel olsun. Bahar gelsin, şu dertler bitsin. İnsan böyle bir varlıktır ve insan uykuda rüya görür. Hz. Peygamber’den rivayet edildiği gibi, rüya bizi ötelere bağlandıran bir şeydir. Yani benburadan, uyumanın ne kadar kötü bir şey olduğunu değil de ne kadar hikmetli bir şey olduğuna dair bir şeyler çıkartıyorum. Gençler uyumuş sonra uyanmış buldukları coğrafyaya birdenbire tevhit inancı hâkim olmuş. Tamam, güzel de tefsir usulünü yazan hocamız, burada başka şeyler de var. Yani uykunun, rüyanın hikmeti ile ilgili şeyler de var. İnsanın varoluşu ile ilgili şeyler de var. O sıradaki imparator kimdi diye aylarca uğraşıp durma! İmparator kimse kim, ne yapacaksın? Kötü bir adammış işte. Geçenlerde bir entelektüel demiş hani, “Kur’an-ı Kerim elitler için değildir, orada entelektüel bir şey bulamazsınız.” Hay Allah! Allah yolunu açık etsin. Hâlbuki biz biliriz ki bütün kitaplar tek bir kitabın anlaşılması içindir. İnsan zihni öyle çalışır. İstediginiz kadar entelektüel olun, elit olun sonuç olarak kendi hakikatınızı kendi varlığınızı tanımlamak istersiniz. O açıdan en sıradan insanla en okumuş insan arasında ontolojik bakımdan bir fark yoktur. Çünkü hepimiz uyuyoruz, hepimiz rüya görüyoruz, hepimiz beslenmeye çalışıyoruz, yani temel özellikleri paylaşıyoruz. Allah birimizin zihnini daha geniş yapmış, kavrayışını

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

artırmış, birimizinkini daha kısıtlı yapmış ama ona basiret vermiş, feraset vermiş, değil mi? Ve belki o bu basiret ve feraset sayesinde ahlaki bir varlık olmak açısından o âlimden daha ilerdedir. O yüzden varoluşsal olarak hepimiz aynıyız ve kitabımız bize bunu söyler durur. Niye okuduğumuzda bir tuhaf hissederez, niye ayetin etkisi şiirin bir dizesinin etkisinden çok daha güçlüdür? Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim okuduğunda şiir okuyor diyenlerle ilgili o bir şiir değildir, deniyor. Çünkü şiirden de üstündür. Şiir üstündür, ayetler şiirden de üstündür. Çarpar. Niye? Çünkü bizi bizimle yüz yüze bırakır. Bizi âlemlerle yüz yüze bırakır.

Mağarada bekleyen o köpek, cennetle müjdelenen hayvanlardanmış. Bunu yeni öğrendim. Bu şiirden ve Kehf Sûresi'nden çıkarttığım bir şey var. Şimdi Hızır diye bir isim geçmiyor değil mi kitabımızda? Hz. Musa'nın yanındaki, diyor. Genç, Hz. Musa'dan bilgice daha üstün olan bir genç. Hz. Musa'ya hep "Dayanabilir misin?" diye soran bir genç. Şiirde de biz diyor, bizi şu zaman hatırlarlar diyor ya genç olan, hatırlatıcı hayat demek, gelecek demek. O yüzden Kur'an-ı Kerim'deki bu genç vurgusuna çok dikkat çekmek istiyorum. Ashâb-ı Kehf de genç. Allah ne istiyor bu gençlerden? Kutsal olan doğrudan gence seslenir. Kehf Sûresi'nde geçen Zülkarneyn de büyük ihtimalle genç. Tekrar tekrar onlarla yüzleşmek, hayatı, âlemi onları hatırlatmak istiyor.

HIZIRLA KIRK SAAT /
YEDİNCİ OTURUM
YİRMİ BİRİNCİ SAAT

GÖKHAN ERGÜR

“Dinle sen ermesen bile”

21. bölümün sonunda bölümünü üstat şöyle diyor:

142

*“Dinle sen ermesen bile
Bir ermişe erebileceksin
Ermiş bir sözün olmasa da
Bir ermişin sözünü duyacaksın
Çağırmasını bilersen gelecektir
Doğu’yu Batı’yı bilen gelecektir
Bir ölümden sonraki
Öğle sıcağındaki sebil gibi
Gün gelecek su kıyısındaki
O türbe ışıyacaktır
Bursa’daki Ulucami’nin
En suskun taşları bile konuşacaktır*

Üstat Sezai Karakoç burada büyük bir umuttan bahsediyor. Ayrıca umut meselesine yazılarında, sözlerinde, hatıratında çok büyük yer vermiş. “Eğer umudumuzu kaybedersek en büyük felaket odur.” diyor. “Umudu kaybetmek en büyük felakettir, çünkü biz Müslümanız.” diyor. Müslüman kişi demek, Allah’a iman eden, Allah’a inanan kişi demektir. Allah Teâla her şeyin sahibidir, her şeyi oldurandır. Dolayısıyla biz ona inanıyorsak, ona iman ediyorsak her şeyin olabileceğine, her şeyin değişebileceğine iman etmemiz ve inanmamız gerekir. Fakat

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

burada umut ederken de inanırken de bunu temiz bir niyetle ve temiz bir gündemle yapmak gerekiyor. Yani birazcık uğraşlarımızı, işimizi gücümüzü, hayatımızı, ilişkilerimizi o temiz ve aziz olanın üzerine kurgulamamız gerekiyor. Son 1,5 - 2 aydır Türkiye'nin gündemi nedir, ne konuşuyoruz? Söyleyeyim size ne konuştuğumuzu, bir görgüsüz hanımefendinin kahvesine koyduğu altın tozunu konuşuyoruz. Herkes bundan haberdar. Çünkü televizyonu, sosyal medyayı, gazeteleri açtığımızda hep aynı şey var.

Dolayısıyla bu gündem bir yerden sonra bizim ruhumuza da işlemeye başlıyor. Herkes aynı şeyi konuşuyor, herkes aynı şeyi konuşmak zorunda bırakılıyor. Günümüz gençliğinin gündemi Valorant, CSGO, FIFA Ultimate Team, Snapchat değil mi? Hepimiz böyle şeylerle uğraşyoruz, ben de uğraşıyorum. Ama bunlarla uğraşırken bir yanda da hakikatin ne olduğunu bilmek gerekiyor. İşte Sezai Bey bize bu hakikati anlatan, bu hakikatin özünü bize sunan bir yazar olduğu için bugün hâlâ okuduğumuz o dizeler bizi çarpıyor, bizi kendimize getiriyor. Evet, bir dünya var, bu dünyanın içindeyiz yaşıyoruz, görüyoruz ve bundan uzak da kalamıyoruz ama bir yandan da gerçeklik var. Bir yandan da dünyanın bir tarafında sahici bir şeyler oluyor.

143

Kitapları, şiirleri, hikmetli sözleri okuyoruz. Ne için? Sadece estetik bir haz, estetik bir doyum elde etmek için mi? “Ya, ne güzel yazmış şu şiiri.” demek için mi? Bunun için mi uğraşıyoruz, bunun için mi şiir yazıyoruz? Hayır. Bu hakikatin farkına varabilmek için yapıyoruz. Şu an Gazze'deki soykırıma bir şey söyleyebilmek için, bir cephe açabilmek, cephede bulunabilmek için yapıyoruz. Edebiyatın özü budur. Sezai Bey'in anlattığı şey de budur. Üstat, Konya'daki Hz. Mevlâna'nın o dirilişini kendisine örnek alır: Sanat ve temiz bir hayat. Temiz bir hayattan kasıt da İslami bir hayattır, düzgün bir hayattır. Dolayısıyla bizim edebiyattaki maksadımız aslında gerçek gündeme yaklaşımdır.

Gerçek gündeme ne kadar yakınız? Bununla alakalı zihnimde büyük soru işaretleri var. Yazdıklarından, söylediklerinden cesaret aldığım birçok insan var. Ben bir terapistim. Ağırıklı olarak da böyle gençlerle çalışmayı seviyorum, çünkü dünyalarımız birazcık ortak. Gençlerin özellikle bu Gazze konusunda kafaları o kadar karışık ki, böyle şok oluyorum. Dolayısıyla sözü çok uzatmayayım burada bizim yeniden hakiki gündemlerimize geri dönmemiz gerekiyor.

Burada ikamet eden tanıdığım bir öğretmen kardeşim var. Aynı zamanda şair olan bu öğretmenin derdini görüyorum. Çocuklara bir şeyler anlatmaya çalışıyor, gençlere bir şeyler anlatmaya çalışıyor, hakikati

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

anlatmaya çalışıyor. Bizim de şu an amacımız, gayemiz, bireysel olarak kendi ailemizde, komşularımızda, iş ortamımızda bir şeyler yapmamız, adım atmamız, konuşmamız gerekiyor. Evet, hepimiz çaresiz hissediyoruz. Yani ne kadar aciz varlıklarız, diyoruz, değil mi? Hiçbir şey yapamıyoruz. Büyük devletler de hiçbir şey yapamıyor. O yüce adamlar da hiçbir şey yapamıyor. Boş, bomboş belki, ama bizim yine de insan olmanın sorumluluğunu taşıyarak bir söz söylememiz gerekiyor, bir slogan atmamız gerekiyor, bir fotoğraf paylaşmamız gerekiyor. Elimizden ne geliyorsa onu yapmamız gerekiyor. Çünkü şu an yapabileceğimiz tek şey bu, aşama da bu ve bizim de bunu yapmamız gerekiyor.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

18 KASIM CUMARTESİ

SEKİZİNCİ OTURUM

GÜL SAĞANAĞI

146

Yirmi İkinci Saat: *Ali Emre*

Yirmi Üçüncü Saat: *Mustafa Özel*

Yirmi Dördüncü Saat: *Hüseyin Etil*

HIZIRLA KIRK SAAT /
SEKİZİNCİ OTURUM
YİRMI İKİNCİ SAAT

ALİ EMRE

“ayı kurcalayan ses anadır geceleri”

Hem yaşanan süreçle ilgili, hem dünyada olup bitenlerle ilgili mahzunluğumuz var. Aynı zamanda bir ümit atmosferi içerisindeyiz. Ortadoğu denen coğrafyanın tekrar hareketlendiğini, Gazze'nin neredeyse tabutluğa dönüştüğünü görüyoruz. 7 Ekim'de “Aksa Operasyonu” adı verilen operasyonla birlikte belki de bu sapık ve katil İsrail'in suratına en önemli şamarın atıldığını ama ondan sonra da dünyanın sadece Siyonistlerin değil emperyalistlerinin de bir kan deryası içinde sıyrılmaya başladıklarını, Filistin, Kudüs ve Gazze'yi adeta yok etmeye ahitleştiklerini görüyoruz. Ama sol memenin altındaki cevahiri, kafamızı ve kalbimizi de asla ye'se düşmemesi için zinde tutmaya çalışıyoruz.

Sezai Karakoç da böyle bir insandı. Ye'se düşmeyi küfür sayan, daima ümidin, umudun cephesini tahkim etmeye çalışan biriydi. Bundan çok daha kötü, çok daha sıkıntılı, Müslümanlığın, insani değerlerin, erdemlerin çok daha zayıf olduğu bir süreçte *Hızır ile Kırk Saat* şiirini “Altı Gün Savaşı” adı verilen İsrail Arap savaşı döneminde yazdı.

Murdar baltalı bir Kabil gibi Amerika'nın özellikle arkaladığı İsrail; Ortadoğu ve Filistin'i tekrar kana boyamaya başlamıştı. Mısır ve Suriye başta olmak üzere bazı Arap ülkeleri savaş ilan ettiler. Bayağı da ilerlediler. Birçok yeri ele geçirdiler. O zamanlar Süveyş Kanalı'ndan bugün Sina Yarımadası denilen yerlere kadar İsrail'in elindeydi. Oraları aldılar fakat kendi iç tartışmaları yüzünden daha ilk günlerde, biraz

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

da “Filistin’i kim sahiplenecek?” meselesi yüzünden aynı günümüzde olduğu gibi iç didişmeler başladı. İsrail özellikle onların uçaklarını yok ederek kısa süre içerisinde imha etti.

Sezai Karakoç o günlerde, 1967’de, o da böyle havf ve reca, korku ile ümit arasında yaşayan bir mümin olarak şöyle diyor: “Yenikapı sahilllerinde indim. Oradaki kahvelerde âdeta Hızır’dan 40 saatlik randevu almış gibi kimi zaman ümit ederek, gülümseyerek kimi zaman ağlayarak, kan kusarak bu şiiri yazdım.” Şiirin böyle bir arka planı var.

Şimdi şunu söylemek isterim: Şiirimizde Mehmet Akif ile birlikte kopan “burada, Mümin olma, dünyayı Mümin şuuruyla ele alma” irtibatını bu kitapla Sezai Karakoç tekrar sağlamıştır. Bu çok önemli bir şeydir.

Bu ifadeyi çok sevmesek bile alışmışız artık kullanıyoruz, Ortadoğu denilen coğrafyayı batağa, bataklığa dönüştürenin de aslında İsrail olduğunu bugün çok daha iyi görüyoruz. Aslında o Ortadoğu denen coğrafya; bizim bir bakıma yurdumuz, doğal mahallemiz, satılık olmayan evimiz. Bizim atalarımız, kendi tarihimiz, kültürümüz açısından da böyle ama Cumhuriyet döneminde irtibat kopmuştur. Bu coğrafyadan söz eden ilk şiirleri Nazım Hikmet yazmıştır. Solcu, sosyalist Nazım Hikmet hiç değilse 5-6 şiirinde Irak’tan, Cezayir’den, Mısır’dan, Sudan’dan bahseder. Mesela Necip Fazıl Kısakürek, kurduğu derginin ve hareketin adını da *Büyük Doğu* koymasına rağmen Doğu’dan, Ortadoğu’dan neredeyse hiçbir şiirinde, eserinde söz etmez. Daha sonra Cemal Süreya başta olmak üzere İkinci Yenicileri görürüz. Cemal Süreya’nın “Ortadoğu” başlıklı birkaç bölümden oluşan şiiri de vardır. Turgut Uyar *Dünyanın En Güzel Arabistan’ı* adlı bir kitap yazar. Üçüncü şiir kitabıdır. İlk şiir kitapları berbattır, çok kötüdür. Adeta mancınıkla ileriye fırlatılmış gibi bu kitapla ilerler ama kitapta Arabistan’dan, Doğu’dan, Ortadoğu’dan söz etmez. Bir yanılganlık, bir yasak aşk, çok özür dilerim, bir zina fuhuş hikâyesi anlatır. Bu kitabı da Sezai Bey’in kitabından, *Hızır ile Kırk Saat*’ten, Türk şiirinin en görkemli, en büyük isimlerinden biri sayılan Turgut Uyar, 5-6 yıl önce yayımlamıştır. 5-6 yıl sonra da yine İkinci Yeni’nin büyük isimlerinden Edip Cansever, “Ben Ruhi Bey Nasılım” adıyla gene aynı yanılganlığı, çürümüşlüğü, cinsî sapkınlıkları ele alan önemli bir kitap yayımlar.

Sezai Bey aslında *Hızır ile Kırk Saat* kitabıyla, şiirleri ile birlikte ayrı bir yol, ayrı bir kanon kurar. Böylece kelime dağarcığı, şiir bilgisi, söyleyiş zenginliği, edebî zindelik, zenginlik açısından kurucusu sayıldığı ve çok ciddi katkıda bulunduğu İkinci Yeni’den de büyük

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

oranda kopmuş, ayrılmış olur. Kendi sesiyle kendi türküsünü söylemeye koyulur. Hızırla Kırk Saat böyle önemli bir kitaptır.

Sezai Bey *Hızırla Kırk Saat* adlı kitabıyla; milletin Müslümanlıktan utandığı, örtüsünden giyiminden kuşamından çekindiği, Allah denenin Menderes dönemi olmasına rağmen, sağcı iktidarlar olmasına rağmen hâlâ riskli olduğu bir dönemde tarihimizden, kültürümüzden, medeniyetimizden büyük ölçüde korktuğumuz, uzaklaştığımız bir dönemde şiirden bir anıt diker. Daha önce yayımlanmış başka kitapları da vardır. Onlarda da parça parça Müslümanlığa, Müslümanlığın tarihine, medeniyetine, geçmişine, kültürüne, değerler dizgesine, güzellerine, güzidelerine, bilge ve kahraman kadınlarına, genç kızlarına, Diyarbakır'a, doğduğu yer olan Ergani'ye, oradan İstanbul'a kadar uzanan mekânlara, oradan da Cezayir'e kadar giden şeyler vardır. Ama onu daha çok o dönemde seven insanlar bile neyle bilir? Mona Roza şiiriyle bilir. *Mona Roza* aslında vasat bir şiirdir. Sezai Karakoç'un biyografisi içinde önemlidir ama 19-20 yaşlarında tamamlamış, bir efsaneye de dönmüştür. Sezai Karakoç, bugün de sadece Mona Roza ile anılıyor. Âdeta onun gerçek ceddinin, çabasının, şiirinin, "Diriliş" adını verdiği aslında devrimci, inkılapçı o bütüncül çıkışın perdelenişini söyleyebiliriz. Hâlbuki ileride Sezai Karakoç, o şiiri çokça kez aşmıştır. Hem fikrî hem fiilî anlamda bir çıkış yolu göstermeye çalışmıştır.

Hızırla Kırk Saat'in ilk şiirlerinde daha çok Hızır konuşmuştur. Zaten hatırlarsınız kitap, "*Ey yeşil sarıklı ulu hocalar, bunu bana öğretmediniz*" diye başlar. Bir şaşkınlık, moderniteden bir yakınmayla ile başlar. 20. şiirden sonra ise daha çok şairin, Sezai Bey'in konuştuğunu görürüz. Şiirler 22, 23, 24. şiirlerde İslam tarihine, kültürüne, medeniyetine doğru açılır. O dönemde dünyadaki son sosyalist figürler öne çıkarılırken, onun bize Hz. Ali'yi anlattığını görürüz. Başka şiirlerinde de geçer; ezilen, sömürgeler tarafından inletilen, mahzun bırakılan beldeler için onun kahramanı Ali'dir. Ne der? "*Çocukluğumuzun şiirinde Ali, güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar kahraman*"

Çocukluğunda zaten annesi babası da Allah kelimesinden sonra bu güzideleri, bu kahramanları anlatmıştır. Biz ne yazık ki hâlâ, şu dönemde güzellerin, güzidelerin, insan hazinelerinin üzerinde pinekliyoruz. Uyuyoruz. Kültürümüzden, tarihimizden hâlâ yeterince haberdar olduğumuz söylenemez. Amerika'nın 250 yıllık tarihi var ve 80 bin kovboy filmi çekmiş. Kızılderiileri, 100-150-200 milyon tırnak içinde "zenci" diye tabir ettiğimiz siyah derili insanı, Irak'ta bir milyon insanı

katletmiş, bunlarla ilgili filmler çekmiş, kendisini güzel göstermiş, bunları dünyaya satıp bir de para kazanmış. Kendi tarihi bitince Brave Heart'la mesela İskoçya'nın tarihine el atmış. Bugün Celtic takımı, UEFA sürekli para cezası vermesine rağmen Filistin'i desteklemekten vazgeçmiyor. Çünkü onlar William Wallace'ın çocukları. Bizim Sultan Baybars'ın Haçlı Seferleri döneminde 1200'lerde birkaç kere tokatladığı, rezil edip gönderdiği İngiliz Kral Uzun Bacaklı Edward, ülkesine dönünce işte bu İskoçların, İrlandalıların üzerine yürümüştür. William Wallace başkanlığında da onlar bu İngiliz emperyalizmine, sömürüsüne direnmişlerdir. Tribünlerinde gene bu bağlamda Filistin'e destek çıktıklarını özellikle İskoçya'nın, İrlanda'nın ve İspanya'nın "Yaşasın Küresel İntifada" anlayışını öne çıkardıklarını görüyoruz.

Sezai Karakoç, hiç değilse kendi çapında, kendi bağlamında, kitabıyla "Yaşasın Tarihsel İntifada" demiştir. İntifada ayaklanma, kıyam, başkaldırı demek. Bakın bizim tarihimiz yıllarca 1923'ten başlatıldı. Âdeta beynimizin üçte ikisini alıp gittiler. Tarihimiz en iyi ihtimalle Tanzimat Fermanı'ndan başlatıldı. Yıllarca bizim eğitim sistemimiz, müfredatımız bu handikapları aşamadı. Kendimize uygun, kendi neslimize, kültürümüze, tarihimize, inancımıza, insanımıza, tarihî bagajımıza uygun bir müfredat kurabildiğimiz bugün bile söylenemez. Bu yönde tartışmalar devam ediyor. İşte o süreçte Sezai Karakoç çıkmış "Yaşasın Tarihsel İntifada, İnsani İntifada, İslami İntifada" dercesine bu kitabı yazmış, bir anıt dikmiştir.

O, bu kitabında bize yeni bir "kahramanlar kadrosu, kahramanlar sergisi" önerir. Yani İdris de vardır, Şit Aleyhisselam da vardır, Musa da, İsa da, havariler de vardır. Bir taraftan da yeni bir coğrafya gösterir. Hem coğrafyayı yatay olarak zenginleştirir, hareketlendirir, hem de dikey sıçramalar ile şiiri yeni sekmelerle, pencerelerle, onun içinden alınacak özlerle, güzelliklerle zenginleştirir.

Özellikle gençlere, genç kızlara, genç erkeklere bu bağlamda seslenir. Yani bize "Bundan, bu tarihten utanmayalım." der. "Bu Müslümanlığın oluşturduğu değerler dizgesinden kaçmayalım, çekinmeyelim." der. Coğrafya olarak, mekân olarak da kahramanlar, şahıs kadrosu olarak da, zaman dilimleri olarak da, sıçramalı şiirler yazarak *Hızır la Kırk Saat*'te hem kendi şiirini yenilemiş hem de yeni bir perspektif sunmuş olur.

Kitap hemen ilgi görmez. Bekler şair, birisi okusun da bir şey söylesin ister. Yazı çıksın ister. Üç gün, beş gün, on gün, on beş gün geçer.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Biz Sezai Karakoç'u ne yazık ki ölümüne yakın yıllarda anlayabildik. Bugün de birçok değer için, kıymetli insan için böyleyiz. Ölümüne yakın "Dünyanın yaşayan en büyük şairidir." denildi, ama ne yazık ki yıllarca kimse gündeme getirmedi. Diriliş Parti'sini kurduğu zaman 18 kişiye, polisler dâhil 25 kişiye konuştu, konuşmak zorunda kaldı. Partinin simgesi de açılmış bir güldür. Zaten gül motifi onun şiirlerinde ağırlıklı yer tutar. Kitaplarına da böyle isimler vermiştir.

Yine de şükretmek lazım. Hiç değilse kıymeti ölümüne yakın da olsa anlaşılan ve günümüzde bize yeni bir iman atlası sunan biri olarak değerlendirildi. Sezai Karakoç sadece şiirleriyle, şiir kitapları ile değil aynı zamanda çok kıymetli bir öncüdür, önderdir. Hiç olmazsa bu tarafı biraz anlaşıldı.

Şimdi *Hızır la Kırk Saat'e*, şiirine içerik sekmeleriyle de, bambaşka dikkatlerle de bakmak lazım. Mesela, Karakoç malzeme kullanımında çok seçmeci değildir. Yani mitlerden de, masallardan da, çocukluğundan da yararlanır. "Şu hurafedir, şunu atlayalım şuna değmeyelim." demez. Müslüman toplumunun iyi kötü bünyesinde yaşayan, kabul ettiği şahıslara, anlayışlara, değerler dizgesine şiirinde yer vermeye çalışır. Bazen akışkanlık bozulur. Bazen müzikalite, ahenk kaybolur. Sayıp dökmelerde, bilgi aktarmaya çalıştığında, önemli belgelerin adını zikretmeye çalıştığı zaman özellikle biçim ve ses biraz zayıflar. Ama bütüncül bir şekilde bakıldığında *Hızır la Kırk Saat* hakikaten dizelerden yapılmış bir bazuka gibidir. Mısralardan kurulmuş bir bazuka gibidir. Bu yanı sıra serttir. Yeri geldiğinde şiddetli, güçlü, Mümince bir avazı, itirazı da bünyesinde barındırır. Filistin meselesi, Kudüs meselesi, Gazze meselesi, İsrail-Arap savaşları bağlamı böyledir. Yani o Filistin'in Ortadoğu coğrafyasının, arzın altına çakılmış bir pankart olduğunu şiirleriyle parça parça çeşitli sekmelerle, pencerelerle bize göstermiş olur.

Bugün Gazze'deki insanlar gözlerini çevirmiş bize bakıyorlar. Elli yedi İslam ülkesi var ama onlar bize bakıyor. Bu, bir yönüyle güzel bir şey. Bugün böyle bir ilgi varsa bugün Sayın Cumhurbaşkanımızın Almanya'da suratlarına çarpa çarpa bazı önemli gerçekleri söylemesindedir. Bazen onu da eleştiriyoruz, yetersiz buluyoruz, öfkeden elimizi kolumuzu doğruyoruz bir şey yapamadığımız için, çaresizlikten dolayı... Evimizde katliamları, kıyımları, bebek ölümlerini izlerken eleştiriyoruz belki hükümeti de, devletimizi de, Sayın Erdoğan'ı da ama dünyanın bütün liderlerini toplasan adamın tırnağı bile etmiyor.

Bugün Cumhurbaşkanımızın duyarlılığında, Türkiye'deki dindar kesimlerin Filistin başta olmak üzere tüm mazlum coğrafyalara karşı geliştirdikleri duyarlılıkta Sezai Bey'in emeği, ekmeği, teri vardır. İncanın ve inkılabın ekmeğini edebiyat alanında da fikriyat alanında da ilk bulan, mayalayan, büyüten, halka dağıtan, teklif eden adam odur. O olmasaydı Ortadoğu'ya, Filistin'e, Müslümanlık meselelerine bugün çok daha az ilgi olurdu. Kapıyı açan, o kapıya hizmetkârlık eden odur. O kapıdan kendi tarihimizi, güzellerimizi, güzidelerimizi gösteren adam Sezai Bey'dir. O yüzden siyasette de, ekonomide de, uluslararası ilişkilerde de, eğitimde de yeni bir "Diriliş" nesli oluşturma aşamasında, çabalarında da, kadınlarımızın genç kızlarımızın eskisine göre daha fazla söz alması meselesinde de birçok şeyi Sezai Bey'e borçluyuz.

Burada Mehmet Akif'in daha önce büyük katkıları var: "Asım'ın Nesli". Depremde mesela o Asım'ın neslini gördük. Gençcik kızlar onlarca şehirlere nasıl koşturdular. Nasıl kardeşlerine, zorda kalan insanlara yardımcı oldular. Bir kısım insanlar bunları görmek, göstermek istemese de hâlâ oralarda bizim çocuklarımız var. Dünyanın dört bir tarafında var. Çeçenistan'da da, Kosova'da da oralardan gelen buralara yerleşen kardeşlerimiz vardır. Bosna'da da, Sudan'da da, Burkina Faso'da da... Küçücük çocuklarımız İmam Hatiplerde harçlıklarını biriktirip su kuyuları açıyorlar. Doğu Türkistan'da da, Keşmir'de de, Arakan'da da bizden başka kim var? İşte bugün mesela Türkiye 6 yıldır iyilikte dünya birincisidir. İyilikte 200 ülke arasında, hayırseverlikte dünya şampiyonudur. Bu, bence uzaya 10.000 tane uzay mekiği göndermek kadar değerli, kıymetli bir şeydir. Ahiret azığıdır. Müslüman ahirette Allah'a git bunu söyle. "Neyle geldin ey kulum?" diye sorulduğunda; "Yarabbi benim yaşadığım zamanda, benim gariban halkımın çocukları, çoğumuzun sofrasında çorba zor kayıyor hâlâ, çok zengin değiliz biz, garibana, fukaraya, çaresize, mülteciye, muhacire yardım ettik, o büyük devletleri bile bu konuda geçtik, hayır duası aldık" diyebiliriz.

Gezen kardeşlerimiz görmüştür. Bosna'ya gidiyorsun, hâlâ yemek parası almıyor. Bazı beldelerde, bölgelerde, "Bir gün siz Osmanlı'nın torunları tekrar buralara geleceksiniz biliyoruz." diyor. Gazze'de adam atının üstünde Türkiye'nin bayrağı ile Türk bayrağı ile koşturuyor. 30 yıl önce, 25 yıl önce bizim buralardan haberimiz bile yoktu. Böyle içine kapanan, deprem olduğunda bile yanındaki şehirden bir ay sonra haberi olan bir ülkeydik. Türkiye bugün Venezuela'da,

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hindistan'da, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, herkesin haber kanallarında konuşulan, en çok sözü edilen beş ülkeden biridir. Bu Allah'ın bir bereketidir, rahmetidir ve bunun arka planında da Sezai Bey'in emeği vardır. O Diyarbakırlı, o Erganili gariban çocuk, yatılı okullarda ortaokulu, liseyi Maraş'a giderek, Ankara'ya giderek okuyan çocuk bir bakıma alın yazımızı, kaderimizi de yapıp ettikleri ile değiştirmiş. Bize Batılılaşmanın ötesinde yeni bir istikamet göstermiş.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
SEKİZİNCİ OTURUM
YİRMİ ÜÇÜNCÜ SAAT

MUSTAFA ÖZEL

“Sırtında kırların ilk ırmak izleri”

Şiire başlamadan önce bendenizin bu yılın başlarında Sezai Bey ile ilgili yazdığım bir yazıya atıf yapmak istiyorum. Sezai Bey’in, Allah rahmet eylesin, ne olduğu konusunda iki görüş ileri sürülür; bir “şairdir”, iki “mütefekkir” denir. Bunu diyenler de hangisinin öncelikli olduğunu konusunda tartışır. Bendeniz yazdığım o yazıda şairliğinin, mütefekkirliğinin üstünde, arkasında ve önünde onun bir dava adamı olduğunu söyledim, söylüyorum. Neden dersiniz, kendisi hatıratında ve diğer denemelerinde bunu açıkça dile getirir. Açıkça dile getirdiği şey şudur. Der ki “Ben ne yaptıysam hepsini devam için yaptım.” Bir insan, hatta Hatıralar’ı okuyanlar hatırlayacaklardır, dava adamlığının yanında kendisini şair bile görmez. Dolayısıyla o şair olmaktan, mütefekkir olmaktan önce bir dava adamıdır. Bence böyle kabul edilmesi de gerekir.

Sezai Bey’in kurduğu, yönettiği, yazılarını, şiirlerini yayımladığı bir dergi: Diriliş dergisi. Dergiler kendilerini tanımlarken derginin isminin altında genellikle, “Dinî, ahlaki, edebî dergi” veya “fikir ve sanat dergisi” yazar. Diriliş’in altında edebiyat, fikir, düşünce kelimelerinin yanında bir de siyasi ibaresi vardır. Yani Diriliş dergisi edebî, fikrî bir dergi olduğu gibi aynı zamanda siyasi bir dergidir. Siyasi bir dergi, bir dava dergisi demektir. Bunun altını çizmek lazım. Eğer bu açıdan bakarsak bütün yazdıklarını, ister düz yazı olarak ister şiir olsun ister hikâye olsun her ne yazdıysa hepsini daha iyi anlama imkânına kavuşuruz.

Sezai Bey'in kendi Hatıralar'ından bir bölümü paylaşmak istiyorum. Hatıralar'ı özellikle genç arkadaşlarımıza dikkatle, özenle, altını çizerek ve gerekirse tartışarak okumalarını hararetle tavsiye ederim. Çünkü, Sezai Bey geldiği yere, bir acı çekerek, iki acı çekerek, üç acı çekerek gelmiştir. Acı ümmetin acısıdır, memleketin acısıdır, geleceğin acısıdır.

İşte o acılı günlerin birinde, Hatıralar'ın ikinci cildinin 324. sayfasında bize şöyle diyor: "Ve yine şiirdi ki hayatın bu fetret döneminde büyük bir dayanak olarak ayakta durmamda manevi bir destek oluyordu." Bu biraz da şiirden neyi anladığımıza bağlı. Peygamber Aleyhisselam savaşlarda Abdullah İbn Revaha'ya şiir okutmuyor muydu? Okutuyordu. Onlardan bir şair Müslümanlardan bir şair şiir söylemiyor muydu? Okuduğumuz bir şiir bir mısra bir kıta bir beyit bir dize bazen bir füze kadar etkili olabilir. Erol hocayı döndüren nedir? "Devrim yok Diriliş var." Bu, Sezai Bey'den mülhem, Sezai Bey'den alınmadır. Bazen bir mısra söylersiniz, o mısra sizin çevirdiğiniz bir filmde, yazacağınız 100 kitaptan daha etkili olabilir. Ancak Sezai Bey şiire sığınır. Sadece şiire sığınmıyor, devam ediyor ve diyor ki: "Fakat böyle durumlarda asıl dayanak manevi güç ve inançtır. Sabır ve tevekkül, kadere razı oluş, Allah'ın lütuf ve inayetinden ümidi kesmemek, şartlar ne kadar ağır ve umut kırıcı olursa olsun ye'se düşmemek gibi bir Mümine has özellikler ruha şahane bir direnç sağlar. İnsan gereken zamanı böylece kazanmış olur ve günü gelince de hiç ummadığın yerden kapılar açılır."

Şüphesiz hayat bir kararda durmaz. Hava gibi kâh kapanır kâh açılır. Böyle bir durumda Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'nin meşhur kıtasını insanın kendine tekrar etmesi elbet büyük bir kuvvet ve teselli olur. Yine de şiire sığınıyoruz. Ne demiş hazret: "En ummadığın yerde / Nagâh açılır perde / Derman olur ol derde / Mevla görelim neyler / Neylerse güzel eyler." Şiir en büyük sığınağımızdır. Aynı zamanda en büyük silahımızdır.

Şimdi konumuz Hızır Kırk Saat... Sezai Bey, örnekligi üzerinden hayatla, toplumla, gelecekle ilgili endişesi, gayreti olan herkesin ister kültür adamı ister eğitimci ister siyaset adamı ister asker olsun, mutlaka ve mutlaka Kur'an-ı Kerim'e "vâkıf olması gerekir". Abartmadan söylüyorum. Ben bir tefsir hocasıyım. Yanlış anlamanızı arzu etmem, profesörüm, tefsir profesörüyüm. Ama bugün şunu çok net söylüyorum, Allah'a inandığım gibi de inanıyorum; Sezai Bey kadar Kur'an-ı Kerim'i "anlayan" üç tane tefsir profesörü zor çıkar. Bu konuda da herkesle tartışırım. Neden diyeceksiniz? Şu Hızır Kırk Saat

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

şiiri bir tefsirdir. Yani o bizim az önce de hocalarımızın işaret ettiği gibi Kehf Sûresi'nin şiirle yorumudur, şiirle tefsiridir. Müslüman bir insan olarak edebiyatçılar, şairler Kur'an-ı Kerim'den ilham alamazsa Kur'an-ı Kerim'den yola çıkamazlarsa nasıl "Müslümanca bir eser, İslamcı bir eser" ortaya koyacak? Bunu bilmemiz lazım. Kur'an-ı Kerim'in bütününe vâkıfsanız o vukufiyetinizle birlikte, o gözle bu Hızır ile Kırk Saat'i okuduğunuzda benim dediğim ne kadar gerçek olduğunu görürsünüz diyerek şiiri okuyorum.

*Ne cennet ne cehennem ne dünya
Arafım ben
Cennet demektir benden biraz ileri gidersen
Arkada bıraktığım ateş kayaları
Dünyadır cehennemdir
Araf dünyanın cennete yakınlığı
Dünya araftan buraya uzanmış bir diş gibi
Arafı ben dolaştırım yeryüzünde
Bir ağaç hışırtısı gibi
Taşlar maymuna dayanır
Ağaçlar sese çıkar
Gel dinle bağdaki eski asmaları
Kır akşamda batan üzümün bardağını
Çevir harf çıraklarına
Av sularını avlanmış suları
Petrolde el yüzün yıkamasından
Tüter buhurdan şiddet işçisinin
Bir geyik karnında kanında erir bir haydutun tüfeği
Ve haydutun kanında yeşerir jandarmaların yiğitliği
Sel alır dağdan indirir bizi
Üstümüz boyalı aş kırmızısı çamurla
Eşkiya dürbününde görürüz ama
Aramıza yağmur girer
Borçluyuz hayatı ansızın gelen bu yağmura
Aslanı uslandıran
Asılları ıslatan bu yağmura
Taşların yaklaştığı bir düğü dünyasında
Gölgenin büyüttün sen boyuna
Bir kav evine döndün
Yanık bir azık oldun ezik çakmaklara
Anne merdivenden indi yalvarışlarla*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Dostun ölümünü yeni öğrenen bir yüzdü artık baba
Yüz çizgileri derindi zaten daha derin oldu
Ayakkabı çıkarılmadan giyildi yeniden
Unutuldu iyice fark edilmiş kuşluk ikindisi
-Kuşluktu ama ikindi gibi-
Alıp götürüyor o arkadaş kuşkusuz
Birlikte boyadığımız iplikleri şimdi demek ki
Gidiyor ama kim gibi
Zekeriya gibi mi İsa gibi mi
Baba düşünüyor
Yeni bir Dicle kıyısından dönmüş olarak
Sırtında kırların ilk ırmak izleri
Bu yürüyüş bir düşünüş gibi
Kafanın bir duvarından bir duvarına
Kasaba kuzeyinin sülükle döğmeli sularına
Karınca köylerine cin yurtlarına
Hızır'ın içinden geçmeye çalışan bir şeytana
Çocuk ve süt umulan peri yurdu bir pınara
Pazartesi den pazara
Cumartesi den cumaya
Eve varıldığında
İçinde bir Yunan heykeli büzülmüş gibi
Ölümün kıyısında kıvrılmış örtüler
Örtüler birdenbire artar çoğalır nerdeyse ürer bir evde
Bir göz yeni örtülmüşse size
Sen bütün bunları çıkardın
Evden bir yıl uzaklaşmış bir babanın
Gelir gelmez çıkıp kasabanın
Öteki ucuna gidişinden
Düş yorumu ustalığın böyle başladı zaten
Bir dağ doğurabilirsin bir bozkırdan
Gül toplayabilirsin bir çıbandan
Narlar menekşeler devşirebilirsin bir kurbandan
Bir azizi sağlarsın bir Roma yangınından
Bir camiye çıkartabilirsin bir katedralden
Sen ne denizler gördün
Güneşin batışında
Kesildiği andaki bir kurban gibi
Kıvranan
Ve çamlara çarpmış yaralanmış

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Cam parçalamış kargalardan
Bir çan çalıyor
Bütün eski köprülerinde Avrupa'nın
Bir sancak kaygılanıyor
Sancısından dünyanın
Erleri yeni yeni yerleşiyor yerlerine arafın
Işıkları bir kez daha yanıyor cennetteki davanın*

Bazı şiirlerde -mesela Sezai Bey'in şiirlerinde bunu görebiliriz- ve Kur'an-ı Kerim'de sûrelere özgü kelimeler vardır. Mesela 'siccin' kelimesi Yusuf Sûresi'nde geçer. Diyelim ki 'araf' kelimesi sadece Araf Sûresi'nde geçer, başka sûrelerde geçmez. Orada da iki kez geçer. Hızır ile Kırk Saat'te de, şu okuduğum 23. bölümde 'araf' kelimesi beş kez geçiyor. Şiirin bütününde de yani Gün Doğmadan isimli kitabında toplanan bütün şiirlerin içerisinde de 'araf' kelimesi yine altı kez geçiyor. Altıncı geçtiği yer de Hızır ile Kırk Saat'in başka bir bölümü, başka bir saati. Şimdi bunu niye söylüyorum? Araf bilindiği üzere, şiirin başında da geçti, bir geçiş yeri idi. Bu kelimenin aslında Arapçası tepe demek, tepeden görünen bir yer demek. Efendim, onun sağında olanlar var, solunda olanlar var. Sağdakiler cennetlik olanlar soldakiler cehennemlik olanlar. Sezai Karakoç demek iki şey demektir: Medeniyet ve diriliş. Belki de ikisini aynı anda söylemek lazım. Medeniyet diriliş için vardır, diriliş medeniyeti gerçekleştirmek için vardır. Bunu burada net olarak görüyoruz. Dirilişe vurgu var şiirin sonlarında. Burada yani şu şiirden, şu bölümden bir mısra alsak bence şu mısraı almamız lazım:

"Hızır'ın içinden geçmeye çalışan bir şeytana"

Burada Hızır, meleği temsil ediyor; şeytan da kötülüğü temsil ediyor. Hızır Arapça yazılışıyla ha-dat-rı harfleriyle yeşilliği ifade eder, yeşil demektir el-ahdar veya hadra vesaire. Dolayısıyla Hızır ile Kırk Saat aynı zamanda dirilişe, canlanışa, hayata giden yolu da bize ifade ediyor.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
SEKİZİNCİ OTURUM
YİRMİ DÖRDÜNCÜ SAAT

HÜSEYİN ETİL

“İşte böyle bir tören içinde açıldı gök sofrası”

Sezai Karakoç birkaç kuşağı birlikte yoğurmuş, birkaç kuşağın fikir, duygu ve anlam dünyasını yoğurmuş, birkaç kuşağın platformunu kurmuştur. Yani Karakoç kurucu bir kuşağa mensup, birkaç kuşak sonrasının hareket edeceği duygu platformunu, fikir platformunu kurmuş birisidir.

161

Aslında biz bu tarz metinleri çok göremiyoruz. Cumhuriyet döneminde birkaç kuşağın aynı metni okuması çok tanık olduğumuz bir şey değil. Sezai Karakoç’un bu tarz kanonik metinler üretmiş olmasının çok kıymetli bir şey olduğunu söylemek lazım diye düşünüyorum.

Cemal Süreya’nın Sezai Karakoç’la yakın dostluğu var. Cemal Süreya, Sezai Karakoç üzerine yazdığı bir yazıda; Karakoç’un sıkıştırılmış deha olduğunu söylüyor. Cemal Süreya bunu herkes için söyleyecek tipte biri değil. Bu önemli bir şey; “sıkıştırılmış deha meselesi”.

Sezai Karakoç’un “*Sanat ve İmkân*” adıyla kısa ve güzel bir yazısı vardır. Orada bazı deha yeteneklerin daha imkânlı toplumlarda doğduğunu, bazılarının da biraz imkânsızlıklar sebebiyle, Mustafa Özel hocamızın “acılar” dediği koşullar altında faaliyet yürütmeleri, yeteneklerini ortaya koymaları gerektiğini söylüyor. Sezai Karakoç da bu tarz bir yetenek, imkânsızlıklar içerisinde gelmiş bir yetenek. Bu yetenek ve deha meselesi biraz önemli zannediyorum. Çünkü kendisi o yazısında bir taraftan da zirve ile öncüler arasında bir ayrım yapar. Muhtemelen kendisini aslında zirvelere odaklanmış. Sezai Karakoç

zirveleri hedeflemiş biridir. Aynı zamanda hem tarihsel hem de öncülük misyonu olduğunu da düşünüyor. Kendi gerilimi de muhtemelen öncülükle zirve olmak, o medeniyetin zirvesi olmak arasında gelip gidiyor. Onun, Cumhuriyet döneminin zirvesi olduğu çok tartışma götürebilir. Ama onun bu gerilimini de anlamak gerekiyor. Şimdi bu yetenek meselesi bize biraz şunu anlatıyor: Ya Türkiye’de birtakım işler yapacak, birtakım yeteneklerin ortaya çıkarabilecek, belli işleri başarabilecek, kişiler kimler? Kimler Türkiye’yi dönüştürebilir? Kimler dünyayı dönüştürülebilir?

Sezai Karakoç’un ortaya koyduğu cevap, büyük oranda bunun İslam’ın içinden çıkacağıdır. Dehanın İslam’dan, Müslümanlar arasından çıkacağına ilişkin büyük arzusu var. Bu dehanın Batı içinden çıkma imkânı biraz yok. Çünkü orada aktarma mekanizması, orada intikal mekanizması var, tercüme mekanizması var. Bunun oradaki telif iradesini kırdığına ilişkin düşüncesi var. Bütün o diriliş ve medeniyet programının içerisinde saydığı bütün cephelerdeki iradeyi kırdığına ilişkin bir şey olduğunu söylüyor. Salih Utku Ali hocamız dış politika bağlamında bunu söyledi. Bütün cephelerde bir irade aranması, bir yetenek aranması, dünyaya müdahale edecek bir irade aranması gerekiyor. Deha meselesi, yetenek meselesi aslında bunu anlatıyor: Bu üç cephede, hem siyaset dünyasında hem edebiyat dünyasında hem de düşünce dünyasında yetenek aramak. Bu mesele bize biraz bunu söylüyor, kendi hikâyesi de biraz buraya oturuyor.

“Deha” lafını bize yabancı bulabiliriz. Aslında bizim kendi tasavvufi geleneğimiz içerisinde sabit bir tipoloji ayrımı vardır. Bu ona uyuyor. Zamanın çocuğu olmak, ibnü’l vakt olmak, vaktin çocuğu olmak, belli bir çağın dünyasına doğmak, işte bu gâvurların zeitgeist dediği mesele. Bir de bunu aşan “ebu’l-vakt” olanlar var. Zamanın babası, zamanı yaratan insanlar var. Deha bir zaman içerisinde doğmaz, o zamana yeni bir zaman açmak isteyerek doğar. Sezai Karakoç hakikaten bu anlamda zirve olma meselesi, öncülük meselesi, sıkıştırılmış deha meselesi hikâyesinde bir zaman açmak isteyen birisidir. Yani bir zamanı bitirmek ve yeni bir zaman açmak, yeni bir zaman başlatmak isteyen birisidir. Bu motivasyonu çok güçlüdür. Bütün eserlerinde karşımıza çıkan, benim okuduğum metinlerde karşıma çıkan, neredeyse bütün cephelerde kendisine o kadar büyük görevler koyuyor ki büyük bir iştahla, büyük bir seferberlikle, bunu yapmaya ilişkin bir tutumu var. Sezai Karakoç bütün o diriliş metaforuyla metaforlar tarihini de dönüştürmüştür. Biz biraz bunun farkında değiliz. Son 15-20 yılda olan bitenler büyük bir dönüşümdür ve Sezai Karakoç bu

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

büyük dönüşümün aslında en güçlü metaforunu vermiş bir isimdir. Bu metafor da Diriliş metaforudur. Metaforlar tarihe kavramlardan daha çok müdahale eder, tarihi daha çok dönüştürür. Sezai Karakoç da tarihe böyle müdahale etmiş birisidir.

Sezai Karakoç'un –muhtemelen- metaforunda ilham ettiği bağlamda aradığı şey, bir yeniden kuruluş momentini arayışıdır. Yani bu adamlar bir şey arıyorlar. Yeniden bir kuruluş momentine ilişkin bir duyguları var. Bir moment gelecek ve biz her şeyi yeniden tanımlayacağız. Bu yeni tanımlama sonucunda ise, Batılılaşma yani seküler Batıcılık cephesinin tekelindeki bütün tanımlar kırılacaktır. Bu tanımlar tekeli nedir? Bütün dünyaya ve bütün eşyaya ilişkin toplumdaki kavrayışlardır. Bütün o çağdaş metafiziğin yeniden tanımlanması gerektiğine ilişkin bir şeydir. Bu yeniden tanımlanma momentini arama zannediyorum Sezai Karakoç'un en önemli meselesidir.

Bu moment, son 10 yılda Türkiye'nin geldiği ve uzandığı bir moment. Dolayısıyla Karakoç'un aradığı o moment, o dönemlere “hazırlanmamız gerekiyor” dediği şey biraz bu. Bu moment arayışında şöyle bir şey var. Hem Necip Fazıl'ı hem Sezai Karakoç'u hem İsmet Özel'i biraz daha radikal, biraz daha devrimci bir yere iten temel bir olgu var. Biz devrime uğramış bir toplumun içindeyiz. Biz bir devrim gördük ve bu devrim radikal, kültürel bir hareketin içerisinden çıkmış bir devrim. Bu devrim eskiyi tasfiye etmiş bir devrim. Bu devrimin içerisinde doğmuş figürlerin önünde buldukları tarihsel görevler biraz farklı oluyor. Dolayısıyla bu devrime uğramışlığın içinden baktığı için meseleye hep bu kuruluş meselesini, kuruculuk momentini araması ve bunu önemsemesi biraz bu tarihsel tespitten de kaynaklanıyor. Buna ilişkin bir reaksiyon olarak da kendini ortaya koyuyor. Biraz o programın içinde, Büyük Doğu'dan da aldığı o programın, Necip Fazıl'ın da dediği gibi devrimi ortadan kaldıracak bir devrim, inkılabı ortadan kaldırılacak bir inkılap, bu radikalizm ve burada bir yeniden kuruluş momentini aramak meselesi. Bu mesele biraz hiyerarşiyi de tersine dönüştürüyor. Yani burada en iyi hareket kimliğin yeniden tanımlanmasıdır. Kurucu kimliği yeniden tanımlanması, kurucu çerçevelerin yeniden tanımlanması büyük bir olaydır.

Shelley'in güzel bir lafı var: “Şairler dünyanın gizli yasa koyucularıdır.” Sezai Karakoç oynadığı rol bu yasa koyuculuktur. Sezai Karakoç yasa koyucu bir entelektüel olarak her şeyin yeni yasalarını koymak istiyor. Yani ölümün yasalarını da yeniden tanımlamak, hayatın yasalarını da yeniden tanımlamak, siyasal yasaları da yeniden tanımlamak, estetik

rejimi de yeniden tanımlamak. İslam referansı çerçevesinde estetik alanında, kültür alanında, devlet alanında, her alanda yeniden tanımlamak meselesi.

Sezai Karakoç'ta öne çıkan şeylerden bir tanesi de bence, bizim kaybettiğimizi düşündüğümüz bir ruh hâli var ve o da büyüklük nosyonunda gizli. Yani ona göre büyüklük denilen şey bizim kimliğimizin kurucu unsurudur. Benlik idrakinin kurucu unsuru büyüklük fikridir. Bu büyüklük fikri karşısında yaşadığı şey büyük devlet olma, büyük medeniyet kurma, her şeyde büyük işler yapma hikâyesidir. Onun hikâyesinde benlik kurgusu da çok merkezde yer alır.

Karakoç'un yapmak istediği şey bizim ruhumuza yeniden yüce fikrini, görkem fikrini yerleştirmektir. Görkem çok büyük bir şeydir. Bir kara çocuğu olarak denizlere müptela olmasının da aslında sebebi, o sonsuzluk özlemidir. Bir dağa karşı yaşadığı şey, denizlere karşı yaşadığı şey hep yücelikle alakalıdır. İkinci Yeniciler gibi güzelin estetiği peşinde koşturmayı teklif etmez. Tamamen yüce fikri eksenli bir estetik teklif eder. En nihayetinde partisinin isminin Yüce Diriliş Partisi olmasının sebebi biraz da budur. Yüce fikriyle yakından ilişkili bütün terimler, hem parti terimi hem diriliş hikâyesidir. Biz görkemi kaybettik. Biz görkem sonrası bir problem yaşıyoruz. Ruhumuzda o ses yok. O sesler, *Hızır la Kırk Saat*'e giden seslerle alakalı. Sezai Karakoç, başka bir ses duyuyor.

Sağ aydınlarından bir tanesi bizim topluma ilişkin "fethi de görmüş bozgunu da görmüş bir toplum hâli" diyor. Bu hâl nasıl bir hâl? Bu hâlin yarattığı kişilik tipleri ve insan tipleri Sezai Karakoç'un hikâyesinde çok önemlidir. Mesela devrim ve edebiyat üzerine yazdığı bir yazıda Sezai Karakoç; devrimin başka bir yerden giderek Batı ekseninde bir çerçeve kurduğunu, edebiyatın ise başka bir yerden giderek daha topluma ve millete yöneldiğini söyler. Sonrasında kendi çerçevesinin nerelerden geldiğini, o millet dinamizmini nasıl kurduğunu anlatır.

Diriliş meselesi ve *Hızır la Kırk Saat* hikâyesi, bir taraftan büyük bir iddia, bir taraftan da bir dua ve bir şiir kitabıdır. 1940 ve İkinci Dünya Savaşı sonrası, Müslüman halklar uyandı. Karakoç bu uyanmayı gördü. Karakoç'un şöyle güzel bir dizesi vardır:

"Bir bakışta seni o halkın arasından görmek."

Düşünün, mahşerî bir kalabalık var ve sevgilinin yüzünü o kalabalık

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

içinde görebilecek bir göze sahipsin. Yine 22. bölümün sonunda kara bir gecede, kara taşın üzerindeki kara karıncayı görmek meselesi çok güçlü bir göze sahip olmakla ilgilidir. İslam dünyasında alametler çok tersine iken sen nasıl oluyor da buradan başka bir saatin, Musa saatinin geldiğini çıkartıyorsun? İşte o gözden çıkartıyor.

Hep hava olayları ile klimatolojik dönüşümleri ayırt etme taraftarı oldum. Bazı entelektüel tipolojisi, yorumcu entelektüellerde olduğu gibi, hava tahminiyle ilgili beş on yıllık ya da daha kısa vadeli laflar ileri sürerler. Ama bazı entelektüeller, deha-meşrep entelektüeller hava değişimleriyle ilgilenmezler, büyük klimatolojik dönüşümlerle ilgilenirler. Sezai Karakoç'un bize haber verdiği bu uzun erim, medeniyet; zaten uzun süreli bir entite, uzun süreli bir birimdir. Onun oradaki İslam dünyasına bakıp gördüğü şey bu uzun erimli hikâyedir. İşte o Musa saati, Firavun alametlerden artık kendi vaktinin geçtiğini, Musa'nın vaktinin geleceğini anlar. Çağdaş yorumlar açısından da İslam dünyasındaki kıpırdanmayla artık başka bir vaktin geldiğine ilişkin bir muştuyu bize haber verir.

Siyaset bilimi doktorası yapan biri olarak bu metne baktığımda ne görüyorum? Son 20 yılda dış politikada bir devrim gerçekleşti. Muhtemelen diğer ülkelerde de geçerli bir şey bu ama bence bizde daha fazla geçerli olan bir şey. Bizde jeopolitik alandaki olan bitenle şiir dünyasında olan biten arasında çok yakın bir ilişki var. Mesela İsmet Özel, Türk şiirinin gelişimi üzerine yazdığı bir yazıda bütün o Türk şiirinin anahtar kelimesinin kimlik bilinci, kimlik şuuru olduğunu söylüyor. İsmet Özel, o yazısına "Türkiye 1955'te Bandung Konferansı'na niye katılmadı?" diye başlıyor. Dış politika hikâyesinde bizim içerideki şiir iklimimiz açısından çok kurucu bir şey var.

Biz bugün Filistin meselesini bu kadar merkeze alabiliyorsak, bu gönül coğrafyamız dediğimiz, işte Necip Fazıl'ın Büyük Doğu dediği o eksenleri düşünebiliyorsak, bu düşünebilmenin hikâyesi yeni medeniyet eksenidir. Çağdaş Batı dünyasını referans alan, dış politikasını ona entegre etmiş bir çerçeveden başka bir çerçeveye geçtik. Jeopolitik olarak bir dönüşüm yaşandı. *Hızır ile Kırk Saat*'te benim gördüğüm şey, bu jeopolitik devrimin jeopolitik alandaki hazırlanmasından başka bir şey değildir. Bu kurucu bağlamı hazırlamış bir metin çünkü bu metin bir ufuk genişlemesidir. Şimdi biz de dış politikada geniş mekân siyaseti uyguluyoruz ve ötelere zorluyoruz. Bu başka bir çerçeve, başka bir hikâye, başka bir cüret göstergesi ve irade göstergesidir. Evet, büyük bir dönüşüm yaşandı ama büyük bir kopma da oldu ve

Türkiye bu kopmada ısrar ediyor. Buradan dönüş yok. Buradan dönüş olan olmayacağıının, bu büyük ispatı ise Hızır ile Kırk Saat.

“*Hızır ile Kırk Saat* Türk şiiri içinde nereye oturuyor?” dendiğinde; o medeniyet genişlemesi ile birlikte bütün tarihin dışına atılmış, itilmiş bütün kahramanların, Cumhuriyet’in sıradanlığına karşı kahramansız, güçsüz döneme karşı büyük bir kahramanlık çağının yeniden kazanılması hikâyesi içerisinde bir yere oturuyor. Sahnenin dışına itilmiş olan figürleri olduğu yerde bulunuyor. Tanrı fikrinin, peygamberlerin ve hepsinin yeniden sahnenin, tarihin içerisine girmesi, tarihin unsurları hâline getirilmesiyle *Hızır ile Kırk Saat*, geniş bir ufuk alanı açıyor. Karakoç’un önceki şiirlerinde bunun alametleri elbette var. Mona Roza şiirinde bütün dünyayı bir antagonizma içinden gördüğünü söylüyor: “*Siyah güller, ak güller.*” Gül devrimi aramasının bir dünyayı, hani o peygamberin aydınlığı ile yeniden aydınlatma çabasının *Hızır ile Kırk Saat*’in ilk şiirinde görüyoruz: “*Bu çok sağlam surlu şehirlerden de geçtim / Beni yalnız yarasalar tanıdı.*” Bu, yarasaların hâkimiyetine karşı, yarasalardan kurulmuş karanlık çağa karşı, yeniden bir gül devrimi aramak bir süt devrimi aramak, peygamberin aydınlığı ile yeniden bir şey aramak hikâyesi. Bu hikâye, Cumhuriyet şuuru ve bilinci açısından büyük bir benlik genişlemesidir. Bu genişleme kapatılamıyor. Cumhuriyet devrimleriyle yaşanan bu daralma artık taşınmıyor. Cumhuriyet olanca minimalizmi ile Türk ruhundaki, Türk Müslüman ruhundaki maksimalist arzuyu, yücelik arzusunu sökemedi. Bu metinlerden fıskıran şey ise buna karşı olan açılma. Bu açılma Sezai Karakoç, Necip Fazıl, İsmet Özel’i gibi isimlerin yazdığı bir hikâye. Dolayısıyla bu şiirler salt şiir olarak durmuyor. Dünyayı dönüştürüyor. Dünyaya katılıyor.

Şimdi şiirden de, şiirin o kısmından da biraz bahsedebiliriz. Şiir “*Eve dönüş gecesi ne geceydi*” diye başlıyor. Aslında bu taşralı bir adamın gecesi, hatta kasabada gece vakti eve dönüşün bir gecesi. Muhtemelen “bu gece” Karakoç’un ortaokul yıllarından sonra yeniden şen şakrak bir şekilde evine döndüğü gece. Mesela bu gece *Hızır ile Kırk Saat*’in başındaki o gece gibi değil. Bu gece kentteki gece de değil. Kentteki gece karanlık ve o karanlıkta yarasalar var. Ama bu gecede “*Eşeğin üstünde türkü söyledin*” diyor. Çok neşeli ve eşeğin üstünde türkü söylüyor. Eşek çok sevimli bir hayvan, yarasa değil ve adam şen şakrak türkü söylüyor. Zaten Sezai Karakoç, içinde türküsü bitmemiş bir adam. Mesela Cahit Külebi “İstanbul” şiirinde, -o da bir taşralı olduğu için- ki: “*Ve içimdeki kamyonlar kavun taşır Ben hep seni düşünürüm.*” Yine bu şiirde Külebi “*Ve içimde şarkı bitti*” der. Umutsuzluğu söyler. Fakat ne Necip Fazıl’ın ne Sezai Karakoç’un ne İsmet Özel’in şarkısı

hiçbir zaman bitmez. Bu bitmeyen şarkının kaynağı İslam yani dindir. Büyük enerjinin sebebi de budur. Bu enerji, bu büyüklük iddiası minimize edilemez. İslam centilmence “ben de özel alanıma çekeleceğim” diyemez. Alanda var olmak, dünyaya müdahale etmek, çok zor bir coğrafyada tutunmuş bir dinden bahsediyoruz. Hristiyanlığın ve diğer dinlerin giremediği en zor coğrafyada tutunmuş bir din bu. Tutunma kapasitesi çok yüksek bir din. Bunun Batı’dan bakıldığında çok irkiltici ve çok rahatsız edici bir tutum olduğunu da bilmek lazım.

Sezai Karakoç’un şiirleri için İsmet Özel’in söylediği güzel bir cümlesi var: “Onun şiirlerinde iki kişi aynı anda konuşuyor: Çocuk ve bilge.” Hakikaten bir tarafta çocukluk, çocukluk hatıraları var zaten şiire duygu yoğunluğunu da veren şey aslında bu. Bir taraftan da bilge konuşuyor. Özel’in “İkisi aynı anda konuşuyor” dediği şey çok kıymetli. Çocukluğa dönüş, çocukluk ağrıları, göz ağrıları, bütün hikâyesini aslında bu şiirde anlatıyor. Şimdi bu şiirin sonundan bahsedip öyle bağlayayım.

Öleni ölümlle diriltmek
Ölümlle sağ tutmak sağ olanı
Ölümün ışınlıya görmek
Karanlık gecede
Kara taştaki
Kara karıncayı

Bu dizeler dirilişin programı. Biz bir şey yaşadık, bir devrimden geçtik, öleyazdık, ölümü gördük, dolayısıyla buradan yeniden bir diriliş hamlesi başlatmalı. Ölümünden yaşam çıkarmalı. Atılım çıkarmalı. Atılımın atılımını yapmak, bunu ilk olarak şiirde yapmak Sezai Karakoç’un dünyasında, fikriyatında ana unsurdur. Sezai Karakoç’un yaptığı şey muhtemelen şudur: Mutlak’ın tarihe geri döndürülmesi hikâyesi ve bengisu. Şiiri de zaten yeniden mutlak’ın kurulması, şiirde yeniden mutlak’ı ortaya koymak gül sembolüne tekabül eder. Gül bir taraftan hem eski Divan edebiyatının yeniden dirilmesi hem İslam’ın yeniden dirilmesidir. Karakoç, Baudelaire’in *Kötülük Çiçekleri*’ne karşı bir gül tezi ileri sürmüştür. Sezai Karakoç’un ta *Mona Roza*’dan itibaren aradığı şey; gül üzerinden bir devrim yapmak, yeniden bir kurucu moment aramak, buradan dünyayı dönüştürmek ve İslam’a bir antitez olmaktan çıkartıp güçlü bir teze dönüştürmektir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

18 KASIM CUMARTESİ

DOKUZUNCU OTURUM

GÜLÜN GELİŞİ

168

Yirmi Beşinci Saat: Necip Tosun

Yirmi Altıncı Saat: Cemal Şakar

Yirmi Yedinci Saat: Ahmet Edip Başaran

HIZIRLA KIRK SAAT /
DOKUZUNCU OTURUM
YİRİMİ BEŞİNCİ SAAT

NECİP TOSUN

*“şems bir soruydu
bir cevaptı mevlana”*

Hiç kuşku yok ki Sezai Karakoç; tüm eserlerinde inandığı kültür ve medeniyet davasını insanlara aktarmak peşinde olmuş, bütün bunları da tarihî ve sosyolojik bir görüş olarak “diriliş” düşüncesi etrafında şekillendirmiştir. Materyalizmi çağın üstüne çöken en büyük kâbus olarak gören Karakoç, inkâra, redde, maddeciliğe karşı her alanda yeniden dirilişi savunur. Düşüncece diriliş, inanışta diriliş, edebiyat ve sanatta diriliş, aksiyonda diriliş, ruhta diriliş. Ona göre diriliş, yeniden doğuş, gerçekle yüz yüze geliş, hakikate değiş demektir. Ana kaynağı İslâm olan diriliş düşüncesi, bir yaşama tarzı davasıdır. Topyekûn bir özgürlük kültürü ve uygarlığıdır. Ruhlarda kapanmış bir kapıyı açmak ülküsüdür. Ve nihayet bir düşüşten çıkış ve kurtuluş. Çünkü Karakoç’a göre, insanlığın gerçek medeniyeti, aslında bir diriliş medeniyetidir. O, kısaca özetlemeye çalıştığımız bu diriliş düşüncesini, sadece bir simge, slogan olmaktan çıkarmış, eserleriyle kültür/medeniyet/insan/toplum/tarih/din ekseninde oldukça işlevsel bir okula dönüştürmeyi başarmıştır.

Türk edebiyatında sanatıyla inançları/ideolojisi arasında net sınırların çekilemeyeceği yazarların başında Sezai Karakoç gelir. Çünkü onun yazdığı/yaptığı her şey, oluşturmaya çalıştığı medeniyet projesinin bir parçasıdır. Onun hayatına baktığımızda ister öykü yazsın, ister oyun, isterse bir başka faaliyet içinde bulunsun, tüm bunları bilinçli bir şekilde bütünlüğe ulaştırmak arzusunda olduğunu görürüz. Çünkü o, sanat, düşünce ve toplum faaliyetlerini birbirinden ayırmaz, her

şeyi bir bütün olarak görür. Bu yüzden onun düşünce serüvenini iyi analiz etmeden, sanatının kavranması/izahı zordur.

*Hızır*la *Kırk Saat* bir anlamda İslam kültür ve medeniyetinin tarihi, bugünden yorumlanışı gibidir. Onun eserlerinde bir karakterin macerasından çok, bütün bir insanlığın macerası vardır ve insanlığın adım adım yürüdüğü yer, yön mahşerdir. Doğum, maceralar, kazanımlar ve kaybedişler sonunda eşitlenecek, her şey ona, yaratana varacaktır. Bu nedenle insanlık mahşere doğru akar. Bahar gelecek diriliş başlayacaktır. Bu bir insanlığın bir medeniyetin yolculuğudur. Yabancılaşma ve özden kopuştan sonra mukadder sona doğru ilerleyiş... Hayat ve ölüm birlikte görüldüğünde diriliş düşüncesine ulaşılmış demektir. *Hızır*la *Kırk Saat*'in sonlarında kıyamete yaklaşılr: “*Kıyamet gününden önce / Hızır çekilecektir yeryüzünden.*” Son şiirin ilk dizesi de Mehdi ile başlar: “*Konuşacak Mehdi*”

Sezai Karakoç geçip gitmiş zamanı bir sembole yerleştirerek yeniden hayat vermeye Doğu ve Batı birikimini zamanlar ötesinden alıp yaşadığı çağa üflemeğe, ona ruh ve beden inşa etmeye çalışır. Şiirlerinde insanlık tarihine, İslam tarihine yönelmesi bundandır. Geçmiş, geçip giden bir şey değildir. Bütün bir insanlık tarihine, İslam tarihine seslenmek için *Hızır*la *Kırk Saat*'teki o sarsıcı dizeyi yazar: “*Dirildim bir örnek gibi mahşerden.*” Sezai Karakoç'taki ses işte mahşerden dirilmiş bir örnek insan prototipidir. Bütün bir insanlığa sesleniş bu yüzdendir. Mahşerden doğuma kadar geriye doğru insanlık serüvenini anlatması bu yüzdendir. Ama hakikat, güncelin diliyle anlatılmaz. Bütün insanlık tarihine döşenmiş sembollerle anlatılır. İşte Karakoç bu sembollere başvurur ve insanı varoluş gerçeğine ulaştırmaya çalışır: “Aslında büyük insan, gündelik ayrıntılardan çok, sembolleri yaşar. Ve zaten yalan sembolleştirilemez.”

*Hızır*la *Kırk Saat*'te teknik ve yapı

Sezai Karakoç'un *Şiirler I Hızır*la *Kırk Saat* adıyla yayımladığı ilk şiir kitabı, numaralanmış kırk şiirden oluşur ve tematik bir bütünlük taşır. Kitaba bu anlamda tek bir uzun şiir olarak da bakılabilir. Bu kurgulanış biçimi hâliyle farklı türlerle de ilişkilendirilmiş ve değerlendirilmiştir. Mevlit, destan, mesnevi, uzun hikâye, roman gibi çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Gerçekten de Karakoç konusuna “epik” açıdan yaklaşmış destansı bir metin ortaya koymuştur. *Hızır*la *Kırk Saat* geçmişin birikimiyle modern hayatı yargılayan ama yönü hep bugüne yansıyan epik bir formda destan görünümündedir. Diğer

yandan bu metne şiirsel hikâye de diyebiliriz ancak her durumda şiirin kendisidir ve öyle anılmak ister.

Karakoç *Hızır ile Kırk Saat*'te, şiirlerini tahkiyeye, hikâyeye yaslar. Zaten uzun şiir sadece imgelerle, sembollerle ilerlemez, iç ilmeklere, devamlılık sağlayan hikâyeye ihtiyaç duyar. Karakoç'un Doğu hikâyelerinden, mesnevilerden, destanlardan beslendiği göz önüne alındığında onun şiirindeki tahkiye anlayışı daha bir anlam kazanır. Karakoç diğer yandan bir düşünçesi, felsefesi olan bir yazar, bu bağlamda, diriliş düşünçesini şiirle ifadede anlatımcı yaklaşımdan yararlanmıştı.

Tarihsel süreçte destanlarda, mesnevilerde, divanlarda, halk hikâyelerinde şiir ve hikâye iç içe geçmiştir. Bunlarda hem düzyazı hem şiir yer alır. Son dönem edebiyatımızda da bu yakınlaşmanın sürdüğünü görürüz. Abdülhak Hamid, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon, Nâzım Hikmet ve özellikle İkinci Yeni şairleri (Edip Cansever, Turgut Uyar, Sezai Karakoç) bu bağlamda şiirler yazmışlardır. Yakın dönemde ise anlatımcı (narrative) şiir yazar şairler: Şavkar Altınel, Roni Margulies, Turgay Fişekçi anılabilir. Günümüz anlatımcı şairleri bu yönelimlerini niçin seçtiklerini izah ederken, anlatımcı şiirin "anamlı ve hayata ilişkin" olduğunu savunurlar. Bu tarz şiirler; duru, açık, imgeye mesafeli hikâyeye odaklanmış şiirlerdir.

Roland Barthes şiir ile düzyazının ilişkilerine tarihsel süreç içerisinde bakarken çağdaş şiir anlayışıyla birlikte şiir ile düzyazının, şiir ile hikâyenin arasının açıldığı tespitini yapar. Oysa Barthes'e göre, klasik şiir ile hikâye/düzyazı iç içedir. Aralarına kalın, belirleyici çizgiler çekmek zordur. Zaten şiir o dönemde farklı bir dil olarak algılanmaz. Sadece düzyazının süssel bir çeşitlemesidir: "Klasik şiir düzyazının süssel bir çeşitlemesi, bir *sanat*'ın (yani bir uygulayımın) meyvesi olarak duyumsanırdı yalnızca, hiçbir zaman farklı bir dil olarak ya da özel bir duyarlılığın ürünü olarak duyumsanmazdı. O zaman şiir her türlü anlatma biçiminde öz olarak bulunan güçlü bir düzyazının süssel, anıştırıcı ya da yüklü bir denkleminde başka bir şey değildir. 'Şiirsel', klasik çağlarda, hiçbir genişlik, hiçbir duygu derinliği, hiçbir tutarlılık, hiçbir ayrı evren belirtmez, yalnızca sözselsel bir uygulayım"dır. Roland Barthes, çağdaş şiirin günümüzde bu özelliklerinden tümüyle uzaklaştığını, başka bir şeye dönüştüğünü belirtir: "Şiir artık süslerle bezenmiş ya da özgürlükleri budanmış bir düzyazı değildir. İndirgenmez ve kalıtımsız bir niteliktir. Özellik değil, tözdür artık."

Jorge Luis Borges, Roland Barthes'le benzer bir düşünce içerisinde. O da şiir ile hikâye/düzyazı arasındaki mesafenin günümüzde açıldığını düşünmektedir. Hem şair hem de öykücü olan Borges, şairlere epiği önerirken, temel düşüncesi şiir ve hikâyenin birlikteliğidir. Borges "Hikâye Anlatımı" başlıklı konferansında *İlyada*, *Odyseia*'dan yola çıkarak günümüzde şiirdeki en büyük eksikliğin "epik" yazmamak olduğunu belirtir. Bu bağlamda "hikâye" anlatmanın önemine dikkat çeker. Yüzyıllardır hikâye anlatmanın ve dinlemenin insanın hafızasına yer ettiğini ekler. Son zamanlarda epiğin edebiyattan çekildiğini, iki yıkıcı dünya savaşı geçirmemize rağmen bunlardan hiçbir epik çıkmadığı tespitinde bulunur. Epiğin en belirgin özelliğinin hikâyeye yaslı anlatımı olduğunu ifade eden yazar, geleneksel yapıda şiir ve hikâyenin farklı olmadığını, hem şiir söyleyenler hem de dinleyenler açısından bunların ayrıştırılamayacağını iddia eder. Borges'e göre insanlar, bir şekilde epiğe aç ve susuzdur. Bu bağlamda hikâye anlatmak ve şiir söylemek tekrar bir araya gelebilirse, o zaman çok önemli bir şey gerçekleşebilir: "İnsanların öyküler anlatmaktan ya da dinlemekten bıkağına inanmıyorum. Ve bir öykünün anlatılması hazzının yanı sıra şiirin asaletinin ilave hazzını da alırsak, o zaman büyük bir şey gerçekleşmiş olacak."

Mesnevi

Bilindiğı gibi mesneviler yüzyıllarca hikâye geleneğimizin en temel formu olmuştur. Kaleme alınırken günümüz algısında olduğu gibi şiir ve hikâye ayrımının düşünülmediğı bu biçimsel yapıda, şiir ve hikâyenin ilginç birlikteliğı sergilenmiştir. Hiç şüphesiz mesneviler, manzum hikâyelerdir ve günümüz modern öyküsünün pek çok özelliğini bünyelerinde taşır. Mesnevilerde, bakış açısı tercihi, anlatıcı, olay örgüsü, kahramanlar, mekân, zaman, dram, çatışma, tasvir yer bulur. Temel amaç anlatmadır ve arkalarında güçlü bir hikâye vardır. Ancak düz bir anlatım değildir, anlatım; vezin, kafiye ve rediflerle örülür ve bu hâllerleriyle de hikâye anlatan uzun şiirlerdir. Bu tür mesnevilere şiir-hikâye demek yanlış olmaz. Mesneviler, şiirin kimi özelliklerini bünyelerinde barındırmakla birlikte şiir değildir ve pek çok özellikleri nedeniyle hikâyeye daha yakındır. Çünkü epik, lirik özellikler de taşıyan mesneviler; imge, simge, ritim, akışkanlık gibi şiirin özellikleri yanında her durumda bir "hikâye" anlatır ve bu uzun nazım da devamlılığını ancak anlattığı hikâyeye sağlar.

Bu anlamda *Hızır la Kırk Saat*'in mevlit, destan, mesnevi, uzun hikâye, roman gibi çeşitli türlere yakınlığı açıktır. Ama burada asıl ayrım

dilin “düzyazı dili” değil “şiir dili” olmasıdır. Bu her durumda onu şiir olarak nitelememizi gerektirir. Ama bu durum onun diğer disiplinlerden yararlanmadığı anlamına gelmez. Kitaba bir bütünlük içinde baktığımızda *Hızır Kırk Saat*’in diğer türlerin imkânlarından yararlandığını görürüz. Her biri bağımsız ayrı bir şiir olan bu fragmanların aynı zamanda bir araya gelmeleriyle yeni bir bütünlük de oluştururlar. Şiirler bazen şiirsel düzlemde birden düzyazı diline evrilir, felsefi bir metin olarak ilerlerken bir yerde yeniden şiirsel sıklığa dönüşür. Bu yüzden kırk bölümden, fragmandan oluşan metinler, felsefi, ontolojik yargılarla ilerler ve her bölüm ayrı bir yoğunluk, ritim ve sıkı örgüyle kurgulanmış bağımsız şiirler gibidir.

Hızır ve bengisu

Hızır Kırk Saat’in bütününe dağılmış olarak “Hızır” kelimesi yirmi dokuz kez, “bengisu” kelimesi ise yirmi beş kez geçer. Bu anlamda kitabın anahtar kelimeleri “Hızır” ve “bengisu”dur. *Hızır Kırk Saat*’te Kur’an-ı Kerim’in “Kehf Suresi”nde geçen Hz. Musa ile Hz. Hızır’ın buluşması ve şeriat bilgileriyle donanmış Hz. Musa’nın Hızır sayesinde batini ilimle tanışması anlatılır. Bir insanın sadece zahiri bilgiyle olayları yorumlamasının onu yanıltabileceği, manevi/batini bilginin de hakikati anlamak için gerekli olduğu surede ortaya konur. Hz. Musa, Hz. Hızır’ın yaptığı bazı işlere müdahale etse de gerçekleri öğrenince hayretini gizleyemez.

Şiir boyunca Hızır’ın ölümsüz olduğu, geçmiş ve geleceği bildiği, zamanlar üstü yaşadığı, bengisu pınarı olduğu vurgulanır ve çağlar boyunca bilinemez pek çok olayın arkasında Hızır’ın olduğu vurgulanır. Hızır tarihsel süreç içerisinde yardım isteyen, zorda, darda kalan insanlara yardım eden bir figür olarak ortaya çıkar.

Hızır özellikle din büyüklerinin, dini yeniden yorumlayan büyük âlimlerin önünü açar, onlara yardımcı olur. Mucize olarak bilinen, inanılmaz olarak yorumlanan pek çok olayın arkasında Hızır vardır. Şekilden şekle girerek, eşsiz hakikatlerin ortaya çıkması, korunması için Hızır devreye girer, söz alır. Bazen Yasin suresi olur Muhyiddin İbnü’l-Arabî’yi çocukluk korkusundan kurtarır, bazen Şems olur Mevlâna’yı aydınlatır, bazen Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin kitabının güneş ve rüzgârdan korunmasını sağlar... Yaşanan mucize ve kerametlerde hep Hızır’ın izi vardır.

Kitap boyunca bütün büyük eserlerin arkasında biraz da Hızır olduğu ortaya konurken Karakoç’un Hatıralar’da *Hızır Kırk Saat*’in yazılış

öyküsünü anlattığı bölümlerde Hızır'la buluşma iması yapılır. Sezai Karakoç *Hızır'la Kırk Saat* şiirinin hikâyesini şöyle anlatır: “Akşamüzerleri Yenikapı'ya iniyor, deniz kenarındaki kahvelerde *Hızır'la Kırk Saat*'i yazıyordum. Sanki denizle mülakat yapıyordum da şiir bu mülakatın notlarıydı. İki ay içinde aşağı yukarı kırk gün kadar deniz kenarına inip şiiri bölüm bölüm yazdım. Tabii ki, ikindiden sonra gidiyor, akşam dönüyordum. Kumkapı ve Kadırga mahallelerinin arasından geçerek. Eski kiliseler ve camiler şehri gibidir bu semtler. Her gidişimde net bir saat yazmış olduğumu kabul edersek, kitap için kırk saatlik net çalışma olmuş demektir. Kitabın ismi de bir nevi bu oluşumuna uygunluk göstererek *Hızır'la Kırk Saat* oldu.”

Kuşkusuz yazı, bir atmosfer ve yazıya kendinizi hazırlama işidir. Siz Hızır'la buluşacağınıza inanırsanız oraya Hızır gelir. Hızır'ı tanırırsanız size 'merhaba' der. Ne konuşacağınızı, nasıl konuşulacağını bilerseniz sizinle konuşur. Siz her gün oraya gitmeye hazır olursanız o da oraya gelir. Siz istediğiniz ve hak ettiğiniz için gelir. Onu iyi temsil edeceğinizi bildiği zaman Hızır size konuşur. Bir süre sonra da Hızır kim yazar kim karışır. Hızır adına siz konuşmaya başlarsınız. İlham perisi lambaları sönmüş, kapıları kilitli evleri değil, ışıkları açık misafir bekleyen evi ziyaret eder.

Hızır'la Kırk Saat'te sıklıkla vurgulanan kelimelerden biri de bengisudur. Sözlükler bengisuyu şöyle tanımlar: “Bengi su, âb-ı hayat, hayat suyu, dirilik suyu, aynü'l-hayat, nehrü'l-hayât, âb-ı câvidânî, âb-ı zindegî, hayat kaynağı, hayat çeşmesi, bazen de Hızır ve İskender'e atfen âb-ı Hızır veya âb-ı İskender vb. çeşitli isimlerle anılan, birçok söylenceye adı geçen, içen kişiye ölümsüzlük kazandırdığına inanılan efsanevi su.”

Bengisu pınarları olarak peygamberler, veliler, âlimler, din büyükleri sayılır. Karakoç, kitap boyunca bengisu kaynaklarını bir bir sıralar, bu tarihsel dökümden bengisu pınarlarını yeniden hatırlatır ve diriliş için bu pınarlardan içilmesi gerektiğini vurgular. Bengisu pınarından içen ve ölümsüzleşen, dirilen din bilginleri gündeme getirilerek diriliş yeniden hatırlatılır. Bir ölümsüzlük içeceği olan bengisu diriliştir, hakikate eriştir. Kitap boyunca bengisu pınarları işaret edilir, işlevleri ortaya konur. Bengisu pınarlarının toplumu nasıl dönüştürdükleri hikâye edilir.

“25.” şiir analizi...

Şiir; “Şam'dayız” diye başlar ve devam eder:

*“Mevlâna ve Mesnevi
Muhyiddin ve Füsüs”*

Şiire, İslam dünyasının iki büyük kutbu ve iki eşsiz eseri ve Şam’la girilir. Şiir tam da burada kendiliğinden bir rüya şehre, rüya insanlara ve rüya kitaplara götürür okuru. Çünkü Muhyiddin İbnü’l-Arabî, Endülüs’ten gelip Şam’a yerleşmiş; Mevlâna, Şam’da dört yıl ilim tahsil etmiş, Konya’da yaşamasına rağmen bir ayağı Şam kentindedir.

Şam’ın bulunduğu coğrafi konum çok önemlidir. Hem kuzey Afrika’ya açılan kapı hem Anadolu’ya yakınlığı hem de Haç için gidilen yol güzergâhında olması ve özellikle Eyyubiler döneminde hükümdarların, zenginlerin âlimlere, tasavvuf ehline itibar göstermeleri dünyanın pek çok yerinden gezgin âlimlerin buraya gelmelerine ve yerleşmelerine sebep olmuştur. Gazzâlî’den Muhyiddin İbnü’l-Arabî’ye Mevlâna’da başkaca âlimlere kadar Şam bir ilim, kültür, medeniyet yuvası olmuştur. 1250’lerde Şam’daki müderris sayısının 600 civarında olduğu kaydedilmektedir. Bu özelliği nedeniyle Şam pek çok din adamının, bilginin, tasavvuf ehlinin uğrak yerlerinden biri olmuştur.

175

Bu dönemlerde din bilginleri çoğu eğitimlerini sürdürmek üzere genellikle kültür merkezi şehirlere, büyük âlimlerin buldukları yerlere, bilgilerini, görgülerini artırmak için seyahat ederlerdi. Buradaki medreselere, tasavvuf meclislerine, ilim yuvalarına gider, büyük âlimlerin sohbetlerine katıldıktan sonra ülkelerine dönerlerdi. Muhyiddin İbnü’l-Arabî gibi tasavvuf hayatının önemli isimleri buraya yerleşti. Gezginler İslam coğrafyasındaki ilmin geldiği yerden haberdar olmak için buraya gelirlerdi. Örneğin İmam-ı Gazzâlî Bağdat’tan Şam’a gitti ve iki yıla yakın bir süre burada kaldı. Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin savunduğu tasavvufi düşünceler hayatta iken Şam’da yankı bulmuş ve etkisi ölümünden sonra talebeleri ve yazılı eserleriyle devam etmiştir.

Şiir iki isim üzerine odaklaşır: Muhyiddin İbnü’l-Arabî, Mevlâna

Sezai Karakoç’un düşünce dünyasında şu üç ismin büyük önemi vardır: İmam-ı Gazzâlî, Muhyiddin İbnü’l-Arabî, Mevlâna. Sezai Karakoç’un İslam düşüncesi içerisinde bu üç büyük bilginine özel ilgi gösterir. “25.” şiirin tamamında Muhyiddin İbnü’l-Arabî ve Mevlâna’nın düşüncesine eğilir, hayatından enstantaneler aktarır.

Sezai Karakoç’a göre İmam-ı Gazzâlî İslam medeniyetinin, Yunan

düşüncesiyle karşılaştığı anda doğan bunalımı atlatması için, İslam âlemine bağışlanmış bir ilahi lütuf, bir düşünce fıskırısıdır. İmam-ı Gazzâlî, Doğu ve Batı düşüncesiyle hesaplaşmasını yapmış, İslam düşüncesini saf bir şekilde ortaya koymuştur. Böylece entelektüel alanda bozulmuş ve halk kitlelerine yayılma imkânı bulamamıştır.

Aşağı yukarı ondan yüz yıl sonra gelen Muhyiddin İbnü'l-Arabî de İslam ruhunun soyut cephesini soyut bir dille ifade etme sanatını ortaya koymuştur. İmam-ı Gazzâlî 'kafa' dünyasının sembol hocalarından biri ise, Muhyiddin İbnü'l-Arabî de ruh dünyasının baş pirlereindir. Arkasından gelen Mevlâna "kalbe" müracaat eder ve Anadolu insanını aydınlığa kavuşturur.

Sezai Karakoç; Muhyiddin İbnü'l-Arabî ile Mevlâna'yı karşılaştırırken amaçları aynı olmasına rağmen yaklaşım, tutum ve anlayış farkları olduğunu düşünür. Mevlâna birlikte yaşadığı Anadolu insanını, putperestlikten, inançsızlıktan korumak için onların çok sevdiği eğlence, müzik, oyun ve şiir üzerinden onlara mesaj ulaştırmayı kendine hedef seçtiğini belirtir. Kendini doğrudan dinletemediği insanlara ilahi bilgileri şiir içinde, musikinin aracılığıyla, sema coşkusuyla verebileceğini düşünmüştür.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin yolu da Anadolu'ya düşmekle birlikte, ona göre tümüyle bu yolu izlemesi mümkün değildi. Belki söylediği aynıdır ama söyleyişi farklı olacaktır. Varılan yer aynıdır ama çıkış noktası farklıdır: "Muhyiddin-i Arabî, hep TEK'i görür, bütün çokluğun içinde O'nu ve yalnız O'nu. Eşya, insan, yer, uzay, gökler ve ışık, adeta bir ayırım olmaksızın, ilâhî tecelliye sahne. İnsan-ı kâmil fazladan olarak, bu tecellinin ayrıca şuuruna varmış olandır. Kâinatın gözbebeği gibi, yüzüğün kaşı gibi, büyük tecelliye kavuşmuş. Bu şuurdandır ki, onu nur tecellilerinin şimşekleri ve yıldırımları yakmıyor. Bu inanç, onu koruyor; bu biliş, ona kalkan oluyor. Tanrı, eşyayı kendi ışığıyla aydınlatıyor ve karanlıklardan kurtarıyor. Vecd ve aşk içinde hep bu ışıkları ve bu nurları yaşıyoruz.

Mevlâna ise, insanı, hep insani bakış nişangâhına almış durumda. Eşya ve dünyayı bir kenara bırakıyor. Kozmik bir bakışla görmeğe girişmiyor. İnsana elini uzatıyor, ikisi el ele Tanrı'ya doğru yola çıkarıyorlar. Gönüller, el ele oluş gibi, birbirine bakarak, bu somut sevgiyle büyük sevgiye varmak yolu tutuluyor. Denebilirse, Muhyiddin-i Arabî tümünden geliyor, Mevlâna ise tüme varıyor. Sohbet, toplum, halk, giderek büyük Yaratıcı'yı arıyorlar. Kişi gönlünün tevazuu, kendisinde

değil, bir başka gönülde görmek ister tecelliği, hakikatin tecellisini. Hakikate varışın ilk basamağı olacaktır diyalog. Bir nevi, Mevlâna, ruh diyalogunun Eflatun'udur. Muhyiddin-i Arabî'nin bilgin katında, bir nevi tepeden inme gelen hakikatine karşılık, halkı halkalayan bir gönül gönle söyleşidir, halktan Halk'a yöneliştir Mevlâna'nın, Anadolu mizacına bakarak izlediği yol. Sevgisiyle bulduğu, kerametiyle gerçekleştirdiği bu yol.

Toplum, kurtulup da büyük oluşumu gerçekleştirdikten sonra, Muhyiddin-i Arabî'nin yolu, gün gelir, büyük istidatta Mevlâna yoluyla birleşir. İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri'nde olduğu gibi, *Mesnevi* ile *Fütuhât-ı Mekkiye*, Mevlâna ile Muhyiddin-i Arabî, O'nda birleşmiş, kaynaşmıştı. Toplumda da öyleydi zaten. Hz. İbrahim'in istediği, kalbin inanç yönünden tatmin olması gerçeğine, adeta tasavvufun cebrini, logaritmasını bularak eren Muhyiddin-i Arabî'nin yanında, Mevlâna, petek petek geometrisini örüyor, dostlarla el ele, gönül gönle altın kemerlerin altından ebedî sevgi gülümsemesiyle geçiyordu.”

Mevlâna-Şems ilişkisi şiirin temel vurgusudur

“Şems nasıl değiştirdi Bengisu sarnıçlarından geçirerek”

177

Mevlâna Celâleddin Rumi

Mevlâna ve Şems ilişkisi yüz yıllardır tartışılmakta, avantür konulara kadar malzeme olmaktadır. Bu ilişki ile ilgili çok fazla rivayet, bilgi ve söylenti vardır. Bütün bunları toparlarsak erken dönemde Şam'da Mevlâna ile Şems'in karşılaşmış olduğu rivayet edilmektedir. Gezgin din bilgini Şems daha sonra Konya'ya gelir ve Mevlâna ile görüşür. Bu görüşmeler sonrası Mevlâna'da büyük değişimler olur: “Şems, ayrı bir giyim kabul etmeyen, tekke, zikir gibi Tanrı adlarını anış törenlerinin aleyhinde bulunan ve bu bakımdan, safilerden ayrılan Melâmetîlerin neşesine sahip bir erdir. (...) Fakat Şems geldikten sonra Mevlâna'daki değişiklik neden olmuştu? Şems gelmeden önce Mevlâna, olgun, ibadetle meşgul, kudretli bir sûfiydi. Medresede ders verir, camide vaaz eder, eli öpülür, duası alınır bir şeyti. Bu zahit şeyhteki rintlik, tamamıyla gizliydi ve eğer Mevlâna, Şems'le buluşmasaydı, şüphe yoktu ki, ne tefekküründe, ne de tefekkürünün mâkesi olan şiirinde, o coşkunluğu ve nihayet devrini çok aşan insani görüşü belirtemeyecekti. (...) Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled, İbtidâ-nâme'de Mevlâna'nın Şems'le buluşmasını, şeriat sahibi büyük bir peygamber olan Musa'nın, Hızır peygamberle buluşmasına benzetir ve önce, Kur'an'daki bu hikâyeyi anlatır da sonra Musa'dan

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

maksadının, Mevlâna olduğunu, bütün erenlerden üstün olduğu halde, daima Tanrı erlerini aramakta bulunduğunu ve Tebrizli Şems'in ona Hazırlık ettiğini söyler.”

Mevlâna, Şems geldikten sonra artık, dersi, vaazı bırakır. Onun emriyle müziğe ve raksa (sema) koyulur. Mevlâna'yı büyülediğini, şeyhlerini ellerinden aldığını düşünen halk Şems'e öfke besler. Şems bu baskılar üzerine Konya'dan ayrılır Şam'a gider. Duruma çok üzülen Mevlâna bunun üzerine oğlu Sultan Veled ve bağlılarını Şam'a gönderir. Şems geri dönmeyi kabul eder. Mevlâna da ona kızan müritlerini affeder. Ama bir süre sonra yeniden huzursuzluklar baş gösterir bir rivayete göre Şems öldürülür. Mevlanâ'ya bu ölüm olayı duyurulmaz. Bunun üzerine Mevlâna onu aramaya Şam'a gider. Bir müddet orda kalır ve geri döner. Birkaç yıl sonra ikinci kez Şam'a gidip Şems'i arar. Sonunda onun öldüğünü kabul eder: “Beden bakımından ondan ayrırım ama, bedensiz ve cansız ikimiz de bir nûruz. / Ey arayan kişi! İster onu gör, ister beni. Ben oyum o da ben.”

Emil Michel Cioran, Gözyaşları ve Azizler

178

Emil Michel Cioran, Gözyaşları ve Azizler kitabında Mevlâna ile Şems'in buluşmasını iki yalnızın buluşması olarak niteler ve birbirlerinde yalnızlıklarını giderdiklerini söyler: “Galiba kimse Tanrı'ya giden yolları müzik ve dansla -sevenlerinin çok uzun zamandır azizleştirdiği- Mevlâna'dan daha fazla inşa etmemiştir. Meçhul bir gezgin ve eğitimsiz bir bilge olan Şems ile Mevlâna'nın buluşmaları hayranlık uyandırıcıdır. Tanıştıktan sonra Mevlâna'nın Konya'daki evine kapanmış ve tam üç ay boyunca bir an bile dışarı çıkmamışlardır. Bu durum bana sezgisel bir kesinlikle, orada her şeyin konuşulup söylendiğini düşündürüyor.

O zamanlarda insanlar birbirlerinin sırlarını beslerdi. Tanrı'yla her zaman konuşabilirdiniz ve o da iç çekişlerinizi hiçliğine gömerdi. Ama şimdi teselli edilemez bir haldeyiz, konuşabileceğimiz kimse yok çünkü. Yalnızlığımızı fanilere itiraf edecek kadar küçüldük.”

*“Şam çarşılarında Şems alındı Mevlânadan
Kendisine Mesnevi verildi”*

Şems'in gidişinden sonra en yakınındaki isim olan Çelebi Hüsameddin bir gün Mevlâna'dan manzum bir eser yazmasını rica yollu ister.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

O da Mesnevi'nin ilk on sekiz beyitinin yazılı bulunduğu bir kâğıdı kavuğundan çıkarıp Hüsamettin Çelebi'ye uzatır. Mevlâna Çelebi'ye yazmayı kabul ederse kendisinin de söyleyeceğini iletir. Mevlâna söyler Çelebi Hüsamettin yazmaya başlar. Böylece Mevlâna Şems'i kaybetmiş ama *Mesnevî*'yi bulmuştur. Mevlâna ömrünün son 10-15 yılını *Mesnevî*'yi yazarak geçirir.

Mevlâna, Şems'le dostluğunu bir ömür sürdürseydi hayatta yalnızlığını yenmiş olacak, manevi hazlarla geçen bir ömür yaşayacaktı. Bu durumda belki de Mesnevi isimli bir kitap yazılmayacaktı. Şiirde tam da bu ifade edilir. Şems görevini tamamlamıştır, onun görevi Mevlâna'daki ateşi tutuşturmadır. Mevlâna'nın Şems'i kaybetmesi sonunda görülür ki büyük bir eserin doğuşuna neden olacaktır. Kişinin kendisinden alınan bir şey yepyeni büyük bir hediye ile geri döner. Mevlâna, Şems boşluğunu, bu acıyı ve yokluğu bir büyük eserle Mesnevi ile doldurur. Zaten Hızır'ın görevi de budur. Şems, Hızır'dır. Her büyük eser biraz da büyük kayıpların, yoklukların, acıların eseridir.

*“şems bir soruydu
bir cevaptı mevlâna benziyorlardı bir arada
kişinin kendisiyle yaptığı bir konuşmaya”*

179

Sezai Karakoç'a göre büyük kalabalıklarda yalnızlığı yaşayan, ruh ikizini arayan Mevlâna bunun çaresini Şems'te bulmuştur. Büyük yalnızlıkta sesini yükselteceği bir dayanak arayışındadır. Ateşten sınavı elbirliğiyle atacağı bir sırdaştır.

İnsan büyük adımlar öncesi bir dosta ihtiyaç duyar. O kişinin kendisine destek olmasını, “Kendi kendimize söylemeğe cesaret edemediğimiz şeyi, o, bize yüksek sesle söylesin.” ister. Mevlâna için bu Şems olmuştur: “Ormanda baltasıyla yol açan Şems'tir. Ama orman kulübesini yapacak olan ve avı yönetecek olan Mevlâna'dır.” Mevlâna aslında duymak istediklerini Şems'e söylemekte Şems'te bunu tekrarlamaktadır. Bu anlamda Mevlâna kendi kendisiyle konuşmaktadır: “Mevlâna ise, su gibi güçlü ve ama su gibi de yumuşaktır. O söylediğini dolaylı söyler, hissettirir. Kim bilir belki de, Şems-i Tebrizî'ye böyle hareket etmesini kulağına fısıldayan da yine O'dur. Şems-i Tebrizî Mevlâna'dan şöyle veya böyle davranmasını ister. Bu, Mevlâna'nın kendi kendinden ve arkadaşlarından istediğidir de ondan. Yoksa Şems, söylemeye güç yetirebilir mi? Aslında hiçbir şey söylememiştir Mevlâna Şems'e. Fakat Şems-i Tebrizî, Mevlâna'nın bunu istediğini

bilir, öyle konuşur ve öyle hareket eder. Böylece müritlere söylenmiş olur o söz. Ama bu söylenen ve istenenler, alışkanlıklarıyla o kadar çelişir ki, müritler isyan ederler.”

Karakoç, Şems'in bir sembol olduğunu söyler. Mevlâna'nın ruhunu sarsan bir ruh. Kimi zaman bir aynadır ki, bütün eksikliklerini, kusurlarını haykırır. Mevlâna herkes gibi bu aynayı kırmaz, kendini düzeltir, biçimler. Çünkü nasıl görüldüğünü Şems'in aynasında görmüştür. Sonunda o Tanrı misafiri çıkıp gelmiştir: “Kendisi İskender-i Zülkarneyn ise, işte karanlıklar içinde âb-ı hayatı birlikte arayacakları Hızır gelmişti. Şu şartla ki, o da öbürünün Hızır'ıydı. Şems-i Tebrizî'nin gelişyle, fûnye ateş aldı ve birikip sıkışmış bomba infilak etti. (...) Bir yankıdır Şems-i Tebrizî. Şems-i Tebrizî ile konuşmak, Mevlâna için bir monologdur. Aynıyle Şems-i Tebrizî için de Mevlâna öyledir. İkiz ruhlardır onlar.”

Bu yolculukta menzile ulaşanların hep yanında Hızır olmuştur. Şiirde özellikle tasavvuf büyükleri anlatılırken yardımcılarının Hızır olduğu söylenir. İşin içinde Hızır olduğunda olay maddi delillerden soyutlanmış, kendiliğinden soyut, fantastik bir mucizeye dönüşmüştür. Menkıbelere böyle de bakılabilir ve Karakoç “25.” şiirde bunu temellendirmeye çalışır.

Şiirin temel vurgularından biri Mevlâna'nın Mesnevi'sidir

Mesnevi yazıldığından bugüne kültürel hayatımızı, sanat ve edebiyatımızı derinden etkilemiş, pek çok yazarın, sanatçının, şairin ilham kaynağı olmuş, bu toprağın ürettiği müstesna eserlerden biridir. Yahya Kemal'in “medeniyetimiz *Mesnevi* ve cihad medeniyetiydi” demesi bu gerçeğe işaret etmektedir. Çünkü *Mesnevi* insanımızın duygu ve düşüncelerini yansıtmış, onlara bütün çağlara sirayet eden bir ruh iklimi taşımış, bu yüzden de kalplerine, hafızalarına nakşolunmuştur. Türk sanat ve edebiyatı yüzyıllardır onunla beslenmiş, sadece bu topraklarda değil, bütün dünyada okunan bir eser olmuştur.

Farklı dillerde, dinlerde, kültürlerde insanların severek okuduğu Doğu edebiyatının en büyük klasiğinin günümüzde de hâlâ emsalsiz bir eser olarak varoluşu hiç de tesadüfi değildir. *Mesnevi* taşıdığı dinî, sosyolojik, kültürel değer yanında büyük bir edebiyat eseridir. Mevlâna da büyük bilge, mutasavvıf, şair olma yanında, aynı zamanda büyük bir “hikâye anlatıcısı”dır. Gönül dünyasının sınırlarını, insanlığın o büyük macerasını *Mesnevi*'de hikâye diliyle sarıp sarmalamış ve

ölümsüzleştirmiştir. Hikâyeye büyük önem vermiş, onun inceliklerini fark etmiş, hakikatin orada ışıdayacağına parlak örneklerini sergilemiştir. Hikâyelerindeki hakikat ışıkları günümüzü de aydınlatmaya devam etmektedir.

Şems-i Tebrizî ve Makâlât

Şems-i Tebrizî *Makâlât* adlı eserinde Mevlâna'yla olan ilişkilerini aktarırken, bir yandan Mesnevi'deki hikâyelerle ilgili açıklamalar getirir bir yandan da Mesnevi'de olmayan hikâyeler anlatır. Konuşma/söyleşi biçimiyle yazılmış ve ağırlıklı olarak da hikâyeye yaslanan *Makâlât*, Şems-i Tebrizî'nin çeşitli konularda yaptığı açıklamalarından, Mevlâna ile yaptığı sohbetlerinden, anılarından, şiirlerinden oluşur. Makâlât, dinî ve tasavvufî konuları, o dönemin belli başlı bilginlerini, âlimlerini, zamanın kültür ve bilim hareketlerini yansıtır. Kur'an yorumları, hadis açıklamaları, tasavvufî konular ağırlıklı olarak yer alırken, benzer kitaplarda olduğu gibi yine nükte ve fıkranın tanıklığına başvurulur, bütün bu konular "hikâye" ile örneklenir.

Şems-i Tebrizî, kitabın pek çok yerinde Mevlâna'yı nasıl etkilediğini, onun *Mesnevi*'de anlattığı pek çok hikâyeyi kendisinin aktardığını belirttikten sonra kimi hikâyeleri de burada tamamlar. Şu sözler onların düşünce, yazı ilişkilerini sergiler: "Mevlâna eğer benim sözümü başkalarına aktarmak isterse benden daha iyi aktarır. Bunu daha güzel nükteler ve manalarla süsler. Ama Mevlâna yine de benim sözümü nakletmiş olmaz." Tebrizî, Mevlâna'yı yüceltmekle birlikte ondaki karşılığını da gizlemez: "Mevlânâ, bana, 'Seninle tanıştıktan sonra bu kitaplar nazarımda pek tatsız kaldı,' buyurdular." Bu da Mevlâna üzerindeki etkisini gösterir.

Muhyiddin Arabî

"25." şiirin Mevlâna'dan sonra gündeme getirdiği ikinci din bilgini Muhyiddin İbnü'l-Arabî'dir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî İslam kültür tarihinin en önemli isimlerinden biri olmakla birlikte en tartışmalı bilginlerindedir. *Fuşûşü'l-hikem* onun en tartışmalı eseridir. Bazı İslam âlimleri onun eserlerini şeriat zaviyesinden korkunç ve tehlikeli saydılar, okunmasını caiz görmemekle birlikte işi, yazarını da tekfire kadar götürdüler. Bazı zâhir ulemâsınca, "nehre atılmalı ve atılırken de suyun üzerine sıçramasına dikkat etmeli" fetvası verilmiştir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî, batini ve zahirî ilimler karşılaştırmasının merkezinde kalmış bir bilgindir. Zahir bilginler tasavvuf ehlinin yaklaşımlarını hiçbir zaman

tasvip etmemişlerdir. Tasavvuf terminolojisinin ayrı bir dili, kavramları, özel manaları olduğu ileri sürülmüştür. İbni Haldun, İbni Tevmiye karşıt düşüncedeki önemli din âlimleridir. Bu karşı çıkışlara Voltaire şöyle bir yorum yapar: “Müslümanlar içinde bir adam çıkmış, onu da kendilerinden saymıyorlar.”

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin 500'e yakın eserinin 300'e yakın kısmının hâlen mevcut ve Mekke kütüphanelerinde olduğu bilinmektedir. İbnü'l-Arabî'nin en yaygın eserleri içinde *Füsûsu'l-Hikem* ve *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* liste başında yer almaktadır. Sadece *Füsûsu'l-Hikem*'in yüzden fazla şerhinden bahsedilir.

Füsûsu'l-Hikem

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'in Şam'da bulunduğu sıralarda bir gece görmüş olduğu gerçek bir rüyanın ilhamıyla yazılmıştır. Şeyh o gece mânâ âleminde Hazret'i Peygamber'i görür elinde bir kitap tutmuş, kendisine hitap ederek, “Bu *Füsüs ül-hikem* kitabıdır. Bunu al ve halkın faydalanması için muhteviyatını açıkla.” der. Arabî de Peygamber'den aldığı emir ve ilham çerçevesinde muhtevasını aynen nakleder. Muhyiddin İbnü'l-Arabî *Füsüs ül-hikem*'in girişinde bu durumu şöyle açıklar: “627 hicret yılı Muharrem ayının son günlerinde, Şam'da (bulduğum sıralarda) Tanrı Peygamberi Hazret-i Muhammed'i gerçek bir rüya âleminde gördüm. Elinde bir kitap tutuyordu. Bana buyurdular ki, bu *Füsüs ül-hikem* (Hikmetlerin özü) kitabıdır. Bunu al ve halka açıkça anlat da bu hikmetlerden herkes faydalansın. Ben Allah ve Resûlü'ne boyun eğmek ve aramızdan emir vermek mevkiinde olanların emirlerini dinlemek yaraşır dedim. Yüce Peygamber'in bana tarif ettiği veçhile hiçbir eksiklik ve fazlalığa meydan vermeden, bu kitabın halka açıklanması hususundaki ümidimi gerçekleştirdim. Halis niyetle hareket ettim. Temiz bir maksat ve himmet güttüm. (...) Çünkü ben ancak bana ilham olunan şeyi söyledim ve bu yazılı kitapta ancak bana indirilmiş olan hakikatleri dile getirdim. Hâlbuki ben Nebi değilim, Resul hiç değilim. Lâkin Nebi'nin mirasçısı ve ahiretin korucusuyum.”

Muhyiddin İbnü'l-Arabî, yirmi yedi peygamberin ayrı bir hikmeti temsil ettiklerini beyanla eseri yirmi yedi bölüme ayırır ve bu hikmetlerini izahı sırasında Vahdet-i Vücut zaviyesinden açıklar. Onun bağlıları bu kitabı Peygamber yazdığına göre eserin bir hadis kitabı olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Füsüs ül-hikem'in son faslı “Muhammed Kelimesindeki Ferdi Hikmetin

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Aslı” bölümünde, “Nitekim ariflerden bazıları bu hakikati: Hak katında benim âşık olduğum gerçekleşti. Ancak aşkımin kime karşı olduğunu bilemediler.” mısralarını alıntı yapar. Bu mısralar Mevlâna’nın Divan-ı Kebir’inde yazılı olan Arapça bir gazeldir. Bu alıntıyı yorumcular Muhyiddin İbnü’l-Arabî ile Mevlâna arasındaki yakın ilişkinin bir sonucu olarak değerlendirir.

Muhyiddin İbnü’l-Arabî “25.” şiirde çeşitli hâlleri ve görüşleriyle yer alır:

*“ve yasin bir delikanlı biçiminde ağır ölüm hastalığında
nasıl iyileştirdi ibn-i Arabî’yi”*

Bu alıntıda şair Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin küçük yaşta yaşadığı bir olaya atıfta bulunur. Bu olayı A. Cüneyt İssı şöyle aktarır: “8 yaşında iken Mursiya’dan İşbiliye’ye taşınmışlar ve ilk tahsiline İşbiliye’de başlamıştır. Küçük denecek yaşta şiddetli bir hastalığa yakalanmış, hastalığın tesiriyle bayılmış ve etrafındakiler kendisini öldü sanmışlar. Bu hastalığı Futuhat-ı Mekkiye isimli eserinde şöyle anlatır: “Bu esnada çirkin suratlı kimselerin kendisine eziyet etmek istediklerini, buna karşılık güzel yüzlü ve kokulu bir şahsın kendisini kurtarmaya çalışıp, ötekileri dağıttığını görmüş, bu şahsa kim olduğunu sorunca, ‘Yasin Sûresi’ cevabını almıştır. Kendisine gelince, babasının başı ucunda ağlayarak, Yasin Sûresi’ni okumakta olduğunu görmüştür.” Yasin Sûresi’nin insan suretinde görünmesi, Hızır’ın ‘Yasin Sûresi’ şeklinde görünmesine işaret eder.”

Bu dizelerde Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin anlattığı bir olaydan yola çıkarak, bengîsu kaynaklarının yaşadıkları hâller aktarılır. Mucize, keramet türü bu olağanüstü hâller doğal bir olaymış gibi aktarılır.

*“şems bir soruydu
bir cevaptı mevlâna benziyorlardı bir arada
kişinin kendisiyle yaptığı bir konuşmaya
muhyiddin’in ibnürrüşd’e dediği gibi
bir evet bir hayır demedi mevlâna hep
evet dedi şems’e bu konuşmada”*

Bu dizelerde, Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin İbn Rüşd’le genç yaşta karşılaşması ve Rüşd’ün sorduğu bir soru üzerine Arabî’nin verdiği

cevap gündeme getirilir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî söz konusu karşılaşmayı *Futuhat*'ta anlatır. Mahmud Erol Kılıç bu olayı şöyle özetler: “Bu sıralarda henüz on beş-on altı yaşlarında bulunan İbnü'l-Arabî, İbn Rüşd'ün dikkatini çekmiş, İbn Rüşd bu gençle tanışmak için babasından görüşme talebinde bulunmuştu. İbnü'l-Arabî, felsefi bakış açısıyla tasavvufi bakış açısının mukayesesi bakımından önemli semboller içeren bu görüşmede filozofun kendisine, “Senin keşif ve feyz-i ilâhîde bulduğun şey mantığın (nazar) bize verdiği şey midir?” diye sorduğunu, ona hem ‘evet’ hem ‘hayır’ diye cevap verdiğini, “Bu ‘evet’ ve ‘hayır’ arasında ruhlar yerlerinden, boyunlar cesetlerinden fırlar” deyince İbn Rüşd'ün benzinin sarardığını, titremeye başladığını, birden sanki elli yaş yaşlandığını söyler ve bu görüşmenin sonunda İbn Rüşd'ün, herhangi bir eğitim ve öğrenim görmeden bilgisiz olarak halvete girip de böyle bir bilgiyle oradan çıkan birini kendisine tanıttığı için Allah'a şükrettikten sonra, “Zira artık bu gibi hallerin erbabı kalmadı, biz hiç görmedik” dediğini, kendisinin de, “Allah'a hamdolsun ki işte biz bu zamanda bunlardan biriyiz” diye karşılık verdiğini kaydeder. Sezai Karakoç şiirinde bu evet-hayır cevabı üzerinden dizilerini oluşturur.

“mekke çatısında füsüs'un ve futuhat'ın yapraklarını ayıklayan güneşin yağmurun ve rüzgârın yardımcısı kimdi”

Rivayet odur ki Muhyiddin İbnü'l-Arabî kitaplarının yazımını bitirdikten sonra bunları Mekke'nin çatısına bırakır ve eğer bu kitapta benden bir kelime varsa bu sahifeler kaybolsun demiştir. Kış geçmiş ve bu kitaplara hiçbir şey olmamıştır. Kitabın “Yirmi beşinci” şiirinde Hızır, aslında o kitaptaki bazı sayfaları ayıkladığını, sahifelerinin kaybolmasına engel olanın kendisi olduğunu belirtir.

*Hızır*la *Kırk Saat*'in bir bütün olarak menkıbelere özel bir önem verdiğini görürüz. Bilindiği gibi menkıbe, Doğu toplumlarının en önemli hikâye anlatım biçimlerinden biridir. Menkıbeler, tasavvuf anlayışının bir yansıması olarak velilerin kerametlerinin, İslam'ın iyilik, doğruluk, hakikat mesajlarının, din büyüklerinin hikmetlerinin “hikâye” edildiği kısa, öz, hikmetli anekdotlar, fıkralar, hikâyeciklerdir.

Ağırlıklı olarak din ulularının kerametlerine yaslandıkları için kuşkusuz menkıbelerin çoğu olağanüstü, gerçeküstü, fantastik anlatılardır. Bazılarının ne akıl ne de fiziki kanunlarla izahı mümkündür. Ancak, menkıbelerin en önemli özellikleri gerçek olup olmaması değil,

yüzyıllardır bu topraklarda onların doğruluklarına “inanılması”dır. Yazan da okuyan da bunun gerçekliğine inanır. Destan, efsane ve mitten işte tam da bu yanıyla ayrılır. Çünkü diğer anlatılarda bir inanç bağı aranmaz. Menkıbeler de ise inanç şarttır ve bunlar bir anlamda kutsalın bir parçası olmuşlardır. Ancak menkıbelerin ortak özellikleri, “hikâye” aracılığıyla bir hakikate işaret etmeleridir. Bu anlamda menkıbeler sadece şahıs yüceltilmesini değil, dürüstlük, doğruluk, fazilet gibi üstün değerleri de gündeme getirir.

İslam coğrafyasında geniş, güçlü bir menkıbe geleneği vardır. Bu gelişme kuşkusuz tasavvuf anlayışının yaygınlığıyla ilgilidir. Çünkü menkıbeler velilerin hayatları ve onların kerametlerini anlatan kısa hikâyelerdir. Keramet ise veliliğin işaretlerinden olan ve velilerin başından geçen olağanüstü olaylardır. Kerametler normal bir insanda bulunması imkânsız, sıra dışı, olağanüstü ve şaşırtıcı güçlerdir. Veliler denizde yürüyebilir, gökte uçabilir, ölüyü diriltebilirler. Keramet, Allah'ın bir lütfudur ama yine de kerametsiz de veli olunabilir. Aslanan istikamet üzere olmaktır. Keramet anlatıları her dönemde tartışma konusu olmuş, velilerin Peygamber'le eşitlenmesine tasavvuf dışındaki Müslümanlar çeşitli itirazlar getirmişlerdir.

185

Tasavvuf yolu dışa değil içe doğru bir yolculuktur. Dolayısıyla bir hâl ilmidir; bu yüzden de dışsal gerçekliğin bakış açısıyla bu içsel dünya yorumlanamaz, değerlendirilemez. Yahya Kemal'in deyişiyle “tarihte zahiri hakikat, menkıbede ledünni hakikat gizlidir.” İzah edilebilecek bir dünya değildir. Her şey zihni olmaktan çok kalbidir. Bu yüzden güç algılanır. Zahir ilminin aksine, ezoterik bir durum, atmosfer sunar. Nefsin istekleri, dünyanın arzuları dışlanarak içsel bir irfan yolculuğuna çıkmıştır. Nefsini, dünyayı aşır Allah'a ulaşmak istenir. Tasavvuf da bu yolcuya manevi metodu gösterir. Yolcularına, gerçeküstü, çoğunlukla akılla tanımlanamayacak bir dünya sunar. Çünkü ilham ve keşfe yaslanır. Mürit de manevi hakikatleri içsel yolculukla keşfeder. Mürşitten feyz alır, en büyük bilgi kaynakları onlardır. Sadece tadanın bildiği, bir hâl ilmidir. Bu nedenle manevi hâllerin zahiren yorumu insanı yanlışla götürebilir.

Sezai Karakoç'a göre menkıbelerle halk, gerçeği, hakikati sembollerin arkasına gizlemiştir. Her menkıbe ne kadar absürt ve sembolik olursa olsun geri planda derin bir hakikati temsil ederler. Gerçeği içermeyen hiçbir sembolün oluşturulamayacağını bu yüzden büyük insanlar etrafında oluşturulan bu menkıbelerin her zaman bir gerçeğe işaret ettiklerini belirtir: “Her büyük insanın hayat malzemesinden halk bir

epope örer. Ama yine de bazı realist çizgiler kalır. Yunus'un hayatını ise halk, yüzde yüz epopeleştirmiştir. Ve onun gerçeğini, sembollerin arkasına gizlemiştir. Aslında büyük insan, gündelik ayrıntılardan çok, sembollerde yaşar da ondan biraz da. Ve semboller çıplaklaştırılınca arkada realist çizgiler kalır. Ve zaten yalan sembolleştirilemez. Ve yalan epopeleştirilemez. Halk sanatında, absürde ve sembolizm yüzyededir. Tarihî ve sosyolojik gerçekler de unutulmadan masalların zarı delinirse, alttan akıl ve gerçekler katı çıplaklar ortaya çıkar. Menkıbeler zamanı dikine bir çizgi değil, enine bir yayılış olarak kullanırlar. Yunus'u konu edinen menkıbeler, taşıdığı iç anlamlar ve gerçekler ve halk sembolizminin kudreti bakımından başlı başına bir incelikler, nüanslar yangınıdır.”

Büyülü gerçekçilik

Bir bütün olarak “25.” şiire baktığımızda Doğu anlatılarının temel vurguları olan menkıbeler, kerametler, olağanüstülükler, fantastik durumların gündeme geldiğini görürüz. Bütün bunların çağdaş görünümü ise büyülü gerçekçilik, fantastik anlatımlardır. Gerçekten de büyülü gerçekçilik yaklaşımının Sezai Karakoç'un eserlerinde derin, güçlü bir yeri var. Orhan Duru'nun Sezai Karakoç ile ilgili tespitleri bu anlamda ilginçtir: “Ben o dönemde Mavi dergisinin eğilimine uyarak toplumsal ya da toplumcu gerçekçi bir havadaydım. Sezai ise buna karşı ‘Realizm Magiç’ akımını ileri sürdü. Kısaca ‘Büyülü Gerçekçilik’ diyebileceğimiz bir akım. Sezai Karakoç, gerçekçi, maddeci görüşler yerine, biraz gerçeküstülikle karışık mistik görüşler yansıttı.” Bu söz aslında Karakoç'un edebiyatı nasıl algıladığını oldukça iyi açıklar. Onun metafizik, soyutlama, sembol ve günceli aşma, hakikati yakalama, çağlar üstüne taşıma sanat görüşünün erken dönem bir izahıdır. 1988'de *Diriliş*'te Gabriel Marcel'den “Realisme Magique Hakkında” başlıklı bir çeviri dizisi yayınlanması da ilginçtir. Çeviren de Sezai Karakoç'tur.

Onun eserlerine toplu olarak bakıldığında hem gerçeküstüülüğün hem de büyülü gerçekçiliğin baskın bir anlatım biçimi olduğunu görürüz. Onun edebiyatındaki en büyük başarısı çağlar ötesi bir olayı güncel bir olayla harmanlayarak düşsel gerçekliğe ulaşabilmesi, zıtlıklardan bir harman yaratabilmesi olmuştur. Onun eserlerini okurken sanki bütün insanlık tarihini, inanç ve felsefe tarihini okuruz. Zaman hiç geçmemiş gibi zamanlar arası yolculuk yaparız. Onun eserlerinde ölümlerin dünyası ile yaşayanların dünyası arasında hiçbir sınır yoktur. Sürekli geçişler olur. Edebiyatını sanki mahşer

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

yerine kurar. Oradan insanlar dirilir ve yaşayanların dünyasına bakar. Onun eserlerinde tekinsiz, hayalet şehirler, ölülerin konuşması, onlar üzerinden bir gerçeklik inşası kuşkusuz büyüülü gerçekçilik akımının özelliklerindedir.

Bilindiği gibi büyüülü gerçekçilikte yazarlar, gerçeği daha etkili ve görünür kılmak için sıradan şeyleri olağanüstü olaylarla harmanlayıp büyüülü gerçeğe ulaşırlar. Daha doğrusu dünyevi gerçekçiliğin olağanüstü hâlini resmederler. Büyüülü gerçekçilik bir anlamda olağanüstü olaylarla yaşanan dünyevi olayları irtibatlandırmak, iç içe geçirmek ve birbirinden ayrıştırmaz hâle dönüştürmektir.

Sezai Karakoç'un gerçeküstü ve büyüülü gerçekçi akımı benimsemesinin arkasında metafizikten kopuşa itiraz, çığ gerçekliğinin, akılcılığın ağır baskısına bir direniş olduğu anlaşılmaktadır. Karakoç'un edebiyat yaptığı dönem, toplumcu gerçekçiliğin başat olduğu, edebiyat ile siyasetin arasındaki mesafenin kapandığı bir dönem olduğu düşünülürse çığ gerçekçiliğe ve güdümlü edebiyata karşı gerçeküstücülüğü ve büyüülü gerçekçiliği yeni bir seçenek olarak gördüğü apaçıktır. "25." şiir bu anlamda Sezai Karakoç'un büyüülü gerçekçi yaklaşımının bir yansımasıdır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
DOKUZUNCU OTURUM
YİRMİ ALTINCI SAAT

CEMAL ŞAKAR

*“Bir taş atarak
Bir gül alabilir miyiz”*

Öncelikle *Hızır la Kırk Saat*'in Sezai Karakoç şiirinde bir eşik şiir olduğunu düşünüyorum. Öncesine baktığımızda daha çok İkinci Yeni bağlamında daha imgesel şiirler ürettiğini görüyoruz. *Hızır la Kırk Saat* ile birlikte şiirin yatağının değiştiğini ya da yatağının çok gürleştini düşünüyorum. Ebubekir Eroğlu'nun tespitine göre, “Kadim şiirimizde çok merkezi bir yer alan peygamberler izleği, son yüzyılda şiirimizde çok zayıflamıştı.” diyor. *Hızır la Kırk Saat* ile birlikte tekrar peygamber izleği şiire gelmiş oldu.

Sezai Karakoç'un geliştirdiği diriliş düşüncesi, medeniyet perspektifi çatısı altında bu şiirleri değerlendirmek gerekiyor. Mesnevi'den kaynaklanan ve kendisi de aslında bir nevi 'Mesnevi' olarak okunabilecek bir şiirle karşı karşıyayız. Belki bir şeye daha dikkat çekmek gerekiyor. Şiirde Hızır geçiyor, başlığında Hızır geçiyor, baştan sona bu *Hızır la Kırk Saat* bir yolculuk şiiri. Hızır ile yolculuk yapılıyor. Baştan sona şiirde Hızır var. İslam kültüründe bildiğimiz anlamıyla, asal anlamıyla Hızır olduğunu düşünmeyelim. Sezai Karakoç'un şiirlerinde, yeri gelirse değineceğim, sık sık imgesel değişimler oluyor. Bazen Hızır da imgesel değişimlerden payını alıyor. O kültürde anlatıldığı hâliyle, asıl anlamıyla, asal anlamıyla Hızır varken bazen de *Mesnevi* Hızır oluyor, bazen Şems Hızır olabiliyor, bazen hepimiz Hızır'ız diyor. Biraz böyle bakmak lazım. Ayrıca Hızır ilham şiiridir. Kendisi de böyle olduğunu söylüyor. Denizin kenarına gittim ve bana ne geldiyse yazdım diyor. Bir bölüm de Fransızca, mesela “böyle geldi” diyor.

Dolayısıyla hani biz oradaki Hızır'ı bir metafor olarak düşünebiliriz. Bu şiirlerin tamamına ilhamla el ele de diyebiliriz. Genelle ilgili söylemek istediğim şey buydu.

Sezai Karakoç bir yerde (tabii bunu mealen söylüyorum), “Benim sanat tutumum dünya görüşümün bir yansımasının yeni bir sese yüklenmesinden ibarettir.” diyor. Ben bunu da çok önemli buluyorum. Zaten *Hatıralar*'ına baktığımızda da böyle durum. Şiir için bazen şey der “*hatta neredeyse haff serpiline, şiir gelince ben yazdım onu.*” Karakoç neredeyse, “Benim başka bir derdim var, başka bir davam var” der. Şiir, Sezai Karakoç açısından sadece yeni bir fikrin, bir düşüncenin yeni bir sese yüklenmesi olduğuna göre *Hızır ile Kırk Saat* ve sonraki şiirlerinin giderek fikir merkezli şiirler olduğunu düşünüyorum. Daha çok fikrin öne çıktığı, fikrin şiir diliyle anlatıldığı bir şiire dönüşüyor.

Şiiri anlamak için şiirin bağlamını oluşturmak gerekiyor. 25. şiirde Şam'da Mevlâna var, Muhyiddin Arabî var, Şems var. Benim şiir de Bağdat'ta ve Hallac-ı Mansur var. 27. şiirde bütün İslam şehirleri sayılıyor ve bu şiirlerde geçen bütün arifler, irfan sahipleri bir sofraya kuruyorlar. 28. şiirde de “*Şimdi ehramlar ülkesindeyiz*” diyor. Orada da Hz. Musa ile Firavun ilişkisi anlatılıyor. Dolayısıyla bu dört şiir böyle bir bağlam oluşturuyor.

Hızır ile Kırk Saat'te Hz. Peygamber'e önemli bir bölüm ayrılıyor. Ayrıca 28. şiirde Hz Musa'ya da ayrılan bir yer var. O da işte Hz Musa'nın Kur'an-ı Kerim'de geçen bir bilge kişi ile yaptığı yolculuk var. Bazı İslam kültürü içinde bunun Hızır olduğu söyleniyor ama Kur'an-ı Kerim'de böyle bir ifade yok. Bu bilge kişi ile yaptığı yolculuk hasebiyle bence şiirde yerini alıyor.

26. şiir, az önce sözünü ettiğim gibi Hallac-ı Mansur'un idamının, idam sahnelerinin şiirleştirildiği bir bölüm. Malumunuz, Hallac-ı Mansur'un rivayet odur ki idam edilmesi üç gün sürüyor. İdam edilmeden önce organları, azaları kesiliyor, daha sonra darağacına çekiliyor, en sonunda vücudundan kalanlar yakılıp küle dönüştürülüyor. Böyle bir bağlamı Sezai Karakoç niye oluşturuyor? Ben az önce dediğim gibi bu şiirleri onun diriliş düşüncesi, diriliş perspektifi veya bir medeniyet tasavvuru altında okumamız gerektiğini düşünüyorum. Bir medeniyetten söz ediyorsak medeniyetin onu taşıyan sütunları vardır ve kökleri vardır. Bilim başta, işte iktisat, devletin güçlü olması, sanat, bütün bunların ötesinde bunun metafizik temelleri, bu medeniyetin metafizik temelleri ne olacak? Bence *Hızır ile Kırk Saat* bu anlamda bu medeniyet tasavvurunu, metafizik temelleri yoklanıyor. Bu yoklamada

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hızır Peygamber'e zaten önemli yer ayrılırken bu saydığım dört şiirde de neredeyse bir irfan sofrası kuruluyor. Dolayısıyla bu irfani gelenek de medeniyetin bir sütunu olarak yerleştiriliyor diye düşünüyorum.

Peki, ama bu nasıl yerleştirilir? Aslında değişmeyen, hep kendi olan, kendi olarak kalan şey, o öz, cevher, töz neyse metafiziğin derdi budur. Çünkü onun dışında kalan her şey oluş ve bozuluş âlemine tâbidir. Dolayısıyla mesela şiirde imgesel dönüşümler var diyorum, burada İslam medeniyeti içinde, İslam tarihi içinde ariflerin isimleri geçiyor ama bu arifler öncelikle kendi zatı itibarıyla görünüşler âlemine tâbi, oluş ve bozuluşa tâbi. Daha doğrusu tekil olan şey her zaman değişime tâbidir. Tekil olan bir kerelik, değişime, bozulmaya tâbidir. Sezai Karakoç bu şiirlerdeki metafizik temelleri ararken bunlar üzerinden, bu arifler üzerinden o değişmeyen özü arıyor.

Değişmeyen öz nedir? “Şems alındı Mesnevi verildi.” Mesnevi'nin verilmesi ne demek? Bence Mevlâna'ya hikmetin verilmesi demektir. Hikmet nedir? Hikmet her şeyin yerli yerinde olması, kendi hakkındaki takdirle, kendi hakkındaki kaderle ilgili yerinde durmasıdır. Her şey olması gerektiği yerde ise burada hikmet tahakkuk etmiş demektir. Hikmet tahakkuk ettiyse biz o var olanlarla bağımızı da saik bir bağ üzerinden kurarız. Hikmetin bir başka anlamı da hüküm vermek, yargıda bulunmaktır. Yani bir şeyi gözlemlersin, deneyimlersin ya da onunla bilimsel bir tecrübe ilişkisine girersin ve onunla ilgili bir yargıda bulunursun. Bu onunla ilgili hikmettir. Dolayısıyla hikmet aslında hakikate giden yolun döşenmesi, hakikate giden yolun açılmasıdır.

İslam Tarihi içinde hakikat çok fazla anlam geliştirilmesine tâbi bir kavramdır. Madem burada Sezai Karakoç bir irfan sofrası kuruyor, o zaman hakikati bizim daha çok Tanrı bilgisi ve mümkünse Tanrı'nın zatı ile ilgili bir bilgi olarak düşünmemiz lazım ki zaten Hallac-ı Mansur'un başına gelen de bu zati tecrübenin faş edilmesidir. Çünkü arifler, hani ben tecrübe etmedim, tecrübe edenler daha iyi bilir bunu, birtakım görümler yaşayabilirler. Aslanan bu görünün bir sır olarak taşınmasıdır. Ancak bu görü itibarıyla bir değişim yaşadıysa arifin bunu hayata aktarabilmesi, oluşu okuyabilmesi şeklinde tecelli etmesini bekleriz. Ama bazı arifler işte bu sırrı taşıyamıyor, bunların başında Hallaç gelir, Cüneyt gelir filan. Hallaç'ın başına gelen de “Ene'l-Hak” demektir.

Burası şiir açısından kritik bir durumdur. Zaten şiirin yapısına bakarken de buraya gelmeyi düşünüyordum. Biraz daha yakından bakalım. Şiiri okuduğumda bence şiirde böyle çelişkiler var gibi görünüyor.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*“Bağdat’tayız
Dönüp duruyoruz yırtıcı kuşlar gibi
Çevresinde bir darağacının
Koparabilir miyiz acaba
Etinden çileli etinden
Döğmeli ciğerinden bir parça
Hallac-ı Mansur’un”*

Şimdi burada yırtıcı kuşlar dönüp duruyor, Mansur’un çileli etinden parça koparmak için. Devam ediyoruz:

*“Kur’an okuyan yüreğinden
Bir ışık kapabilir miyiz”*

Şimdi yırtıcı kuş imgesi, tam da etten koparmak içindir. Yani onun Kur’an okuyan soluğundan yüreğinden bir ışık kapmak derdi yoktur. Devam edelim:

192

*“Bir bakış geçer mi içimizden
Bir taş atarak
Bir gül alabilir miyiz”*

Yine burada bir zıtlık var, taş ve gül zıtlığı var.

*“Bu pamuktan hafif insanı çekemeyen
Darağacının yardımcılarımız”*

Bu yardımcılarının kim olduğunu bir önceki şiirin bir bölümünde uzun uzun anlatıyor. Altındaki dizelerde de “*gene de hepimizden ağır geldi*” diyor şair.

O kadar hafif ki ama yine de hepimize ağır geliyor. Şimdi burada bir çelişki yok. Burada aslolan şey zıtlık. Bu zıtlıklar İslam düşüncesinin temelini oluşturan zıtlıklar. Madem irfandan söz ediyoruz, zahir bâtın zıtlığı, zahir bâtın ayrımı diyelim. Efendim, dünya hayatı, ahiret hayatı gibi zıtlıklar var. Şimdi bu zıtlıklar bu idamda da ortaya çıkıyor. Hallaç’ın idamına fetva veren kadı aslında onun imanından, Müslümanlığın falan muhtemelen şüphe etmiyordu.

“Ene'l-Hak” dediğinde bu bizim bildiğimiz anlamda şeriatın sınırlarını -aynı zamanda burada bir şeriat-hakikat ikiliği de var, zıtlık dememek lazım buna, ikilik diyelim- aşmış oluyor Mansur. Daha sonraki bazı İslam âlimleri de “*benzer bir problemle ben de yüz yüze kalsam aynı fetvayı verirdim*” diyor. Dolayısıyla burada taşma durumu var. Şiirdeki bu ikilikleri, taş, gül, yırtıcı kuş, ışık gibi ikilikleri de bu bağlamda okumak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü konuşmanın başında da dedim madem metafizik temeller arıyoruz, işte metafizikte oluşan hareket hiç değişmeyen, o hep aynı kalan tümelleri evrenselleri arıyorsak eğer bu çatışma bizim gündelik hayatımızda da var. Biz de bir insanız, bir bireyiz, bir yanımızla bu dünyaya aitiz ama bir yanımızla da ahirete doğru uzanan bir yolculuk, bizim de metafizik taraflarımız var. Dolayısıyla aslanan şey o değişmeyen özü, tümeli, evrensel olanı bulabilmek, hele hele bir medeniyet tasavvuru kuruyor iseniz bu çok daha önemli bir hâle geliyor.

Şiirdeki imgesel dönüşümlerden söz etmiştim. Bu üç şiirde de ilginç bir şey var, üçünde de Muhyiddin İbnü'l Arabî geçiyor. Bence bu irfan sofrasındaki örgüyü, örüntüyü bir imge olarak kuran Muhyiddin yani Sezai Karakoç Muhyiddin üzerinden bağ kuruyor. Çünkü üçünde de geçiyor. Yanılmıyorsam burada *Fütuhât*'a da bir atıf var. *Fütuhât*'ta İbnü'l Arabî'nin kendisinden önceki âlimlerle nasıl görüştüğünü, nasıl tanıştığını anlattığı bir bölüm var. Bu üç şiirde de Muhyiddin Arabî hem tekrar ediyor hem de kabir açılıyor. Mesela 1. şiirde yanılmıyorsam Şems'in kabri açılıyor. Şems “*Ben geldim*” diyor. Benim şiirde yine Mansur'un kabri açılıyor “*Ürkme Mansur, ben geldim*” diyor. 27. şiirinde durmamacasına açılan bir kabir izliyor. Dolayısıyla bu açılan kabirlerden İbnü'l Arabî'nin kendinden önceki gelen âlimlerle, arifler ile bir bağ kurduğunu, bir bağ tesis ettiğini ve bugün bu bağı da yine Mevlâna üzerinden, Hallac-ı Mansur üzerinden de kurmaya devam ettiğini görüyoruz. Biraz da aşırı yorumla şunu söyleyebiliriz: Bu medeniyetin metafizik temellerinin sürdürücüsü, bütün bu bağları kuran Muhyiddin İbnü'l Arabî diyebiliriz. Bu aşırı bir yorum mudur, tam emin değilim.

Şimdi sık sık şiirde imgesel dönüşümler oluyor, demiştim. Bu imgesel dönüşümlerin metafizik arayışlarla bir ilgisi de var. Burada Hızır gibi özel isimler geçiyor, işte Mevlâna, Şems, Muhyiddin, Mansur, ama bu özel isimler öncelikle kendilerini temsil ediyorlar. *Hızır la Kırk Saat* bağlamı açısından baktığınızda aslında sadece kendilerini temsil

etmiyorlar, bir düşünceyi, bir duruşu temsil ediyorlar. Yani oluşturulan medeniyet perspektifinin giderek bir sütunu hâline geliyorlar. Çünkü Hızır ile ilgili imgesel dönüşümler şiirde nasıl varsa bu özel isimlerde de var. “Hepimiz Muhyiddin’iz” diyor mesela, “hepimiz Mansur’uz” diyor. Peki, niye hepimiz Muhyiddin’iz, niye hepimiz Mansur’uz? Çünkü Sezai Karakoç’un bu irfan sofrasında birtakım bağlar kurmaya çalıştığını düşünüyorum. Eğer biz bir gelenekten söz edeceksek geleneğin bize kadar geliyor olması lazım. Bizim gelenek düşüncemizde biraz sakat bir taraf var. En azından bende böyle bir taraf var. Daha önce şöyle düşünüyordum: Gelenek diye bir şeyimiz vardı, bu böyle gelip duruyor idi, modernleşme ile birlikte gelenek böyle bir makasla kesildi atıldı, gelenek orada kaldı, şimdi biz modernlik diye bir şeyin içinde yüzüyoruz. Eğer böyle ise o zaman gelenek bugüne gelmiyor demektir. Dolayısıyla bir gelenekten söz edemeyiz. Yok, gelenek sana kadar geliyor ise zaten bir gelenekten söz edebiliriz. Adı üzerinde gelenek “gelene ek” olan bir şeydir. Ben bu anlamda geleneğin değişe dönüşe çağın ruhuna göre bize kadar geldiğini düşünüyorum. Yoksa “gelenek değişmeden, asırlar boyu bize değişerek geldi” gibi bir algı sakat. Dolayısıyla biz bir geleneğe çok çok da köklü bir geleneğe sahibiz. Üzerimizde modernlik etkileri var ama daha önce de atalarımızın üzerinde de başka etkiler vardı. Kùltürler birbiriyle temas halinde olurlar ve birbirlerini etkilerler ve değiştirirler ve dönüştürürler. Aslolan buradan güçlü medeniyetin bütün bunları yorumlayıp yola çıkmasıdır. Mesela bizim atalarımız Yunan medeniyeti ile karşılaştılar, aldılar okudular anladılar tartıştılar ve oradan bir düşünüş ürettiler, oradan yola çıktılar. İşte daha sonra diyelim Zerdüştlük ve Maniheiztlerle karşılaştılar, Hristiyanlarla karşılaştılar, sürekli bir hesaplaşma içindeydiler.

Şair bütün bu idamın sahnesini anlattıktan sonra “*Hepimizde Mansur’dan bir parça kaldı*” diyor. Kimimizde darağacından bir parça kaldı, kimimizde de onun ışığından, ruhundan bir parça kaldı. Bu geleneğin devamı anlamında bütün bu isimlerin zikredilmesi, isimlerin, imgesel değişimlerin sürüp geliyor olmasının sebebi bunların bugün bize kadar gelmiş olmasıdır. Ama kimimizde darağacı kaldı, ne diyelim, şeriat tarafı kaldı, kimimizde bir ışık kaldı, işte ona da diyelim, hakikat tarafı kaldı. Ve şöyle bitireyim:

*“İşte size birkaç görünüş
Ak kara dünyasından”*

HIZIRLA KIRK SAAT /
DOKUZUNCU OTURUM
YİRİMİ YEDİNCİ SAAT

AHMET EDİP BAŞARAN

“Durmamacasına açılmış bir kabiriz”

*mursiye’de tunus’ta mısır’da
kudüs’te mekke’de konya’da
malatya’da şam’dayız
yolları bir urgan gibi
ayağına sarmış muhyiddin’iz
güneş hep arkada biz öndeyiz
durmamacasına açılmış bir kabiriz
surlara işlemiş bir ölüyüz
duvarlara geçmiş bir diriyiz
başkanın önderin başkentinde
bir darağacı var ki
onun önünden geçerken
bir anda
mansur olup asılan muhyiddin’iz
hızır olup suda
anadolu’da
bir ses duyup
dönüp duran
hızır’ı görüp şems diyen
mevlâna olan
biz dervişiz
kendini kutsal yapraklar gibi
uçuşur sanan değil miyiz*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*kitap taşlarını eriten
yerine minare hayali
kubbe mayası ekleyen
hızır hardalından yakılar hazırlayan saralılara
vaktin delirmişlerine
sirenlerin sesinden
eflâtun büyüünün yankısından kurtaram
kitaplarını kâbe yüzüğüne çeviren
bir site kuran sabah yelinden
bir uygarlık secdeden
kütüphaneleri meleklendiren
muhyiddin'i Arabî değil miyiz*

*doğu ankası
batı ankası
ş harfiyle uzlaşan s sesi
yeni bir vakit alfabesi
hızır'ın kelime denetçisi
şifre bağlayıcısı
gelecek zaman fiillerinin uzmanı
saatin anlamı
ayasofya şelâlesi
işte size birkaç görünüş
ak kara dünyasından
muhyiddin'in*

196

İlk elde, şiirdeki atıflara bakmamız gerekiyor. Özelden genele doğru bir *Hızır la Kırk Saat* portresi çizmeye çalışalım. Mursiye, bugün İspanya topraklarında kalan bir Endülüs şehri. Tunus, Mısır, Kudüs, Mekke, Konya, Malatya, Şam, bunlar, bu şiirde geçen, sadece bu bölümde geçen şehir isimleri. Bir de atıflar var. Muhyiddin Arabî yine burada da devam ediyor. Hızır, Mevlâna, Şems ve Mansur var.

Sezai Karakoç şiirinde şehirleri yorumlarken şimdiki zaman çekimi çerçevesinde bir değerlendirme yapamayız. Sezai Karakoç şiirindeki şehirleri anlamak için Sezai Karakoç'un zaman algısını bilmemiz gerekiyor. Sezai Karakoç'un zaman algısı Yitik Cennet'te çok muhteşem bir şekilde resmedilir, onun zamanı çizgisel veya lineer bir zaman eğrisi değildir. Bizim zaman anlayışımız döngüsel bir zaman eğrisi çizer, zaman döner. Zaman mahlûktur, yaratılmış bir mahlûktur, zaman

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

döner. Ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in o tamamlanma ile ilgili ifadesi de buraya aslında bir göndermedir. Yani Sezai Karakoç şiirinde şehirler, burada bahsi geçen şehirler geçmişte kalmış, statik, durağan, natürmort şeyler değildir. Canlı bir organizma gibi karşımıza çıkar. Bu çok kıymetli, çok önemli bir husustur.

“*Durmamacasına açılmış bir kabiriz*” ifadesine bakalım. Yani şair “Mezarlarından çıkmış, normalde bizim reel planda ölü olarak bildiğimiz ama şu an belki de yaşayan milyonlarca diriden daha diri olan ölüler var hayatımızda.” diyor. İnsanlar, isimler, evliyalılar... Biz Karakoç şiirinde birdenbire o isimlerle karşılaşırız. Onlar yaşayan, soluk alıp veren ve bir medeniyeti köklü bir medeniyeti hâlâ haykırmaya devam eden isimlerdir. Sezai Karakoç bu isimlerle bir nevi yoldaşlık etmektedir.

Bunu çok önemsiyorum ben ve bu isimleri yani şehir isimleri olsun, burada atıf yaptığı isimler olsun, bu isimleri bu bağlamda değerlendirmek lazım geldiğine inanıyorum. “*Durmamacasına açılmış bir kabiriz*” ifadesini yorumlarken Sezai Karakoç’un bir başka metni referans olarak karşımıza çıkar. Meydan Ortaya Çıktığında hikâyesinde diyor ki “Bütün iş öldükten sonra bile ülküyü yitirmemekte.” Yani “Koşu bittikten sonra da koşan atlarız.” derken kastedilen şey de biraz bu değil midir? O hayatiyetin devam ettiğine dair bir ibare var aslında burada. Ece Ayhan’ın çok sevdiğim bir dizesi vardır, “Atlasları getirin atlasları çok geniş zamanlı bir şiir yazacağız.” der.

Kanaatimce Sezai Karakoç bize bu şehir isimleri ile şunu anlatmaya çalışıyor: “Bugün bize uzak dendiğinde 300-400 kilometre uzaktaki şehirleri söyleriz. Bizim uzaklık algılarımız bile sorunludur.” Sezai Karakoç şiirinde sınırlar yapay, coğrafyalar gerçektir. Sadece Hızır Kırk Saat’te atıf yaptığı şehirler bağlamında söylemiyorum, şiirlerindeki bütün şehirlerin isimlerine baktığımızda bize sınırların yapay, coğrafyaların gerçek olduğu bir yeryüzünü hatırlatır. Bunu önemsemek gerekiyor.

Hızır Kırk Saat aynı zamanda bir yolculuk şiiridir. Mesela bu bölümde şöyle bir dize var: “*Güneş hep arkada biz öndeyiz.*” Yahut “*Başkanın önderin başkentinde*” diyor. Bu dizede atıf doğrudan Resulullah Efendimiz (s.a.v)’edir. Başkent O’nun başkentidir.

“*Güneş hep arkada biz öndeyiz*” dizesini bir başka yerinden biraz genişletmeye çalışacağım. Burada da yine Sezai Karakoç’un bir eserine atıf yaparak Sezai Bey’in kendisini referans gösterebiliriz. Sezai Karakoç *Kıyamet Aşısı* kitabında diyor ki: “*Muhyiddin Arabî Hazretleri*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

aya fazla bakılmamasını öğütler. Ay ışığı yüze zehir fakat sırta şifadır.” Güneşin yolculuk yapan insanların arkasında olması demekle, bir nurun yahut ışık kaynağının önünde bir yürüyüşten bahsediyoruz demek olabilir mi? Evet ve elbette.

Malum Hızır bir kıssa, bir bilge kişiliktir. Sezai Karakoç şiirinde kıssalar tabii ki çok önemli. Kıssaların kaynağı neresi? Kıssaların kaynağı doğrudan doğruya Kur’an-ı Kerim ki üçte biri Kur’an-ı Kerim’in kıssadır. Birçok peygamber kıssaları anlatılır, “esatiru’l-evvelin” olarak belirtilir ve iş olsun için anlatılan şeyler değildir. İbret almak için anlatılan kıssalar ki bizim geleneğimizde kıssadan hisse geleneğinin çok önemli bir yer tutmasının arka planında da bu vardır.

Sezai Karakoç *Hızır la Kırk Saat*’e başlarken de doğrudan doğruya Kur’an-ı Kerim’e bir atıf yapar. “Her evde kutsal kitaplar asılıydı, okuyan kimseyi göremedim, okusa da anlayanı görmedim.” der tabiri caizse. Bunu sadece *Hızır la Kırk Saat* şiiri için söylemiyorum, Kur’an, bütün Karakoç şiirinde doğrudan doğruya merkezi bir yerdedir. Bana kalırsa Modern Türk şiirinde, Modern Türk edebiyatında sadece yazdığı şiir, hikâye veya sanatsal ürünleriyle alakalı değil, bütün yazarlık serüveninde Sezai Karakoç kadar Kur’an-ı Kerim’e atıf yapan başka bir sanatçı yoktur.

Şimdi meseleyi biraz genişletmeye çalışalım. Genel olarak baktığımızda *Hızır la Kırk Saat* nerede duruyor? Sezai Karakoç’un bütün şiirlerini topladığı *Gün Doğmadan* isimli kitabını hepimiz biliyoruz. Orada şair, bölümlere yorum için ufak ipuçları eklendiğini söyler. Şimdi ben bu ipuçlarına baktığımda aslında dolaylı yoldan İbnü’l Arabî’nin bir cümlesini hatırlamıştım. Belki hatta “Şam yorumu” olarak da değerlendirebilirsiniz ama yorumu size bırakıyorum. Şimdi *Mona Roza* bir gül sağanağıdır. Sonra *Şahdamar* ateş sağanağı, *Körfez* gölge sağanağı, *Sesler* geometri sağanağı ve bizim konumuz olan *Hızır la Kırk Saat*’e geldiğimizde akış sağanağı başlar. Sanki aşkın, ateşin, gölgenin ve geometrinin imtilhanından geçen şair kendini ilahi akışa bırakır. Çünkü *Hızır la Kırk Saat* bir akış sağanağıdır. Bunu en güzel ifade eden kelime bana kalırsa ırmak imgesidir. Sezai Karakoç şiirinde ırmak muhteşem bir imgedir. Hemen *Hızır la Kırk Saat*’in öncesindeki *Sesler* kitabında görkemli bir şiir vardır: “*Köpük*” Sezai Karakoç, o şiirin hemen başında şu dizeleri söyler:

*“Deniz mi dedin ne denizi
Ben Kristof Kolomb’un uşağı değilim*

Ben ırmakçuyum denizci değilim”

Bu aslında doğrudan doğruya bizim ne olduğumuza dair, ne olmamız gerektiğine dair bir kimlik beyanıdır. Çünkü ırmak bir Müslümanı en iyi anlatan imgedir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan cennete dair atıflara baktığımızda orada şöyle denizler şöyle okyanuslar vardır denilmez, orada ırmaklardan bahsedilir. Deniz zaten artık sömürgeciliği çağrıştıran bir şeydir. İngiltere, Amerika, Hollanda, Fransa gibi sömürge ülkeleri aynı zamanda deniz ülkeleridir.

Hızır la Kırk Saat'in kendisi zaten bir ırmak şiirdir. Akan bir şiirdir. Atıflarıyla, şehirleriyle, ilhamın getirdiği bir şeydir. Muhteşem bir şeydir. Hızır'la sözleşmiş gibi bir yere gidip de Yenikapı'da bir sahil kahvesine gidip, çay ocağına gidip, orada Hızır'la sözleşmiş gibi bir şiir yazmak... Aslında buradan yani bu şiirin yazılış hikâyesinden alacağımız dersler var. Bugün bizim sözleşmek için bir söze ihtiyacımız var. Bizim o sözüümüz bugün yerlerde. O sözü ayağa kaldırmak gerekiyor. *Taha'nın Kitabı* insan, *Gül Muştusu* gök sağanağı olarak ifade ediliyor.

Peki, *Hızır la Kırk Saat*'in modern Türk şiirindeki yeri nedir? Tam da burada Sezai Karakoç için şunu söyleyebiliriz, bu bahsettiğim *Şahdamar, Körfez ve Sesler*, özellikle Sesler daha İkinci Yeni etkisi barındıran şiirlerdir. Sezai Bey, İkinci Yeni şiirini anlatırken o şiirin bir yaşantı şiiri olduğunu söyler. Yaşantıyı fetişleştiren bir şiirdir, “Yaşantı şiiridir”.

Peki, Sezai Karakoç şiiri için önemli olan nedir? Yaşantının kendisi midir yoksa yaşantıya atfedilen amaç mı? Tabii ki amaçtır. Sezai Karakoç, “Değerli olan hayat değerlidir, hayatın amacıdır.” der. Ve onun yazdığı şiir de bundan bağımsız bir olguya tekabül etmez. Çünkü 22 yaşında yazdığı bir şiirde ki “*Sessiz Müzik*” başlıklı bir şiirdir, “*bu dünyada olup bitenlerin olup bitmemiş olması için ne yapıyorsun*” diye sorabilmiş bir şairdir. Lütfen yaşa dikkat edelim, bu yaşta o dizeyi yazmış bir isimdir. Şimdi Sezai Karakoç o meşhur yazısında *Galile Deniz*'nde İkinci Yeni için “*bir imar olayı olmaktan çok bir istimlak olayı bu şiir*” der. İstimlak, mülkleştirir. İmar bizim zihnimizde doğrudan doğruya bir mimariyi, bir yapıyı, bir yapı mimarisini getirir.

Sezai Karakoç şiirinin bir şehir mimarisi var mıdır? Bir insan mimarisi, bir medeniyet mimarisi var mıdır? Tabii ki vardır. Çünkü Sezai Karakoç yaşantıyı değil yaşantıya atfedilen amacı ideali göstermiştir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

O yüzden zaten “*koşu bittikten sonra da koşan atlarız*” demiştir. Çünkü hayatiyet devam ediyordur. Yani ölünce biten bir hayat koşusu değil, hayat öldükten sonra da devam eden bir olgudur. O yüzden Sezai Karakoç vefat ettiğinde bizim muhafazakâr gazetelerin attığı manşet bomboş bir başlıktır. “*Sezai Karakoç hayatını kaybetti*” diye yazmışlardır. Biz kavramları kaybettik. Cephede kazandığımız bir savaşı kelimelerde ve kavramlarda kaybetmiş bir toplumuz. Bazı kelimeleri yazarken nereye denk geleceğini bilmeden söylüyoruz.

Benim ilahi üçleme dediğim *Hızır la Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı*, *Gül Muştusu* kitaplarından sonraki o görkemli şiire baktığımızda Sezai Karakoç'un özellikle *Sesler* kitabından sonra o 67 senesinin şairin hayatı için çok kilit bir tarihtir. Bana kalırsa hani İkinci Yeni'den resmen ayrıldığı senedir.

Sezai Karakoç'un kurucu bir düşünür olduğunu söylüyoruz. Ben Cumhuriyet döneminde aynı zamanda şiir bağlamında da kurucu bir şair olduğunu düşünüyorum, bunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

200 İbnü'l Arabî'nin cümlesini söylemeden geçmeyeyim. Bugün ateş, gölge, geometri sağanaklarından bahsettim. Bunlar adeta şairin alt etmesi gereken şeylerdir. İbnü'l Arabî der ki: “*Mücadele olmadan müşahede olmaz. Mükâşefe ise hiç olmaz.*” Yani *Mona Roza*, *Şahdamar*, *Körfez*, *Sesler* mücadele şiirleridir. *Hızır la Kırk Saat*'le beraber Sezai Karakoç'un şiir evreninde bir müşahede ve mükâşefe yani keşifler ve şahitlikler evrenine gireriz. Bence: “*Hızır la Kırk Saat* modern Türk şiirinde açılmış bir gök sofrasıdır.” Üstadımıza selam saygı ve rahmetle... Ruhu şad olsun.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

18 KASIM CUMARTESİ
ONUNCU OTURUM

GÜL UYGARLIĞI

Yirmi Sekizinci Saat: Celal Fedai

Yirmi Dokuzuncu Saat: Adnan Özer

Otuzuncu Saat: Mehmet Narlı

HIZIRLA KIRK SAAT /
ONUNCU OTURUM
YİRMİ SEKİZİNCİ SAAT

CELAL FEDAİ

“ki yılan böylece eski bir günahını ödeyecekti”

Jung’un kişinin bireyliğinin gelişmesi, bireyliğinin dönüşmesi meselesine kafa yorduğu bir makalesi vardır. Bu yazı *Dört Arketip* isimli kitabında da yer alır. Jung orada Hz. Hızır kıssasına değinir. Kur’an-ı Kerim’deki Hızır ile Musa arasında geçen kıssaya değinmeden evvel Greklerdeki, başka milletlerdeki kişinin kendini değiştirmesi, dönüştürmesi meselesine odaklanır. İnsan buna niye ihtiyaç hisseder? Karakoç niye ihtiyaç hissetmiştir? Biz onun adıyla özdeşleşmiş diriliş kelimesini biliyoruz. Yayınevi kurmuş, aynı adla dergi çıkarmış yıllarca ve bu kelimeye çok önem atfetmiş. Demek ki Hızır’la buluşma meselesinde Jung’un bir psikiyatır olarak işaret ettiği psişeyle bir ilgisi var. Şair psişesinde buna bir ihtiyaç hissetmiştir. Böyle bir değişime, dönüşüme ihtiyaç hissetmiş çünkü bizden çok daha ulvi, yüce bir kişilikle karşılaştığımızda kendi noksanlarımızın kaybolduğunu, yavaş yavaş yok olduğunu ve o kişilikle ululuğa, yüceliğe eriştiğimizi hissediyoruz. Bu kişide niye oluşur? Hangi zamanlarda oluşur? Sözgelimi bu kişide oluştuğu gibi toplumda da oluşuyor mu? Toplumların din değiştirmesi buna yol açıyor mu? Böyle bir dönüşüme yol açıyor mu? Kuşkusuz tarifi böyle olduğunu gösteriyor ama Karakoç’un buna ihtiyaç duyması meselesi kanımca üzerinde durmamız gereken bir konu.

Karakoç, *Körfez*, *Şahdamar*, *Sesler* gibi şiirleri yazmış. Bunlar Karakoç’un kısa lirik şiirleridir. Daha sonra kaplanmış şiir diyeceğimiz uzun şiirlere Karakoç, ilk defa bu kitabı ile açar. Daha sonra böyle uzun metinler yazar ama *Hızır ile Kırk Saat*, bu 40 bölümden oluşan

şiiir, Karakoç'un daha sonra açılacağı şiirlerin hemen başında yer alır. Demek ki Karakoç poetik olarak böyle bir değişime ihtiyaç hissetmiştir. Şiirinde de hissetmiş, kişilik olarak da buna ihtiyaç hissetmiş olma ihtimali açıktır çünkü Hz. Hızır'la iki ay boyunca aynı yerde randevulaşacağız, der. Kendi kendimize soralım, yapabilir miyiz bunu? Bu her babayığidin de becerebileceği bir şey değildir.

Karakoç'u genişçe okumuşsak onun bu saydığımız şeylere sahip olduğunu daha lise çağlarında sahip olduğunu görüyoruz. Üniversiteye başladığı zaman yazdığı metinlere bakalım, şiirlere ve düz yazılara söz gelimi, o yıllarda Ankara Siyasal'da onu "*Mona Roza*" şairi olarak herkes biliyor. Ama o, şiirindeki aşkın mahiyetinin ne olduğunu gösterebilmek için şiirlerinin yayımlandığı *Mülkiye* dergisinde *Sanat-kârın Aşk Tarafı* diye enfes uzun bir yazı kalem almıştır. Yani yazdığı aşk şiirinin mahiyeti nedir anlaşılın ister. Türkiye'de edebiyatın ve şiirin mahiyeti bir oyun biçimde bulanıklaşmıştır. O yüzden bunun mahiyetini anlatmak ve göstermek için yalnızca şiir yazmaz, fevkalade bir düz yazı uğraşına girer. Yani oyun nediri tekrardan gösterir. Bu oyunun ne olduğunu ondan önce zaten 20. yüzyılda Yahya Kemal göstermiştir. Oyunun gelenekle kopan bağınyı Yahya Kemal çok iyi birleştirmiştir. Bir ip koptuğunda onu birleştirdiğimizi düşünelim. Genellikle hemen kördüğüm atıveririz. Bu, kültürde ve edebiyatta öyle olmaz. Kopan ipe öyle güzel bir fiyonk şekli ya da bir gemici düğümü şekli verirsiniz ki insanlar o kopan yerin neresi olduğunu bile anlayamasınlar. İşte Yahya Kemal bunu 20. asırda ilk gerçekleştiren şahsiyettir. Daha sonra bunu Sezai Karakoç yapar. Onun girişimi bir rejenerasyon yani bir yenilenme, bir geçmişin içinden yeniden doğuştur. O yüzden *Hızır la Kırk Saat* ve oradaki Hazreti Hızır meseli son derece kıymetlidir. Kuşkusuz bizim açımızdan da öyledir. Karakoç'un oyunu aktüel edişi, şiir oyunumuzu aktüel edişi maalesef o oyunu başkalarının da aynı şekilde, ciddiyetle aktüel edemeyişinden ötürü bir lig oluşturamamıştır. Yani o oyunun oynandığı ligimiz maalesef yoktur. Karakoç kendi gayretiyle oyunun ve ligin nasıl kurulacağını da göstermiştir. *Hızır la Kırk Saat*, Gün Doğmadan'ın sıkletinin tam orta yerinde durur. Ardından şiirini aynı şekilde, merkezi bir yerde tutar.

Hz. Hızır'ı hayatımızda kaç defa hatırladık? Yani şahsi hayatımızda bir düşünelim, Hz. Hızır'la olan bağımız nedir? Kierkegaard'ın *Korku ve Titreme*'de kurban meselesini; bir Hristiyan Katolik olan Jung'tan ve her yıl kurban kesen Müslümanlardan çok daha iyi yorumladığını görürüz. Çünkü bizim kişinin pisişesiyle filan ilgilendiğimiz yoktur. Biz her zaman kişiyi hamasi anlama eğilimindeyizdir. Karakoç Üstadımız

da büyüktür ama biz onun büyüklüğü ile “kurduğu lige biz de varız” diyerek bir takım kurabildik mi? Yapmadık. Kısa vadede de böyle bir şey mümkün gözüküyor.

28. bölümü, kısaca anlatayım. Bir özetini geçeyim. Çünkü özeti geçilebilecek bir kısım ve bu şiirde bir plan var. Üç bölümden oluşan şiirin ilk bölümde diyor ki, “şimdi ehramlar ülkesindeyiz” yani Mısır’dayız. Şiirin tamamında Hz. Hızır konuşur. Hz. Hızır’ın ağzından Karakoç’un konuşması, onunla identikleştirmesi yani kendi kişiliğini onunla özdeşleştirmesi vardır ki bu çok gariptir. Vaktimiz olsa keşke Nietzsche’nin Zerdüşt ile karşılaşmasını bir mukayese yapsak, yani Zerdüşt ile Nietzsche’nin karşılaşması da Nietzsche’yi bir irtifaya çıkarır. Hz. Hızır ile karşılaşması da, karşılaşmayı planlamış olması da zaten Karakoç’u başka bir irtifaya çıkarıyor. O yüzden ehramlar ülkesinde olduğumuzda Karakoç’un kafasında bir şey var. Yani Hz. Hızır’ın ağzından anlatacağı bir şey var. Ne var orada, o ülkede? İlk bölümde şair ne olduğunu söylüyor, oranın nasıl bir yer olduğunu anlatıyor. İkinci plana geldiğinde bu defa Mısır’da Firavun’un halkı ile İsrailoğullarının arasındaki gerilim gerçekleşiyor. Bu öylesine bir gerilim ki o çatışmadan bir şey doğacağı bellidir. Acaba ne doğacak? Karakoç, o çatışmayı uzata uzata, aça aça verir. Karakoç bir kere şiir kurma konusunda yani şiirin bir yapı meselesi olduğu konusunda çok önceden, çok erken yaşlarda -tabii kendisi de büyük bir yetenek olduğu için- kavrayışa varmış bir adamdır. Çünkü şiir bir yapı meselesidir. Burada dizeleri nasıl evirdiğini çevirdiğini, şiiri nasıl kurduğunu görürüz.

Bir ehram yıkıldı

Mısır çarşılarından

Geçen canlı bir Çinli çıldırdı

Firavun ve halkı

Bunu bir uğursuzluk saydı

Firavun ve halkının uğursuzluk saydığı şeyler dışında bazı şeyler oluyor ama şair, “kendine yeni gelen İsrail bunu bir uğur” saydı diyor. Böylece Firavun ve halkının karşıtı olarak kendine yeni gelen İsrail’i koyuyor. Hz Musa’yı koyuyor, yeni gelen İsrail’i koyuyor. Yeni gelen İsrail’den Sezai Karakoç ne anlıyor? Bunu yaşadığımız zamanın şartlarıyla, günümüzle değerlendiresek aslında çok fevkalade bir durumu görüyoruz. Yani Gazze’nin bugünkü hâliyle meseleyi irtibatlıyorsak yeni yeni doğan İsrail’in artık ölmeye doğru

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

giden bir İsrail olarak hâlini buradan yorumlamak da mümkün. Çünkü bir yeniden doğuş yani Hz. Hızır'la karşılaşp dirilme eğer kendini yanlış yenilemeye götürüyorsa mahva da götürür. Karakoç bu mahvı yaşamama göz aydınlığına hep sahip olabilmiş, hep diriliş diye dönüp dönüp onu anmamış yani kişi bunu diline bir virt eylemiş. Virt eyleseniz o eylediğiniz virt sizi canlı tutar. Üçüncü planda ise artık bu Mısır'daki çatışmadan bir sonuç oluşmuş.

*Musa'yla büyüücüler karşı karşıya geldi
İsrail ve Mısır karşı karşıya geldi
Kızıldeniz bir ceylan derisi gibi gerildi
Kurumuş da olsa ağaçta
Bir can vardı ki
O canı canlandırmayı
Musa'nın eli bildi
Ve ağaç civayı yendi
İnanç yendi bilgiyi*

206

Mısır kısmı 28. bölümde gerilimiyle Hz. Musa'ya evrilerek kendini sonraki bölüme aktardı. Burada Karakoç'un kendini yenileme, diriltme cehdinden bahis açmaya çalıştım. Bunu Carl Gustave Jung'un *Dört Arketip*'inde bir psikiyatir olarak nasıl temellendirdiğini sizlere iletmeye çalıştım ve şiir ile daha çok da Karakoç'un genel itibariyle şiirde tuttuğu macera ile birleştirmek istedim.

HIZIRLA KIRK SAAT /
ONUNCU OTURUM
YİRMİ DOKUZUNCU SAAT

ADNAN ÖZER

“yüreğimin yüreğimin yüreğimin yüreğinde”

“Hızır’la buluşmak hiç kolay değil.” Bu çok doğru. Bu buluşma mucizevi bir andır. Fakat ben biraz daha çocukça düşünerek Hızır’la buluşmaya biraz farklı bir yerden bakmak istiyorum. Çünkü ister inanın ister inanmayın ve beni bağışlayın, ben bunu çocukluğumdan deneyimlemiştim. Ama hangi Hızır’dı o? Burada da soruyorum, Sezai Bey’in tanıştığı Hızır mı, aradığın Hızır mı, hangi Hızır? Hangi katmandan gelmişti? Kaç Hızır var? Hızır aynı Hızır çünkü Hızır fitratımızın bir yansıması, Hızır bir ilham, Hızır çocukların dünyasında bir bilge, bir sakallı, merhametin kendisi, merhamet söylemeye gelmiş bir varlık. Hızır; bir kaynak, inanç, aşk ve şiir; bir pınar, tek pınar ve o pınarın başıdır. Anlatmaya çalıştıklarım çok dejeneratif gelebilir ama bunların teorik temeller açısından çok da uzağa düşmediğini zannediyorum. Sonuçta ben bir şairim. Şiir insanın hayatta kalmasına yardımcı olan bir ruh ve Hızır da herhâlde o ruh olsa gerek. Sezai Bey’in bu kitabını da insanın hayatta kalmasını sağlayan bir ruh olarak okumak lazım. Bu eser sadece bir destan değildir, anlattıklarına benzer yönler de içerir.

Ben çocukken köyde yalnızdım, çünkü bir yetimlik durumum vardı. 3-4 yaşlarındayken, onu gördüğümü hatırlıyorum. Pencere önünde devasa gövdesiyle bir koca kavak ağacı vardı. Nenem, babaannem ve teyzemin hep anlattığı Hızır hikâyelerindeki gibiydi. Ben hep pencere önünde Hızır Aleyhisselam’ı hissedirdim. Beni koruyan bir varlık olarak, bana öğreten de bir varlık olarak, varlıklar âlemini fısıldayan bir varlık olarak hissedirdim. Resim olarak bu koca kavak

ağacında görürdüm. Şehirde de Hızır'ı aradım, tıpkı Sezai Bey'in aradığı gibiydi. Hızır bir ilhamdır. Ruhumuz arı olursa Hızır'la buluşabiliriz ve Hızır yanımızda olur diye düşünüyorum. Biz insan olmakla, sadece manevî hayatla, çok yüce bir şekilde, çok ulu göksel anlamlarda buluşmayız. Her an her şeyde, bir çayın buğusunda, anlık bir şeyde, bir çocuğun gülüşünde buluşuruz. Demiş ya şair, "Otobüste bir çolağın yanına oturdum, bana rahatça tokat atması için." Onu ona söyleyen, o merhameti söyleyen Hızır'dır. Diyor ki: "O çolağın yanına otur ki acısını senden çıkarsın. Madem sen merhametlisin, madem sen şairsin göster kendini." Hızır buralarda, Hızır otobüste, Hızır her yerde, diye düşünüyorum.

Sezai Karakoç öznesini ele alıp modern şiirimizi düşünelim. Sezai Bey modern Türk şiirinin çok değişik bir şairidir. 50'li yıllarda çok reklam olmuş, dillere pelesenk olmuş İkinci Yeni'nin içinde olan bir şairdir.

Edebiyatımız bir bölümü, Tanzimat'ın sonlarındaki modernleşme hareketi ile beraber başlar. Sonra Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'le ilk modernistler ve öncüler, ardından Nazım Hikmet ve bir ayağı da Necip Fazıl olan modernler ve modernist şairler gelir. Derken sonrasında da Orhan Veli ile biraz köprü gibi olan İkinci Yeni gelir ve bir tarafta İlhan Berk vardır. 60 İhtilali ile beraber siyasi ve sosyal bağlantısını böyle düşünün. Serbest şiir âdeta yeni bir özgürlük arayışı gibidir. Şimdi orada bir de Sezai Karakoç'u düşünün. Aslında geleneğin ta içinden gelen, "*Ben Ergani'yi de gördüm, çok küçük yaşta, Diyarbakır'ı da bilirim.*" diyen bir şair. Peki, böyle bir şair nasıl olup da anlaşılmayan ve modern bir şiir yazmıştır? Modernite karşısında bütün dönem şairleri, duyarlı insanlar; kendilerini bir dağınıklık içinde, yeni bir hayatla beraber üstüne gelen binlerce ayrıntıyla ve onun bütünlüğünü koparmaya çalışan kıymıklarla karşılaşır. Teknoloji, insan ilişkileri, şehirleşme, evlerin biçimi, bahçeli evlerden apartmana geçiş, bir sürü ve bir sürü değişiklik, bir sürü ve bir sürü de melanet, bir sürü ve bir sürü de zehir vardır. Bunun karşısında ister istemez artık dil değişir ve o, değişik bir dille insan olmayı söylemeye gerek duyar.

Bence insanın fitratında şöyle bir şey vardır: Biyo-politika. Biz konuşmayı bildiğimiz gibi şiir yazmayı da bilerek doğarız. Şiiri anlamayı da bilerek doğarız ama sonra nasılsa körleşiriz. Zaman zaman çok değişik hâllerde, mesela gençliğimizde âşık olduğumuz zaman, Allah göstermesin çok yakınımızı kaybettiğimiz zaman, bir felaket geldiği zaman, bir şey olduğu zaman biyo-politik yapı yükselir ve bir şekilde dile geliriz. Demek ki içimizde böyle bir yapı var. Hızır da işte bu

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

yapıyı kollar. Her sabah bununla uyanıp kalkarsak her zaman Hızır'la hısım oluruz. Bizi korur, bize yakın olur, biz de ilham alırız. İlham almak sadece şaire mahsus değildir, ilham almak herkese mahsus olmalıdır. Merhamet taşımak için sürekli ilhama açık olmak gerekir. Şiir de burada bir vektördür. Teknik deyimle söyleyeyim, “modernite geldi ve Sezai Karakoç da değişik bir dille bunu dile getirdi.” Bir şeyler söyledi ve biz onu kolay kolay anlayamadık. Modern şiir; günlük konuşma, halkın günlük konuşma diline çok yakındır. Dönüşür ve öyle ayrıntılar yüklenir ki, beş duyunun beşi birden konuştuğu zaman işler karışır. Karışık bir dil, kaotik bir dil ortaya çıkarır. Biz de bunu -eski şiire kulağımız alışkın olduğu için- anlamakta zorluk çekeriz. Ama biraz gayret etmemiz gerekir.

Sezai Bey bu kitabıyla daha sonra, “Bu dağınıklığına son vereyim ve gelenek anlamında bir manevi toparlanma yapayım.” diyerek Hızır'la beraber oturdu. Onun gözetimi altında, Yenikapı'da, -ben çok gittim oraya bu şeyi duyduğumdan beri, zaten gençliğimde de çok severdim, şimdi yok orası. Yenikapı ilham yeridir.- şiirleri yazdı. Bir ritim oluşturdu. Daha doğrusu ritme uygun olduğu ahenk bıraktı.

Şiirleri Divan şiirine benzemez, Halk şiirine de benzemez ama yer yer birtakım söyleyişler yapar, işte o da toparlanmadır. Sezai Bey, insanların şehirle beraber manevi hayattan koptuğunu, şehrin dağıldığını; onun tasarımındaki medeniyetin, şehrin, insani hayatın bu olmadığını hissettiği için oturdu ve bu büyük bir manifestoyu yazdı. Bunu, Dante'nin İlahi *Komedya'sı* gibi, Nietzsche'yle Zerdüşt gibi, Şeyh Galip gibi yaptı.

Velhasıl bu kitap bir yönüyle de manevi hayatımız için okunacak bir cüzdür. Bu eser bizlere en azından tinselliği de hatırlatır diye düşünüyorum.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /

ONUNCU OTURUM

OTUZUNCU SAAT

MEHMET NARLI

“Anlat anlat bu gözyaşlarını anlat”

30. saat ilgili elbette birkaç kelimede edeceğim. Orada edeceğim birkaç kelamın en azından çerçevesi olsun diye kendime göre bir sıra, kabataslak birer ikişer cümleden bir çerçeve oluşturacağım.

211

Bir nehir şiir, ırmak şiir... Öyle bir nehir şiir ki Hızır ile Kırk Saat, bu tabiri duyarsınız geriye doğru gitmeyeyim şimdi, zamandan dolayı da, yani nehir şiir, bir toplumun, bir insanın belli bir tarihsel dönemini anlatan, peş peşe anlatan roman, şiir neyse odur. Bu öyle bir nehir şiir ki bütün insanlığın hikâyesini 40 bölümde anlatan bir şiirdir. Bu nehir şiirin içerisinde bütün bir İslam vardır. Yani devletler öncesi de, peygamberler tarihini de kapsayan, diğerlerini de kapsayan bir İslam bütünlüğünün içinde kendisi de olan, Hızır'la beraber kendisinin de bulunduğu ve öncesinden beri kendisini de şahit ettiği adeta bir nehir şiirden söz ediyoruz. Niçin Hızır'la yoldaşlık ediyor? İşte bunun için Hızır'la yoldaşlık ediyor. İslam'ın bütün hikâyesini kendisi de içinde olarak idrak etmek, şahitlik etmek için Hızır'la yolculuk ediyor. Bunun başka bir imgesi de başka bir imajı da yok. Başka kiminle yolculuk edebilirsiniz? Ancak İslam tarihinden kesitler okuyabilirsiniz. Hızır'la yola çıkarsanız hepsini okursunuz.

Zaman zaman şiirde kim konuşuyor birbirine karışır. Merkezde Hızır konuşuyor gibi görünür ama özne, şiirdeki konuşan özneler yer değiştirir. Siz buna Sezai Karakoç da diyebilirsiniz. Sezai Karakoç, Hızır konuşurken de Sezai Karakoç'tur. Sezai Karakoç konuşurken

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

de Hızır'dır. Yani özneler, konuşan özneler birbirinin içine, birbirinin yerine geçiyorlar, öyle konuşuyorlar. Sadece belki bir şey dikkat çeker: Ben ifadesinin şiirin sonuna doğru giderek tonu azalır, ben ifadesi, birinci tekil şahsın ifadesi sonuna doğru azalır. Belki de bu, bu yolculuktan sonra ulaşılan bir nokta, belki "biz noktası" olmuş olabilir. Kavramlara dikkat çekmek lazım. Hızır ile Kırk Saat'te kavramlar, semboller veya göstergeler çok sık kullanılırlar. Mesela ay kavramı neden vardır? Çünkü ay şahitlik eder. Çünkü ay gören bir şeyin sahibi olarak şahitlik eder, tanıklık eder. Bengisu ise ölümsüzlüktür, çünkü Karakoç anlattığı hikâyeyi bir ölümsüzlük akışıyla kurar. Metinde süt de geçer. Süt daha çok İslam'ın kurduğu bir ruh ve şuur dünyasının sağlıklı yapısını ifade eder. Metinde sofralar vardır. İslam tarihindeki sofraya hikâyelerini hatırlayalım. Bizim bildiğimiz dört sofraya vardır. Kurban çok çok dikkat etmek gerekir ama özellikle şuna; kurban yeniden, yeniden, yeniden, yeniden yani dolayısıyla bitmeyen bir dirilişin adıdır.

Son zamanlarda metinler arası denilen hususa da dikkat etmek lazım. Bu son 20-30 yıldır konuşulan bir mesele. Yok, bu insanın gerçeğidir yok insan zaten metinler arasındadır. Evrende sadece kendisi olan bir şey yoktur. Hayat da öyledir. İnsan, eşya her şey öyledir.

Şiire gelince şairin kendi şiirlerine atıf yaptığı yerler vardır. Metinde Mevlâna, Şems, Mansur, Arabî, Hz. Ebubekir, Ömer gibi isimler de yer alır. Şiirde eser isimleri de bulunur: Mesnevi, Füsusu'l-Hikem, Hüsn-ü Aşk... Sezai Karakoç yola maddi bir alandan çıkar. Yol zihni dünyasındadır ve yolda görüp anlattığı, anlamlandırdığı şeyler metafiziktir. Bunu asla zihnimizden çıkarmamız gerekir.

Hızır bir arayış sembolüdür. Sezai Karakoç'un yaptığı da bir arayıştır. Arayış, o dönemki arayışa da denk düşer fakat biri dünyayı aramaktır. Ayrıca Sezai Karakoç, İkinci Yeni için bir şey söyler: "Arıyordu, bütün şeyi aramak... Neyi arıyordu? İnsanı arıyordu, fakat bulmaya niyeti yoktu." Sezai Karakoç'un araması bulmaya çıkan bir arayıştır. Ne bulur ne bulmaz bilmiyoruz ama Hızır'la yola çıkınca bulduklarını; şiiri okuyunca anlarsınız. 30. saatin biraz özeline girmeye çalışalım:

Bakır mangallarda

Lokantalarda

Kızaran vakti anlat

Bir Ulu Cami avlusunda

Gölgesinde güneş saatinin serinlediği

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Öğle sığağında

.İçindeki şimdiden büzmeye başlayan

Bir tabutun vaktini anlat

Deniz kıyısında duruyormuşçasına

Bakan çocukların

Kalp çarpıntısını, anlat.

Anlat anlat bu gözyaşlarını anlat

Bir gül gibi açan

Her çocukta

Vakti gelince

Doğru çibanlarını

Öfkeyi aşan baba sesini

İncir ağaçları ürperten

Güz kuşlarının koşularını

Komşu illerden gelmiş

Ünlü konuklar için yakılmış

Bahçeyi aydınlatan lüks lambalarını

Bir duman kuzgunu olarak

Batıdan gelip kentlerimize konmuş

Fabrikaları

Bu bölüm bir “anlat” yapısı üzerine kurulmuştur. Bu 30. saat elbette bir bölgenin, bir geçmişin aynasıdır. Birecik-Cizre arasında ve Dicle kıyısında büyümüş bir anlatıcının sözleridir. Yani dünyadaki, yeryüzündeki mekânı burasıdır. Şair bildiği çevreleri, kendisinin yetiştiği, çocukluğunun geçtiği (Ergani'nin) çevreleri yazar. Aslında iki türlü bir “anlat” ifadesi vardır. Hem Hızır'a “Bütün insanlığı, insanlığın yaşadıklarını anlat.” der, hem de öznenin kendine dönüp “Bunun içinde kendini anlat.” diyerek şiiri ikili bir anlatmaya dönüştürür. Bu ikazın tabii ki muhatabı Hızır olabildiği gibi kendisi de olabilir, biz de olabiliriz. Okuyanlar olarak biz de anlatmak durumundayızdır. Bunları her şeye, bütün dönemlere, bütün zamanlara, iyiliklere, kötülöklere, zalimliklere, güzelliklere tanık olmuş Hızır anlatır. Hızır bilgisi özneye tekrar Hızır bilgisine dönüşür:

Yıllarca sonra bir gün

Bir bahar gecesinde

Açar özlü gençlik sandıklarını

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Saçları acıyla ağarmış bir anne
Bir güneydoğulu kadın
Iddiasız anıtı
Birinci Cihan Savaşı'nın
Rastladığı bir kız entarisine

Birçok bölümde olduğu gibi burada da ana hikâyesinin etrafında yan hikâyeler kuruluyor. Burada bir Güneydoğulu annenin hikâyesine bakıyoruz. Merkezde o, bu kesitin merkezi bir Güneydoğulu anne var. Tabii bir genç kızın hayalini, yaşını başını almış, artık yaşlanmaya doğru gitmiş bir kadın hatıralarında tekrar canlandırıyor. Yeniden doğuruyor. Böylece şiire has bir zaman akışı kurgulanmış olduğu şiirin bütününe yapısal olarak baktığınızda zaten Hızır ile Kırk Saat'in tamamını bu yapı kuşatmış durumda.

Siler bengisudan arı
Gözyaşlarını

214

Bengisu önemli, ölümsüzlük önemli, Hızır hikâyesi etrafında merkezi bir işlev olarak önemli ama gözyaşı burada daha da öne çıkan bir değer, hatta bengi sudan daha kıymetlidir. Üstelik bunu yapan yalnızca Karakoç değildir. Bir arkadaşın yaptığı çalışmadan alıntılıdım: "Akarsu neredeyse orası yeşerir. Nerede gözyaşı dökülürse oraya rahmet nazil olur." Yani su ile gözyaşı arasındaki ilişkilendirmeleri tabii ki bütün şiir tarihimiz içinde de biliyoruz.

Sular başım vurur daştan daşlara
Çağrışır ya Muhammed diye

Sular o yüzden akar ama burada suyla gözyaşı arasında bir bağ vardır. Gözyaşı rahmete vesile olan, rahmete sebep olan şey olarak ortaya çıktığı için çok daha kıymetli bir noktaya geçer. Dikkat çeken bir imge de "Doğu çıbanları"dır. Doğu halklarında ve toplumlarında çıban çok olur ve özellikle çocukluklarda çıkar. Şark çıbanı denir ve birkaç çeşidi de vardır.

Türkiye'ye bağlamalı en acılı türküler, gözyaşı döktürenler, rahmete vesile olan türküler Güneydoğu Anadolu'dadır. Güneydoğu'dan Doğu'ya daha da böyle Orta Doğu'ya doğru uzanır. Hz. Musa'nın, Hz.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Yakub'un, Hz. Yusuf'un, Hz. İsa'nın hikâyeleri Doğu hikâyeleridir. Peki, orada ne var? Orada hep yara var. Büyük yaralar var. Yaranın da çarenin de kaynağı, Doğu'dadır. Metinde böyle bir coğrafyanın, böyle bir kültürün hikâyesi anlatılır. Dolayısıyla burada Şark çıbanıyla böyle bir bağlantı kurabiliriz.

Bir başka nokta da şu: Zamanlar, mekânlar, o bizim belirlediğimiz, insanoğlunun belirlediği kronolojik dizge kaybolur ve tamamen ortadan kalkar. Hızır'ın da zamanı ve mekânı olmayacağı için; zaman ve mekân geçişleri bütün şii kapsar. Mesela bir bakıyorsunuz Nuh'un yanında işçi iken bir bakıyorsunuz Yusuf'un hapishane arkadaşına dönüveriyor, bir bakıyorsunuz Ergani'ye dönüyor. Bu geçişler çok çok önemlidir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

19 KASIM PAZAR

ON BİRİNCİ OTURUM

GÜLÜMSETEN BİR GÜL

Otuz Birinci Saat: *Turan Koç*

Otuz İkinci Saat: *Murat Güzel*

Otuz Üçüncü Saat: *Zafer Acar*

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON BİRİNCİ OTURUM
OTUZ BİRİNCİ SAAT

TURAN KOÇ

“ayı böl parçala dünyaya fırlatalım”

Nailî-i Kadim'in bir beyti vardır:

*“Dil verdiğimiz yâre nîgeh-i gazabından
Tasrihe mecal olmadı ima ile geçtik”*

“Sevdiğimiz, gönlümüzü kaptırdığımız dilber öyle bir bakış baktı ki aşk hakkında uzun uzun konuşmaya gücümüz yetmedi, ima ile geçtik” diyor. Bunu Hilmi Yavuz, “Uzun anlatmak gerekti, biz sadece ima ile geçtik.” şeklinde izah etmiştir.

Sezai Abi'yi, şiirini ve şiirinin bir bölümünü önce anlayabilmek, öntümüze indirmek ve arkasından da bunu mümkünse ifşa edebilmek, dışa vurabilmek için Sezai Abi'nin bir bölümünü koyuyorum. Hiçbirimizi beslemeyecek kadar o kaygısını, bilgisini, o derinlikli süreçlerini iyi bilmek gerekiyor. Dolayısıyla onun şiiri sıkça tanık olduğumuz, aşına olduğumuz şiirlerden çok farklı boyutlarda geçiyor. O bakımdan doğrudan şiire girmeden önce “Şiirini anlamamız için neler yapmamız gerekir?” konusu üzerinde biraz durmak istiyorum.

Sezai Abi'nin şiiri bir şekilde Kur'an'ın dilinin hizasında gibi gelmekte veya hemen arkasından takip eden bir yerde durmaktadır. Kur'an'ın dili anlatıma dayalıdır, bir gelişim çizgisi takip etmez. Yani Kur'an-ı Kerim'in dilini İncil'den, Tevrat'tan çok farklı olarak resmedemezsiniz. Dil felsefesiyle uğraşanlar hep, dil anlamını veya derinliğini şuradan

buradan alır. Yani resmedilebiliyorsa çalıştığı konu üzerinde ağırlıklı durur. Mesela “Rabbü'l-âlemin”, çizemezsiniz. “Elhamdülillahi rabbi'l-âlemin”, çizemezsiniz. “Malik-i yevmi'd-din”, “Din gününün sahibi”, bunu resme dökemezsiniz. Bu resmedilecek bir şey değil. Elbette şiirin dili resmin dilinden farklıdır. Sezai Karakoç'un şiirleri de tıpkı bu şekilde bir gelişim çizgisi izlemediği için ve dilden çok, lisandan çok söze yani lisandan çok kelama yaslandığı için çok farklıdır. Bir medeniyet tasavvuruna, dünya görüşüne yaslandığı için de 1500 yıllık medeniyetimizin ne kadar dili, ne kadar tecrübesi varsa kat kat onları da gösterecek şekilde gelişir. Bunu şöyle özetleyebilirim: Film seyrederken, çok eski bir film olabilir, mesela Fatih'le ilgili bir filmi seyrederken eğer filmle bütünleşirsek olay şimdi oluyormuş gibi seyrederek. Tıpkı bunun gibi Sezai Karakoç da eskiden olmuşu eskiden diye anlatmıyor. Eskiye şimdi üzerinden, eskinin şimdiki etkilerini veya kendisindeki etkilerini, izdüşümünü, bize söylüyor. Böyle bir tecrübe yaşıyor. Bu tecrübenin, deneyimin tercümanı şeklinde bir dil kullanıyor. O bakımdan bu şiiri anlamak için önce, kısas-ı enbiyayı bilmek gerekiyor. Geleneğimiz hükümdarların, meliklerin, sultanların, tarihi'l-tevarihu'l hulefa, yani halifelerin tarihlerine de peygamberlerin kıssaları diye inanmışlar. Hatta edebiyatımızda Ahmet Cevdet Paşa'nın *Kısas-ı Enbiya* ve *Tevarih-i Hulefa* adlı eseri var.

Kıssa ne yapar? Kıssa, zaman ve mekân mefhumunun dışındadır. Kur'an-ı Kerim, kıssaları okurken Hz. İbrahim'in sakalının ne renk olduğunu, elbisesinin ne kadar uzun olduğunu, şapkasının, sarığının ne boyutlarda olduğunu bize söylemez. Orda söylenecek bir şey vardır ve onu söyler. Biz onu okuruz ve onunla oluruz. Yani hüküm vermeden, şu şudur diye kesin bir yere oturtmadan bizim gönlümüzün tellerine, kaç teli vardır, bin teli varsa o tellerden kaçını zikrettiyse o titreşimle birlikte bir oluruz. Burada, Peygamberimiz'in yaşadığı vahiy tecrübesini, vahiy alma tecrübesini âdeta kendisi onun yanındaymış gibi veya o vahyin geldiği kanala gözlerini, gönlünü sabitlemiş, o vahiy bir yerde kendisine de geliyormuş gibi duygular içerisindeymiş gibi kendi sesine büründüren bir şairle karşı karşıyayız. Sezai Karakoç'un şiiri de böyle gelişiyor. Bu şekilde ortaya çıkarıyor.

Şeffaf resimler çekildiğini ve o resimlerin üst üste koyduğumuzu düşünelim. Televizyonda görüyoruz, bir görüntü hafif kaybolurken diğer görüntü beliriyor. Sezai Karakoç'un şiiri aşağı yukarı buna benzer bir yapıdadır. Mecazların, istiarelerin arkasına geçebilirsiniz. Sezai Karakoç'un şiiri sadece bireysel, psikolojik tecrübenin do-

lambaçlarında, labirentlerinde gezen bireysel birtakım uçlanışlarla, yönelişlerle açıklayabileceğimiz bir şey değildir. Öyle sanıyorum ki çok gerilere giden bir şeydir. Nihayet bu şiiri anlamanın yolu, kendisinin şöyle bir ifadesinde saklıdır: “İslam şiiri, hakikatin tarih ve tabiatı atan nabzı, çarpan yüreği olmuştur.” Bunun çağdaşı, günümüzde en iyi örneği kendisinin şiirleridir. Mesela “Masal” şiiri vardır. “Masal” şiirini, “La takraba hazihi’ş-şecara” ayetine dayandırır. Ta oraya kadar iner. Ayette Âdem babamıza ve Havva anamıza, “O ağaca yaklaşmayın, onun dışında el ele tutuşun, gezin dolaşın” denir. Bu bizim edebiyatımızda çok işlenmiş bir konudur. Mevlâna’nın *Mesnevî*’sinde, Şems-i Tebrizî’nin *Makalatı*’nda, Şeyh Galip’in *Hüsn ü Aşk*’ında bu konu ele alınmıştır. Padişah üç çocuğunu yanına çağırır, onları tıpkı bir mum gibi karşısına diker, o ışıklar gönlünde yanarken der ki: “Evladım siz ülkemizi, memaliki gezin dolaşın. Yalnız orada Zatü’s-suver diye bir kale var. Zinhar o kaleye girmeyin.” Zatü’s-suver resimli bir kaledir. “Kur’an-ı Kerim resim gibi çizilemez” demiştik. Zatü’s-suver bizim heyecanlarımızı, tutkularımızı bağlar, resimler. Bir şeyi sınırlar, belirler, biraz da kirlendir. “Zatü’s-suver denilen o kaleye girmeyin.” derken ne yapıyor? “Sizi tutkularınızla baş başa bırakacak olan o mekâna girmeyin.” der. Kur’an’da da “bu ağaca yaklaşmayın” denir. Çocuklar der ki “Babamız bunu yasakladı da demek ki bunun içinde bir şey var, ille girelim.” Oraya girerler. Fakat oradan çıkmak çok zordur.

“Masal” şiirinde de buna benzer bir şey vardır. Mevlâna’daki, Şeyh Galip’teki üç çocuğun yerine burada babanın yedi çocuğu vardır ve her biri de orada birtakım şeylere takılıp kalırlar. En sonunda da birisi mezarını oraya yapıp kendini gömer. Aynı buna benzer şekilde Sezai Karakoç’un 31. şiiri, kısas-ı enbiyada teker teker ayrıntılı biçimde anlatılır ama o daha çok pedagojik bir şeyin özeti dediği için de Kur’an-ı Kerim’de anlatıldığı kadarının dışına taşmamak için biraz daha didaktik bir tarzda gelişen o kıssaları Sezai Karakoç kendisi Hızır’la beraber arkadaşlık kurarak, arada Hızır’ın niyetini ve sözünü iyi anlayan veya gönlünü oraya ayarlayan veya gönlünü vahyin geldiği kanala ayarlayan bir duruşla, bir idrakle ve doğrudan doğruya onun titreşimleri içerisinde, o kıssaların günümüze yansıyan rezonansı içerisinde kendini, gönlünü oraya ayarlar, onu kendi sesine giydirir.

Yine Sezai Karakoç diyor ki: “Biz köylerden şehirlere gelirken bu hakikati kendi sesimiz, kendi fırçamız, kendi çekicimiz, kendi kale-mimiz üzerinden nasıl arz ederiz? Çünkü bu tip deneyici eserlerde dilimiz, cüretimi bağışlayın, biraz müstamel bir dildi. Bu tip eserler hep ikinci elden gitti. Yani hikâye anlatılmış, anlatılmış, bana gelince

ben bana lazım olanı kadarını alıyorum. Âlimlerimizle ilgili bir şey söylemiyorum. Ama dilin ikinci elden kullanımı ile doğrudan doğruya kullanımı arasında çok büyük bir fark vardır.”

Sezai Karakoç’un şiiri her şeyden önce lisana değil kelama yaslanan bir şiirdir. Kalam da varlık demektir. Kelime anlamından çıkacak olursak “yaralayan, aralayan” gibi ontolojik bir şey de vardır. O bakımdan atıfları ve şerh ettiği hususlar hemen ele geçmeyecek konulardır. O, yaşadığı tecrübenin ilk elden bir yorumcusu olarak karşımıza çıkar. Yani Sezai Karakoç bizim şuur alanımızı derinleştiren ve genişleten bir dile sahiptir. Bu, o zamana kadar bizim görmediğimiz bir dildir. Bunu ilmihal bilgisi gibi anlatırız. Ama Sezai Karakoç bunu hayatı üzerinden, kendi kalp atışlarından bilir. Biraz önce arz ettiğim sözü gibidir: “İslam şiiri, hakikatin tarih ve tabiat içerisinde atan nabzı ve çarpan yüreği olmuştur.” Bu sözü olduğu gibi Sezai Karakoç’un şiirine aktarabiliriz.

Siyer kitapları veya kısas-ı enbiyaları okuduk. Kısas-ı enbiyalarda Hızır hangi peygamberin yanındaysa, hangi peygambere arkadaşlık etmişse onunla aramıza biraz mesafe koyarak didaktik bir belge okurmuş gibi okuyoruz, öyle öğreniyoruz. Ama Sezai Karakoç’ta Ergani’deki dağ taş, oranın bayırlarında biten bitkiler, Ergani’de doğan ay, Ergani’nin gece vakitleri... Hızır oradan da geçer. Orda da bunun yüreği vardır. Orda kadınlar, erkekler, akşam uyuyan çocuklar, ahırda belki inekler vardır. Bunu uzatabiliriz. Burada Hızır’ın veya Peygamberimiz ile ilgili olarak ayın bölünmesinin, 1500 yıl önce müşriklerin Mekke’de dediği “Ayı böl bize, bizi inandır dediler” olayı malumdur. Onlar böyle bir şey yaşamışlardır. Böyle hikâyeleri diyelim ki *Odyseia*’yı, *İlyada*’yı okusak, böyle şeyler orada da buluruz ama bütünleşemeyiz. Biz burada bununla bütünleştiğimiz için, bütünleştirici bir dil kullanıldığı için, bizi orayla bütünleştirdiği için o tecrübeye biz de tanık oluruz. Onun için şiirde, ayın bölünmesine çakıl taşları da tanık olur. Düşünün ay bölünür. Ayın bölünmesi demek dünyada epeyce bir şeylerin değişmesi demektir. Kurulu düzenin, işleyişin, yol tutuşun, istikamet kavrayışın hepsinin değişmesi lazımdır. Dünya görüşünün yeniden tazelenmesi, arınması, durulması, dirilmesi gerekir. Sezai Abi böyle bir şey vermek istemiştir.

Bunları okuduğumuz zaman görüyoruz ki Hızır sürekli hareket hâlidir. Zaten Hızır kelimesinin bir anlamı hayat demektir, “hadara” yeşillik demektir, medeniyet demektir. Arap kardeşlerimiz “hazara” derler. Bazı yerlerde de “hadarat” diye yazarlar (noktasız ha ile) o da “hazır olmak” demektir. “Hızır, Hz. Musa ile arkadaşlık etti bitti.”

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

değil, Hızır bizim yanımızda olan bir şeydir. Hayat bizim yanımızda olan bir şeydir. Diriliş bu anlamda topyekûn bir şevklenme şeklinde geliştiği için bunun içinde kendisi de bütün yüreğiyle, bütün ruhuyla bütün ahdiyle, bütün sırrıyla bulunur. Sırrı biz pek konuşmayız. Sezai Karakoç'un şiiri genellikle sırra açılır veya sırdan gelir. "Akıl sır ermiyor deriz" ya, sır aklın daha süzme bir üst derecesidir. Bu sezgiden de farklı bir şeydir. O sırdan huzmeler hâlinde yüreğine ışıklar çarpar. Onun tercümanı olan bir şey gelişir.

Hazır olma, yeşil olmak, hayatın rengi olmak, Hızır olmak... Hızır'ın olmadığı bir yer yoktur. Sezai Abi'nin şiirlerini biraz açacak olursak; Hızır da biz de -tabii hepsi Allah'ın iradesi, kudreti dâhilinde olan şeyler- şu anda bu yeşildeyiz, o hazır bulunuşun içindeyiz. Onun dışında bir yerde değiliz. Mevlid'de ne diyor: "Ya ilahî hazretinden *hacetim*" Hazret, hazır bulunmak demektir. Şimdi Allah'ın yanına gitmek için yol kat etmemiz gerekmiyor mu? Onun hazretiyle sürekli baş başayız. Biz "hazret" kelimesini genellikle "bilmem ne hazretleri" falan diye anlamını epeyce daraltarak kullanıyoruz. Elbet o anlam da var ama Sezai Karakoç'un hazret dediği, Hızır dediği o hazretle sürekli karşı karşıya bulunmamız önemlidir. Tabii bu dili biraz sınırlayarak, didaktik bir öğrenci diliyle, mektep diliyle, fakülte diliyle anlatmak çok zor çünkü çok çağrışımlı, çok çarpıcı bir dildir. Şöyle giriş yapalım:

221

Ayın şakırtısına koşular

Bir şey arz edeyim: Bizim Türkçemiz çok zengin bir dil. Arapçada tekabülü "şuhudî" derler: "Zehebe Muhammed ile'l-Mekke, Medine..." Arapçada -miş yoktur, Arapçanın rivayeti zayıftır. Ama Türkçede -di'li geçmiş zamanı kullanıyorsak, "Turan Koç şu saatte şurada konuştu." dersek bunu görmüşüz anlamına gelir. Konuşmuş dersek rivayet, görmemişiz, duymuşuz anlamına gelir. Sezai Karakoç burada olayın içinde olduğu için, doğrudan müşahede eden birisi konumunda bulunduğu için der ki:

Ayın şakırtısına koşular

Ayağın zaferini kutlarken

Zaten bir adım atmak zaferdir.

Altın parçası çakıllar

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Böyle bir tecrübeyi o çakıllar da yaşadığına göre altın parçasıdır.

İlk çocuğunu doğurmuş

Bir kadından daha çok al tutmuşlar

Al tutmak, lohusaların başına gelen olağanüstü bir şeydir. Bundan dolayı çakıllar feleklerini şaşırır. Buradaki mekteplerde öğretilen veya “öyle miydi böyle miydi” diye tartışılan bir şey değildir, doğrudan doğruya yaşayan bir yüreğin dilidir.

Akşam sütünü sağıp kadınlar

Ben de Sezai Abi'nin büyüdüğü yerlere yakın bir yerde büyüdüm. Koyunlar yaylımdan gelir, akşam onları sağarsınız. Biraz siz alırsınız, biraz da kuzuları oğlakları varsa onlara verirsiniz. Yani tamamı alınmaz. Burada akşam keçileri sağıp geliyor. Dil, benim yaşımda olanların yaşadığı tecrübenin üzerinden gelişen bir lisandır. Yani şehir diliyle, kasaba diliyle köy dilinin buluştuğu bir dildir.

Akşam sütünü sağıp kadınlar

Alçak dam kıyılarına dayandılar

Acaba bu ayın bölünmesi olayı gerçekleştiğinde Hicaz bölgesindeki kadınları mı anlatıyor, onlarla bütünleşen Ergani'deki kadınları mı anlatıyor? İkisini de anlatıyor.

Bu şiirin nasıl okunduğunu size hikâye ettim. Ben buna benzer şekilde altı sene evvel İran'da, Tahran'da *Hızır ile Kırk Saat*'i anlattım. Giderken Sezai Abi'ye haber verememiştim. Orada basın bunu epeyce konuştu. *Hızır ile Kırk Saat*, Farsçası: “*Çihil saat bâ-Hızır*”. Tercümeyi Ata İbrahimî yapmıştı. Ata İbrahimî buradan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuş. Şaban Abak da bu tercümeyle bir sunuş yazısı yazmış. Orada, organizasyonda bunun gibi şeyler vardı, ben de iki tane kitap aldım, birini Sezai Abi'ye getirdim. “Türancığım başka yok mu?” dediğinde “Valla abi, vermediler.” dedim. “Hiç vermediler.” diyemedim, “Bu kadar verdiler.” diyebildim. Bu da hoş bir şey...

Şimdi biz bu modern dönemin dilini kullanıyoruz. Modern dönemin bilgi anlayışını kullanıyoruz. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'i, hadisleri

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ve geleneğimizi de modern dönemin bilgi anlayışı, varlık anlayışıyla okumaya çalışıyoruz. Burayı düzeltmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. “He'l-yestevi'llezine ya'lemune ve'llezine lâ ya'lemun” “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”

Bugünkü bilgi anlayışımız açısından bakarsak elbette bir olmaz. Yani Harvard'ın sertifikası da buna benzemez. Ama Kur'an-ı Kerim de buna şahit: Siz bilenersiniz. Bu iş nasıl oluyor? O zaman bilgiden ne anlıyoruz? Sezai Karakoç'un bilgi dediği şeyle bizim bilgiden anladığımız şey arasında farkın ne olduğunu iyi kavradığımız zaman, daha özlü olarak bir medeniyet, bir dünya görüşünün dayandığı bir varlık anlayışı, varlık tasarımıyla bilgi anlayışı ve değer telakkilerini iyi anladığımız zaman; Sezai Karakoç'un şiirini de daha kolay anlarız. Bu şiirle daha kolay bütünleşiriz diye düşünüyorum.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON BİRİNCİ OTURUM
OTUZ İKİNCİ SAAT

MURAT GÜZEL

*“çok kez bir kadın elinde kalmıştır
yarısı bir gömleğin”*

1914 yılında yazar Shklovsky'nin “KelimelerinYeniden Dirilişi” adında bir yazısı vardır. Sembolizmi eleştirir. Shklovsky ve Rus fütüristleri İtalyan fütüristleriyle tartışma içindedir. Shklovsky daha sonra türeyecek olan Rus biçimciliğinin de önemli bir ismidir. Raymond Williams, İngilizlerin Marksist kültür eleştirmeni, Viktor Shklovsky'nin bu yazısını yorumlarken aslında dili sekülerleştiren sembolistleri eleştirdiğine ilişkin bir şey söyler. Minik harflerle şiirin de bir siyasi ilahiyatı olduğuna işaret eder. Kendine bir imlem dikmiştir. Size bir şey hatırlatıyor mu? Bana bir şey hatırlatıyor. Sezai Karakoç'un da bir yazısı vardır. “*Kelimelerin Dirilişi*” adında bir yazıdır.

Türk şiirinde sekülerleşme var mı? Modernleşme deneyimimiz tamamen sekülerleşmenin bir ürünüdür. Bu sekülerleşme edebiyatımıza yansımamış mıdır? Yansımıştır. Yahya Kemal'den hemen sonra Garip şiiriyle yansımıştır. Yahya Kemal hakkında da deist suçlamaları, tartışmaları olduğunu biliyoruz. Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşim, bunların Stephane Mallarme'ye dayandıklarını biliyoruz. Garip şiiri, özellikle Güneş Dil teorisinden sonra ortaya çıkmış ve dilin sekülerleşmesi Yahya Kemal'le başlamıştır. Onun hakkında deist suçlamalarının ortaya çıkışının temel sebebi de budur aslında, sekülerleşmiştir. Yahya Kemal'le ve Tanpınar'la ilgili Şerif Mardin'in yazdığı da ortadadır. İşte siyaseten bir ve beraberler ama kültürel olarak farklı. Genel itibarıyla olan budur.

Sezai Karakoç'un bir şiirinde Cemal Süreya ve Orhan Veli ile ilişkisi vardır. O şiirin adını hatırlayamayacağım, zannedirim Osman Nuri Baki kitabında yazmıştı. Bir şiirinde Orhan Veli'nin etkisi vardır. Onun dışındakiler bile almaz. Aşağılar aşağısı der. Garip şiiri Türk şiirini garip bir duruma sokmuştur. Tamamen sekülerleştirme amaçlı bir şiirdir.

Kâmil Eşfak Berki Beyefendi'yle beraber konuştuk. O söyledi, Sezai Karakoç 1945'te, bir dergide yayımlanan sürrealizm özel sayısı ile beraber Fransız realizmini tanımaya başlar. 1946'da okur, devamında diğer sürrealistleri okur. Apollinaire'in *Mirebeau Köprüsü*'nü çevirdiğini biliriz. Buraya kadar söylediğimiz, tezimizin argümanı şudur ki Sezai Karakoç; Garip'le sekülerleştirilmek istenen Türk şiirinin dilinin İkinci Yeni'yle içine girdiği o garip durumun ortadan kaldırılmasını sağlayan isimdir. İkinci Yeni'nin yine Sezai Karakoç ile Cemal Süreya arasındaki bir parantezden ibaret olduğunu söyleyen şair Recai Abi'dir. Sezai Karakoç'un kendisi de bunu kabul eder. "Başlangıçta diğer arkadaşlarla beraberdik, ama ben şahsiyet ve kişilik olarak, imaj dünyası olarak onlardan uzaklaştım." der. Hakikaten bunu fark edersiniz.

226

Sezai Karakoç başlangıçta diğer şairlerle beraberdir. Buraya kadar tezin ilk argümanını sunduk. Bundan sonrası tezin ikinci argümanıdır ve ilk argümanın daha inceltilmiş hâlidir. İkinci Yeni, Sezai Karakoç'la beraber ortaya çıktı ve devamında Sezai Karakoç'un gelenekçiliği, imaj dünyası falan bütün bunlar toplandı. Bu farklılığı fark edeceğimiz temel metin ise 1967'deki şiir kitabı olarak bastığı *Hızır'la Kırk Saat*'i görünüyor. Tüm imaj dünyasını yenilemişti, dinlenmişti. Orada gösterilen imaj dünyası İslam tarihidir, dinî geleneksel tarihtir. Bu niye önemli? Şundan önemli: Sekülerleştirilmek istenen geleneği tanır ve tanıtır bize. Yeniden tanıtır bize. Yeniden tanımak aslında tanımanın devamında yer alan bir şey olarak müstamel dilden de kurtulur. Müstamel dilden nasıl kurtulur: Modern tanımla. Bu da benim tezim. Aslında Sezai Karakoç, Mehmet Akif'in doğrudan doğruya Kur'an'dan aldığı ilhamın, asrın idrakine söylediği İslam'ın takipçisi ve temsilcisidir.

"*Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı, asrın idrakine söylettirmeliyiz İslam'ı*" dediği şey dilin modernleştirilmesine tepkidir. Yeniden tanıma da bize; yenilikteki sürekliliği, hazırlığı görebilme, mevcudiyeti görebilme yeteneğini kazandırır. Bu tezi sunduktan sonra şunu da diyelim, mesela Sezai Karakoç Bey'in Yahya Kemal'le ilgili kitabı yoktur. Mehmet Akif'le ilgili kitabı vardır. Çünkü Mehmet Akif'in takipçisidir, Yahya Kemal'in değildir. Ahmet Haşim'in de takipçisi değildir. Üstelik kendisini İkinci Yeni ile kıyasladığında neo-realist şair olarak tanıtır.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Bunu demesinin de bir sebebi Mehmet Akif'tir. Mehmet Akif'i biz gerçekçi şair olarak biliriz. Neo-realizm, yeni gerçekçiliktir ve Sezai Karakoç, o gerçekçiliği yeniden tanımlayan adamdır.

Hızır la Kırk Saat aslında dinî referans ve vurguların bir biçimde kendini gösterdiği bir şiirdir ve bunları şiirsel forma giydiren. Bu kitap öyledir ki Sezai Karakoç'la aynı dönemde şiir yazmış arkadaşlarının kullanmadığı imajlar yer alır. Sık sık onların gerçek dediği, reddetmediği imajlara da yer verir. *Hızır la Kırk Saat*'in ilk olarak 1967'de kitap olarak basıldığını fakat 16. bölümün ilk kez *Büyük Doğu* dergisinde yayımlandığını biliyoruz. Benim üzerinde duracağım 32. bölümde destansı bir söyleyiş egemendir. Bu eser 40 bölümden oluşur, onun ilk 19 bölümünde konuşan Hızır'dır. Şair, 20. bölümde yer alan Ashab-ı Kehf hikâyesiyle beraber, mağaradan geçiveririz, dünyaya açılırız ve şair konuşur. Hızır'ın susup Sezai Karakoç'un söz aldığını fark ederiz. Artık konuşan Hızır değildir, dünyadır.

32. bölüm Miraç'ı anlattığı bölümdür. Namazın günde beş vakit farz oluşu şiirdeki o bölümün beş kez tekrarlanmasıyla tebartiz ettirilir. Turan Bey'in bahsettiği İslam tarihi kısas-ı enbiyada nasıl anlatılmışsa, Kur'an'da Miraç gecesi nasıl yaşanmışsa bize öyle aktarılır. Hz. Peygamber'in Kudüs'te peygamberlere, Hz. İsa'ya, Hz. Musa'ya ve diğerlerine imam olarak namaz kıldırışı aktarılır. Burada aslo-lan bizim geleneği yeniden tanıyışımızdır. Yeniden tanımaktan öte idrakin olduğunu, müstamellikten öte geçtiğini, modernleştiğini görüyoruz. Mesela o şiirde “paratoner” kelimesi yer alır. O kadar geleneksel imajların yanında paratoner gibi modern bir kelime yer alır. Sezai Karakoç bu tür kelimeleri kullanmaktan korkmaz. Mesela âb-ı hayat demez, bengi su der. Âb-ı hayat daha geleneksel görünür bize ama bengi su der. Hayat değişiminin de doğrusu odur. Hızır'ın alt anlamlarından birisi olarak doğrulayan bir tarafı da var, abıhayat: Hızır suyu. Ölümsüzlük eseri olarak bengisu. Hızır kelimesinin ardından sık geçen kelimedir bengisu.

Hızır la Kırk Saat'i Sezai Karakoç, Yenikapı'daki bir Türk kahvesinde yazmış. Kendisi anılarında öyle aktarıyor. Bundan sıkça bahsediliyor. Bahsedilmeyen bir nokta var. *Hızır la Kırk Saat*'i ilk olarak Fransızca yazdığını, daha sonra dönüştürdüğünü söyler. *Hızır la Kırk Saat*'in Fransızca karşılığında kelimeler aslında Hızır'ın her yerde hazır ve nazır olmasıyla uyumludur. Olan Türkçeye dönüşmüş artık ve tamamen Türkçeleşmiş.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON BİRİNCİ OTURUM
OTUZ ÜÇÜNCÜ SAAT

ZAFER ACAR

*“günaydın bütün insanlar
günaydın yeryüzünün yüz akı Müslümanlar”*

Sezai Karakoç’a şiirin kimi yerlerde Fransızca geldiğini ve kitapta da Fransızca bölümler olduğunu biliyoruz. İki bentlik Fransızca şiir var. Ben bunu şöyle yorumlamıştım. Esasında da şiir biçimsel olarak Batılı, içerik olarak, öz itibarıyla Doğuludur. Biçim serbest şiir şeklinde, sembolist öğeler taşıyor, sürreal yerler var. Bu anlamda teknik bakımdan Batılı bir şiir ama öz bakımından çok yerlidir, bizim medeniyetimizin şiiridir.

Şiirdeki Fransızca kısımla ilgili bir cümle arz edeyim. Ben kendisinden birkaç defa duydum. Bu şiirleri yazarken Yenikapı’da bir yere oturmuş. Bunu yazış tarzı biraz Mevlâna’nın Hüsamettin Çelebi’ye *Mesnevi*’yi yazdırmasına benziyor. Okuduğu şeylerden yola çıkarak yazmış yorumlarına karşı şunu demek isterim: *Hızır la Kırk Saat*, o anki tecrübelerinin, kendiliğinden, anında gelen ilhamın bir dilidir. Mevlâna “Ben bir yağmur oluyum, yağmur yağınca akarım.” diyor ya Sezai Karakoç’un *Hızır la Kırk Saat* şiirinde de kendisi âdeta yağmur oluğu kesilmiş, ateşten bir su, ateşli bir su akmaktadır.

Batılıların inisiyasyon dediği, bizim seyr-i süluk dediğimiz şey esasında kadim dünyada var olan bir şeydir. Buna kişinin yolculuk yaparak, mekân değiştirerek hem bedensel olarak hem de ruhsal olarak enginlik hâli yaşamak diyebiliriz. Bu anlamda yürümek üzerine düşünceler geliştirilmiş, bunun üzerine kitaplar bile yazılmıştır. Hareketin insana bir bereket olarak döneceği bizim konuşma dilimizde de vardır:

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Harekette bereket vardır, mekân değiştirmekte sıhhat vardır. Bu, Sezai Karakoç'un *Hızır'la Kırk Saat*'inde ortaya çıkıyor, bir yolculuk düşüncesi var. Kehf Sûresi 60 ila 82. ayetlerde Hızır'la Hz. Musa'nın yolculuğu anlatılır. Sezai Karakoç, "*Ben adeta denizle mülakat yaptım.*" diyor. Kur'an-ı Kerim'de de Kehf Sûresi'nde, Musa'ya şöyle bir vahiy gelir: "İki denizin birleştiği yere kadar git." Aslında daha işin en başında kendisini Musa'nın yerine koyuyor ve gidebileceği en yakın denize, Yenikapı'ya gidiyor. Yola çıktığı yer de Kur'an-ı Kerim. Yolları Kur'an-ı Kerim'le aşiyor.

Burada kırk bölüm var ancak Musa'nın Hızır'la yolculuğu üç soruda bitiyor. Bazı yorumcular, müfessirler burada Musa'nın yolculuğu tamamlamadığını, daha ilk varışında, işin başında tökezlediğini söylerler. Bunun gençlik dönemine denk geldiğini ve onun mizacıyla da ilgili olduğu kanaatinde dirler. Ancak orada kırkın geleneğimizde önemli bir yeri var. Yahudilerde, en eski medeniyetlerde ve şamanlarda da önemli bir yeri vardır.

Hakikate ancak seyr-i süluktan geçerek, belli aşamalardan geçerek varılabileceğini bu kitaptan da görüyoruz. Sezai Karakoç diyor ki: "*Ben yolu tamamladım. Hızır'la kırk derslik yolculuğumu tamamladım.*" Yalnız burada konuşan Sezai Karakoç, Sezai Karakoç mu? Farklı maskeler, farklı personalar, farklı kişiler var. Kimi yerde karşımıza Musa çıkabiliyor şiirde, kimi yerde Hızır ve evren konuşuyor kimi yerde şairin kendisi araya giriyor. Karşımızda gerçekten çok katmanlı, çok kimlikli bir şiir var. Bu yüzden de şiiri okurken şairi aradığımız için de kafamız karışıyor.

Bu kafa karışıklığının nedenlerinden biri de Sezai Karakoç'un kendisidir. Kitaptaki modern, postmodern unsurlar, şiirde bilinmezliğe doğru gitmek, çok katmanlı, her okurda farklı anlamlar oluşturması gerektiği düşüncesi ve bence dilin çok da iyi anlaşılmasından kaynaklanan problemler var. Anlam tatilleri var. Anlam tatillerinin olduğu yerleri anlamakta zorlanıyoruz, çünkü şair anlamı tatil ettiğini iddia ediyor. Semantik anlamda, anlam bilimi anlamında söylüyorum, dilin zaten kendi başına anlaşılmasının da bir kişinin diğer kişiye aktarmasının da mümkün olmadığını, Mevlâna'nın "Anlattığım şeyin değeri karşımdaki kişinin anlayabildiği kadardır." sözü mealinde söylüyorum. Dilin motamot aynıyla karşıya geçemeyeceğini biliyorum. Çünkü göstergeler, gösteren, gösterilen farklıdır. Farklı karşılıklarımızı da oluşturuyor.

Sezai Karakoç'un ve İkinci Yeni şairlerinin bence temel problemi dil konusunda yeterince derinleşmemiş olmalarıdır. Zaten Türk düşünce

hayatında dil konusundaki yoğunlaşmalar son otuz-kırk yıldadır. Son otuz-kırk yıldır dilin nelîği üzerine, nasıllığı üzerine konuşuluyor. Bu yüzden Türk şiirinin değışme, dönüşme ihtimali var. Yeni gelen nesillerin İkinci Yeni'yi kabul etmeyip değıştirme ihtimalleri var. Bunların 90 kuşagında, daha sonraki şair gençlerde izlerini görüyoruz.

Sezai Karakoç bu şiiri ilhamla mı yazdı? Denize baktı ve denizden gelen ilhamla mı yazdı? Ben buna hayır diyorum. Çünkü bütün Batılı, Doğulu etkileri diğer kitaplarında da olduğu gibi bu şiir kitabında görmek mümkün. Kimi görüyorum ben okuduğumda? Biçimsel olarak bir defa tiyatroyu görüyorum. Tiyatronun trajedi türünden çok komedi türünü ama komedi derken müstehcenlik içeren komediden bahsetmiyorum, ilahi komedyadan Dante'nin İlahi Komedyası'ndan bahsediyorum. Trajedide biliyorsunuz, büyük yıkımlar yaşanır, ölümler olur, gözyaşı dökülür ve arınma yaşanır. O trajediyi izleyen seyirci, antik dünya için söylüyorum, yaşananı yaşamamak için ötekileştirerek kendinden uzaklaştırma eylemi içerisindedir. Kötülüğü yaymamak gerektiğini hisseder. Ama Sezai Karakoç burada metnini iyiliği yaymak üzere kurmuş. Konuşan Hızır, Hızır gibi konuşan eşek, diğer kişiler diyelim ve merkeze Hızır'ı koyalım. Hızır burada bir iyilik elçisi, zaten peygamberle veli arasında bir konuşma yapıyor.

Sezai Karakoç'u Hızır'la yazmak konusunda kim etkiledi diye düşündüğümde Batı dünyasından, Batı edebiyatından aklıma gelen isim: Milton ve önemli eseri *Kayıp Cennet*. Zaten Sezai Karakoç'un da *Yitik Cennet*'i var. Goethe'nin Faust'unu gerçekten iyi bir çeviriden okuduğunuzda *Hızır la Kırk Saat*'in sesini orada görebilirsiniz. Ancak burada bir fark var. Onlar modern dünyaya uygun olarak kötülüğü, şeytani konuştururken Sezai Karakoç geleneğe uyup, tabii modern dünyada da Prometheus'un zincire vurulması gibi, Prometheus şeytan olarak imajlanır, Prometheus gibi örnekler vardır. Ancak kadim dünya iyilikten yanadır, kötülüğe karşıdır, modern dünya şeytani aklı, pragmatik aklı kendine örnek almıştır. Ve bunun da örneklerini vermiştir. Milton, *Kayıp Cennet*'inde şeytanla empati kurar ve şeytan âdeta kahramana dönüşür. Mephistopheles'e *Faust*'ta özeniriz. Kimimiz, Faust gibi şeytanla anlaşma yapsak olabilirmiş, diye düşünebiliriz. Hani şeytanla, kötülükle iş tutmak aslında pragmatik akla çok uygun ve dünya şu anda bunun etrafında dönüyor. Amerika bunun etrafında dönüyor, İsrail bu pragmatik aklın etrafında dönüyor. Yani Batılı akıl birdenbire ortaya çıkmadı. Bir gelenekle ortaya çıktı. Şu anki Batı medeniyetinin belki beş yüz yıllık bir geleneği var. Öyle eften püften üç kişinin bir araya gelip ortaya akıl koymasıyla, kitaplar ortaya koymasıyla olmadı.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Aynı zamanda Sezai Karakoç bunlara karşı protest bir tepki vermiş oluyor. Ne yapıyor? Ötekiyle ama kendine yakın bir ötekiyle empati kuruyor. Bu bir empatik şiirdir. Ve burada çoğunlukla Sezai Karakoç susar. Çünkü Sezai Karakoç'un görevi susmaktır. Çünkü Musa'nın Hızır'la yolculuğundaki konuşmaları Musa'ya bela olmuştur, onu yol ayrımına getirmiştir. Susup devam etmen gerekiyordu. İşte seyr-i sülukta da susan ve zamanı geldiğinde konuşmaya başlayan bir kişi vardır. Sezai Karakoç da muhtemelen, iyi incelenmesi lazım, şiir kitabının sonlarında konuşmaya başlar. Seyr-i süluktaki hakikate yaklaşmıştır.

Sezai Karakoç'un 33. bölümünü ben daha önce defalarca okumuştum ama bunun mevlid olduğunu sonra fark ettim. Neden şair şiirinin başına bir başlık koymaz? Şiir şöyle başlıyor:

Sütunlar çökse ne dersiniz

Save gölü kurusa

Ne dersiniz

Sönmez ateş sönse

Geyikler durulsa

Yezbü dağında

Çölün davulu çalınsa çalınsa

Kabile süt kabileleri duygularında

Dağlar ağarsa

Başaklar sararsa

Ne dersiniz

Böyle bir baktığımızda Peygamberimiz'in doğumu anlatılıyor. Ritmik bir şiir, dili akıyor. Dışlanmış, İslami özler taşıdığı için modern şairler tarafından dışlanmış kelimeler göstergeler var. Bence Sezai Karakoç iki bilinçaltıyla konuşuyor. Biri toplumsal bilinçaltı, diğeri kişisel bilinçaltı. Ancak kişisel bilinçaltı da toplumsal bilinçaltına dâhil olmuş gibi görünüyor.

Toplumsal bilinçaltımız nedir? Bütün gelenektir. İslamiyet bizde çok belirgin, çok baskın bir biçimde var. Buna rağmen İbrahimi dinler, antik dinlerini de dâhil ederek söylüyorum, hatta şamanizmi dâhil ederek söylüyorum. Bu kitapta şaman kelimesi birkaç defa geçer. Tesadüf değildir, bunu bilinçli olarak kullanmıştır. Bizim geçtiğimiz bütün bir medeniyeti bu şiire bir şekilde boca etmektedir. Boca etmek kaba bir söylem oluyor. Bazen onu da görüyoruz. "Nedir bu ya?" diyorsun,

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

şii okurken başın dönebiliyor. Aslında burada konuşanın gelenek ve medeniyet olduğunun farkında olursak şiir daha açılıyor. Medeniyet burada dile gelmiş konuşuyor. Kimi yerde şairin kişisel tarihi devreye giriyor. Belki annesinden, belki kardeşinden, belki kardeşinin rahatsızlıklarından bahsediyor. Bunu bilmek, onun kime ait olduğunu, kimin acısı olduğunu, kimin mutluluğu olduğunu bilmek bizim için çok önemli olmuyor. Çünkü hepimizin hayatında acılar, mutluluklar var. O kişi de bizden birine dönüşebiliyor.

Sezai Karakoç'u okurken, hatta bütün şiirlerini okurken şiirine böyle bakmak gerektiğini düşünüyorum. Kimi yerde pastoral unsurlar karşımıza çıkıyor. Doğa, tabiat, modern kelimeler şiire dâhil oluyor ama bunları yaparken de öyle bir dil kurmuştur ki bu dilde her şeyi söylemek mümkündür. Yahya Kemal belki o modern kelimeleri kullanamazdı. Ama Sezai Karakoç bunu kullanabilme başarısı gösteriyor. Çünkü şiir dilini, şiir evrenini hakikaten çok genişletmiş. Burada üçümüz de şiir yazan şairler olarak bunun öyle çok da kolay olmadığını biliyoruz. Şiir evrenini genişletmek ve kullandığın her kelimeyi şiirin, o dilin kabul etmesi kolay değildir. Bunun için kudret lazımdır ve Sezai Karakoç'ta o kudret vardır. Ben özetle bunları konuşmak istiyordum. Şiiri de okuyarak bırakmak istiyorum çünkü burada şöyle bir teknik durum var: Bir şiir parçası bütününden ayrı düşünülüp konuşulamaz. O yüzden üçümüz de fark ettiyseniz *Hızır ile Kırk Saat*'i genel olarak konuştuk. Parçadan bütüne gitmektense bütünden parçaya gitmek daha akıllıca bir yöntemdir, daha doğru sonuçlar verir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

19 KASIM PAZAR

ON İKİNCİ OTURUM

GÜL DOĞMADAN

Otuz Dördüncü Saat: *Turan Karataş*

Otuz Beşinci Saat: *Münire Kevser Baş*

Otuz Altıncı Saat: *Ali Ural*

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON İKİNCİ OTURUM
OTUZ DÖRDÜNCÜ SAAT

TURAN KARATAŞ

*“Diyarbakir’de
Kemerler kırılmıştır sıcaktan”*

Biz akademisyenlerin bir ilkesi, tutumu vardır. Yeniden okuyarak önce şiirin bir taslağını çıkartırız. Bu şiirde şair de zaten bölümlenmeler yapmış ama üç ana blok var. Bu üç ana bloğu, üç ana gövdeyi önce ele alacağız. Sonra bana düşündürdüklerini, benim onun üzerine neler düşündüğümü söyleyeceğim. 34. şiirde, önce peygambere vazife verildiği zamanki dünyanın ahvaline bir bakış, sonra Allah Resulü’nün çilesi yani yükleneceği sorumluluk anlatılıyor. Sonra Cebrail var, hem bir öğretmen hem de öğrenci olarak, sonra ilk vahyin gelişi ve nihayet ilk vahyin gelişinden sonra peygambere yüklenen büyük sorumluluk mevcut. Tabii bu çok şekilsel bir şey ama şiiri anlamak, şiirin mağarasına nüfuz etmek için bu şekilde görmek lazım.

Evvela dünyanın ahvaline bakalım. Sezai Bey o yılları nasıl görmüş, dünyanın o zamanını nasıl tahayyül etmiş onu anlamaya çalışalım.

*“Diyarbakir’de
Kemerler kırılmıştır sıcaktan
Gündüzde bile
Bir toz var yaz yarasalarından
Bir akrep kabartması surlarda Asur’dan
Güneşi bir taş gibi fırlatan
Dicle’nin köpüklü dudaklarından
Aslan başı çeşmelerden*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Taçlı güneşli aslan heykellerinden
Latin harfleriyle yazılmış
Kaç kitap gelmişse Bizans'tan
Eriyecektir bakır gibi mahzenlerde
Karartacaktır yapraklarını
Yükselen bir duman zamanı bodrumlardan

Bal aktı incirlerden
Yağ aktı zeytinlerden
Yeni bir ülke buldu narlarda
Türlü hastalığın bakıcısı arılar
En küçük minicik bir zikirdir karıncalar
Kızgın taşlar üstünde
Dizilirler bir tesbih gibi
Evrensel bir tesbihtir
Nuh Tufanı'nın armağanı

Arılar karıncalar
Filler güvercinler
Cudi tepelerinden
Yayılan akan
Mezopotamya'ya
Dünyaya
Nasıl ki
Filler görürler düşlerinde
Hindistan'ı
Ve çölü ev develeri
Bir şaman gibi çoşarlar
Haykırırlar ip kırarlar
Saray yıkarlar
Ağızdan ak bir köpük gibi savururlar
İçlerinde serap biriktirdikleri
Bir özlem öfkesini

İran bir kalkan gibi döğülür
Rum bir mızrak gibi dağlanır
Asya çalkalanır
Avrupa bozbulanık buğulanır
Havralar sallanır

Manastırlar şaraplanır

Yeni bir yumurta çiftliklerde

*Horozların ağızlarından
Arada bir çıkar insan kelimeleri*

*Mağaradaki suyu
Fısıldar güller”*

İlk öbek böyle. Burada evvela şair, o vakitlerin dış dünyasına veya dış dünyaya dikkatimizi çeviriyor. Bize medeniyet merkezlerini gösteriyor ve tabiatın olağan akışını ama o olağan akış içindeki mucizevi birtakım hâlleri, oluşları duyurmaya çalışıyor. Şiirin başından sonuna kadar, özellikle bu bölümde müthiş bir ses güzelliği, mağarayla beraber sesin kulaklarınıza gelen yankısı, ahengi var. Sezai Karakoç’un şiirlerinde bu hep vardır. Yani serbest bir şiir gibi görünür ama Sezai Karakoç’un şiirleri belki ölçülü değil ama kafiyeli, ahenkli şiirlerdir. Kendi içinde bir ölçüsü, bir mantığı vardır. Şimdi şiirin ikinci öbeğine geçiyorum:

237

“Yeni bir kelime var

Sezai Karakoç’un şiiri elbette yeni bir şiir, özgün bir şiir, yol açıcı bir şiir, zirve bir şiir. Bunun sebebi şu: Bizim şimdiye kadar duyduğumuz manaları, mealleri, kavramları, olguları bize yeni bir dille anlatması. Yeni bir dil bulmanın sevinciyle anlatması. Bizim vahiy olarak duyduğumuz ve alıştığımız kavramı “*Yeni bir kelime var*” sözüyle karşılıyor ve devam ediyor:

*“Yeni bir kelime var
Hep dağlara bulutlara doğru yürür uyurgezerler
Akraba arar vâdilerde
Yeni bir akraba cüzzamlılar
Bir kurtulmalık bekler ufuklardan
Esir fiçılarında yılanmış köleler
Çözülen şimal bağlarında
Küflenmiş üzüm kefenleri
Sülük sebilleri
Büyü devletinin höyükleri*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hepimiz için çek çileyi”

Bunun gibi iki defa geçen tabirler, şiirin derin motiflerinden biridir, Efendimiz’e, Peygamberimiz’e hitaben bir arz, bu ifade bir yakarıştır.

“Hepimiz için çek çileyi

Ey Mekke sabahlarının konuğu

İçimizde yağan yağmurlardan

Saçlarımızdaki çiğden

Bir havuz taşıyan kaya kovuklarına

İbrahim bucaklarına

Yaprak yaprak açıp okuyan Hıra’yı

Orada kabul edilen ilk kelimeyi

Öğretmen gibi ders veren öğrenci Cebrail’i

Cebrail en yüksek matematik

Yok eden geometrileri

Bir sembol ülkesi bir cebir ili

Arılara bal yaptıran

Şarap doldurturan en soy kafatasına

Çocuk doğurtan

Üçyüz yıllık uykuları

Sur gibi burçlar gibi yükselten

Ölü dirilten

Karınca konuşuran

Ay bölen bir bilginin dili

Tanrı sesi

Tanrı deyişi

“Bir kurtulmalık bekler ufuklardan

Esir fiçılarında yılanmış köleler”

Kim bunlar? Bunlar üzerine uzunca bir konuşma yapabilirsiniz. Yani İslam’ı bekleyen, İslam’ın ışığını bekleyen, üzerine gün vurmamış, o güne kadar insan yerine konmamış nice insan var. Tabii Cebrail’e hasredilen, Cebrail’e yüklenen vazife Tanrı izniyledir.

“Tanrı sesi

Tanrı deyişi”

Sonra devam ediyor.

“Seheri bir elektrik akımı yaparken Cebrail

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Bir sancak gibi indirirken şafağı
Zincir gibi boşanırken kubbelerin kıyameti
Hepimiz için çek çileyi
Ey babasız büyümiş
Görünüp kaybolan bir hayal gibi yitirmiş anneyi
İki dünya
Cin ve melek beyi”*

Peygamberi tasvirine bakar mısınız?

*“İki dünya Cin ve melek beyi
Şairlerin örtüsüne özendiği
Gölgesiz Peygamber”*

Müthiş! Tabii, şu var ama şiir bir kez okunmaz. İyi şiir çok defa okunur. Yıllar önce, Peyami Safa şöyle demişti: “Yüz defa bin defa okumadığım şiire ben şiir demem. Çünkü bazı şiirler...” Tabii bu kesretten kinayedir, 100 defa, 1000 defa okumak. Sezai Bey’den bazı şiirleri 10 defa 20 defa okudum ve her okuyuşumda bana bir anlam katmanını açtı, bana yeni bir şey fısıldadı. Bu şiirde de öyle oldu. Her bir satırda, her bir kavramda, abartmıyorum, o kadar çok derin manalar var ki!

Şiirin son öbeği beni daha çok etkiledi. Tabii hepsi güzel ama şiirlerde yükselen dalgalar gibi bazen çok yükseğe çıkar sesi, manası, bazen alçalır, sonra devam eder. Burada da biraz evvel söyledim, Peygamberimiz’e vahyin ilk geliş anındaki o dehşetli manzarayı nasıl algılamış, onu nasıl anlatıyor, bir de Sezai Bey’den okumak, dinlemek lazım. Sezai Karakoç’un şiirini iyice anlamak için kısas-ı enbiyayı okumak gerekir. Bu, sadece onun şiirini anlamak için değil, bir de şunun için gereklidir: Klasik metinleri okuduktan sonra Sezai Karakoç okumak, onun anlatım farkını görmek için lazımdır. Yani biz bu adamda ne bulduk ki üzerinde bu kadar konuşuyoruz? Bu kadar insan niye Sezai Karakoç’un eserlerinin peşine düştü? Bir şey! İşte bu, bu yeni anlatım, bu yeni buluşlar... Onun adeta zihninde, ruhunda, iç dünyasında evirip çevirip, yıllarca dolaştırıp bize sunduğu bir şey.

Hızır la Kırk Saat’in yazılışı ile ilgili hatıralarında der ki, “Tam kırk gün, ikinci vakitleri, Cağaloğlu’ndan, Üretmen Han’dan Sarayburnu’na gittim, denizin kenarına. Ve orada oturup denizle söyleşir gibi Hızır’la söyleştim. Her gün bir şiir geldi bana.” Çünkü onun

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

anlayışına göre şiirin peşinden gidilmez. Şiir gelir. Bazı şairler böyle düşünür, şiir gelir bize. Şair onu kovalamaz: “*Kırk gün gittim ve her gidişte bir bölüm yazıldı.*”

“Çek bizim için de çileyi”

Üçüncü defa söylüyor. Peygamberin nasıl bir sorumluluk yüklendiğini ve ümmeti için ne kadar fedakârlık yaptığını bu ifade o kadar güzel anlatıyor ki:

*“Çek bizim için de çileyi
Getir bütün yılgılara
Gözde ve içteki yaralara
Çelikten onarış olan o ilk kelimeyi
Çelikten onarış olan o ilk kelimeyi
Hira'nın minyatürü
Bile en güçlü bir doktordur bize”*

240

Şimdi vahyin gelişi:

*“Bu sıtma başka bir sıtma
Ey kadın örtebilirsin örtebildiğin kadar örtüleri
Bu üşütme ne güz ne bahar üşütmeleri
Ne kış ne yaz üşütmeleri
Ne bulut ne deniz
Ne dağ ne ırmak üşütmeleri
Yeni bir kitabın
Bir yolculuk dönüşünün
Bir yaprak çevrilişinin
Mevsimin ilk yemişinin yenişinin
Nar tadmanın karpuz kesmenin
Kevserin
Büyü bozmanın
Ateş söndürmenin ve yakmanın
Su kurutmanın fişkırmanın
Gölge boşamanın üşütmeleri”*

O titreyiş böyle bildiğimiz bir titreyiş değil, diyor. Bu başka bir şey!
Ne bulursan ört üstüne! Sonra:

“Kalk ey örtülere
Bürünmüş Peygamber
At üstünden
Seni ülkelerden ülkülerden
Ayıran örtüleri

Kalk ey
Örtülere bürünmüş Peygamber
Bu sıtma ile iyi edeceksin
Tifoları vebaları
İnsanlığı kâğıt kâğıt
Buruşturan cüzzamı
Çan sarasını
Havra harmanını
Göğüyle gönenen Harran'ı
Çile çömleği İskenderiye'yi
Sen dirilteceksin
Atlarına okyanuslarda su vereceksin
Sen vereceksin bengisularını
Son susayışlarında şehitlerin
Geri vereceksin
Antik dönemlerde çalınmış hakkını mermerin
İsa'nın Musa'nın İbrahim'in
Safa ve Merve'nin
Hacer-i Esved'in
Cennetlerden çağlayan
Nil'in Fırat'ın Dicle'nin
Sen arıtacaksın
Bu kelimelerin lâvlarıyla
Lânet volkanları
Sen devşireceksin menekşelerini
En yüce dağ doruklarında
Gözlerin kanatların
Gece secdelerinin
Muşlu siperlerinin
İlk günlüğünü
Sen yayınlayacaksın
Sen kuracaksın
Seher çocuklarının
Tek kentini
Sen bildireceksin

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Dünya geldi geleli
En önemli haberi”*

Burada bir şairin dizesini ödünç alarak şöyle demek istiyorum:

“Sen gel bizi yeni vakitlere çıkar”

Bir şair başka bir bağlamda söylemişti ama bunun sonuna o kadar güzel yakıştığını düşünüyorum ki. Zihnim öyle çağrıştırıyor.

“Sen gel bizi yeni vakitlere çıkar”

Bu yeni vakitlere çıkmaya ne kadar ihtiyacımız var. Her zaman tazelenmeye, onun getirdiği kelimelerle içimizdeki kiri arttırmaya, vebayı, cüzzamı, sarayı öldürmeye, dünyanın içine düştüğü ateşi söndürmeye ne kadar ihtiyacımız var.

242 İşte bu! Bu ne ile olur? O ilk kelimeyle olur. Ve o kelimenin arkasından gelen diğer büyüü ve ebedi, sönmez ateşi ile ışyan, ıştan, aydınlatan Kur’an ile olur. Benim naçizane tavsiyem, bu şiirleri dura dura, sindire sindire, yudumlaya yudumlaya okumak lazım. Burada bazı kavramlar var ki onlara hiç gelemedim: Akrep kabartması, yarasa tozu, Asur’dan gelen.

Bunların üzerinde de uzun uzun mütalaalar yapmak lazım. Ve bunların hepsini yani dünyanın o güne kadar biriktirdiği bütün kirleri, bütün karanlık bölgeleri kâinatın efendisine gelen o muştuyla, o göklerden gelen büyük kitapla temizliyor, artıyor, aydınlatıyor ve bize sahip olun, diyor. Bunlara sahip olun. Bunlara sahip olursanız siz sahipsiz kalmazsınız. Efendim, dilerim sahipsiz kalmayalım. Elimizden tutanlar olsun. Ama bizim de bunu arzu etmemiz, bunu istememiz, bunu yürekten dilememiz lazım.

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON İKİNCİ OTURUM
OTUZ BEŞİNCİ SAAT

MÜNİRE KEVSER BAŞ

“Babam düşünmüştü bir vakitler Bedir’i”

Sezai Karakoç eserlerinden bize kalan devasa bir literatür var. Sezai Karakoç’un üç cephesini çok önemsiyorum. Birini konuşmak haddimiz değil: Onun şahsiyeti. O, İslam medeniyetinin modern zamanlardaki öz evladıdır. Bu, hepimiz için üzerinde durulması gereken bir kısım. İkincisi Sezai Karakoç’un bıraktığı literatür ki bunu ikiye ayırabiliriz: Birisi düz yazıları olarak tasnif ettiğimiz düşünce yazılarıdır ki “Diriliş” düşünce sistemini kurgulayan metinlerdir. İkincisi de o devasa ve ihtişamlı şiirleridir.

Baktığımızda Sezai Karakoç’un bütün yazma çabasının iki ana eksende ilerlediğini düşünüyorum. Birincisine makro ölçekte, ikincisine ise mikro ölçekte bakmamız lazım. Kısaca tarif edersek “Diriliş” aslında bir siyasi teoridir. Yani İslam medeniyetinin bu çağda tekrar dirilmesi ve çağa yeniden belli değerleri taşıması anlamında bir siyasi teori- dir. Dolayısıyla kendisinin de ifadesi ettiği gibi bu ‘*tarihi sosyolojik perspektiftir*. Aslında *Hızır la Kırk Saat*’te de biz bu okuma sürecini görüyoruz. Karakoç, bütün çağları baştan sona okuyor.

Birinci cephe, fikir içeriklidir; ikinci cephe ise mikro hedef dedik. Tüm bunlar, aynı noktadan hareketle hakikat medeniyetini inşa edecek insanın yeni bir tedrisata ve terbiyeye tâbi tutulmasıdır. Yani aslında Sezai Karakoç bir yandan bir siyaset teorisi üretir, bunu kendine özgü yöntem, metodoloji ve söylemle dile getirir; diğer yandan da bir insan inşa etmeye çalışır. Düz yazılarında, iç insana hitap etmekten

bahseder. Aslında buradaki kastı bizim yeniden dirilmemiz için o iç insanın yeniden bir tedrisata tâbi tutulması diyebiliriz. Bu da işte onun sanatsal içerikli, sanatın nihai anlamında gayesi de zannediyorum bununla örtüşür.

Sezai Karakoç bizim sancılı zamanlarımızın mütefekkiridir. Çünkü bütün edebiyatçılarımızın, aydınlarımızın 200 yıldır baş edemediği bir mesele vardır. Sezai Bey de öyle diyor ya, “*Batı gelmeden önce biz tevhidî bir bütünlükle kendimize özgü bütünlüklü, tutarlı bir dünya görüşü inşa edebilmiştik. Bu dünya görüşü sayesinde eşsiz bir medeniyet inşa ettik ve tarih bizi güzel bir şekilde yâd ediyor.*” İşte o dünya görüşünün muhkem yapısının neticesi olarak modernliğin bize ilişkin en büyük tahrifatı bu tevhidî bütünlüğü, zihnî bütünlüğü parçalaması oldu. Ve bir ikilem de başladı. Tanzimat’ta bunu şöyle formalize ettiler: Batı’nın iyi taraflarını almak, olumsuz taraflarından uzak durmak. Oysa teoride bu mümkün değil. Sezai Karakoç, bunu fark eden belki ilk ve hatta tek mütefekkiridir. Onun bütün üretiminin bu tevhidî bütünlüğü tekrar sağlamaya yönelik olduğunu fark etmek gerektiğini düşünüyorum. Çünkü burada Batı’nın bize gelen dünya görüşünün paradigmasının belli alanları tahrip etmesi söz konusudur.

244

Karakoç, dünya görüşünü dört temel unsur inşa eder. Bunlardan birincisi ontolojik konumuzdur. Yani biz kendimizi yeryüzünde nasıl tanımlıyoruz? Tevhidî bütünlük bizim Yaratıcı ile irtibatlı bir şekilde tanımlanmamızı ortaya koymuştu. Modernlik ne yaptı? İnsanı Tanrı’dan bağımsız ve onunla irtibatsız her şeyin ölçüsü bir varlık olarak tanımlamaya başladı. Peki, bu bölünme ne yaptı? İkinci aşamada bizim bilgi anlayışımızı değiştirdi. Çünkü bilgiyi modern akıl sadece pozitivist bir paradigma ile algıladı. Bu, şu demek: Akılcılık, bilimcilik, deneycilik. Yani bir bilgiyi deneye tâbi tutabiliyor ve onu ölçebiliyorsak bilgidir. Onun dışındaki bilgiler de dışarıda kalır. İşte Sezai Karakoç bunu da tekrar tamir etmeye yönelik bir çaba içerisindeydi.

Üçüncü alan değer alanıdır. Bu zaten bizim hiç vazgeçmemeye çalıştığımız, Batı’nın olumsuz yanlarından uzak durmak dediğimiz meseledir. Oysa bunlar basamak basamak birbiriyle ilişkilidir. Yani siz ontolojik ve epistemolojik olarak kendinizi farklı tanımlamaya başladığınız zaman değer alanı da otomatikman değişir. Dahası sanat da değişir. Çünkü bunların hepsi kendi içerisinde birbiriyle bir ahenk oluşturduğu zaman bir medeniyet inşa edebiliyorsunuz ve sağlıklı bir dünya görüşü elde ediyorsunuz. Dolayısıyla Sezai Karakoç’un hem düz yazılarındaki hem şiirindeki bütün metodolojinin bu hedefe matuf

olduğunu görmek gerekir. Tabii, şiire geçmek lazım, çok uzatmak istemiyorum ama önemli bir meseleye daha değinmek istiyorum.

Hızır'a geçerse, şiir özelinde konuşursak, Sezai Karakoç'un o epistemolojik alanı tamire yönelik bir çabası olduğunu düşünüyorum. Nedir bu? Bilgi meselesini gündeme getirir. Çünkü biz bilgiyi nasıl anlıyoruz? Modern akıl, modern tedrisat diyor ki: Her şey deneye tâbi tutulacak ve öyle kabul edilecek. İşte modern aklımızın bilgi ile imtihanı burada başlıyor. Oysa biz vahyin birinci bilgi, ondan sonra da gerek irfan dediğimiz, keşif dediğimiz hakikatle farklı şekillerde irtibat kurabilme melekelerini kaybediyoruz. İşte Sezai Karakoç'un Hızır'ı tekrar çağırmasının ve çağlar üstü bir gezinti yaptırmasının sebebi budur. Dikkat ederseniz Hızır kıssalarında seçtiği olayların hepsi bir şekilde insanın hakikatle daha farklı irtibat kurma yollarını denediği hikâyelerdir.

Kur'an-ı Kerim'deki Musa Aleyhisselam ile Hızır'ın yolculuğuna, o ilk kıssaya atıf mevcuttur. Orada üç önemli olay vardır. Birincisi kendilerine iyi davranmayan köylülerin yıkık duvarlarını tekrar yapması, ikincisi bir gemiyi delmesi ve üçüncüsü bir çocuğu öldürmesidir. Burada biz iki şeyi görürüz: Tıpkı modern akıl gibi Musa'nın sorularını ve Hızır'ın ona daha büyük bilgiyi işaretini. Modern akıl tam da Musa'nın o soruları gibidir. "Ama bunlar bize kötü davrandı, sen niye duvarlarını tamir ettin?" "Biz bu gemide değil miyiz, sen niye deldin?" "O çocuğu neden öldürdün?" Bu bizim bugünkü modern aklımızın bilgi anlayışıdır. İşte Sezai Karakoç onun için tekrar çağırıyor Hızır'ı ve başka türlü bilme, hakikati daha büyük, daha bütüncül ve daha evrensel anlamda bilmeye yönelik bir bilgi biçimini gündeme çağırıyor. Kendisi zaten metafizik meselesini hep gündeme getiriyor. Bu metafizik meselesini de şöyle ayırmak lazım, bu mistik bilgi değil. Hatta kendisinin ifadesi "Şarapsız, tütünsüz metafizik" diyor. Yani aklınızın esridiği bir yerde gördüğünüz sayıklamalar değil. "Vahyin denetiminde ama hakikati bütüncül bir şekilde anlayabileceğimiz bir bilgi biçimi" diyor.

Sezai Karakoç için İbnü'l Arabî'nin tefsiri önemli, çünkü onu sıklıkla referans olarak gösterdiğini görüyoruz. Onun bir batini yorumu, bir de zahiri yorumu söz konusu. Batini yorumunda, "*Hz Musa kalbi, fetası nefsi, Mecmau'l-Bahreyn cisimle ruhun birleştiği yeri işaret eder. Hızır ise kutsi akli daha geniş bir bilme kabiliyeti olan akli temsil eder.*" diyor ki bu şekilde anlamamız daha uygun görünüyor. Bir şeye daha değineceğim. Sizi çok yormamak için hızlı geçmeye çalışacağım. Sezai Karakoç'un düşünce sistemi başlı başına bir sosyal siyasi teori demiş-

tik. İkincisi; şiiri ve bu ikisi inanılmaz derecede bütünlüklü olmasıdır. Sezai Karakoç kavramlar dünyasında neyi anlatıyorsa sanat alanına da onları taşıyor. Burada küçük, teknik bir şeye değinelim. Kavram nedir? Bir nesnenin zihindeki genel tasarımı ki insanların genel olarak anlayabileceği şekilde tahlile tâbi tutarak tanımlamaktır. Peki, imge nedir? Bir şeyin, bir nesnenin zihindeki öznel tasarımıdır. Sezai Karakoç gibi özgün şahsiyetlerin kendilerinde hakikati içselleştirip onu tekrar dile, ifadeye dökmesidir. Kavram bir bakıma tümevarım sağlıyor bize, basamak basamak anlıyoruz ve bilim dediğimiz şey de zaten budur. İmge ne yapar? Varlığın tümel bilgisini, özel bir anını yeniden bir formülasyona tâbi tutar. Sezai Karakoç, önce varlıkla muhatap olur, oradan edindiği bilgiyi içselleştirir, kendi içinde bir metodolojiye tâbi tutar ve onu şiire döker. Burada demek istediğim şu, kavram zihnî bir işlev görür, yani aklımızı tatmin eder ama imge çok daha büyük bir şey yapar, idrakimizi sıçratır. Yani bizim beş duyumuzu birden terbiye eder. Şiir okununca susup böyle pür dikkat dinleriz ya, işte sebebi budur. Bu bizim gerçekten terbiyeye tâbi tutulduğumuz bir süreçtir. Her şiir bunu yapar mı? Yapmaz. Niye? Sezai Karakoç bunu der, hakikatle irtibatı çok önemlidir. Sağlıklı bir kanaldan beslenen, hakikatle irtibatı sağlıklı olan bir sanat üretilebiliyorsa, bu sanatın her dalı için geçerli, ancak o bunu gerçekleştirebilir. Bu yüzden de Sezai Karakoç'un şiir üretiminin son derece bilinçli olduğunu düşünüyorum.

Sezai Karakoç hem Batı'yı hem Doğu'yu hem geçmişini hem bugünü bilen ve bugünün insanına hitap eden yüksek bir söylem geliştirmiştir. Bu inanılmaz bir şiir metodolojisidir. İmge; varlığın ontolojik istikrarını, varlığın tümel bilgisini bize nakleder. İşte Sezai Karakoç'un hakikat hakikat diye defalarca vurguladığı şey de budur. Muhayyile bunu idrak edebilir, böylece şiirin en büyük vazifesi yerine gelmiş olur ki *Hızır ile Kırk Saat*'te de bu amaca matuf bir üretim olduğunu düşünüyorum. Şimdi şiire dönelim.

Sezai Bey'in muhterem pederinin Birinci Cihan Harbi sırasında iki yıllık bir esaret süresi var. 35. bölüm oraya atıfla başlıyor. Zaten defalarca konuşuldu, sürekli geliş gidişlerle, tarihsel süreçle bağlantılı olarak güncel süreci yeniden yorumladığı bir metin demiştik, öyle başlıyor.

“Babam düşünmüştü bir vakitler Bedir'i

Hendek'i Uhud'u Huneyn'i

Mekke'nin alınışını

Rusya'da esirken

Birinci Cihan Savaşı'nda

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Kar yağıyordu Bakû'da
Önce bizim aldığımız
Sonra geri verdiğimiz Bakû'da
Dolmuyordu açık pencereden
Bir güney ayı ve baharı
Ne de bir sansar samur
Yosunlu bir su içinde
Yalnız ta uzaklarda duyulan
Bir zindana ışıklı kapılar açan
Kur'an'dı tek avunuş tek umut tek düşünce"*

Tam da Yasin Efendi'nin hikâyesindeki gerçekteki gibi, esaret hâlinde, bütün umudunun tükendiği bir yerde, gurbet hissi de var, umutsuzlukla beraber ve diyor ki burada tek bir şey var: "Kur'an'dı tek avunuş tek umut tek düşünce"

*"Savunuyordu
Tutsaklıkta onu
En kesin belgelerle
Kadifeden meleklerle
Namazlar içinde yürüten
Bedir'in kılıçlar korusu
Hendek'in kent getiren kıvılcımı
Kuşatmasaydı çevresini
Olmasaydı koruyan bir çerçeve
Mekke'ye giriş ve dönüşten bir barış kupası"*

Burada anlıyoruz ki o zorlu sürece dayanmak için geçmişi hatırlıyor. Yasin Efendi ve oradaki asûde zamanların bugün tutunacak bir dal gibi imdada geldiğini görüyoruz.

*"Bir tad bırakmasaydı ağzında kevser iyimserliğinden
Sûreler bir bengisu olup
Akmasaydı ellerinden başından yüzünden"*

İşte Sezai Karakoç'un tam olarak vurgulamak istediği bilgi budur. Zihinsel değil, ellerinden başından yüzünden akan bir bilgidir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*“Dayanabilir miydi
Ezilen kırılan kılıçtan geçirilen
Bir esir kampında
Bakışları acıdan dolmuş Bakû’da
İsa ve Meryem adına mumlar dikilirken
Ekmek ve eşitlik adına başlar kesilirken
Evren de bu kıyamete
Katılırken doluyla karla şimşekle”*

Acımasız savaş koşulları olduğunu anlıyoruz ama sonra hemen tekrar Bedir’e gidiyor, savaş ne zaman meşru olur, onu anlatıyor.

*“Kardeş kardeşi vurmuş ama Bedir’de
Yeni ve gerçek kardeşlikler kurulmuş
Çiçek çiçeğe durmuş bahar gelmiş
Çocuklar kurtulmuş
Kılıç akmış geri hurma getirmiş
Bir kılıç Fırat’ı alıp getirmiş
Kan akmış ama sular durulmuş irin durmuş
Bir kılıç Dicle’yi taşımış ucunda
Ta
Mekke’ye kadar
Bir kılıç Nil’i ikiye bölmüş
İçinde Firavun fosilleri görülmüş
Peygamber Arafat’ta
Taşıyordu bu karlar
Şimdi söyleniyormuş gibi seslerini
“Kâbe’ye giren kurtulmuştur
Bana gelen kurtulmuştur
Bu eve giren kurtulmuştur”
Giriyordu o kılıç oğlu kılıç
O son ateş osmanlısı”*

Yasin Efendi’nin dayanılmaz koşullarda umutla sarıldığı yerin yine Peygamber Efendimizin tecrübesi olduğunu hatırlatıyor ve ikisini birleştiriyor.

*“Rus tutsaklığı falan dinlemeden
Kâbe’den içeri*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Dönüyordu yorgun Rus askeri
Ebrehe'nin fili gibi
Titreyerek ve ürpererek
Kamp kapısının önünden gerisin geri
Babamsa okuyordu boyuna okuyordu
Fetih sûresini
Fetih sûresini
Zaten yoktur bir yenilgi sûresi
Her sûre bir bakıma bir Fetih sûresi
Her âyet bir ülkeye bedel bir erdir
Her sûre cihana bedeldir
Kur'an'sa arşın manifestosu
Reddin reddi protestosu
Her eri Hızır olan bir ordu
Başbuğların başbuğu
Öç değil öç kırandır
Sevgidir
Evrenin memesinden sevgi sağandır”*

249

Sürekli Yasin Efendi'nin hikâyesinden hikâyeyi büyüüttüğünü görüyoruz. “Reddin reddi” meselesi gibi; onun siyasi, sosyal hedeflerine matuf ifadeler görüyoruz.

*“Çocuklukta okunmuş cenk öykülerini
Hayber kapısının zorlanmasının kelimeler arasında
Kış geceleri babaya sorulan soruların
Açıklanması anlaşılmaz eski bir kelimenin
En son anda
Gelip kurtaran Ali hayâlinin
Düldül'ün ayak tozunun
Zülfükar ipeğinin
Kafkaslar'da
Savaşta ve tutsaklıkta
Ağın balığı çekip alışı
Toplayışı gibi denizden
Alışı olurmuş
Daha ölüm gelmeden
Ölüm gibi gelen
Umutsuzluk kıranından*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Korku heyheyinden
Ölüm samından”*

Orada belki de Yasin Efendi'nin umudunun bitmesi en büyük kayıp olacaktır. Onu kaybetmediğine vurgu yapıyor.

“Bu çölde bu uyumsuz evren tüneğinde”

Şimdi meseleyi tekrar genişletiyor.

*“Er olan asker olan yalnız biziz
Bedir'in ve Kur'an'ın askerleriyiz
Armağan götürürüz kentlere
Gök armağanı Kur'an'ı
Açarız dünya önünde bu sofrayı
Kim ki Tanrı'ya dayanmamakta dayanmakta kendine
Yakarız kendisini de kentini de
Kim ki ortak olmuş yoksulun yarı ekmeğine
Kendini bir yerde bulur
Ağzını ekmekle birlikte bir başka yerde
Kim ki Tanrı kullarına bakarsa yukardan
Kartallarca inişimizi görür ansızın yukarlardan”*

Tekrar müthiş bir özgüven hatırlatıyor.

*“Kim ki sesini yükseltmek ister Tanrı sesinden
Deriz, ey rüzgâr önündeki sinek, şimdi Basra Körfezi
Buyur yeryüzü cehennemi
Buyur gökyüzü cehennemi
Kim ki daha yukarı tutar surunu yapısını Kâbe'den
Biz bir orduyuz çatlayan yer, yarılan kaya
Fıskıran kaynar su depreminden
Bileğimizde Hayber'in döğmeleri
Yüzümüzde gülbeyaz Bedir demetleri
Saçımızdaki kına Hendek çiçekleri
Belimizde en sağlam kuşak
Mekke'nin fethinin kemeri”*

Burayı tekrar okuyarak tamamlamak uygun olur:

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*“Belimizde en sağlam kuşak
Mekke fethinin kemeri”*

Sezai Bey’in en sevdiğim taraflarından biri hep umuda bağlamasıdır.
Bu umut ifadeleri ile sonlandırmış olayım.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON İKİNCİ OTURUM
OTUZ ALTINCI SAAT

ALİ URAL

“Âyet âyet sûre sûre yürüdüler”

Sezai Karakoç'un şiir kitaplarının ortak adı: Gün Doğmadan. Toplu şiirlerinde on üç gece sağanağı var. Ta ki sonunda dirilsin toprak ve güneşle buluşsun diye var. Güneşi hak etmek dirilişe bağlıdır. Bahar, ateş, gölge, geometri sağanaklarından sonra sıra beşinci sağanağa “Akış Sağanağı”na gelir. Yani *Hızır'la Kırk Saat*'e varır. Şair bu kitabı bir yolculuk olarak tanımlar: “*Geceleyin âb-ı hayat için millet yolculuğu.*” Bu tanımda gece, âb-ı hayat, millet ve yolculuk kelimeleri bulunur. Gece zulmettir, âb-ı hayat ölümsüzlük, millet altında toplanılması gereken çatı ve yolculuk sefer şuurudur. Bu uçak ya da otobüs yolculuğu değil, millet yolculuğudur. Ancak bu seferi, mensup olduğumuz milletle gerçekleştirebiliriz. O zaman tan yeri ağarır ve başucumuzda bir tas âb-ı hayatla uyanırız. Bu yolculuk İslam tarihine ve coğrafyalarıdır. Bütün zamanlara ve mekânlara ulaşmanın yolu ise Hızır'la yolculuk yapmak ve bu yolculuk sırasında Hızırlaşmaktır.

36. saat yani konumuz hicret. Hicret de bir millet yolculuğuydu çünkü ve yürüyle başlıyordu.

*“Âyet âyet sûre sûre yürüdüler
Mekke'den Medine'ye erdiler”*

Şair, “Âyet âyet”le bireysel hicret, “sûre sûre”yle topluluk halinde hicreti sezdiriyor. Müslümanları âyetlere benzetmesi onların Kur'an'la

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

bütünleşmesi yüzünden olabilir. Hz. Ayşe (ra) sevgili Peygamberimiz'i anlatırken, "Onun ahlakı Kur'ân'dı," demiştir. Hem âyet aynı zamanda belge demektir. Müslümanların hicreti imanın belgeleridir.

*"Gün oldu mağaraya girdiler
Örümcek ağını pekiştirdi bir gecede bin yıllık
Güvercin bir kerede bıraktı sıcak yumurta
Yeni doğum yumurtası bir yıllık"*

Mağara, hicret sırasında saklanılan Sevr'dir. Bin yıllık ağ, örümcek ağının ezelden beri zayıflığını ortaya koymaktadır. O ezeli zayıflık bir gecede güçlenmiş, delinmesi imkânsız bir zırha dönüşmüştür. Nitekim Ankebut Süresi'nin 41. âyeti şöyledir: "Allah'tan başka dost ve yardımcı edinenler, ağ kuran örümceğe benzerler ve evlerin en çürüğü elbette örümcek ağıdır bir bilseler."

Mağaranın konuklarını gözlerden koruyan yalnız örümcekler değil aynı zamanda güvercinlerdir. Güvercinin sıcak yumurtası da küfrün gözünü dağılmış, Kureyş müşriklerinden Ubeyy b. Halef'e, "Burada bir ağ görüyorum ki, Muhammed doğmadan bu ağ örülmüş gibidir. Bir de iki güvercin duruyor orada. İçeride insan olsa dururlar mı!" dedirtmiştir.

*"İnançsızlar sedefsizler gelip gelip döndüler
Değişimi büyük dönüşümü
Taş içindeki atan bir çift kalbi
Göremediler işitemediler sezemediler"*

"Sedefsizler" belki de "İncisizler" anlamına gelmektedir. İnci, Hz. Muhammed Mustafa'dır. Süleyman Çelebi, *Mevlid*'de "Ol sadeften doğdu ol dür dânesi," dememiş midir? İnançsızlar işte bu inciden mahrumdur. Dahası peşine bu incinin düşmüşlerdir. Mağaranın eşğinden gelip gelip dönmüşlerdir. Neden bu mağara içinde inciler barındıran bir istiridye kabuğu olmasın? Fakat inançsızlar bundan bihaberdirler. Taş içinde atan bir çift kalpten, Hz. Muhammed ve Hz. Ebu Bekir'den bihaberdirler. Hicretle başlayan değişimi, büyük dönüşümü görememekte, duyamamakta, sezememektedirler.

*"Onlarsa âyet âyet sûre sûre yürüdüler
Sessiz bir kıyamet gibi yürüdüler"*

*Ömer de gün ışığında
Kılıcını kuşanarak
Yayını gererek bütün gerginliğiyle
Yiğitliğin en ulu forumu gibi
Meydan okuyup meydanlarda
Çıkıp gitti”*

Şair, hicreti “sessiz bir kıyamet” olarak tanımlamaktadır. Zira hicret, hesap gününün kapısıdır. O büyük dönüşümün kapısıdır. Dirilişin ve yeni bir hayatın kapısıdır. Ömer (ra) bu kapıdan gün ışığında kılıcını kuşanarak geçmiştir. Gizlenerek değil görünerek gitmiştir. Yola çıkmadan Kâbe’yi yedi kez tavaf etmiş ve orada gördüğü müşriklere meydan okumuştur: “İşte ben de dinimi korumak için Allah yolunda hicret ediyorum. Karısını dul bırakmak, anasını ağlatmak, çocuklarını öksüz bırakmak isteyen varsa şu vadide önüme çıksın!” Ömer yiğitliğin ulu bir forumudur/misalidir. O, yayının gerginliği kadar gergindir. Sözleri oklardır küfrün kalbinde yangınlar çıkaran oklardır.

*“Yatansa Ali’ydi Peygamberin yatağında
Ölümü komşu gibi konaklayan kutlu döşekte”*

Hicret gecesi, Cebrail Aleyhisselam Hz. Peygamber’e (sav), “Bu gece şimdiye kadar yattığın yatağında yatma!” demiş bunun üzerine Efendimiz, Hz. Ali’ye (ra), “Bu gece yatağında yatıp uyu! Şu geniş yeşil abamı da üzerine ört! Korkma sana hiçbir zarar erişemeyecek!” buyurmuştu. O sırada Mekke’de büyük bir suikast hazırlığı vardı. Hedef Kâinatın Efendisi’ydi. Hz. Peygamber’in (sav) evinin önünde her kabileden seçilmiş 200 suikastçı gece yarısı kılıçlarıyla yerini almıştı. İçlerinde Ebu Cehil, Ebu Leheb ve Ümeyye bin Halef’in de bulunduğu bu kötülük topluluğu cinayetlerini işlemek için Hz. Muhammed’in evden çıkmasını bekliyorlardı. Çünkü cahiliye dönemi âdetlerinde bile bir insanı evinde öldürmekten daha çirkin bir şey yoktu. (Gazze’de insanların başına evini yıkarak öldüren Siyonistler alçalmada cahiliye döneminin de gerisine düşmüştür.) Muhammedü’l-Emîn bu ortamda dahi kendisine bırakılan emanetler hususunda Hz. Ali’yi bilgilendiriyor, bunları sahiplerine teslim etmeden Mekke’den ayrılmamasını istiyordu. Hz. Ali, Peygamber Efendimiz’in mübarek yatağına uzandığında ölümü yanında konuk ettiğini biliyordu. Ali ölümle komşu olmuştu.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Hızır, Hz. Peygamber evden çıkarken yerden aldığı bir avuç toprağı suikastçilerin başlarına attı ve Yasin Sûresi'nin ilk sekiz âyetini okudu. Onu göremediler. Sabah, Hz. Ali'yi görünce gerçeğı anladılar. "Hani kâfirler bir zaman seni yakalamak, öldürmek ve yurdundan çıkarmak için bir tuzak kurmaya kalkmışlardı. Onlar tuzak kurar, Allah da tuzaklarını başlarına geçirir. Allah hileyi hile ile cezalandıranların en hayırlısıdır." (Enfal, 30)

*"Ateşe dayandığı gibi İbrahim
Sabretti yılan zehirine Ebûbekir
Yılan zehiri kamış şekeri gibi geldi ona
Zaten yılan da
Süslü pencereci
Aldatan pancurlu
Ama her şeye rağmen
İçinden cennet görünen
Bir kamış değil miydi"*

256

Şair kamerasını burada hicret duraklarından biri olan Sevr mağarasına çeviriyor. Hz. Âdem'in cennetten çıkarılması sahnesindeki yılanla, Hz. Ebu Bekir'in mağarada Hz. Muhammed'e (sav) zarar vermesin diye deliğine topuğunu kapattığı yılan bir anda yan yana geliyor. Tevrat'a göre Havva'ya cennette vesvese veren yılanıdır. "Allah bilir ki ondan yediğiniz gün gözleriniz açılacak, iyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız." (Tekvin, 3/1-6) İncil'de bu sahne şöyle yer almaktaydı, "İblis ve şeytan denilen büyük ejder, bütün dünyayı saptıran eski yılan yeryüzüne atıldı ve onun melekleri kendisiyle beraber atıldılar." (Vahiy, 12/9) Bu yılan İncil'e göre şeytandır. Kur'ân-ı Kerim'de ise yilandan söz edilmez. Yasak ağaca yaklaşmaya teşvik eden doğru- dan doğruya şeytandır. "Derken, şeytan şöyle diyerek onun kafasını karıştırdı: 'Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacının ve son bulmayacak bir hükümranlığın yolunu göstereyim mi?' Nihayet ikisi de o ağaçtan yediler. Bunun üzerine mahrem yerleri kendilerine göründü, üstlerini cennet yaprağıyla örtmeye çalıştılar. Böylece Âdem, Rabbine karşı gelmiş ve yolunu şaşırmişti. Sonra Rabbi onu seçkin kıldı, tövbesini kabul etti ve doğru yola yöneltti." (Taha, 120-122)

Şiirde, Hz. İbrahim'in ateşe dayanmasıyla Hz. Ebubekir'in yılan zehri- ne dayanmasının aynı kutlu sabrın pencereleri olarak resmedildiğini görüyoruz. O sabır, ateşi esenlik bahçesine, yılan zehrini şeker-

çevirmişti. Burada ikinci bir teşbihle yılanın uzunluğu bakımından şeker kamışına benzetildiğini görüyoruz. Bunu fark ettiğimizde şair kamerasıyla yakınlaşıyor yılan ve derisinin üzerindeki dikdörtgenleri süslü pencerelere benzetiyor. “Aldatan pancurlu” diyerek benzetmelerine devam ediyor. Teşbih içinde teşbih okuyoruz. Bu pencereden her şeye rağmen cennet görünmektedir. Hz. Âdem’in tövbesi kabul edilmiş, cennet aldatan pencereden yeniden görünmeye başlamıştır. “İçinden cennet görülen kamış” resmine dikkatle bakacak olursak Mesnevi’nin ilk dört beytine doğru yol alabiliriz: *“Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor; ayrılıkları nasıl anlatıyor. (Diyor ki:) / Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımdan erkek, kadın herkes ağlayıp inledi. / Ayrılık acılarıyla parça parça olmuş bir kalp isterim ki iştihak derdini ona açayım./ Aslından, vatanından uzak düşen bir kişi, vuslat zamanını arar durur.”* Kamışlıktan kesilmekle cennetten çıkarılmak aynı tablonun parçalarıdır. Vuslat olmadan resim hep eksik kalacak gölden kesilen kamış ney olup ateşe gark olacaktır. Nitekim Mesnevi’nin 9-12 beyitlerinde şöyle demektedir Görklü Mevlâna: *“Bu neyin sesi ateştir, hava değil. Kimde bu ateş yok ise o yok olsun! / Aşk ateşidir ki ney’in içine düşmüştür. Aşk coşkunluğudur ki şarabın içine düşmüştür. / Ney, yârinden ayrılan kişinin arkadaşı, hâldaşdır. Ney’in perdeleri, bizim perdelerimizi yırttı. / Ney gibi hem bir zehir, hem bir panzehir; ney gibi hem bir dost, hem bir müştâkı kim gördü?”*

*“Onlar ki bir ney gibi çalarlar yılanları
İçinden okurlar pencere içinde pencere uzayan bir Mesnevi”*

Şairin imge mozaiği içinde Hz. Âdem, yılan, kamış, cennet, pencere, ney, ateş, zehir, şeker iç içe geçmekte nihayet söz Mevlâna’nın Mesnevi’sine gelmektedir. Mesnevi’nin kurgusu “Pencere içinde pencere” olarak resmedilmektedir. Sezai Karakoç, burada edebiyattaki çerçeve anlatıma dikkati çekmektedir. *Binbir Gece Masalları*’nda olduğu gibi *Mesnevi*’de de çerçeve anlatım söz konusudur. Bir ana hikâye vardır, o hikâyenin içinde küçük küçük hikâyeler mevcuttur. Uzar gider böylece anlatım. “Binbir Gece”nin kaval çalıp yılan oynatan Hint fakirleri ne ki! Müminler zehirleri şekere çevirirken, yilandan ney yapıp çalarlar. Şerrin yılanlarını Hz. Musa’nın asası yılanı dönüştürüp yutmuştu. Hz. Ebu Bekir’in topuğuyla deliğini kapattığı yılan bir asaya neden dönüşmesin?

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*“Açarak iki ak kanat
Gitti arkalarından Osman
Hepsi geçerek bir çile mağarasından
Kardeş ve oğul ana ve babayı
Baba ocağını ata yurdunu
Gençlik bahçelerini
Atarak bir çırpıda bir yana
Yüreklerinde bir yurt özlemi duysalar da
Çölün kızgın taşlarını
Yapıştırarak gördükleri özlem hayallerine
Yürüdüler ve gittiler arkalarından
Yol patika dağ ve mağara
Yabancı keçilerin bağış dönemi
Sona erince
Her türlü azap ateşi yenilip çekilince
Seraplar ve sanrılar bitince
GÖÇ BİTTİ”*

258

Şair, Hz. Osman'ı hicret ederken iki kanatlı bir ak kuşa benzetiyor. İki kanatlı derken acaba “Zinnureyn” sıfatı şairin aklına gelmiş midir? Gelmiştir. “İki nurlu” demektir “Zinnureyn” Zira Hz. Osman (ra), Hz. Peygamber'in (sav) Rukiyye isimli kızıyla evlenmiş o vefat ettikten sonra yine efendimizin kızlarından Ümmü Gülsüm'le evlenmiştir. “Zinnureyn” sıfatı ona bu yüzden verilmiştir. Öte yandan Hz. Osman'ın önce Habeşistan'a sonra Medine'ye hicret etmesi dolayısıyla “Sahibu'l-Hicreteyn/İki Hicret sahibi” lakabıyla anıldığını biliyoruz. Bu bilgiden hareketle Sezai Karakoç'un Hz. Osman'ın hicretini anlatırken “*Açarak iki ak kanat/ Gitti arkalarından Osman*” mısralarına nüfuz etmemiz kolaylaşıyor.

Şair, Hz. Osman'ın (ra) hicretini vurguladıktan sonra muhacirlerin ortak özelliklerini zikrediyor. Sahip oldukları güzellikleri arkalarında bırakmakta tereddüt etmeyip çile mağarasından geçmişlerdir. Ata yurdu, baba ocağı, gençlik bahçeleri bir rüyaya dönüşmüş, anne, baba kardeş, oğul ayrı vadilere savrulmuştur. Özlemle yansalar da bu özlemi, çölün kızgın taşlarıyla susturmaktadırlar. Onlara, Hz. Peygamber'in davetine icabet etmekten daha sevgili bir şey yoktur. Sonunda çile bitmiş, azap ateşleri sönmüş, kurumuş keçiler muhacirlere sütlerini bağışlamış¹, seraplar yerini hakikate bırakıp Medine'ye vasıl olunmuştur. Şair, bu durumu “GÖÇ BİTTİ” diyerek ilan etmektedir.

Şair, “Göç bitti” diyerek hicreti yeni bir imgeye dönüştürmektedir. Muhacirler, göçün bitmesiyle yerleşik hayata adım atmıştır. Yerleşik hayat ise medeniyet demektir. Medine bir medeniyet şehri olmaya hazırlanmaktadır. İbn Abbas’ın (ra) rivayet ettiği bir hadise göre Hz. Peygamber (sav) Mekke’nin fethinde şöyle buyurmuştur: “Fetihten sonra hicret yoktur ancak cihat ve niyet kalmıştır, cihada çağrıldığınızda icabet edin.” Mekke’nin fethinden sonra Medine’ye hicretin bir fazileti kalmamıştır. Hicret yerine Müslümanları salih ameller ve cihat beklemektedir.

*“(Göründü gönlün sularında
Uyandı tatlı bir sabah havası
Ve karşıladılar onları
Yollarda
Kent sokaklarında
Anıt gibi erkekler
Damlarda ufku giymiş kadınlar
Gök çiğinin tüveyçleri çocuklar
Yeni bir yürüyüşün
Yer sarsan gök titreten
Yürek yumuşatan bir yürüyüşün marşıyla
“Bir gün doğdu üstümüze ay doğdu
Ufuktan
Yükselen ve hep parlayan)”*

Bir sabah, Hz. Peygamber ve muhacirler bir sevinç dalgası halinde Medine’ye ulaşırlar. Onları, anıt gibi erkekler, ufku giymiş kadınlar ve küçük göksel taşlar gibi ışıldayan çocuklar karşılamıştır. Yolları ve sokakları onurlu kalabalıklar doldurmuştur. Yakında “*yer sarsan gök titreten*” bir yürüyüş başlayacaktır. Medine’den başlayan bu yürüyüş yeryüzünün bütün şehirlerinedir. Bu yürüyüşe yürekleri yumuşatan bir marş gerektir. “*Bir gün doğdu üstümüze ay doğdu...*”

¹ Hz. Peygamber Hicret sırasında Kudeyt’ten geçerken Ümmü Mâbed adlı yaşlı kadını ziyaret etti. Bu cömert ve bilge kadın kuraklık yıllarında yolcuların su ve yiyecek ihtiyacını karşılamaya çalışırdı. Hz. Peygamber ondan yiyecek satın almak istediğini söylediğinde Kadın, “Vallahi yanımda herhangi bir şey olsaydı, sizi ağırlamaktan çekinmezdim.” deyince Resulullah (sav) ilerideki zayıf keçi-yi göstererek, “Ümmü Mâbed! Keçiye ne diyorsun?” buyurdu. “Bu zavallı keçi, sürüden geri kaldı, onda süt verecek derman nerede?” dedi kadın. Efendimiz “Onu sağmama izin verir misin?” diye sorunca ihtiyar, “Anam babam size feda olsun, eğer onda birazcık süt bile varsa sağabilirsiniz!” cevabını verdi. Hz. Peygamber mübarek elleriyle keçi-yi sıvazlayıp dua ettikten sonra süt sağmaya koyuldu. Keçiden sütler fişkırmaya başlayınca şaşırıldı herkes. Oradakiler bu sütle karınlarını doyurdular. Hz. Peygamber kovayı tekrar doldurup kocası gelince içmeleri için Ümmü Mâbed’e bıraktı.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

19 KASIM PAZAR

ON ÜÇÜNCÜ OTURUM

GÜLÜN GÜNE ÇAĞRISI

Otuz Yedinci Saat: *Durmuş Günay*

Otuz Sekizinci Saat: *Aykut Nasip Kelebek*

Otuz Dokuzuncu Saat: *Yılmaz Daşcıoğlu*

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON ÜÇÜNCÜ OTURUM
OTUZ YEDİNCİ SAAT

DURMUŞ GÜNAY

“Siz bir pastanede oturup kıyameti beklersiniz”

“*Hızır la Kırk Saat*”ın 37. bölümünde, kâinatın ve tüm canlı türlerinin kıyameti ve kıyamet öncesi anlatılmaktadır. Modernler ile hakikate inanların kıyamete bakışları şiir diliyle verilmektedir. Metafizik dünya zengin imgelerle tasvir edilmektedir. Sezai Karakoç, her bölümüm ilk mısraında anlatmak istediği konuya işaret etmekte ve ipuçları vermektedir.

261

*“Siz bir pastanede oturup kıyameti beklersiniz
Annesinin ölümden önce tabutlaşan
Karyolasının başı ucunda
Bir yaz hafakanında
İster istemez kendini
Kıyamete alıştıran bir kızdan
Daha becerikli misiniz
Taş kıranın alnından akan
Terde
Ekşimtırak bibersi bir kıyamet
Eserin çile çizgisi
Artıp da dökülen şarabın tortusunu
Yalayan bir köpeğin yürek ezgisi
Kudüs'te bayrak değişimi
Ağlama duvarından
Ağlayarak çekilen
Gülerek yaklaşan asker mevsimi*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

İsa adına İsa
Akşamın kristali katedrallerde
Çarmıha gerilmektedir boyuna
İki bin yıl önce değil
Asıl şimdi
Bir zeytine ve bir sulha
Götürmek isteyen Musa
Adına asıl şimdi
Kan ve savaş öpüştürüyor
Filistin'de İsrail
Ve ekmek adına toprağa atılan öç tohumu
Doğudan başlayarak
Büyütüyor karamuğunu
Buğday susuyor
Konuşuyor karamuk kuşağı
Gök yarılmadan
Su çekilmeden
Anne unutmadan yavrusunu
Dağlar atılmadan
Bunlar mıdır kıyametin işareti
Doğan gün diyor yakın
Batan gün diyor yakın
Akşam tanışım diyor
Gelecek olana
Katlanacak tomara
Kaya içindeki kadın izine
Suların tepelerden şimşekle ineceğine
Sağır bir çağlayanın
Göksüz bir depreme tufana
Çocuğun doğuya
Yatağındaki sıcaklığın batıya atılacağına
Ey su durul durul ki
Ben de senin gibi
Tanık olayım
Gelecek olan
Mercana bakayım da
Süngerini çekeyim de
Dürbünü olayım bir saatin
Sarhoşmuşçasına konuştuğu develerin
Atlardan fırlayıp çıkan koşu çizgilerinin

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Büzülme güzündeki memelerin
Saatinde bir heykeli
Ben yerleştireyim denizdeki fiçıya
Kırılan heykelleri fiçılara
Bırakırlar arka arkaya sular
Dicle'ye ve Fırat'a
Kara incir hoşafına
Katarlar aklın mayasını
Tarih katranını
Ben denizlerin çok gördüm
Öyleleri beklediğini o heykelleri
Denizin uyurgezerliğinin sayıkladığı o mermer kırma dönemi
Yatakta bir kıyameti bekleyen
Çınar gibi değil
Sarmaşıklar gibi yaşlanmış
Gözleri görmez olmuş
Elleri tutmaz olmuş
Savaş görüp kurtuluş belgesi aramış
Eski askerler vardır
Dut toplarken
Ölmüş kocasını
Ve çocuklarını
Bir kıyamet gibi düşünen
Yaşlı nineler
Ağzın yalancı dirilişi dondurma
Çekilen bir ordu gibi uzaklaşan
Akşam tepelerinin bağ bereketi
İçindeki ölüden çok
Dışındaki taş örtüsüne önem verilen kabir sefaleti
Toprağı ölüyle donanmış bulanmış değil
Ölüyü toprağa indirgeyen unutuşun kara kışı
Kış yine geldi kara kış yine geldi
Beton apartmanlar titredi
Asfalt bir eşeğin tırnağında eridi
Katırlardan beklenmedik bir ses yükseldi
Denizlerin karaya gelen ucu
Bir lânet çingırağı gibi
Beddua mercanını taşıdı yaraya”*

“Siz bir pastanede oturup kıyameti beklersiniz” diyerek kıyametten söz edileceğinin ipucunu veriyor. Modern dünyanın sembolü olarak

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

görülebilecek pastanede oturanlar modernlerdir. Onlar “*oturup*” kıyameti beklerler. Oysa kıyamet için hazırlık gerekir. Bir sahabe kıyamet ne zaman kopacak diye sorduğunda Resulullah, “*onun için ne hazırladın*” cevabını verir. Oturup beklemeye değil, örtülü olarak kıyamete hazırlıklı olmaya işaret edilmektedir. Bu mısradan hem modernlerin durumu hem de kıyamet hazırlığı dile getirilmiş olmaktadır. İzleyen mısralarda bir kız için annesinin ölümü kıyamettir. Ölümüne ramak kalmış annenin yattığı karyola, başucunda bekleyen kız için bir tabut gibi görünmektedir. Kız, kaçınılmaz olan ölüm karşısında İster istemez kendini kıyamete hazırlamakta ve alıştırmaktadır. Kıyametten önce kendi kıyametini yaşamaktadır.

*“Annesinin ölümden önce tabutlaşan
Karyolasının başı ucunda
Bir yaz hafakanında
İster istemez kendini
Kıyamete alıştıran bir kızdan
Daha becerikli misiniz”*

264

Kâinatta canlı ve cansız bütün varlıklar kıyameti yaşayacaktır. Ölüm kişinin ve çevresinin kıyametidir. “Her nefis ölümü tadacaktır” ilahi buyruğunda olduğu gibi bütün insanlar da ölümü tadacaktır. Genç, yaşlı insanlar ve bütün hayvanlar da kıyameti yaşayacaktır. Annesinin başında bekleyen kız gibi, acılı bir yiyecek alan taş kıran bir işçinin alın teri biberin acılığı ile birleştiğinde ekşimtirak bibersi olabilir, alın teri dökülen çile çeken işçi de kıyameti yaşayacaktır. Her eser çileye muhtaçtır.

*“Taş kıranın alnından akan
Terde
Ekşimtirak bibersi bir kıyamet
Eserin çile çizgisi”*

Kıyamet alametlerinden biri de şarabın çok yaygınlaşmasıdır. Arta kalan yere dökülen şarabın tortusunu yalayan köpek yürek ezgisi yaşamaktadır:

“Artıp da dökülen şarabın tortusunu

Yalayan bir köpeğin yürek ezgisi”

Kudüs Yahudilerin eline geçecektir. İslam askeri ağlayarak çekilecektir:

“Kudüs'te bayrak değişimi

Ağlama duvarından

Ağlayarak çekilen

Gülerek yaklaşan asker mevsimi”

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde, kıyamet alametleri bildirilmiş ve kıyamet sahnesi tasvir edilmiştir. Ancak kıyametin ne zaman kopacağı haber verilmemiştir. Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi Allah'ın katındadır.

Kıyamet öncesinde Hz. İsa yeryüzüne inecektir. Hristiyanlığa göre Yahudiler tarafından İsa çarmıha gerilmiştir. Kur'an çarmıha gerilen kişinin İsa'ya benzeyen başka bir kişi olduğunu bildirmiştir. İsa semaya yükseltilmiştir. Yahudiler, İsa'nın ve Musa'nın barışa götürmek isteyen ilkelerini hiçe sayarak İsa'yı asıl şimdi çarmıha germektedirler. İsrail, Filistin'de kan ve savaşı “öpüştürüyor”. İsrail ölümü, öcü ve zulmü temsil eden karamuğu büyütmektedir.² Filistin'de refahı, bereketi ve ekmeği temsil eden buğdayı değil, karamuğu büyütmektedir. Savaş, gözyaşı, zulüm ve soykırım bugün dahi bütün şiddeti ile devam etmektedir. İsrail ile Müslümanların savaşması da kıyamet alâmetlerindedir. Şiir bugünü de anlatmaktadır. Şöyle ki:

“İsa adına İsa

Akşamın kristali katedrallerde

Çarmıha gerilmektedir boyuna

İki bin yıl önce değil

Asıl şimdi

Bir zeytine ve bir sulha

Götürmek isteyen Musa

Adına asıl şimdi

Kan ve savaş öpüştürüyor

Filistin'de İsrail

² Karamuk: Zehirli, ekin tarlalarında buğdaylar arasında biten, zararlı, ot yiyici hayvanlarda zehirlenmeye yol açan, boyu 30 ile 100 santim arasında, tek tek büyük ve güzel morumsu çiçekler açan bir yıllık otsu bitki.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Ve ekmek adına toprağa atılan öç tohumu
Doğudan başlayarak
Büyütüyor karamuğunu
Buğday susuyor*

Konuşuyor karamuk kuşağı”

Kur’an’da ve hadislerde küçük ve büyük kıyamet alâmetleri bildirilmiş, ancak kıyametin ne zaman kopacağı haber verilmemiştir. Kur’an ayetlerinden; Tekvir Sûresi’nin ilk altı âyetini buraya alalım:

*“Güneş dürüldüğünde zaman,
Yıldızlar bulanıp söndüğü zaman,
Dağlar yürütüldüğü zaman,
Gebe develer salıverildiği zaman,
Yaban hayatı yaşayan tüm canlılar toplandığı zaman,
Denizler kaynatıldığı zaman,”*

266

Kur’an’da ve hadislerde alametleri bildirilen kıyamet kopmadan önce vuku bulacak olaylar ve kıyamet sahnesi yukardaki ayetlerde tasvir edilmektedir. Dağlar toz bulutu halinde atılacak, denizler kaynatılacak, gökyüzünden kırmızı bir duman (duhan) inecek, ay ikiye bölünecek, güneş Batı’dan doğacak, Ye’cüc ve Me’cüc çıkacak. Hz İsa yeryüzüne inecek. Anneler kucağındaki yavrusunu unutacak, şarabın tüketimi artacaktır. Kıyamet öncesi ve kıyamet sahnesi, “*Hızır ile Kırk Saat*”te şairin tasavvuru içinde mısralar, ayetteki ifadelerle âdeta rezonansa gelmektedir:

*“Gök yarılmadan
Su çekilmeden
Anne unutmadan yavrusunu
Dağlar atılmadan
Bunlar mıdır kıyametin işareti
Doğan gün diyor yakın
Batan gün diyor yakın
Akşam tanığım diyor
Gelecek olana
Katlanacak tomara*

*Kaya içindeki kadın izine
Suların tepelerden şimşekle ineceğine
Sağır bir çağlayanın
Göksüz bir depreme tufana
Çocuğun doğuya
Yatağındaki sıcaklığın batıya atılacağına
Ey su durul durul ki
Ben de senin gibi
Tanık olayım
Gelecek olan
Mercana bakayım da
Süngerini çekeyim de
Dürbünü olayım bir saatin
Sarhoşmuşçasına konuştuğu develerin
Atlardan fırlayıp çıkan koşu çizgilerinin
Büzülme güzündeki memelerin
Saatinde bir heykeli
Ben yerleştireyim denizdeki fiçıya
Kırılan heykelleri fiçılara
Bırakırlar arka arkaya sular
Dicle'ye ve Fırat'a
Kara incir hoşafına
Katarlar aklın mayasını
Tarih katranını
Ben denizlerin çok gördüm
Öyleleri beklediğini o heykelleri
Denizin uyurgezerliğinin sayıkladığı o mermer kırma dönemini”*

Yatağa düşmüş, ölümü bekleyen elleri tutmayan ve gözeri görmeyen eski askerlerin ölümü onlar için kıyamettir. Onların yüzlerindeki çizgiler yaşlanmış sarmaşık imajı ile verilmektedir:

*“Yatakta bir kıyameti bekleyen
Çınar gibi değil
Sarmaşıklar gibi yaşlanmış
Gözleri görmez olmuş
Elleri tutmaz olmuş
Savaş görüp kurtuluş belgesi aramış
Eski askerler vardır”*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Dut toplarken ölmüş kocasını ve çocuklarını düşünen yaşlı nineler de kendi kıyametini yaşamaktadırlar.

*“Dut toplarken
Ölmüş kocasını
Ve çocuklarını
Bir kıyamet gibi düşünen
Yaşlı nineler”*

Dondurma ağızda kısa süreli bir ferahlık verir. Bu yalancı diriliştir. Sahici ve kalıcı diriliş değildir. Modern dünyayı temsil eden dondurma verdiği geçici tat ve çabuk erimesi sebebiyle modernizmin yalancı dirilişine işaret etmektedir:

*“Ağzın yalancı dirilişi dondurma
Çekilen bir ordu gibi uzaklaşan
Akşam tepelerinin bağ bereketi”*

268

Modern dünyada, içindeki ölüden çok dışındaki kabirlere önem verilmesi şiirde, bir sefalet olarak görülmektedir. Modern dünyanın ölüme bakışı ile modernlerin değerlerini benimsemeyen dünyanın ölüm karşısındaki durumu tasvir edilmektedir.

Modernler, ölüyü toprağa indirgemektedir. Onun için günümüzde modernler; Allah’tan rahmet dilemek ve nur içinde yatsın demek yerine, “toprağı bol olsun, ışıklar içinde yatsın” demektedirler. Modernlerin gözünde ölü, toprak olmaktadır. Oysa şehitlerin gömüldüğü toprakta: “toprağı sıksan şüheda fişkırır”. O yüzden şehitlerin yattığı yer, toprak değildir. Oraya toprak diyerek basamayız. Şehidin yattığı yer bir manevilik, yüce olana işaret eden ve onu duyuran bir tinsellik kazanır. Modernler, fizik dünyada kendilerini hapsederler. Onlar için mezarda toprak vardır, fizikteki ışık vardır. “Nur”, metafiziktir. Hakikat inancında, şehidin toprağı da şehit gibidir. “Toprak, ölüyle donanır bulanır”:

*“İçindeki ölüden çok
Dışındaki taş örtüsüne önem verilen kabir sefaleti
Toprağı ölüyle donanmış bulanmış değil*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Ölüyü toprağa indirgeyen unutuşun kara kışı
Kış yine geldi kara kış yine geldi
Beton apartmanlar titredi
Asfalt bir eşeğin tırnağında eridi
Katırlardan beklenmedik bir ses yükseldi
Denizlerin karaya gelen ucu
Bir lânet çingırağı gibi
Beddua mercanını taşıdı yaraya”
Bir lânet çingırağı gibi
Beddua mercanını taşıdı yaraya”*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON ÜÇÜNCÜ OTURUM
OTUZ SEKİZİNCİ SAAT

AYKUT NASİP KELEBEK

***“Kıyamet gününden önce
Hızır çekilecektir yeryüzünden”***

*“Kıyamet gününden önce
Hızır çekilecektir yeryüzünden
Sonra yeşillikleri yaylaların
Eski zaman duvarları gibi yükselen çınarların
Çinilerin minyatürlerin duayı ansitan boyaların
Güneşte bir kuş gibi çırpınan kasabaların
Göz ağrısı getiren tozların
Yeşili kırmızısı sarısı çekilecek önce
Evlerde avlularda duyulacak bir eksilme
Yoldan bir ölü götürüyorlarmış da sezmişler gibi
Çıkacaklar dışarı ama
Yollar ıssızdır sonsuzca
Hızır'ın gidişiyle birlikte
Yol ıssızlığı gelişecektir
Yaşamıştı bunu bir anda
Daracık bir odada
Peygamberin baş ucunda
Ali
Peygamberi yıkarken buruşmuştu dünya
Deniz gibi vahşi mercanlar gibi yakıyordu elini sıcak su
Ömer bir horoz sandı dünyayı
Boğazında keskin bıçak
Ölümünde Peygamber'in
Ebubekir dört yanında çırpınışını duydu kanadının Cebrail'in*

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*Topraktan yükselişini sürün
İç odalarda
Çarşaf arkalarında
Ağlarken peygamber kadınları
Duydular kıyameti bir anda
Daracık bir saatte*

*Sonra Ali odanın yalnızlığından
Dört duvardan bir fısıltı duydu
Göründü sancakların en yeşili
Ve ordusuyla birlikte Mehdi
Belirli bir süre geciktiren kıyâmeti
Kıyamet elinde bir belge
Bir tüy gibi hafifleten kıyameti
Mehdi
Şehitlik yapan ölümü kıyameti
Mehdi
Bereketin geri gelişi
Kıyametin birinci fecri
Hızır'ın ete kemiğe kavuşması
Bir kadir gecesinde
Seçilenler seçildiler”*

272

Sezai Karakoç, kırk bölümden oluşan *Hızır ile Kırk Saat* şiirini 1967’de, yani kendi ifadeleriyle söylersek “eski şiirimizin ruhunu” yeniden diriltme projesini sıkı sıkıya işlediği bir dönemde kaleme almıştır. Sezai Karakoç’a göre modern şairler, geleneksel şiirin biçimsel bazı kalıplarını aynıyle kullanmaktan ziyade ona hayat veren belli başlı muhteva unsurlarını değerlendirmeli ve gül, bülbül, şarap gibi mazzunları yeniden üretmenin yollarını aramalıdır. Bu plan bağlamında, Sezai Karakoç’un mitolojik-folklorik bir karakter olan Hızır etrafında bir şiir yazması son derece isabetli görünüyor; çünkü Hızır klasik edebiyatta epeyce işlenmiş ve İbnü’l Arabî’den Mevlâna’ya, Taşlıcalı Yahya’dan Nedim’e birçok klasik isim tarafından değerlendirilmiş bir efsanevi kişiliktir. Hızır’a dönmek, Sezai Karakoç’a geleneğin birçok katmanıyla diyalog kurma imkânı verecektir. Bu diyalogda genel itibarıyla Sezai Karakoç geleneksel anlatılara saygılı davranır; Hızır’a yakıştırılan pek çok özelliği, mesela Hızır’ın çağlar boyunca yaşadığı hatta ölümsüz olduğu görüşünü onaylar: “Nuh’un bir işçisiydim / Ben İbrahim’in sır kâtibi / Yakub’un dedektifi / Yusuf’un hapishane arkadaşı”

Ahmet Yaşar Ocak, *Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü* adlı kitabında Hızır'la ilgili yüzyıllardan beri üzerinde en çok durulan ve tartışılan konunun bu olduğunu, ayet ve hadislerde bu konuda hiçbir belirti bulunmamasına rağmen Hızır'ın ebediyen yaşayacağına halk arasında kuvvetle inanıldığını belirtir. Öteki mitolojik konularda olduğu gibi bunda da Ehl-i Kitap ve diğer çevrelerden gelen çok zengin mitolojik geleneğin halk üzerindeki etkisinin büyük rolü olduğunu ve ayrıca tasavvuf çevrelerinin Hızır'ın ebedi hayatta olduğu inancını benimsemesinin konuyu canlı tuttuğunu söyler. Ocak'ın Hızır'ın ölümsüzlüğüne inanan iki çevreyi, yani halkı ve tasavvuf çevrelerini işaret etmesi Sezai Karakoç'un zihin dünyasını ve hususen gelenek algılayışını anlamak açısından çok önemlidir. Çünkü Sezai Karakoç'un geleneği, esasen halkın ve mutasavvıfların geleneğidir. Sezai Karakoç, her ne kadar *Hızır Kırk Saat*'in “*Ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz / Bu kesik dansa karşı bana bir şey öğretmediniz*” mısralarıyla açılan ikinci bölümünde “yeşil sarıklı ulu hocalar” a karşı sitemkâr bir dille konuşsa da esasen onlarla arasında zihinsel bir kopukluk ya da ayrılık yoktur. Onlara itirazı, kendisini modern dünyanın paradigmaları karşısında yalnız bırakmalarından kaynaklanmaktadır; kendisi de çok büyük ölçüde “yeşil sarıklı ulu hocalar”ın güzergâhını takip etmektedir.

Hızır Kırk Saat'in ilk 37 bölümünde Hızır şiirin başrolündedir, okura onun tarih boyunca gerçekleştirdiği birtakım eylemler ve başka tarihi şahsiyetlerle kurduğu ilişkiler gösterilir. Bizim burada üzerinde duracağımız 38. bölümle birlikte Hızır sahneyi bir başka efsanevi kişiliğe, Mehdi'ye bırakır. Esasen şiirin ilk 37 bölümünde geçmişe ve şimdiye dair tespitlerle, son üç bölümünde ise geleceğe ilişkin manzaralarla karşılaşırız. Şiirin ilk 37 bölümünde anlatılan Hızır, sayısız işle birden uğraşan bir Hızır'dır. Bu anlamda 14. bölümdeki şu mısralara bakabiliriz:

“Şehit, insanın birden bana dönüşümü çevrilimi / Birçok cami mimarının görünmeyen danışmanı / Genellikle ben oyarım göğe minareleri / Bilgimin çokluğundan vakit darlığından / İşimin başından aşkın oluşundan / Bir türlü geçiremedim yalnızlık serüvenlerini”

Şiirin 38. bölümüyle beraber Hızır yeryüzündeki işlevini tamamlar: “*Kıyamet gününden önce / Hızır çekilecektir yeryüzünden.*” Yukarıda da söylemiştik: Hızır'ın kıyamet gününden önce yeryüzünden çekileceğini ifade etmek, çok açık bir şekilde İsrailî ve folklorik kaynaklı

olarak Hızır'ın kıyamete kadar yaşayacağı inancını onaylamak demektir. Bu anlayışa göre Hızır, âb-ı hayatı içerek ölümsüzlüğe ulaşmıştır. Kuran-ı Kerim'de Hızır herhangi bir şekilde geçmez -Kehf Süresi'nde Hz. Musa ile yolculuğu anlatılan ulu kişinin kimliği ayetlerde açıkça belirtilmez, bu kişinin Hızır olduğu görüşü bazı müfessirlerin iddialarıdır-, ayrıca herhangi bir kişiye ölümsüzlük atfetmek de Kuran'ın "Her canlı ölümü tadacaktır" hükmüyle kesin olarak çelişmektedir. Aynı problem Mehdi için de geçerlidir, Kuran'da Mehdi de herhangi bir ayette geçmez. Her iki muhayyel karakter de İslam kültürüne sonradan karışmıştır ve ikisi de birçok anlayış tarafından ölümsüz varlıklar olarak kabul edilmişlerdir. Hızır'ın ölümsüzlüğüne inananların önemli bir bölümü, onun kıyamet gününden önce yeryüzünden çekilip yerini Mehdi'ye bırakacağı görüşünü de paylaşmaktadır. Mesela Sezai Karakoç'un sık sık atıfta bulunduğu mutasavvıflardan İbnü'l Arabî, kıyamet yaklaşip Mehdi zuhur edince Hızır'ın ona şahitlik edeceğini ileri sürer.

Hızırla Kırk Saat'in 38. bölümünün "Kıyamet gününden önce / Hızır çekilecektir yeryüzünden" şeklindeki açılış mısralarından sonra, Hızır'la birlikte yeryüzünden çekilen başka göstergeler de art arda sıralanır: Yaylaların yeşillikleri, eski zaman duvarları gibi yükselen çınarlar, duayı ansitan boyaların çinileri, minyatürleri vs. Hızır'a bir kere daha insanüstü özellikler atfeden bir anlayıştır. Onun çekilişiyle birlikte yeryüzü apokaliptik bir duruma düşmüştür: "Çıkacaklar dışarı ama / Yollar ıssızdır sonsuzca / Hızır'ın gidişiyle birlikte / Yol ıssızlığı geliyecektir"

Renklerin çekilip karanlığın hâkim olduğu, insanların sonsuz bir boşluğa düştüğü bir tablo çizilir. Bu bölümün devamında ise Hızır'ın yeryüzünden çekilişinin bir kıyamet etkisi yarattığı, Hızır'ın çekilişiyle Hz. Peygamber'in vefatı arasında bir benzerlik ilişkisi kurulduğu, dolayısıyla da Hızır'a bir nevi peygamberlik payesi atfedildiği görülür. Hem geleneksel anlatılara hem de Sezai Karakoç'un şiir boyunca ortaya koyduğu tasavvura göre Hızır öncü bir kişiliktir, yardıma ihtiyacı olanların imdadına koşar ve yokluğu büyük bir boşluğa sebebiyet vermektedir. Sezai Karakoç'un zihin dünyasına göre insanların Hızır yeryüzünden çekildiğinde yaşayacağı ruhsal krizin bir benzerini, Hz. Peygamber vefat edince Hz. Ali derinden yaşamıştı: "Yaşamıştı bunu bir anda / Daracık bir odada / Peygamberin baş ucunda / Ali / Peygamberi yıkarken buruşmuştu dünya / Deniz gibi vahşi mercanlar gibi yakıyordu elini sıcak su". Bu mısralarda "daracık" sıfatının ve "su" imgesinin kullanımı önemlidir. Sezai Karakoç, Hz. Peygamber'in başucundaki Hz. Ali'nin bulunduğu odayı "daracık" sıfatıyla niteleyerek Hz. Ali'nin yaşadığı ruhsal daralma halini yansıtmaktadır. Ruhsal daralma, şiirde

mekânsal daralmayla karşılaşılır. Su imgesine gelirsek: Hızır'ı ölümsüzlüğe kavuşturan su, Hz. Peygamberin cenazesini yıkayan Hz. Ali'nin ellerinde vahşi mercanlar gibi eli yakan bir unsura dönüştürülür. Hz. Ömer'in peygamberin ölümüne karşı verdiği tepki ise Hz. Ömer'in tarihe mal olmuş keskin mizacıyla örtüşecek bir şekilde ifade edilir: “*Ömer bir horoz sandı dünyayı / Boğazında keskin bıçak / Ölümünde Peygamber'in.*”

Hz. Ebubekir'in, Peygamberin ölümü sonrası yaşadığı duygu durumu ise daha da enteresandır. Çünkü bu aşamada sadece sahabenin değil Cebrail'in ruh hali de bu karanlık tabloya dâhil edilir: “*Ebubekir dört yanında çırpınısını duydu kanadını Cebrail'in / Topraktan yükselişini sûrun*” Topraktan surun yükselmesi, bu bölüme damgasını vuran kıyamet psikolojisini daha da derinleştirmektedir; çünkü kıyamet günü sura üflenecektir.

Sezai Karakoç, Hz. Ali'yi anlatırken ruhsal daralmayı mekânsal daralma ile hissettirmişti, aynı bendin son kısmında ise peygamber eşlerinin yaşadığı ruhsal daralmayı zamanın daralması üzerinden anlatır: “*İç odalarda / Çarşaf arkalarında / Ağlarken peygamber kadınları / Duyduklar kıyameti bir anda / Daracık bir saatte*” Kıyamet koptuğuna göre, yahut Peygamber'in ölümü kendilerinde bir kıyamet etkisi yarattığına göre, elbette kendileri de ruhen ölümler olarak tasvir edilmektedirler. Böylece asrısaadet kapanır ve bir anlamda kıyamet başlar. Burada Sezai Karakoç, Peygamberin ölümü sonrası yaşanan hilafet tartışmalarını herhangi bir şekilde gündeme getirmez, anlatısını dünyevi değil birtakım metafizik hadiseler üzerinden kurar.

İncelemekte olduğumuz 38. bölümün ikinci bendinde Mehdi şiiire dâhil olur: “*Sonra Ali odanın yalnızlığından / Dört duvardan bir fisıltı duydu / Göründü sancakların en yeşili / Ve ordusuyla birlikte Mehdi*”. Sezai Karakoç'un şiiirin bu bölümünde çizdiği tabloda, Mehdi geleneksel anlatılardaki rolüne uygun bir şekilde Hızır'dan sonra yeryüzüne gelen ve dünyaya nizam veren bir kişidir. Onun gelişiyile yeryüzünün Hızır sonrası karanlığı dağılır ve dünyaya İslam'ın rengi “yeşil” yeniden hâkim olur ki Hızır da zaten kadim anlatılara göre bulunduğu yere yeşillik veren bir kişidir. Burada zamanda ileri düzeyde bir kırılmayla karşılaşırız, çünkü Hızır'ın yeryüzünden çekilişi ve yerini Mehdi'ye bırakacağı tabloda Hz. Ali'nin varlığını düşünmek imkânsızdır. Dolayısıyla burada Hz. Ali'yi, bütün müminleri temsil eden bir kişi olarak düşünmek mümkündür. Geleneksel anlatı, yani Hızır'ın çekilip Mehdi'nin dünyaya gelmesi hadisesi bu bölümde

tamamlanır. Mehdi, “*Belirli bir süre geciktiren kıyamet*” mısraından da anlaşılabilceği üzere, dünyaya, daha doğrusu çıkırından çıkmış olan dünyaya kıyamet öncesi nizam vermek üzere gelmiştir ve ordusuyla birliktedir. Onun gelişyle birlikte, “*Mehdi / Bereketin geri gelişi*” mısraı da açıkça gösterir ki, dünyaya yeniden birlik ve dirlik gelmiştir ve dünyaya nizam veriş üzerinden, Mehdi ile Hızır burada özdeş kılınmıştır.

Son olarak, şunu da belirtmek gerekir: Sezai Karakoç’a göre, “Sanatçı ve Realizm” yazısındaki, “*Sanatçı, nesneyle hesaplaşan adamdır. Sanatçı, nesneyi yorar. Şu esrarlı yolculukta, nesne, Musa, sanatçı, Hızır’dır. Nesne, sürekllice sanatçıya sorular yöneltir, itiraz eder. Direrir ona; sürekllice onu reddeder. Ona, en umulmadık yerde ve anda ihanet edebilir. Onu, en beklenmedik zamanda ele vermek ister. Onu yarı yolda bırakabilir. Ona baştan başlamak ihtiyacını hissettirebilir. Güneş olur, gözünü kamaştırır; gölge olur, gönlünü karartır.*” şeklinde hükümlerinden de anlaşılabilceği üzere sanatçı ile Hızır özdeştir. Hızır’ın da Mehdi’nin bir nevi özdeşi olduğunu kabul edersek, Sezai Karakoç’un sanatçı ile Mehdi’yi de özdeş kabul ettiği sonucuna ulaşabiliriz. Zaten Sezai Karakoç’un tahayyül ettiği sanatçı tipi de dünyaya nizam vermek, “derleniş toparlanış diriliş saati”ne öncülük etmek bakımından Mehdi ile aynı işlevlere sahiptir. Sanatçı, bilhassa da şair, insanlığa Hızır ve Mehdi gibi çekidüzen verme potansiyeli taşıyan bir metafizik varlıktır. Sezai Karakoç’un şiirin ve şairin metafizik/tanrısal boyutları üzerine çok sayıda ifadesi var. Bunların hepsini burada yeniden alıntılamayı gereksiz görüyoruz. Ancak Sezai Karakoç’un Mehdi ile şairi özdeş tuttuğunu kesinkes kanıtlamak için yine kendisinin şu ifadeleri yeterlidir: Sezai Karakoç, yukarıda da belirttiğimiz üzere *Hızır ile Kırk Saat*’in 38. bölümünde Mehdi için “*Belirli bir süre geciktiren kıyamet*” demişti. “*Diriliş Çağında Şiir ve Şair*” başlıklı yazısında ise şairi anlatırken “*Ve dünyada tek kalan kuş, tek kalan ağaç nasıl çağırırsa onu, öyle gelmekte acele edecektir o kıyamet gününün şairi. Kıyameti erteleyen, dirilişle erteleyen şair.*” ifadelerini kullanır. Hem Mehdi hem şair, kıyameti erteleme gücüne sahiptir; çünkü bu ikisi Sezai Karakoç’a göre aynı kişidir. Şairi böyle metafizik bir varlık olarak kabul etmek, aslında paradoksal bir şekilde modernist bir tavrıdır. Larry Shiner *Sanatın İcadı* adlı kitabında 19. yüzyıla beraber sanata tinsel bir yücelik atfedilmeye ve bestecilik ve ressamlıkla birlikte yazarlığın da “yüce” bir uğraş sayılmaya başladığını, burjuva medeniyetine karşı oluşan bu yüceltilmiş sanatçı imajının günümüzde yeni yüksekliklere eriştiğini söyler. Sezai Karakoç, 19. yüzyıl Avrupa’sında yerleşik hâle gelen bu “yüceltilmiş sanatçı imajı”nın modern Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri arasındadır.

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON ÜÇÜNCÜ OTURUM
OTUZ DOKUZUNCU SAAT

YILMAZ DAŞÇIOĞLU

*"Bir kadir gecesinde
Dönüşmeye başladı kaderi"*

"Bir kadir gecesinde
Dönüşmeye başladı kaderi
Yeryüzünde
Karıncı azabına uğratılmış müslümanların
En yoksulu insanların
En çok ezilmiş
Ezilmişlerin bile ezdiği
Acılarından yenilgileri
Susan susturulan
Değiştirilip dönüştürülen
Tarihi ekşitilen
Faydalanılan şelâlesinden
Ama içecek sudan yoksun edilen
Sökülüp atılan coğrafyasından
Bağbozumu mantığından
Çocuklarına düşünce tozu serpilene
Kuşlukta kuşuklu
Öğlede eğlenen
Bir küme yapılan halkı
Götürülüp uçurum kıyısına
Bir ölü kuzgun gibi bırakılan kenti
Güneşin batmakta erken davrandığı
Her gün son akşam gibi gelen bir akşamda
Cam kesmesi bir konakta

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Ölüm dirim toplantısında
Bir gül ansızın patlayıp açılacak bir saksıda
Ve kalkacak bir insan ayağa
Ve ışık ışık ışık
Arkasında solunda ve sağında
Ve uzatacak ellerini dışarıya
Ah bu ne beyaz ne beyaz
Musa'nın elleri
Ve yüzü İsa yüzünün benzeri
Sonra bir değişim daha
Bir değişim daha
Kendinde özetleyen bütün peygamberleri
Son Peygamberin kendisi sanki
Hızır da işi bitip de aradan çıkan köprülerin en yükseği
Mehdi”

Hızır la Kırk Saat (1967) adlı kitabın 39. bölümünün daha iyi anlaşılması için öncelikle Sezai Karakoç'un (1933-2021) şiiri hakkında bazı genel bilgilerin hatırlanmasına ihtiyaç vardır. Sezai Karakoç'un Türk edebiyatı içerisinde ve kuşağının şiirine göre farkını ortaya koyan özelliklerinden birisi şiirini oluşturan biçim ve öz değerleri arasındaki bağıntıda yatar. Onun şiiri bir yandan modern Batı edebiyatının vardığı son yapısal özellikleri taşıırken diğer yandan da yerli özün bu yapıya yerleştirilmesinden gelen bir kendisine özgülük taşır. Nitekim onun geleneksel şiir unsurları ile ilişkisi de bu açıdan yorumlanmaya elverişlidir. Bu çerçevede onun şiirinin kaynakları arasında Batı şiirinin yapısal bakımdan modellik etmesinin yanı sıra çocukluktan başlayarak kişisel hayatındaki izlenim ve hatıralar, şiirlerin yazıldığı dönemin aktüel olayları, anonim kültürün verileri, peygamberler tarihi, Muhyiddin İbnü'l Arabî, Mevlâna Celaleddin gibi tasavvufi referans metinler bulunmaktadır. Elbette Batı edebiyat ve mitolojisinden türlü motiflerin şiirlerinde yer yer görüldüğünü de belirtmek gerekir. Buna karşılık bütün bu kaynakların onun şiirinde aldığı yeni durum kuşağının diğer şairlerinin metinlerindeki gibi oldukça farklıdır. Bu malzemenin şiire girerken yaşadığı değişim, Karakoç estetiğinin özgünlüğünü de sağlayan amaçlılıktır. Yerli veya yabancı bütün veriler bu estetik amaçlılık doğrultusunda dönüştürülür. Böylece geldiği kaynakla şiire girerken kazandığı nitelik arasında bir mesafe oluşmuştur. Çok çeşitli imge ve motifler kaynaktan sahip oldukları özelliği ya tamamen kaybederek yahut bir anıştırma niteliği kazanıp dönüşerek yepyeni bir unsur haline gelmiştir. Denilebilir ki

Karakoç'un şiirinde yerli yabancı kaynaklardan gelen unsurlar, içinde buldukları metnin bağlamına göre agrandize edilerek, yani geldiği yerdeki durumuna göre değer kazanarak, büyütülerek yahut işlevsel dönüşümler geçirerek yer alırlar.

Bu çerçevede modernist Batı şiirinin sürrealist etki ile bilinç akışına benzer kurulumundaki odaksızlaştırma işlemi Sezai Karakoç'un şiirlerinin biçimsel yapısında sıklıkla görülür. Uzak- yakın çağrışımlarla aralarında mesafe bırakarak yer alan imgeler sıklıkla homojen bir yapı anlayışına karşıt görünür. Yüzeydeki bu tekdüzeliği kırmaya dönük yapısal özellik özde, içerikte çeşitlendirilerek sürdürülen odaklaşmayla bir karşıtlık oluşturur ve onun şiirinin estetik enerjisinin önemli bir bölümü bu karşıtlıktan doğar.

Sezai Karakoç şiiri için genel olarak öne sürdüğümüz bu görüşlerin üzerinde test edilebileceği eserlerin başında *Hızır la Kırk Saat* gelir. Bütün şiirlerinin *Gün Doğmadan* (2000) adıyla bir arada basılması sırasında şair tarafından her bir kitap "Sağnak" üst başlığı altında numaralandırılarak özel nitelemeler yapılmıştır. On üç kitabın her biri "Birinci Sağnak"... "Onüçüncü Sağnak" şeklinde ve her sağnak için ayrıca özel sıfatlar, tanımlamalar kullanılarak bütün şiirleri içerisinde yer almıştır.³ "Sağnak" sözcüğünün çağrışımı Karakoç'un şiirde ilhama verdiği değeri gösterir. Kitapların ve içindeki şiirlerin genel olarak kronolojik bir sıralamayla düzenlendiği bu baskıda *Hızır la Kırk Saat*, (Beşinci Sağnak: akış sağnağı. Geceleyin âbıhayat için millet yolculuğu.) ibaresinin bir nevi alt başlık olarak kullanıldığı görülüyor. Şair, ayrıca hatıralarında şiirin yazılış sürecine dair bilgi de vermiş ve burada da esasen ilham kavramına vurgu yapmıştır:

"Dergi, Mart 1967'de kapandı. Mayıs, haziran aylarında akşamüzerleri Yenikapı'ya iniyor, deniz kenarındaki kahvelerde Hızır la Kırk Saat'ı yazıyordum. Sanki denizle mülakat yapıyordum da şiir bu mülakatın notlarıydı. İki ay içinde aşağı yukarı kırk gün kadar deniz kenarına inip şiiri bölüm bölüm yazdım. Tabii ki, ikindiden sonra gidiyor, akşam dönüyordum. Kumkapı ve Kadırga mahallelerinin arasından geçerek. Eski kiliseler ve camiler şehri gibidir bu semtler. Her gidişimde net bir saat yazmış olduğumu kabul edersek, kitap için kırk saatlik net çalışma olmuş demektir. Kitabın ismi de bir nevi bu oluşumuna uygunluk göstererek Hızır la Kırk Saat oldu. Hızır la Kırk

³ Bu konuda ayrıca bakılabilir: Yılmaz Daşcıoğlu, *Doğurgan Yara Sezai Karakoç*, Şule Yayınları, İstanbul 2023, s. 34

Saat bittikten sonra da şiir ilhamım devam etti. Bu sebeple Taha'nın Kitabı'nı yazmaya başladım. Taha'nın Kitabı da biraz deniz kenarında, biraz da Kapalıçarşı'daki Şark Kahvesi'nde yazıldı. Sonbaharda artık şiir yazma durdu. Taha'nın Kitabı ancak daha sonraki yılın baharında tamamlandı.”⁴

Bu alıntı bize ayrıca *Hızır ile Taha'nın Kitabı* (1968)'nin yazılışının aynı ilham sürecinde gerçekleştiğini göstermektedir. Her iki tip de Sezai Karakoç'a özgüdür ve bir ilham dairesinin ürünleridir. Bu yazının konusu olmadığı için üzerinde durmayacağımız *Taha'nın Kitabı*'nın kişinin tamamıyla Karakoç'a ait özgün bir kahraman olarak çizilmesine karşılık Hızır, dini kaynaklarda, farklı kültürlerde ve anonim kültürde yaşayan bir mitolojik karakterdir. Kaynağı *Gılgamış* destanına, İskender efsanesine, Yunan mitolojisine (*İlyada*), Yahudi söylencelerine kadar götürülebilen bu efsanevi kişilikle ilgili İslâm kültüründe en temel kaynak olarak Kehf Sûresi'nin 60-82. âyetlerinde Musa'nın birlikte yolculuk ettiği kimse kıssası gösterilebilir. Âyetlerde bu şahsın adı anılmaz ancak tefsirlerin çoğunda Hızır olarak yorumlanır. Bu kıssadan anlaşıldığına göre Hızır, ledünnî ilme sahip salih bir zattır ve yine yorumculara göre Musa peygamber ile yaptıkları yolculuk sırasında görünüşü ile hakikati farklı bazı olaylar yaşayarak Hz. Musa'yı eğitmiştir.⁵ İslâm kültüründe Hızır öncelikle bu yolculuktaki bilge kişi sıfatıyla tanınmış olmakla birlikte halk arasında ölümsüzlük sıfatıyla (âb-ı hayatı bulmuş olmakla), darda kalana yardım etmesiyle vb. özellikleriyle de anılagelmiştir. Hatta dilimizde “Hızır gibi yetişmek”, “Her geceyi Kadir, her kişiyi Hızır bilmek” gibi deyimlere de konu olmuştur. Aynı şekilde klasik Türk edebiyatında özellikle tasavvufi açıdan Hızır'ı bir eğitim motifi olarak değerlendirilmiş olan eserlerin kaleme alındığı görülmüştür.⁶

Hızır ile Taha'nın Kitabı'te Karakoç'un yaptığı iş esasen anonimleşmiş olan bu efsanevi kişiliği farklı çağlar ve coğrafyalar arasında seyahat edebilen bir gözlemci, zaman zaman olaylara müdahale etmek özelliği taşısa da birçok olayda bir anlatıcı olarak konumlandırmıştır. Hızır, kimi zaman çağ eleştirisi sözcüsü kimi zaman ise peygamberler tarihinin ve İslâm tarihinin farklı kişi ve olaylarının yansıtıcısı işlevi yüklemiştir.

⁴ Sezai Karakoç, *Hatıralar II*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2022, s. 320-321.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bakılabilir: <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Kehf-suresi/2200/60-61-ayet-tefsiri> 26.11.2023 ve <https://islamansiklopedisi.org.tr/hizir#1>

⁶ Ayrıntı için bakınız: Cemal Kurnaz, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hizir>, 15.11.2023.

tir. Bazen de şiirsel özne, Hızır'ın yerine geçerek onu anlatmıştır. Peygamberler de vardır bu büyük destanda, Muhyiddin İbnü'l Arabî de, Mevlâna da, Hallaç da, Mekke de vardır Mursiye, Tunus, Kudüs, Konya, Malatya, Şam da. Bedir, Uhud gibi Hz. Peygamber'in çağındaki gazalar da anılır, şairin babasının Ruslara esir düştüğü Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı da. Bir bakıma zamanların ve mekânların kaynaştığı bir sergi gibidir şiir dizisi baştan sona. Doğrusal bir çizgi izlemez, olayların zamanda dizilişi söz konusu değildir, sanki dairesel bir biçimde olaylar zaman üstü bir varoluş içindedir. Yine de son bölümlere doğru “kıyamet” imgesi devreye girer. İlk olarak Miraç mucizesinin anlatıldığı 32. bölümün başında ve içinde birçok defa tekrarlanan “yaklaştır kıyameti/uzaklaştır kıyameti” dizeleri bir bakıma 37. bölümden itibaren asıl motif haline gelecek olan finali hazırlamak üzere kullanılmış görünmektedir.

Bizim bu yazıda konu edineceğimiz 39. bölümden önce Hz. Peygamber'in vefatının konu edildiği 38. bölüm “*Kıyamet gününden önce/ Hızır çekilecektir yeryüzünden*” dizeleri ile başlar; bu bölümün sonu Mehdi'nin gelişiyle biter. Böylece Hz. Peygamber'in vefatıyla, kıyametin yaklaşması ve Hızır'ın yeryüzünden çekilmesi Mehdi'nin ortaya çıkışı imgesinde birleştirilir. “*Hızır inancı zamanla mehdi inancıyla da irtibatlandırılmış, İbnü'l-Arabî, kıyamet yaklaşıp mehdi zuhur edince Hızır'ın ona şahitlik edeceğini ileri sürmüştür. (...) Hızır'la ilgili hikâyelerin uydurma olduğunu söyleyen İbn Teymiyye, Şiilik'teki mehdi anlayışı ile Hızır arasındaki benzerliğe dikkat çekmiştir.*”⁷ Mehdi'nin gelişi bu bölümde “*Hızır'ın ete kemiğe kavuşması*” dizesiyle belirtilir. “*Bir kadir gecesinde/ Seçilenler seçildiler*” dizeleriyle bu bölüm sonlandırılırken “*kadir gecesini*” ve “*Mehdi*” imgeleri ile bir sonraki bölüme köprü kurulur.

Mehdi veya Mehdilik bilindiği gibi İslâm öncesi din ve inanışlarda da görülen ve gelecek zamanda ortaya çıkacak kurtarıcı figürünün İslam kültüründeki adı veya karşılığıdır.

Hızır Kırk Saat'in 39. bölümü kendi içerisinde iki kısma ayrılabilir; ilk yirmi beş dizede Müslümanların Mehdi'nin çıkışından hemen önceki kötü durumu sergilenir. “*Bir gül ansızın patlayacak bir saksıda / Ve kalkacak bir insan ayağa*” dizeleriyle ikinci kısım başlar; Mehdi'nin ortaya çıkışı anlatılmaya başlanır. Bu kısımda Mehdi'nin art arda değişimlerle önce Musa ve İsa peygamberlere benzer özellikler taşıması

⁷ Süleyman Uludağ, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hizir>, 15.11.2023

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ardından sanki son peygamberin kendisi imiş gibi oluşu vurgulanır. Bölümün son dizesi tek bir sözcük ile “Mehdi” adından ibarettir ve bölüm boyunca iki aşamalı olarak sergilenen önce ümmetin durumu ardından da peygamberlerin temsilcisi vasfıyla Mehdi'nin tasviri, ismi anılarak birdenbire kesilir. Bu aynı zamanda beklenmedik, ansızın ortaya çıkacak bir durumun şiirin düzeni üzerinden de sunulması anlamına gelir. Esasen bu kısım da bir hazırlık veya tanıtım özelliği taşır. Asıl, 40. bölümde Mehdi'nin konuşmasıyla dirilişin gerçekleşmesi ve nihayet bölümün ve kitabın bir bakıma modern tevhit sayılabilecek dizelerle son bulması şiir dizisini ve kitabı tamamlar.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

19 KASIM PAZAR

ON DÖRDÜNCÜ OTURUM

GÜLÜN DİRİLİŞİ

284

Kırkinci Saat: Savaş Ş. Barkçin

HIZIRLA KIRK SAAT /
ON DÖRDÜNCÜ OTURUM
KIRKINCI SAAT

SAVAŞ Ş. BARKÇİN

“Konuşacak Mehdi”

Bismillah deyip başlayalım:

*“Konuşacak Mehdi
geldi derleniş günü
derleniş toparlanış vakti
artık her gün her gece
bir kadir günü ve gecesi
Kur’an iniyor dağlardan tepelerden
yağmur onun yedeğinde
horozlar en keskin sesleriyle ötmeye
koyunlar ışıltıyor yünlerinde
yeni ve keskin bir bilgelik keçilerde
doğudan batıya bir şimşek atlardan
heyamolalarla inip çıkan
bir eleğimsağma develerden
kadınlar örtünürler Meryem örtülerini
bacalar yeniden tüter
odunların en sertinin yanışından
bırakarak gökyüzünden bir ocak sisi
dağlarda bir başka coşkunluk çağlıyor
menekşede çiğde kekikte ses var
bir vahiy uğultusu arılarda
karıncalarda hikmet suskunluğu*

barışı ve çalışkanlığı sağduyunun
derleniş toparlanış diriliş saati
geldi
yükseldi bir ağartı müslüman ufuklardan
Müslüman mevsim ve iklimlerden
kelimeler sıçradı yıllarca beklemişlerdi taşlarda
bir başkalaşım oldu yazılarda
seslerin durduğu yerde
gizlice süren bir âyet sonu yumuşaklığı
duruşlar bir sûreden inmişçesine ağırbaşlı
davranışlar ölçülü tartılı
büyük dönüş başlamadan önce
kendini bırakarak evrenin koştığı o Bütüne
bir kanat çırpmasıyla karıştığı Varlığa
düzeltilip dünyayı yeniden
toplumu diriltten insanı erdiren
şeytanı bir duvar ucunda sıkıştıran
dam saçaklarında koğalayıp
eski sınırına iten
kentlere mutluluğu
bir ikinci anıtı gibi getiren
her eve mermer dağıtan
şelâle paylaştıran
kan kanalı uzatan
engebeli bir gebelikte
yatağından korkan kadınlara
süt verin süt verin çocuklara
alarak nar incir gibi yemişlerden
şit evi sığınağı zeytinlerden
Meryem'in dayanağı hurmadan
tükenin var olun varlığıyla varlığın
ki göreceksiniz kesin kesin
yüzünüzü nereye çevirirseniz çevirin
o'dur var olan var eden
biçim veren değiştiren
dağıtan toplayan
hiç olmamişa çeviren
bir çırpıda gelip
geçmişe döndüren zamanı
sesi seslendiren yeri yerlendiren

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

*sonra açıp yeli yürüyen bir kabir gibi
içine yeri yerleştiren gömen
bir kan pıhtısından meniden
bir insan türeten
sonra onu büyüten
sözüne kulak yapan ağız yapan
işine onda bir yetenek özü mayalandıran
inaniş veren sabır veren
kur'an'a da şeytana da
eş yapan yoldaş yapan sırasında
bir örtü gibi birden açan dünyayı
sonra birden toplayan ortalığı
en büyük kolleksiyon sahibi
kafataslarından kemiklerden
güneşten aydan yıldızlardan
cennet ve cehennemlerin
kaybolduğu doğduğu girdabından
her çağ bir başka ses
duyulan mızrabından
doğmamış ve ölmeyen
gelmemiş ve gitmeyen”*

287

Sezai Bey bu devrin sesidir. Bugünün şiiri Sezai Bey'in şiiridir. Eskiden, Sezai Bey'in şiirlerini hiç sevmezdim ve okumazdım. Düz konuşmalar gibi gelirdi şiirleri, sıkılırdım. Tam bir şiirini, bir kitabını okumuş değildim; evet elimde vardı kitapları ama okumuyordum. Amerika'ya mastır yapmaya gidince birinci senenin sonunda bende acayip bir Sezai Bey iştıyakı başladı. Nereden geldiğini bilmediğim bu durum belki de imanın çağrısıydı. Beni Sezai Bey'le tanıştıran merhum Mustafa Şirin Abi -Ankara'da çok kıymetli Allah dostu- Sezai Bey'i hem tanırdı hem çok severdi. Beni hafta sonlarında evine çağırduğunda lojman balkonunda oluyordu. Ankara'da her şey memuriyetle ilgilidir, o anda mescidi olmayan semtte, modern Ankara'nın semtinde, bana Sezai Bey'den parçalar okurdu. “Gel.” derdi “Savaş, şunu okuyayım mı sana?” Ben de, “Oku abi.” derdim. Allah rahmet eylesin okurdu ilk başlarda ben hafif hafif itiraz ediyordum. Amerika'ya gittikten sonra kaynağı belli olmayan bir iştıyak olunca ben de Sezai Bey'i benim okumam lazım diyerek Türkiye'den gelen arkadaşlara sipariş ettim. Üç şey sipariş etmiştim: çaydanlık, ince belli çay bardakları ve Sezai Bey'in bütün seti. Bir sene sonra Sezai Bey'in hemen hemen

bütün kitapları paramparça olmuştu. Hep yanımdaydılar hem sırdaşım gibiydiler. En ufak bir boşlukta hemen Sezai Bey'in bir kitabını okuyordum. Dolayısıyla Sezai Bey'in bende böyle bir kalp sırdaşlığı da var. Şimdi kırkıncı saate gelelim.

*Hızır*la *Kırk Saat*'in yazılma hikâyesi mutlaka duymuşsunuzdur. Bunu ilk Rasim Abi'den duymuştum. TRT'de yaptığımız *Maveraya Yolculuk* programında, özellikle bir arşiv olsun diye, Rasim Abi'nin tanıdığı büyük insanları rahmetli Nuri Pakdil'i, Sezai Bey'i anlatmasını istemiştım. Tabii çok kıymetli hatıralar o hatıralardı. *Hızır*la *Kırk Saat*'in Yenikapı civarında bir sahil kahvehanesinde yazıldığını, hatta üstadın okuduğu gazetelerin kese kâğıtlarının kenarlarına bu mısraları yazıp Sezai Bey'in daha sonra Rasim Abi onunla buluşmaya gelince ona yazdığı mısraları ilk defa okuduğunu söylemişti. *Hızır*la *Kırk Saat*'i ilk dinleme şerefi bana ait demişti. Dolayısıyla bu şiirin bende öyle de bir hatırası var. Aslında bu şiirin bütünü bence Sezai Bey'in hikemi şiire asıl mührünü vurduğu şiirdir.

1967 yılında (ben 1 yaşındayken) Sezai Bey asıl kemalâtı bu şiirle beraber göstermeye başlamış. Evvelki şiirlerine nazarla bu şiirde farklı bir ruh vardır. Şiir bize aslımızı, halimizi ve istikbalimizi bildiriyor. Kırkıncı saat, istikbal ile ilgilidir. Çünkü Mehdi Aleyhisselam'dan bahsediyor. Ben bugünkü kısmımı Mehdi Aleyhisselam'dan bahsedildiği için istikballe düşünülecek bu şiiri üç kavram üzerinden ele alacağım. Bu üç kavram sadece kırkıncı saatin temel kavramları değil aslında Sezai Abi'nin üç vasfı şiir ile kendisi, eseri ile zatı iç içe geçmiş. Sezai Bey'den almamız gereken en önemli ahlak bu erdem dediğinin adamı olmak. Sezai abiyi bizden ve çoğumuzdan ayıran şey budur. Onda ikilik yok teklik vardır. O, bugün çok çok üst kademelere alınabilecek insan olması muhtemel iken elinin tersiyle itip hayatı boyunca ne menfaatle ne rantla ne makamla ne mevkiyle işi olmamış sadece ve sadece ahlak, erdem ile her işi yapmış bir zattır. Bu Sezai Bey'in biricik ve bizim de en çok muhtaç olduğumuz, örnek almamız gereken temezzûç etmemiz gereken örneğidir.

Üç kavram şudur: Hikmet, diriliş ve sadelik. Hikmetle başlayalım. *Kalbin Aklı* kitabında benim bir yazım var. Sezai Abi'yi, hikmet olarak şiirin günümüzdeki en büyük temsilcisi olarak görüyorum. Çünkü biz bu duyguyu unutmuş şekildeyiz. Yaklaşık bir asırdan beri tevhidin ve dindarlığın üzerine çöken bir muhafazakârlık var. Şiirden de tefekkürden de harekettten de tevhide, dindarlığı boşaltıyor. Yerine

kuru boş klişeler dolduruyor, o klişelerin en önemlilerinden birisi şiirin saf bir edebiyatı olması şiirin kendi başına bir kıymeti olduğu hâlbuki şiir aynen menkıbe gibi aynen musiki gibi aynen mimari gibi hikmettir. Bir mümin için budur. Mevlâna hazretlerini özgün yapan şey çok şiir yazması değildir. Farsça şiir yazması da değildir. Onun gibi yazan çok vardır ama hikmeti seslendirmesidir. Hikmet olarak şiir aslında şiir kelimesinin kökenine inince kendini ele verir. Sezai Bey'deki hikmet aktarımı onun aynı zamanda arı duru olmasını, çok sade olmasını, iddiasız olmasını, bizim bilmediğimiz kelimelerle bize birtakım cambazlıklar yapmamasını, intihal yapmamasını biliyoruz. Çokları 'miş' gibi yaşayarak etkisi olacağını düşünüyor fakat Resulullah Efendimizden örneğini alan Sezai Bey gibi kendisi olan insanlar kendiliğın ne kadar büyük bir etki yaptığını bize gösteriyorlar. Sezai abinin parti teşkilatı vardı ama biz ona 'anti parti' diyorduk. Bir parti kurdu iktidar aramıyordu, onun partisi bile kendisi gibi beyannameydi aslında. Nereye baksan samimiyetini görüyordun.

Şaara fiiline dönecek olursak kelime aynı zaman da şuur ve şiar kelimelerinin de mastarıdır. Aynı kökten geliyor şiir-şuur-şiar. Burada Şeyh Galip'in meşhur beytini hatırlatmak istiyorum. *“Ma'nâ gibi bir beytte güncîdeyiz ammâ / Gezmekte ağızdan ağıza derbederiz biz”*. Biz anlam denilen bir evin içinde köşe tuttuk, orada oturup kalkıyoruz ama evin içindeyiz diye sabit kaldığımızı düşünmeyin biz, ağızdan ağıza gezen derbederleriz, gezginleriz. Bize bakarsan biz bir yerde meskûn sakinmişiz gibi gözükürüz fakat o kelimelerin içerisindeki anlamlar âlemi geziyor. Şiir, hikmet olarak budur. Resulullah Efendimizin de muhtelif Hadisi Şerifleri vardır. Şiirin hikmet olduğu ve hikmetin belli bir parçasının şiirde ve şairlerde olduğuna dair ama aynı zamanda Şuarâ Sûresi var. Rabbimizin şairlere en büyük ikazı sadece şairlere değil maharet sahibi meziyet sahibi, fen sahibi, sanat sahibi herkese bir uyarısıdır. Rabbimiz sûrede şairlerin ne kadar azgın ve sapkın olduklarını umumi bir ifadeyle beyan ediyor. Allah'a ve ahiret gününe inananları hayrı tavsiye edenleri ve bu sanatı Allah rızası için ifa edenleri istisna kılıyor. Sezai Bey bu istisnanın adamıdır yani şiiri bir meşgale olsun diye yapmaz. Sezai Bey bu şiirde de gördüğünüz gibi şiiri, Allah Teâlâ'nın hikmetinin beyan aracı olarak görüyor eğer mimar olsaydı kaçak katla uğraşmazdı. Belki Şemsi Paşa Camii gibi küçük bir camiyle irtifa ederdi ama herkes gördüğünde hayran kalırdı ve oradaki kendiliğe meftun olurdu. Ben şairleri haddim olmayarak ikiye ayırıyorum: Özde şairler ve sözde şairler. Büyük çoğunluğu

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Şuarâ Süresi'nde Rabbimizin fermanının içine giren mânâ ile Rabbimizin yaratışının bir sesçisi bir sözcüsü olmaktan ziyade nefislerinin sözcüsü olmayı veya sırf şiir yapıyorum, diyerek söz söylemeyi kâfi görenler sözde şairler; hikmetli söz söyleyip nefislerini arka plana atanlar özde şairler. Fuzûlî hazretleri, Nabi hazretleri, Galip Dede hazretleri gibi özde şairlerden birisi de Sezai Bey'dir.

*“tükenin var olun varlığıyla varlığın
ki göreceksiniz kesin kesin
yüzünüzü nereye çevirirseniz çevirin
o'dur var olan var eden”*

Karakoç bu mısralarında, her şeyin varlığı bir varlığa bağlıdır o da yüce Mevla'dır, der. İslam'da her şey açıktır ama ehline yani gözleri açılmış kalbi açılmış kalbinin aklıyla görene açıktır. İnsan, Hak için Hak'ta var olmaya başladığında gördüğü de, sezdiği de, söylediği de, sustuğu da hikmettir. Hikmet budur; nereye baksa Rabbimizin izini görmektir. Evliyanın bizlerden farkı budur. Onlar arada bir Allah'ı müşahede etmiyorlar, sürekli müşahede ediyorlar. O yüzden onların tahammülü bizden fazladır. Bu çirkin dünyaya biz o yüzden dayanamıyoruz ama onlar Rabbimizin yarattığı her şeyi bilir şer görünen de dahi hikmet olduğunu bildikleri için dayanabiliyorlar. Hikmetin dedikodusunu yapmak bizim gibi hikmetten uzak olanların işidir çünkü dedikodu uzakta yapılan bir şeydir. İnsan sevgiliyle burun burnunayken dedikodusunu yapmaz. İlginçtir Arapçada mesafe kelimesi ve koku almak aynı kökten geliyor. Hakikatin müşahedesi hikmettir. Aşksız hikmete erişilmez çünkü hakikatin aynısı aşktır. Âşıklar daha taşkın tabiatta olur, yanlarında duramazsın fakat aşk akıl ile kıymetlidir. Bu ikisinin bir arada bulunduğu zatlar, umman gibi olur. Sezai Bey böyle bir ummandır. Sezai Bey'in durumu buradan geliyor hikmeti taşımasından dolayı geliyor. Hikmetin ağırlığını üzerinde hissedip onun içinde yaşaması ile ilgili bir şeydir. Sezai Bey'in bütün eserlerinde bu hikmeti görürüz. Şiirlerinde, denemelerinde, hikâyelerinde. Tabii hikmet sadece eserde değildir aynı zamanda bir Allah dostunun bakışındadır veya yürüyüşündedir. Hikmet sahibi insanların da zaten asıl meselesi yazmak veya söylemek değil asıl meselesi karşıdakine hakikati gösterebilmek, hatırlatabilmektir. Onlara Allah dedirtmektir.

Sezai Bey'de ikinci önemli kavram diriliştir. Diriliş deyince akla bir

hareket geliyor değil mi? Nitekim 60'lı yıllardan sonra çıkan İslami dergilerin pek çoğunda buna benzer hareketle ilgili ibareler görüyoruz çünkü İslam dünyasının genel anlayışa göre silkelmesi gerekir. Silkelmesi için hareket etmesi, bu hareketin de genelde bir düzen kurmaya ve düzeni elde etmeye doğru olması lazımdır. Sezai Bey'deki "Diriliş" sadece siyasi bir aksiyon demek değildir. Sezai abi, Mehdi yani hidayet sahibi hidayete erdirici zatın çıkmasının bir tefsiri bir müjdesi olarak hazırlamış öyle görünüyor nitekim şöyle diyor:

*"Mehdi
geldi derleniş günü
derleniş toparlanış vakti"*

Sezai Bey için diriliş aslında Allah'a tam bir mümin olma hali, komplekslerden ve müminlerin kendilerine layık gördükleri bu zilletten kurtulma olayıdır. Sonrasında onun içinde düzen de var ekonomi de var siyaset de var. Sezai Bey'in sürekli tekrar ettiği konulardan birisi diriliştir. Diriliş bir partiyi, bir hareketi, bir cemaati veya kastetmiyor. Tamamen kendinden ve bütün müminlerden bahsediyor. Önce insandan bahsediyor çünkü insanlar olmazsa o mekanizmaların hiçbir anlamı yok. Sadelik, arılık, duruluk bu dirilişin çok önemli bir boyutu çünkü dirilme istikrarlı ve sürekli olması gereken bir şey. Bizim vücutlarımız bile her yedi yılda bir yanlış hatırlamıyorsam toptan yeniliyor. Rabbimiz yeniliyor beyin hücrelerinden tutun kemik hücrelerine kadar dirilme yenilenme âlemin kuralı, Rabbimizin âdeti. Dolayısıyla buradaki Diriliş sadece başımıza gelen beladan silkelenip o beladan kurtulmak değil aynı zamanda fitratımıza da kavuşmadır. Sürekli yenilenme yolunun açılması çünkü kendi kendimizi kafese kapatan biziz. Bunu Sezai Bey fikir yazılarında da çok vurgular, kendiliğimiz önemli biz kendimizi kaybettiğimiz için bu zilletin içindeyiz. Ben talebelerime kendilik örneği olarak üç dört kişiyi gösteriyorum. Bu insanları tanıyın, bu insanların sevin, eserlerini de okuyun çünkü bunlar insanlar kendisi olabilmıştır. Sezai Bey'in iddiası mümin olmak yani kendisi olmak kendi içinde tahakkuk ettirdiği şeyi aslında insanlara bir örnek olarak göstermektir. Ama bunu hiçbir zaman, bana bakın diye söylemedi. O, kendini işaret etmedi. O, odak benim, bu işin başı da benim, sonu da benim aman etrafımdan ayrılmayın, demedi. Mütevazı bir hayat sürdü. Sekinetini muhafaza etti ve bunu da her zaman büyük bir ahlakla yaptı. En çok ihtiyaç duyduğumuz

şeyler aslında şiirlerinde de beni en çok çarpan şey bu sadeliktir. Sadelik sadece kelimelerin anlaşılır olması, günlük hayatta hemen kavrayabileceğimiz kavramlar olması değil aslında üslubunun öyle olmasıdır. Sezai Bey'in şahsiyetini yansıtan bir üslubu var. Sezai Bey, Allah'ın takdirine tam tâbi olandır. Dolayısıyla şiir de zaten öyle bitiyor. "Doğmamış ve ölmeyen / gelmemiş ve gitmeyen" Rabbimizin sonsuz takdirinden bahsediyor.

Sezai Bey gerçekten çağın sesidir. Çağın sesi olabilmiş, çağa da seslenebilmiştir. Hepimizi bir şekilde etkilemiştir. Ben, Sezai Bey'den az görüşmeme rağmen çok etkilenmiş bir insanım yani bununla da hem gurur duyuyorum hem de bunun için şükrediyorum çünkü adamlığı görmek nadir bir şeydir.

Sezai Bey'in hayatı da şiiri de derindir. Ama o derinlik o kadar yekpare, o kadar kendisi, o kadar da samimidir. Hikmet dolayısıyla buradan geliyor. Sezai Bey'in şahsiyetini örnek kılan şeyler; kabul ettikleri kadar reddettikleridir. Aynı zamanda neye razı olup neye razı olmadığıdır. Bedavadan bir devlet parasından haccı kabul etmez, reddeder ama bir talebesinin getirdiği üzümü hepsi ile ortaya koyup yer. Bu onun için çok daha büyük kısmettir, bu ölçüyü böyle koyan bir insandır. Sezai Bey, kolayca kariyerini bir tarafa bırakmış, Allah için pek çok şeyi feda etmiştir. Enginliği buradan geliyor, Sezai Abi hepimiz için, yüzünü çevirdikleri kadar yüzünü öteye çevirdikleri ile de kıymet kazanan bir insandır. Peki, bir insan şiirinde hem çok sade hem çok arı hem sükûnetli, dingin, huzurlu ama aynı zamanda cezbeli olmaz mı? Bence gerçek şair cezbe şairidir. Benim bir sanat tanımım var, diyorum ki: Sanat aşkın taşmasından ortaya çıkandır. Bu sanat şiir de olabilir, beste de olabilir. Sezai Bey de zaten aşkın evladıdır. Neden? Çünkü aşk Rabbimizin en yüce nimetlerinden birisidir. El Vedud olan Allah'ın mazharıyız hepimiz. Sezai Bey'deki enginliğin içinde o enginliği taşıran yaşatan kendi fani ömrü bitse de inşallah bize yaşatmaya devam edecek büyük bir Hak cazbesidir.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

EK OTURUM- 1

ANA İLKEMİZ HAKİKATTİR

Mustafa Şen

Bütün eserlerini okuduğum, Sezai Karakoç üstadımızı anlamaya çalışmaktayız. Eserlerini derslerde tartıştığımız, seminerlerde konuşup müzakere ettiğimiz Sezai Karakoç'un partisinin programını ve tüzüğünü ele almak istiyorum.

Kaynağını tam anımsayamadığım, Alaaddin Özdenören ile Sezai Karakoç üstadımız arasında geçen bir hadiseyi aktararak başlamak istiyorum. Bu hadiseyi sizlere eksiksiz anlatabilmek için kıymetli büyüğümüz Şeref Akbaba'yı aramak istedim. Şeref Bey, *Ay Vakti* dergisini çıkaran önemli bir akademisyen. Zamanında benim de *Ay Vakti*'nde çalışmalarım yayımlanmıştı. Şeref Bey sağ olsun telefonda bana yardımcı oldu. Şeref Akbaba abimiz Sezai Karakoç'un pınarından kana kana içmiş birisi. Hadiseyi hatırladı. Hatta Alaaddin Özdenören abimizin bu olayı kendisine Balıkesir'de anlattığını ve onun da ses kaydını kaset olarak hâlâ muhafaza ettiğini söyledi.

60'lı yılların başlarında, askeri darbe sonrası ülkenin o en karanlık yıllarda, Alaaddin Özdenören ile Sezai Karakoç üstadımız arasında geçen olayı anlatayım. Üstat o dönemde Karaköy'deki Vergi Dairesi'nde çalışıyor. İş çıkışları Alaaddin Bey ile Sezai Karakoç buluşup Kumkapı'ya kadar beraber yürüyorlar. Bu yürüyüşlerde dergiler, dergilerde yayımlanan metinler, sanat, sanatın nasıl olması gerektiği, sanatın niteliği, sanatçı kimdir gibi konuları konuşup tartışıyorlar. Bu iki şair, Alaaddin Özdenören'in şiirinin bir dergide yayımlanmasının akabinde yine bir

yürüyüşe çıkıyor. Alaaddin Bey önemli konulara değiniyor uzun uzun konuşuyor. Üstadımız ise hiç konuşmuyor. Sadece dinliyor. Yürürken tam da Galata Köprüsü'nün üzerinde şöyle bir duruyor. Dönüp diyor ki: "Biz önce Müslüman olmalıyız."

60'lı yıllardan günümüze Sezai Karakoç neyi ifade eder? Karakoç nedir? Kimdir? Bize ne dedi? Bu dünyaya ne demek istedi? Bir kelam ederken aslında ne söylemek istedi?

İşte bu soruların cevabı bence bu cümle: "Biz önce Müslüman olmalıyız." Başka bir şey söylemeye gerek yok. Karakoç "Müslüman". "Sadece Müslüman". "Yalnızca Müslüman" ve "yalnız Müslüman".

İslam iki farklı kaville anlatılıyor. Diyor ki, birincisi dört sütun üzerine kuruludur. Bir; iman. İki; ibadet. Üç; muamelat ve yapıp ettiklerimize bağlı olarak dört; ahlak.

Sezai Karakoç'a baktığımızda, bir iman abidesi görüyoruz. İbadetlerinde çok hassas ama çok hassas olan üstat, ibadeti sadece namaz kılmak olarak görmüyor. Üstat muamelatıyla, ahlakıyla onu tamamlayan her davranışıyla, her hareketiyle güzel ve güzide bir zat. Onu yakından tanıyanlar, dizinin dibinde oturanlar ve onun yanında yetişenler zaten o ahlaki tevarüs etmişler. Sezai Karakoç'u başka bir kelime ile anlatmam gerekirse buna söyleyeceğim tek şey: Ahlak. Müslüman ve ahlak. Bazı kavimlerce İslam iki ifadeyle anlatılır. Bir; hakkı tazim. İki; mahlûka şefkat.

Mahlûka şefkat, hakkı tazimden gelir. Sezai Karakoç da imanen olgun ve yetkin bir Müslümandı. İtikaden olgun ve yetkin bir Müslümandı. İhlasen olgun ve yetkin bir Müslümandı. İrfanen olgun ve yetkin bir Müslümandı. İlmen olgun ve yetkin bir Müslümandı. Fikren olgun ve yetkin bir Müslümandı. Zikren olgun ve yetkin bir Müslümandı. Velhasıl Sezai Karakoç; hakikaten olgun ve yetkin bir Müslümandı.

Şimdi bu son cümleleri tek tek ele alalım. İlim: O bir fikir adamı, bir şair, bir mütefekkir. İlimi açıdan Karakoç; bambaşka bir vadide yeşeren çiçek. Buna örnek ise, *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü* adlı büyük eseri. Sosyal bilimleri epeyce geniş taramış ve bu taramalara bir felsefe altlığı koymuş birisi olarak rahatlıkla şunu söyleyebilirim ki bu eserde, sadece iktisat bilimi yok. Aynı zamanda iktisat felsefesi de var. Ayrıca tarih bilimi, tarih felsefesi, siyaset bilimi ve siyaset felsefesi de mevcut. Dolayısıyla Sezai Karakoç, hem fikren hem ilmen kâmil bir insan. Üstat Sezai Karakoç olgun ve etkin bir insan.

Az önce genç bir kızımızın çantasında bu kitabı gördüm. Bu muhteşem bir şey. Üstat Sezai Karakoç, bu denli şöhret kazanmış bir insan. Şöhret basamaklarının en tepesindekileri, evinin giriş merdivenine seren bir adam. O yükseklikte yaşıyor ama o basamaklarda dolaşmıyor. Şöhreti, evinin giriş merdivenine seriyor. Şöhretin parlayan güneşini, mendiline sarıp arka cebine koyuyor. Karakoç, o güneşin ışıltısının üzerine binip gitmiyor. Üstat bize bu haliyle, bu çağda da adam olunabileceğini hayatıyla gösteriyor. Adam kelimesi burada cinsiyet taşıyor ve Sezai Karakoç; beşeriyetten insaniyete, insaniyetten ademiyete, ademiyetten ise ehadiyete miraç eylemenin bu çağda da mümkün olabildiğini gösteriyor.

Kendisi iki sene önce rahmeti Rahman'dan rahmeti Rahim'e göç eyledi. Allah kendisine rahmet eylesin, mekânı cennet olsun, sevenlerinin ömrü uzun, hayırlı ve bereketli olsun. O sanki bu günü, bu ayı iki sene öncesinden görmüş de "Uyan ey akıl, uyan ey vicdan, uyan ey insanlık." demiş. Sezai Karakoç'un bütün çağlara dokunabilen cümlelerini bu kelimelerle de anmak mümkün.

"Nedir Sezai Karakoç?" sorusunun cevabı da işte burada saklı: "Uyan ey akıl, ey vicdan, ey insanlık." diyen, bunun derdini yüreğinde taşıyan, bu yürek yangınıyla yaşayan ve bu yürek yangınıyla ölmüş ve rahmeti Rahman'dan rahmeti Rahim'e göç etmiş bir insan olması.

Sezai Karakoç'un siyaset anlayışını da konuşmak istiyorum. Çünkü ben bir partinin genel başkan yardımcısıyım ve milletvekiliyim. Yüce Diriliş Partisi'nin genel başkanı Sezai Karakoç'un siyaset anlayışını üzerinden ilerlemek istiyorum. Akla, vicdana ve insanlığa seslenen bir büyük şair ve mütefekkir siyaset yaparsa ne olur? Her dizesi siyaset, her siyaseti şiir olur. Diriliş mimarı ve diriliş çağının kurucusu Sezai Karakoç tam olarak bunu yapmıştır. Şiiri siyaset, siyaseti şiir gibi yapmıştır. Tarihte böyle bir ikinci kişi yoktur.

Üstat, on yıllarca süren medeniyet ve hakikat yolculuğunda siyaset ötesi bir duruşla şiirini ve nesrini kemale erdirdi. Sonra, "Kitap hayat değildir." diyerek kitabı hayata dönüştürmek amacıyla kitabı siyasete dönüştürdü. Nasıl ki, Sezai Karakoç şiirinin ve nesrinin her kelimesi ayrı bir siyasetse, diğer tüm siyasetçilerden farklı olarak onun siyaseti de şiir gibidir. Onun, siyaseti estetize eden bir tarzı ve üslubu olmuştur. Belki de alıcı ve onarıcı siyasetçilere bıraktığı en önemli miraslardan biri budur: "Şiir mertebesinde estetize edilmiş siyaset."

Sezai Karakoç'u ve siyasetini anlamının yolu öncelikle dizinin dibin-

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

den sonrasında ise kitaplarından ve konuşmalarından geçer. Üstadın siyasetinin en süzülmüş, en rafine edilmiş ve bizatihi siyaset olarak topluma sunulmuş hali tabii ki; parti programı ve parti tüzüğüdür.

Her şeyden önce şunu çok sarih ve kati bir şekilde vurgulamak lazımdır ki, onun siyaseti; sadece Yüce Diriliş Partisi ve partilileri için değil, derdi olan tüm siyasetçiler ve partiler içindir. Onun siyaseti herkes için bir umman olma özelliğine sahiptir.

Hatta şunu söylemek hiç de yanlış olmaz. Sezai Karakoç esas olarak seçmenlere değil, parti liderlerine ve parti yöneticilerine seslenmiştir. Her ne kadar Sezai Karakoç bir parti genel başkanı olsa da, onun birinci dereceden muhatabı seçmen değil, siyasetçilerdir. Onun birinci dereceden muhatabı; liderler, genel başkanlar, genel başkan yardımcıları, parti üst düzey yöneticileri, milletvekilleri, bakanlar, belediye başkanları, il başkanları, ilçe başkanları ve kendisini siyasetin yönetiminde gören herkeştir.

Yaklaşık olarak 50 yıldır siyasi, içtimai, fikri ve edebi dünyayı çok yakından takip eden biri olarak rahatlıkla şunu söyleyebilirim: Ülkemizde derdi olup da Sezai Karakoç'tan herhangi bir şey öğrenmemiş siyasetçi yoktur.

Farklı siyasi partilerde diriliş pınarından kana kana içmiş onlarca, yüzlerce siyasetçi görmek mümkündür. Ülkemizdeki önemli bütün siyasi kişilerde ve onların siyasi nutuklarında mutlaka Sezai Karakoç fikirlerinden ilhamla söylenmiş sözler ve hatta bizzat onun dizeleri vardır. Kim konuşursa konuşsun, o nutuklar, o konuşmalar Sezai Karakoç iktibasından eksik kalır. Fakat o, bu yönüyle bir tamamlayıcı değil, bizzat konuşmaların tacıdır ve çatısıdır.

Üstat için “kitabı hayata dönüştürmenin” en doğru ve etkin yolu siyasetti.

Diriliş Partisi'nin 16 bölümden oluşan bir siyasi parti programı vardır. Nasıl başlar? Sezai Karakoç okurları onu bilir ve der ki, “Ana ilkemiz hakikattir.” Sezai Karakoç, ana ilkesi hakikat olan bir adamdır. Onun siyaseti, onun hizmetkârlığı hakikatedir. Yani amacı siyaset değildir. O yüzden seçmene konuşmaz. Siyasetçiye, siyaset yöneticisine konuşur.

Sezai Karakoç, parti programının girişine şu cümlelerle başlıyor: “Teorik düşünce, ne kadar sağlam görünürse görünsün, realitenin sert ve çapraşık şartlarında doğrulamasını denemeye cesaret etme-

dikçe, inandırıcı ve yararlı olamaz. Pratik, teoriğin mihenk taşıdır. Toplumla ilgili görüşler ve öneriler de, bu yüzden, loş ve kaygan zihin planından, uygulamanın hem mutlu, hem sancılı günışığına çıkmak zorundadırlar.”

Programın tamamı bu üç kelimedir: “Ana ilkemiz hakikattir.” Program, üç kelimenin şerhinden ibarettir. Üstat, “Ana ilke hakikattir.” der ve ekler: “Bilim, hakikate götüren temel yol, yöntem ve araçtır.” Amaç ise üç kelime özetlenmiştir: Hakikat, adalet ve fazilet. Bunlar, az önce madde madde sıraladığım şeylerin yorumları. Bu üçlü pırlanta bizi, toplumların temellerini oluşturan dinamiklere götürür. Onun ifadesiyle, devam ediyorum: “Manevi yapısını sağlam temellere dayamamış toplum, maddî kalkınmasını da yapamaz ilkesi, toplumu sağlıklı tutan dinamiklerin kaynağıdır.”

Bakıldığında, ilk anda anlaşılacağı üzere bu yaklaşım, Marksist alt-yapı-üst-yapı-diyalektik kavramsallaştırmasının tersidir. Manevi yapıyı altyapı olarak alan bu yaklaşım, dirilişin dinamiğini de ortaya koymuştur. Bazıları bunu felsefi idealizmle (daha özel haliyle Alman idealizmi ve daha da özel haliyle Hegel’le ve oradan daha da ileride Bergsoncu bir yaklaşım olarak) değerlendirebilir. Ama onun yerine, bu toprakların öz ve kök değerlerinden hareketle tartışmak daha isabetli olacaktır diye düşünüyorum. Görünüşte ters diyalektik olsa da özü bu toprakların hakikati kök değerleridir.

Üstat Sezai Karakoç şöyle diyor: “Çağımız siyaseti için demokrasi en geçerli yoldur. Daha mütekâmil bir istikbal için hiç kuşku duymuyoruz ki bir gün insanlığın gerçek mutluluk yönetimine kavuşturulması başarısı, demokrasi deneyimini de göz önünde tutmak suretiyle, engin geçmişinden öz, kök ve hız alan milletimizin nasibi olacaktır. Demokrasinin önemine vurgu yapmayı ihmal etmeden ve fakat insanlık durumunu demokraside dondurmadan bir gelecek önerisidir.”

Bu nokta, belki de Karakoç Fikriyatı’nın en temel, en ufuk açıcı noktalarından biridir. Demokrasi yolu öne çıkarırken, demokrasi dışı yolları açık ve net bir şekilde reddetmekte ve siyasi programın dışına koymaktadır. Sezai Karakoç, “İhtilal, darbe, kanlı devrim gibi fikrini zorla kabul ettirme yollarının hiçbiri benimsenemez inancındayız. Bu sürülerin zararı faydasından çoktur. Bu tür girişimler yapımdan çok yıkım getirir.” der. O, devrim türü yolları reddederken evrimi de yetersiz bulmakta ve ötesi için bir kavram önermektedir: Diriliş. Şöyle devam ediyor Karakoç: “Tabii evrim tek başına bir ülkenin

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

ilerlemesinin yeterli değildir. Ondan sonraki merhale, gelişme, gelişmeden de bir daha ileriki merhale diriliş yol ve yordamıdır. Diriliş, ruhumuzun en temel derinliğinden başlayarak kimliğimizi gelişimden öteye götürme, var oluşumuzu köklüleştirme ve ilerlemeyi toplumun ihtiyacı olan en yüksek hıza kavuşturma, düşünce, duyuş, inanış ve iradesinin bütününe verdiğimiz addır.”

Sezai Karakoç burada geniş ve çok esaslı bir tanımlama yapıyor. Fikir hareketinin ve siyasi partisinin adı olmasının yanında, üstadın pek çok metninde ve konuşmasına yer alan “diriliş” kavramı ve tanımları böylece parti programında da resmi halini almış durumdadır.

Karakoç, bağıra bağıra şunları söylüyor: “Siyasetin en önemli meselelerinden biri de toplumsal barıştır. Toplumsal barış olmazsa, olabilecek ne varsa hiçbir ehemmiyetin olmayacağı açıktır.” Bu konudaki sözlerine şöyle devam ediyor: “Aydınlarla halkın kaynaşması, toplum barışının vazgeçilmez kuralıdır.” Aydınlarla halkın kaynaşması için elbette aydınların o halkın aydınları olması gerektiği açıktır.

300

Toplumsal barış, başka ülkelerin beyaz casusları türünden aydınlarla, kendi değerlerine, kendi medeniyetine, kendi özüne yabancılaşmış ve hatta düşman olmuş aydınlarla olacak iş değildir.

Siyaset, şiir, fikir, diriliş yahut Sezai Karakoç yolu bir medeniyet yolculuğudur. Bu yolculuk ezelden ebede gerilmiş bir yaydır. Karakoç’un daha güzeli söylenemeyecek olan sözleri, daha büyüğü yazılamayacak olan şiirleri, daha kuvvetlisi koyulamayacak olan fikirleri işte o yaydan üzerimize atılan düşünce oklarının ta kendisidir. Alanlara ne mutlu, verene de rahmet olsun.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

EK OTURUM- 2

SİZE SESLENİYORUM VE DİYORUM Kİ

Mustafa Şentop

Türkçenin ve Çağdaş Türk şiirinin büyük şairi, Çağdaş İslam düşüncesinin büyük düşünürü, çok kıymetli bir İslam aydınını olan Sezai Karakoç'un bizlere devrettiği anıtsal eserlerinin henüz tam anlaşılmamış, hatta bütünüyle görülmemiş olması üzerinde durulmasını gerektiğini düşünüyorum.

Sezai Karakoç'un devrettiği alevi sönmeyen o ebedi meşale; kadınıyla erkeğiyle genç aydınların, genç bilim ve sanat adamlarının yenileme, diriltme ve üretme yeteneklerine emanettir. Yahya Kemal'in söylediği esas, bütün bir medeniyet mirası için geçerlidir.

*Sönmez seher-i haşre kadar şiir-i kadim
Bir meşaledir devredilir elden ele*

Yahya Kemal'in bu dizelerine Sezai Karakoç çok çarpıcı bir şekilde açıklık getirmiştir. Ona göre her kuşak devraldığı medeniyet mirasını kendinden sonraki kuşağa aynen aktarırsa, bir süre sonra o miras erir, ölür ve yok olur. Çünkü devretme günü geldiğinde hiçbir miras, onu teslim aldığımız günkü yaşında, gücünde ve tazeliğinde değildir. Zaman nehri çoktan akıp gitmiştir. Hayat, bilim, kültür, sanat eserleri, siyaset, devlet ve devlet kurumları gibi medeniyet adına devralınan her ne varsa bunların her zaman biraz eskimiş ve biraz yıpranmış olduğunu görürüz. Her şeyin ölümlü olduğu bir evrende, her şey

ölüme biraz daha yaklaşıp.

Filozof, “Bir nehirde iki kere yıkanmaz.” der. Çünkü ilk yıkanıdığımız su, ikinci kere yıkanacağımız suyla aynı su değildir. Bu evrensel bir gerçekliktir. Cenab-ı Hakk’ın bu kesintisiz yaratma halini Yunus Emre, “Her dem yeniden doğarız.” diye ifade etmiştir. Hazreti Mevlana’nın çağlayıp akan suyla birlikte akmayı, doğan günle beraber yeniden doğmayı ve dünün dününde kaldığını, bugün için bugüne has yeni şeyler söylemek gerektiğini öğütlemesi de aynı gerçekteki başka bir vurgudur. Nitekim Sezai Karakoç, diriliş dediği bu olgunun, kendisiyle başlamadığını söylerken özellikle Hazreti Mevlana ve Yunus Emre’yi dirilişin pirleri saymaktadır. Yeni kuşakların aydınlanmasıyla bu kültür ve medeniyet mirasının taşıyıcı sütunları güçlendirilir. Alınan bu miras yerine göre yenilenirse, meşalenin alevi harlandırılıp parlatılırsa, A’dan Z’ye her şey bir adım ileriye götürülürse, bir gömlek daha yukarıya taşınırsa; o kuşak kendi görevini yapmış olacaktır. Aksi takdirde geçmişten intikal edeni fotokopici bir mantıkla kopyalamak, sonraya kopyanın kopyasını devretmek, zamanın acımasız öldürücülüğüne teslim olmak demektir.

304

Milletlerin yol göstericisi olan büyük aydınlar; yaşadıkları çağda insanlığa bilhassa kendi toplumuna, toplumun ileri gelenlerine, yönetici sınıflarına ve elbet gelecek zamanların nesillerine seslenir. Bu büyük aydınlar uyarıcı, onarıcı, inşa ve ihya edici fikir ve tutumlarını aktarırlar. Büyük düşünce ve sanat adamlarının eserlerinde konu asla kendileri değildir. Kendilerinin ve yaşantılarının konu edilmesinden de hiç hoşlanmazlar. Onların konuları daima insanlığın içinden geçmekte olduğu zaman dilimindeki buhran ve bunalımları tanımlamak, gelecekte uygulanmak üzere bunların çözüm yollarını ve yöntemlerini anlatmaktır. Fikirleriyle tarihi ve toplumsal gelişmelerin akışında güçlü tesirleri olan büyük düşünürler söz konusu tesir ve etkilemeyi; yaşadıkları zaman dilimi içinde değil, kendi ölümlerinden sonraki yüzyılda yapmışlardır. Çünkü insanlığı ve tarihin akışını değiştirecek çaptaki büyük düşünceler, ilk kez ifade edildikleri günlerde çok az sayıda insan tarafından anlaşılıp ve benimsenir.

Tarif etmeye çalıştığım bu büyük düşünürlere mahsus özellikleri Sezai Karakoç’ta fazlasıyla görüyoruz. Sezai Karakoç’un eserlerinin aydınlardan başlayarak halka halka geniş kitlelere yayılması ve benimsenmesi sürecinin daha başlangıcındayız. Karakoç, miladi 2000 yılında dokuz şiir kitabını bir araya getirip, bütün şiirlerini tarih sırasına göre dizip tek kitap yapmış ve bu kitabın adına (karanlık devrin sona ermesinin

hemen öncesi manasında) Gün Doğmadan demiştir.

Büyük aydınların; kendilerinin ve yaşantılarının konu edilmesinden hoşlanmadıklarını ifade etmiştim. Üstat Sezai Karakoç hayattayken birçok televizyon kanalı onun hakkında belgesel yapmak ve tanıtım filmleri çekmek için başvuruda bulunup bizzat kendisiyle de çekim yapmak istemişti. Üstat ise gelenlere özetle, “Konu ben değilim. Şahsımı, hayatımı konu edinmenize, beni de konu mankeni ve oyuncunuz gibi kullanmanıza izin vermeyeceğim. Ama uğrunda ömür boyu mücadele ettiğimiz davamızı, fikirlerimizi, yazılarımızı, kitaplarımızı, orada söylediklerimizi elbette konu edinebilirsiniz. Hakkında tartışıp konuşabilirsiniz. O sizin bileceğiniz iştir.” dediği yakın arkadaş çevresince bilinen bir husustur. Nitekim Karakoç hakkında hem TRT tarafından hem de bazı özel televizyonlarca iyi kötü bazı belgesel ve tanıtım filmleri yapılmıştır. Üstat bu yapımların hiçbirinde kendisiyle çekim yapılmasına izin vermemiştir.

Bir İslam aydını olarak Sezai Karakoç, eserlerinde adeta aydını yeniden tanımlamış ve ödevlendirmiştir. Öte yandan da bu yeni aydın sınıfının yetişmesi için büyük çaba göstermiştir. Karakoç, kayda alınmış -inşallah yakında yayımlanacak olan- haftalık sohbetlerinde; “İslam aydını kimdir?” ve “Bu aydının görevi nedir?” sorularına en özet ve öznlü cevapları Yasin Suresi’nde bulduğunu birkaç kere açıklamaya çalışmıştır.

Yasin Suresi’nin ikinci sayfasında (13 ile 27. ayetleri arasındaki meşhur elçiler bahsinde), bir topluma gönderilen iki elçiden bahsedilir. Söz konusu toplum, o elçileri yalanlamıştır. Elçiler, büyük tepki ve öfkeyle karşılaşmıştır. 20. ayette bir üçüncü kişi gelir. Şehrin uzak semtlerinden gelen ve adı anılmamış olan bu kutlu kişi, “Ey kavmim, Allah’ın Resullerine, elçilerine tâbi olun, onlara uyun.” diyerek kendi halkıyla o iki elçinin arasına girer. Orada bu elçilerin gerçek elçi, getirdikleri mesajın da hak ve hakikat olduğunu ispat etmek için deliller getirir. Bu delillere örnekler vererek durumu anlatmaya ve halkını aydınlatıp onları ikna etmeye çalışır. İlk verdiği örnek ise çarpıcıdır: “Sizden hiçbir ücret istemeyenlere uyun.” Ancak bütün çabalarına rağmen kendi halkı tarafından orada linç edilerek öldürülür. Ölünce ayette “cennete gir” denilmiş olan bu kişi, yine de halkına kızıp beddua etmez aksine onların bu durumu bilmeyişlerine dikkat çeker.

Sezai Karakoç, sohbetlerinde Kur’an-ı Kerim’deki bu adı anılmamış üçüncü kişiyi İslam aydınının prototipi olarak tarif etmiştir. Buna

göre aydının görevi öz ve özet anlamda, “Ey halkım, Allah Resulünün bize bildirdiğine uyun.” demekten ve gönderilen mesaja uyulması için onun açıklanmasından, delillendirilmesinden, övülmesinden ibarettir, diyebiliriz. Hakkın kutlu mesajının anlaşılması, gerçek ile yalanın ayırt edilmesi, akli ve zihni melekelerin gelen elçiyi fark ve getirilen mesajı idrak edecek düzeyde aktif ve canlı olması, mesajın aktarılması, anlatılması, insanlıkla buluşturulması da aydının kutlu görevini ifade eden diğer unsurlardır. Ayrıca bunu para kazanma konusu yapmamak ve gerekirse de bu yolda can vermek aynı surede işaret edilen çok önemli diğer hususlardır.

Karakoç’un hayatına ve eserine bir bütün halinde baktığımızda bu kutlu kişiyi örnek aldığımızı düşünebiliriz. Hayatı boyunca kimseden hiçbir şey almama prensibiyle yaşamıştır. Öte yandan bütün ömrünü, bütün gücünü, bütün enerjisini kendinden vererek, milletimize ve insanlığa anıt bir eser bırakmıştır. Şöhretten özenle kaçınmış, kendisini kullandırmamış, verilebilecek en büyük ödüllerle taltif edildiği halde hayatı boyunca hiçbir para ödülünü de almamıştır.

306

Bilindiği gibi son görevi Selçuk Üniversitesi rektörlüğü olan merhum Prof. Dr. Erol Güngör ve ünlü iktisat tarihçisi, büyük âlim, filozof Mehmet Genç Hoca, Sezai Karakoç’un yakın arkadaşlarıdır. Bu üç büyük insan; alan değil veren el olmak için çaba göstermiştir. Çünkü onlar bu dünyaya bir şey almaya gelmemişlerdir. Onlar bu dünyaya Cenab-ı Allah’ın kendilerine bahsettiği üstün yetenekle, akılla, zekây-la, çalışkanlıkla, saf iman, ihlas ve samimiyetle vermeye, dağıtmaya, ikram etmeye gelmişlerdir.

Bir mütefekkirin -hele günümüzde- çağdaşlarına davasını aktarması, fikirlerini, görüş ve önerilerini duyurması için meydanlara çıkmasını bekleyemeyiz. Onlar buna mecbur değildiler. Ama o, buna rağmen meydanlara çıkarak insanlara seslenişin en yalın ve somut biçimini gerçekleştirmeyi de göze almıştır. Mecbur olmadığı halde bunu yapmış bir mütefekkir, bu çağda her toplumun nasibi değildir. Yunus Emre’nin, “Kastım budur şehre varam/Feryad u figan koparam” derken dile getirdiği arzusunu Karakoç bir bakıma uygulamaya koymuştur. İstanbul’da Üsküdar’da, Pendik’te, Gebze’de, Sakarya’da, Eskişehir’de, Bursa’da, hatta Sinop’un Boyabat ve Giresun’un Görele ilçelerinde -kendi ifadesiyle- “meydan konuşmaları” yapmıştır.

Kapitalist anlayışta bir malın ticari değeri o üründen kaç tane satıldığıyla ölçülür. Bu yanılgıyla, “Karakoç’u kaç kişi dinledi ki?” diye sorup aklınca onun söylediklerini değersizleştirmeye çalışanlar da çıkacaktır.

Ancak yine onların anlayacağı bir dille hatırlatmak gerekirse: “Bir şeyin kıymeti arttıkça müşterisi azalmaktadır.” Çakıl taşı bol ama inci mercan azdır. Elmas ise çok daha azdır. Büyük elmas nadirdir. Daha on sekiz yaşında yazdığı Monna Rosa şiirinde “İlan-ı aşk eden dil balıkları/ Aşına suları çabuk terk eder” demiştir. Sığ suların kaya balıkları, onun okyanusların derindeki egemenliğinden haberdar değildir.

Karakoç’un hemen hemen bütün eserlerine dağılmış durumda olan en büyük konu, İslam dünyasının birleşmesi fikridir. “Birliğin Gücü” başlıklı yazısında, “Bin yıllık ömrüm olsa, ömrüm boyunca konuşmam ve yazmam nasibimde varsa, hep Müslümanların birleşmesinden, bir araya gelip şuurlu birliklerini oluşturmalarından bahsederim. Bundan bıkmam ve yılmam. Çünkü bundan daha büyük bir dava bilmiyorum. Tüm faaliyetim, İslam’ın bir savunması ve bu savunmanın özü de, Müslümanların uyanıp dirilmeleri, birleşmeleri ve kendilerini dış âleme karşı koruma gücüne ermeleri yönündedir zaten.” diyordu.

Üstat merhum Necip Fazıl Kısakürek’in, “Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!/Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak” derken ki haykırışı da bu cümledendir. Bunlar, şehrin dip taraflarından koşarak gelen adamların ve mirasçılarının uyarıcı nidalarıdır. Onun feryadına kulak kesilmeliyiz, onu artık duymalıyız. Gerek Büyükdöğü Dergisi’ndeki gerek Diriliş Dergisi’ndeki gerekse gazete yazılarındaki çalışmalarıyla ve altmış civarındaki eserleriyle; bütün ömrünü bir davayı anlatmaya, aktarmaya adanmış, davasının kurbanı olmuştur. Üstat, yaşadığımız çağda İslam dünyasına ve İslam milletine, medeniyetimizin son iki yüz yıldır içine sürüklendiği büyük buhrandan çıkışın yollarını haykırır. İşte bu haykırışı duymalıyız. Onunla aynı çağda yaşamının bahtiyarlığına ermeliyiz, ona yoldaş olmanın sorumluluğunu üstlenmeliyiz. Bu sorumluluk hiç şüphesiz öncelikle aydınlarıdır, toplumumuzun her alanındaki ileri gelenlerindir ve okuryazarlarıdır.

Sezai Karakoç’u bir şehrin meydanında konuşurken, dinleme imkânı ve fırsatı ömürde bir daha ele geçmeyecektir. Fakat o gün, o meydanlarda olamamış ve onu dinleyememiş olanlar için bir müjde vardır. Karakoç, üstadı ve öncüsü kabul ettiği Necip Fazıl hakkındaki bir yazısında şöyle der: “İnsan, şüphesiz eserindedir.” Bu cümle şüphesiz Sezai Karakoç’un kendisi için de geçerlidir. Sezai Karakoç da asıl büyüklüğü, görkemi ve uhrevi yüceliğiyle eserindedir. Onu okumak, belki konuşmasını dinlemekten de kıymetli ve verimli olacaktır. Onu okurken, bir yandan da onun hayatında özenle koruduğu yüksek ahlakı örnek almalıyız. Çalışkanlığını, azmini, sabrını, dürüstlüğü, 307

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

duruşunu, beklentisizliğini ve her şeyiyle Allah yoluna adanmışlığını da örnek almalıyız. Onun uyandığı saatte uyanıp, yürüdüğü istikamette yürümeliyiz ve adımlarımızı onun adımlarına uydurmaliyiz. Ola ki kalbimiz de bu yüce gönüllü insanın kalp atışlarıyla ahenk eder de ona aşikâr olan bize de malum olur.

Ocak 1991'de Irak'ın, Körfez'in işgali Amerika Birleşik Devletleri tarafından yeni başlatılmıştı. Üstat Karakoç'un işte o süreçte yazmış olduğu ve *Diriliş Dergisi*'nde yayımladığı "İslam Ülkelerinin Başında Bulunanlara Çağrı" başlıklı bir yazısı vardır. Bu yazı, Ocak 1991'den günümüze kadar geçen 33 yılın bütün olaylarını haber veren, bu olacaklara karşı ve bütün İslam dünyasını uyaran adeta feryat eden bir metindir. Bu metin, son İsrail saldırılarıyla kana ve gözyaşına boğulan Gazze halkının yaşadıkları sebebiyle ancak 33 yıl sonra yeniden hatırlanmış ve sosyal medyada dolaşıma girmiştir. Sezai Karakoç bu yazısında şunları söylüyor:

"Size sesleniyorum.

İslam ülkelerinin başında bulunanlar, size sesleniyorum.

... Size sesleniyorum ve diyorum ki, tarihin en kritik göreviyle, en ağır sorumluluğu ve ödeviyle karşı karşıyasınız. Bu görevi çoktan yerine getirmeniz lazımdı şimdiye kadar. Şimdi, hulûl etmiş vadenin son deminin son demidir.

Bu görev nedir?

Bu görev derhal bir araya gelip bir SAVUNMA ANLAŞMASI yapmanız ve bunu harfi harfine uygulamanızdır. Yani herhangi bir İslam ülkesine saldırı olursa, ona hep birden karşı koyma hususunda anlaşmak durumuyla karşı karşıyasınız.

Neden böyle bir anlaşmaya ihtiyaç vardır? Batı ülkeleri Körfez'in petrol bölgesini işgale başlamıştır da ondan. O işgal bitince hep birden Irak'a saldıracaklardır. Bunun için de bahane hazırdır. Bu bahaneyi Irak, Kuveyt'i işgal etmekte bizzat kendisi vermiştir.

Irak'ın işi bittikten sonra teker teker, birer bahaneyle sizin ülkeleriniz aynı batılı ülkelerin hava, deniz ve kara kuvvetlerinin saldırısına uğrayacaktır. Tıpkı Moğolların İslam ülkelerini zapt etmeleri gibi. O zaman, ülkenin biri alındığında, komşusu seyirci kalıyordu. Ama hemen ardından sıra kendisine geliyordu. Tıpkı Endülü's'teki parçalanmadan sonra olduğu gibi. Bir beylik, İspanyolların vahşi saldırısına

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

uğradığında öbürleri hareketsiz ve cansız kurbanlık koyun gibi sıranın kendisine gelmesini bekliyordu.

Ülkelerinizi aynı duruma düşürmeyiniz, tarihten ibret alınız...

...

Hiçbir çağrı, hiçbir yazı, hiçbir mektup benim size yönelttiğim bu çağrıdan daha açık yazılamaz.

Ben hatırlatma görevimi yerine getiriyorum. Eğer mümkün olsa ve bir etkisi bulunsa her birinizi ziyaret edip bu anlaşma için sizi ikna etmek isterdim.

Fakat, heyhat ki, o güç ve imkânda değilim. Ancak, buradan seslenebilirim. Ve işte sesleniyorum.

Vakit kaybetmeden, İslam Birliği Teşkilatı Sekreteryasını gerçek, etkin, askeri, ekonomik ve kültürel bir Birliğe çeviriniz. En azından bir Savunma Paktı haline getiriniz.

Bunu yapmanız için kendi kendinizi aşmanız gerekiyorsa, aşınız, bir kerecik olsun aşınız; Allah için, din için, yurt ve milletimiz için kendinizi aşınız. Çünkü: biliniz ki, kim ne derse desin, Batılılarca ne kadar bölünmüş olursa olsun, yurt ve milletimiz, aslında birdir. Bu millet, yekpare bir millettir, bu yurt yekpare bir yurttur. Geçmişte böyleydi, gelecekte de böyle olacaktır. Bugünkü durum geçicidir, arzî bir Fetret döneminden başka bir şey değildir.

...

Birliğin bozulmasının üzerinden yüzyıla yakın bir zaman geçti. Ülkelerimizin kârı ne oldu? Bir parça geriye dönüp baksanız, bir savunma birliği kurmayı, bir hayat memet meselesi olarak görürsünüz.

Gözünüze Batılıların çektiği perdeyi yırtıp atmak için bir kerecik olsun kendinizi aşınız ey başkanlar, cumhurbaşkanları, krallar!

Şeyhlerin, emirlerin artık gözükken akıbetinden ibret alınız. Çağ sizi hesaba çekmeden siz çağın hesabını yapınız.

Size bir milyar Müslüman'ın gönlüne tercüman olduğuma yürekte inanarak sesleniyorum. Vaktin kalmadığını, mukadderanın yaklaştığını haber veriyorum.

...

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

Siz bu görevi yapmazsanız, elbet, büyük devrim olacak ve görev yapacaklar gelecektir.

Sizi uyarıyorum, şahıslarınızla ve şahıslarınız dışında tüm İslam dünyasını, büyük İslam milletini uyarıyorum.

Büyük uyanış ve diriliş sûrunu üflüyorum.

Bu kulakları patlatacak sesi işitmeyeceklere ne yazık!

Son anda da olsa uyanıp dirilecek olanlara muştular olsun.”

Başka bir mevzu ise, müze yapılan Ayasofya'nın yeniden cami olarak hizmete açılması ve bu hususta Sezai Karakoç'un verdiği mücadeledir.

Sezai Karakoç, Ayasofya meselesini 1950'lerin başından itibaren yazmaya başlamıştır. Bu meseleyi daha çok ve daha aktif olarak 60'lar-da, 70'lerde, 80'lerde kaleme almıştır. Sadece Sezai Karakoç değil, başta Necip Fazıl olmak üzere, Türkiye'de milletin değerleriyle var olmayı önemseyen ve bu değerlerle mücehhez olmayı önemseyen bütün aydınlar, düşünürler, siyasetçiler Ayasofya konusunu daima gündemde tutmuştur.

Her devirde, “Diğer camiler doldu mu ki Ayasofya açılsın, ihtiyaç mı var?” gibi soruları dile getirenler olmuştur. Ama birçok cami varken onlardan birisi kapatılmamış da Ayasofya kapatılmıştır. Çünkü Ayasofya'nın sembolik bir anlamı vardır. Bu yapı, Latin istilasında yıkılmış bir kilise olarak yapılmıştır. Ardından İstanbul'un fethinin ve İstanbul'un bize ait olduğunun sembolü olarak camiye çevrilmiştir. 1453'ten itibaren de cami olarak 1934'e kadar kullanılmıştır. 1930 ile 1935 arasında önce bir tadilata alınmış daha sonra da 1934'ten itibaren müzeye çevrilmiştir. Ayasofya'nın cami olması, Türkiye'nin gerçek manada bağımsızlığının bir sembolü olarak değerlendirilmiştir.

Ayasofya'nın tekrar cami olarak milletimizin hizmetine sunulması çok önemli ve tarihi bir meseleydi. Bu, yeni bir cami yapmak veya yeni bir cami açmak gibi bir mesele değildi. Türkiye'nin gerçek manada bağımsızlığının deklare edilmesi konusuydu. Başta Necip Fazıl ve Sezai Karakoç olmak üzere pek çok büyüğümüzün bizlere hedef olarak belirlediği bu husus; milletimizin değerlerini önemseyen, o değerler üzerinden siyaset yapmaya çalışan herkesin en önemli meselelerindendi.

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

HIZIRLA KIRK SAAT İÇİN KIRK KONUŞMA

EK OTURUM- 3

312

**SİZİN BİR TEK AMA
BÜYÜK BİR GÜCÜNÜZ VAR:
KARŞINIZDAKİNİ DEĞİŞTİRMEK**

Mahir Ünal

Sezai Bey gibi zihinler bir konuda uzmanlığı olan ya da bir konuya odaklanan zihinler değildir. Onların zihni insana dair, hayata dairdir. Her şeyle ilgili olan bu zihinler; her şeyi anlamaya çalışan ve o anlamaya çalıştığı her şeyden kendi düşüncesini inşa edip zihnin temel yapı taşları olan kelimeler ve kavramları içini doldurarak bu kavramların hangi anlamlara geldiğini bilerek kullanırlar. Aslında onlar; hakikati arayan, hakikatperest insanlardır. Bu yönüyle baktığımızda Cemal Süreyya, Sezai Bey'i anlatırken onun için "bulgucu adamdır" der. Cemal Süreyya devamında Sezai Bey'i "Mehmet Akif'le Necip Fazıl'ın iç içe geçmiş, girift hali." diye tanımlar.

Sezai Bey'in hayatına baktığımızda yukarıdan aşağıya bir sadelik görürsünüz. Bunun sebebini ise Sezai Bey'i okuduğunuz zaman anlamaya başlarsınız. Sezai Bey'i anlamak için Sezai Bey'in medeniyet tasavvuruna bakmak gerekir. Çünkü "Bir insanı tanımlayan şey nedir?" diye sorsanız, ben "Mensubiyeti ve aidiyeti." derim. Bir insanın kimliğini, kim olduğunu; aidiyeti ve mensubiyeti tanımlar. Peki, Sezai Bey kendisini hangi medeniyete ait görüyor? Sezai Bey, kendisini Doğu'ya ya da Batı'ya ait görmez. Sezai Bey, Doğu'yu ayrı tanımlar, Batı'yı ayrı tanımlar. Ama Sezai Bey'in bu ikisi dışında üçüncü bir medeniyet tanımı da vardır. O da kendisinin İslam medeniyeti, hakikat medeniyeti, kalp medeniyeti dediği ve bizim Hz. Âdem'den

bugüne kadar gelen nebevi ahlakın, nübüvvetin medeniyetidir. Çünkü temel ayırım tam bu noktada başlar. Çünkü insan yaratılmış olduğuna inandığı anda, tarihin hangi tarafında durduğuna karar vermiş olur. İnsan yaratılmış olduğunu kabul ettiğinde, Hz. Âdem'i ilk peygamber olarak kabul eder. Bu kabulde artık bir tercihte bulunmuş olur ve kim olduğuna dair en temel şeyi ifade etmiş bulunur. Dolayısıyla Sezai Bey İslam medeniyetini, Hz. Âdem'le başlatır ve bütün peygamberlerin insana neyi anlattığı ve o büyük birikimin ne anlama geldiğini ifade eder. Doğu'yu da anlatır, Batı'yı da anlatır ve medeniyetleri, mesela Mezopotamya medeniyetini, Yunan Grek medeniyetini, Roma medeniyetini, tek tek tanımlar. Der ki "Roma'da hâkimlik duygusu, hâkimiyet duygusu vardır." Mezopotamya medeniyeti de hayranlık ve şaşkınlık ifade edip "Mezopotamya temel duygudur" der. Grek ve bugün modern dünyanın kendisini refere ettiği o Yunan medeniyetini ise "etkileme" duygusuyla ifade eder. Bu çok kritiktir. Sezai Bey bugün her birimizin kalbinde ve ruhunda bir hastalık gibi yatan, ötekini etkileme duygusunu çoktan tespit etmiştir.

314

Kur'an peygamberin insanları etkilemesini yasaklamıştır. Mesela, Abese Suresi'nin ilk ayeti geldiğinde Peygamber Efendimiz (sav) o anda Mekke'li müşriklere dini tebliğ etmektedir ve Ümmü Mektum (ra) ile o anda ilgilenmez, yüzünü çevirir. Ayet zaten yüzünü çevirdin diye başlar. Ayeti kerime Peygamber Efendimiz'e asıl görevini hatırlatır. Görevi, insanları etkilemek değildir. Görevi anlatmaktır.

İşte Sezai Bey bunun künhüne varmıştır ve bu yüzden de insanları etkilemekle ilgilenmemiştir. Bu ne muhteşem bir özgürlüktür. Bir insanın başkalarını etkilemek gibi bir kaygısının olmamasının nasıl bir özgürlük olduğunu düşündüğümüzde Sezai Bey'i biraz anlamaya başlarız.

Sezai Bey, İslam medeniyetini üçüncü bir yol olarak tanımlar. Mesela Masal şiiri şöyle başlar "Doğuda bir baba vardı. Batı gelmeden önce." Bu masalda Sezai Bey, Doğu'yla Batı'nın hikâyesini anlatır. Şiirin sonunda Batı'nın bütün sihrini ifşa eder, yedinci oğul döner der ki: "Ruhunu üzmem babamın / Gömün beni değiştirmeden / Doğulu olarak ölmek istiyorum ben / Sizin bir tek ama büyük bir gücünüz var: / Karşınızdakini değiştirmek / Beni öldürseniz de çıkmam buradan"

Sezai Bey, etkilemekten sonra ikinci modülü adeta değiştirmek olarak koyar. Çünkü birinci aşamada etkileyenlerin ikinci aşamada amaçları: Değiştirmektir. Bunları hem şiirinde hem de nesrinde Sezai Bey çok

güzel bir şekilde ifade eder.

Sezai Bey, Köşe şiiirinde ise şöyle der: “Benim geçmiş zaman içinde yan gelip yattığıma bakma / Ben geleceğin kara gözlü zalimlerindenim.” Aslında anlattığı insandır. İnsanın güçle buluştuğunda nasıl zalimleştiğini anlatır. Çok farklı noktalarda, çok farklı noktalara projeksiyon tutarak aslında hakikati görmemiz için deli bir çaba ortaya koyar. İnsanın ne istediğini bilmeyen yanıyla uğraşılmaz. Yani ne istediğini bilen ve hakikati anlayan, hakikati kavrayan bir zihin için bu çok ağırdır.

Peygamber Efendimizin duasıdır: “Allah’ım bana eşyanın hakikatini göster.” Aslında hikmet dediğimiz şey eşyanın hakikatine yaklaşımdır. Eşyanın hakikatine yaklaşmak aslında biraz da yalnızlaşmaktır. Sezai Bey’in yalnızlığının altında yatan sebep de büyük oranda budur.

Tabii Sezai Karakoç’un Türkiye’sini konuşmak dediğimizde çok geniş bir alan da sunmuş oluyoruz. Sezai Karakoç’u konuşmak, Sezai Karakoç’un insan ve medeniyet anlayışını konuşmak ve tabii bugünü anlayabilmemiz için bizim gerçek bir hafızamızın olması gerekiyor. Eğer bir hafızanız yoksa bugün anlayamazsınız. Mesela, Matbah-ı Amire ile 12 Şubat 1517’de, Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki saray mutfağına hangi şehirlerden ne kadar ürün geldiğini okuyabiliyoruz. O yazılı metin sayesinde, o gün akşam Kanuni Sultan Süleyman’a hangi yemeklerin sunulduğunu biliyoruz. Ama biz bugün, geçmiş yüzyılda tam olarak neler oldu bilmiyoruz. İşte hafıza tam da bununla ilgilidir. O yüzden Sezai Bey’e ihtiyacımız var. Şu anda Orta Çağ’a yeniden düştük. Çünkü bugün çocukların öldürülmesinde bir sorun görmeyen, açık ve net bir şekilde benim kutsal kitabım bunu emrediyor diyen, tanah, tekvim bölümünü gözüme sokan bir akılla karşı karşıyayız. Bugün ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Mike Johnson diye bir adam, “Ben İncil’e inanıyorum ve benim inandığım İncil bana, İsrail’in yanında durmamı söylüyor.” diyor. İşte Orta Çağ tam olarak budur ve biz hiçbir zaman onun içinde olmadık. Biz, Hazreti Muhammed’in ümmetiyiz. Biz, Hazreti İsa’nın muhibbiyiz. Biz, Hazreti Musa’yı hikâyelerimizde hep bir kahraman olarak gördük. Biz, Hazreti İbrahim anlatıldığında bizim cömertliğimiz, soframız, zenginliğimiz ve insanlığımız yeşerir. Biz bu hikâyenin insanlarıyız. Biz öteki dedikleri ve bizim hiçbir zaman öteki olarak nitelendirmediğimiz insanı eşrefi mahlûk olarak gördük.

İşte Sezai Bey bunu anlatır. Biz yaratılmışı yaratandan ötürü sevdik. Biz insana baktığımız zaman bir merhamete baktık. Bizimle savaşmadıkları

sürece kimseyle savaştık. Eğer savaşmak zorunda kaldıysak bırakın çocuğu, kadını, canlıyı, ekinleri bile muhafaza ettik. Biz merhametin çocuklarıyız. O yüzden Sezai Bey, “kalbinde merhamet adlı bir çınar vardır.” diye seslenir. O yüzden, nereye ait olduğumuzu bilmek için bir hafızaya sahip olmamız gerekir. Bizim bütün hikâyelerimizde bütün peygamberlerin bir özelliği vardır. Onlar; bizim evin içindedir, aileden birisidir. Bizim çocuklarımız “İdris Nebi hülle biçer diker Allah deyu deyu” diye büyür ve bunu öğrenmiş bir bilinç özgür bir bilinçtir. Merhametli bir bilinçtir. Kalbinde iyiliği muhafaza eden bir bilinçtir. Eşyaya merhamet nazarıyla bakan bir bilinçtir.

Ama bize neyi öğrettiler? Bize neyi yaşattılar? Noah Yuval Harari'nin üç tane kitabını herkese okuttular. Fütürist, gelecek bilimci, dijital dönüşümün dehası dedikleri bu adam, bir Siyonist çıktı. Hem de çok kötü seviyede bir Siyonist çıktı. Allah, onların maskelerini düşürdü. Ben beş yaşındaydım. Bizim bir bahçemiz var. Benim bahçeden çıkmam yasaktı. İki tane ağabeyim vardı, yaşları birbirine yakındı. Ali Ben en küçük olduğum için beni bahçeden çıkarmazlardı. Bahçenin çıkışında kiler olarak kullanılan bir ev vardı. Onun merdivenine oturdum. Uzaktan bir çerçi geliyordu. Merkebinin üzerinde rengârenk leğenler ve sarı, yeşil, göz alıcı ibrikler vardı. Adam yanıma kadar geldi. Dedi ki, “Yeğenim bana bir su getirin mi?” Koşarak eve gittim. Annem su verdi, adama getirdim. Geldim ki adam, benim kalktığım taşa oturmuş, heybesini de indirmiş. Adam heybesinden üzerinde süvarisi olan bir bronz at figürü çıkardı. Dedi ki: “Bunu iki leğene aldım.” Çocuk aklımda bunun tuhaf olduğunu düşünüp anlam veremedim. Dedim ki: “Neyle neyi değişmişler? Peki, biz neyle neyi değiştik? Bize çağdaşlık, modernlik olarak sundukları şeye karşılık biz neler verdik?”

Bu değişimi biraz da yakın zamanda gördük. Pandemi sürecinde; o sürekli aşağılanan, bidon kafalı dedikleri, göbeğini kaşıyan adam olarak lanse ettikleri insanların aslında ne kadar kıymetli, yardımsever ve merhametli olduğunu gördük. İşte Sezai Bey, insanı anlatırken aslında bize bu insanları anlatır. Sezai Bey der ki: “Hıristiyanlık İslam'la karşılaştığında Paganist köklerine kaçtı.” Bunu Garaudy de söyler. Roger Garaudy, İslam'la karşılaştığında bir nevi Sezai Bey'in dediklerini söyler. Aslında Rönesans da, Rönesans bir gerileme biçimidir, der. Sezai Bey, “Hıristiyanlık İslam'la karşılaştığında Paganist köklerine kaçtı, Roma'ya ve eski Yunan'a kaçtı. Oradan imdat istedi.” der. Tam da böyledir.

Mehmet Genç Hoca, “Osmanlı çok iyi anladı ama kapitalist ticareti kabullenmedi. Tercih etmedi.” demişti. Tercih etmedi. Evet, biz galiptir bu yolda mağlup olan dedik ve bizim iyilikten anladığımız kazanmak ya da kaybetmek değildir. Bizim iyilikten anladığımız bir ödevdir, bir sorumluluktur. Biz kazanmak ya da kaybetmek için iyi olanlar değiliz. Biz iyi olmakla görevli olanlarız. “İyi olmak mı kaybetmek mi?” dediklerinde, bize biz iyi olmayı tercih ederiz. Çünkü biz bu yeryüzünde sorumlulukları olanız. Eğer biz sömürgecilikle fetih arasındaki farkı anlamamıssak, fethin işgal olmadığını bilemeyiz. Fetih bir yeri adalete ve hakkaniyete açmaktır, zulmü kaldırmaktır. Ecdat, Balkanlara gittiğinde durum Balkanların durumu içler acısıydı. Senyörler serflerden kazandıklarının yüzde doksanını alıyorlardı. Osmanlı, Balkanlara gidince dedi ki, “Sizi koruma bedeli olarak yüzde on cizye ödeyin, yüzde doksanda malınız size kalsın.” dedi. Osmanlı bu coğrafyadan çekilirken birçok bölgeden aldığı cizyeyi geri vermiştir. “Size söz verdiğim korumayı gerçekleştiremeyeceğim” diyerek cizyeyi iade etmiştir. Bu nasıl bir anlayıştır? Bu nasıl bir bakış açısıdır? Çünkü o hakikat ve kalp medeniyetine mensubiyetin gereği olarak bunu Allah’la kurduğu bir ilişkinin sorumluluğu olarak görür. Ama bir sömürgeci ne yapar? Amerika’da ne oldu? Yerleşimciler bütün Kızılderilileri katlettiler. Sonra da onların ne kadar vahşi olduğunu bütün dünyaya anlattılar. Hem topraklarını ellerinden aldılar Amerika’da, hem de onların bir vahşi olduğunu bütün dünyaya anlattılar. Aynı şeyi Afrika’da da yaşadık. Bu “yerleşimci” denilen şey, çok kilit bir kavramdır. Yerleşimci üzerinden bir hak oluştururlar. Sonra o yerleşimciden hakkını almak isteyen toprağın gerçek sahibini bir vahşi haline getirirler. Sonra onun öldürülmesini meşru kılarlar. Ardından bütün bu vahşeti de güzel bir makyajla kapatıp ayrı bir hikâyeye insanlığa anlatırlar. Sonuçta biz plastikleyenle antikayı takas ederiz.

Bugün Sezai Bey’i daha kıymetli kılan işte tam da bunlardır. Sezai Bey bunları bütün ayrıntılarıyla insandan medeniyete, Doğu’dan Batı’ya, kolonyal sistemden postkolonyal sisteme kadar hepsini detaylı bir şekilde anlattı. Okursak orada bugünü anlamak için her şeyi net bir şekilde görürüz diye düşünüyorum.

Büyük sanatçılar yetiştiren milletlerin bir ödevi de yetiştirdikleri o büyük sanatçıları anmak ve onları gelecek nesillere de anlatmaktır. Bu "ödev" duygusu ile düzenlediğimiz Uluslararası Sezai Karakoç Günleri, Sezai Karakoç'un anıt eserlerinden biri olan Hızırla Kırk Saat'in her bir bölümünün 40 ayrı yazar ve sanatçımız tarafından yorumlandığı oturumların elinizde tuttuğunuz bu sonuç kitabı, edebiyat ve düşünce tarihimiz açısından Kocaelinde gerçekleştirilen kalıcı bir iş ve kalıcı bir katkı olmuştur.